

קובץ

עיון הפרשה

הערות ותמיהות
לעידוד הבקאות והעיון
בפרשיות התורה

שנה ט"ז גליון קע"ו תש"פ
צו - שמייני - תוריע מצורע
אחרי מות קדושים - אמור
ועניני פסח והגדה של פסח

אביטה ארחותיך

ליבון המקרא
בהשוואה לפסוקים מקבילים

אשיחה בחוקיך

תמיהות וקושיות
מרבנן ותלמידהון

פקודיך אתבונן

ברורי הלכה
בעניני הפרשיות

קונטרס התשובות

קושיות מגליונות שנה ט"ו
ותשובות המשיבים

עיון ההלכה

שאלות והערות
בהספק לימוד שבועי

יו"ל ע"י

מפעל עיון הפרשה

ת.ד. 58022 ירושלים

REPRESENTATIVES ADDRESSES WORLDWIDE:

ברזיל

RABBI M. COHEN

RUA GABRIEL DOS SANTOS NO.356
(APUI) CEP- 01231-011 SAN PAULO-
BRAZIL

דרום אפריקה

RABBI EDELMAN

9 Santa maria Orchard RD
Johannesburg
SOUTH AFRICA 6406262

מכסיקו

אוצה"ס דשיבה גדולה

אצל הבה"ה חיים מזרחי נ"י

VAZQUEZ DE MELLA 420 DEP 802
MEXICOD.F. **MEXICO** 52806954

פנמה

MAXIMILANO YEDID

Avenida Italiay Winston Churchill
Edificio Apartamientos Punta Paitlea
Piso 9 215-1295

צרפת

MERKAZ HATORAH

SHALOM BERROS

94, chemins des Bourdons 93220
Gagny, **FRANCE** 01-56460442

שווייץ

קנין ספרים דשיבת לוצערן

3 SACKWEYDSTR OBERNAU / LU.
6012 C/O TALMUDHOCHSHULE -
SWITZERLAND 4141-3290152

ארה"ב

DOPPELT

6 Taft Lakewood N.J. 08701
U.S.A. 732-9050295

אנגליה

RABBI BECHER

Free post RUAU-HGXG-JEJR
London N16 5PA ENGLAND
TEL. 075-3507-8220

אנגליה (צפון)

(MANCHESTER & GATESHEAD) **PRIJS**

19 Wilson ave. Manchester M25 Ohd
0161-798-4925

אוסטרליה

LEVIN

4/165 Glen Eira Road East St. Kilda
3183 Vic. - **AUSTRALIA** 61395238749

ארגנטינה

הרה"ג רבי אהרן סלמון שליט"א

BUENOS AIRES ECUADOR 588 C 1214
ASE - **ARGENTINA** 49634620

בלגיה

KNOPFLER

Isabelalei 95 Antwerp 2018
BELGIUM 04-84119284

קנדה

SCHEINBERG

90 Lynnhaven Rd Toronto, Ontario
M6A2K9 **CANADA**
647-712-0985

עיון הפרשה

Mifal Iyun Haparasha

כל הזכויות שמורות למפעל 'עיון הפרשה'

המו"ל 'עיון וברכה' ע"ר 580673135

ת.ד. 58022 ירושלים • טל: 076-8178000 • דוא"ל: iyun@actcom.co.il

מיסודו של הרב ברוך שמשון בערטראם שליט"א

BORO PARK - NEWYORK

טל משרד: 076-8178007 • דוא"ל: s9744205@okmail.co.il • הפצה ראשית: 053-3160334

אזור בני ברק: 052-7667704 | אזור הדרום: 052-7139281 | אזור הצפון: 054-8453399

השתדלו והרבו תפילה

בימים אלו, עמלים תומכי דרבנן במדינות הים, העושים ומעשים במסירות אין קץ, למען חלוקת מלגות חג הפסח לעמלי תורה והלכה.

מלגות אלו שמגיעות מידי מועד בסייעתא דשמיא גדולה ובהשתדלות מרובה, על אחת כמה וכמה דחוק הדבר בימים אלו שבהם מתפשט הנגיף בקרב הארץ, הגורם בין שאר נזקיו, לפגיעה של ממש בעסקי הכלכלה של נדיבי עם אנשי רוח העומדים לימין עמלי התורה.

ועל כן אנו באים בזאת בקריאה של חיבה, לרובת בני חבורת 'עיון הפרשה', להרבות בתפילה מיוחדת הן להצלחת המגבית והן להצלחת נדיבי העם המוסרים נפשם וממונם למעננו, לפתיחת אוצר הטוב הגנוז למוקירי ורחימי רבנן.

בתפילה לברכת 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך' ושנזכה במהרה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים

מערכת 'עיון הפרשה'

איך נפלו גיבורים אבדו כלי מלחמה

אבלים ודואבים בתוך עולם התורה
בהסתלקותו לשמי מרום של רישא דמתיבתא, העמיד
תלמידים לאלפים בהארת פנים ובמסירות אין קץ, דולה
ומשקה מתורת רבותיו מצוקי ארץ, פותח שער לעיון
בפרשיות התורה ומפרשיה

הגאון רבי אברהם יצחק ברזל זצוק"ל

אשר הטה חסדו עלינו מראשית דרכנו כחבר בנשיאות רבני
קרן מלגות לתשובות נבחרות, וכן מפרי רוחו הגדולה שלח
בידנו תמידין כסדרן להעלות קמי שולחן מלכים במדור
'אשיחה בחוקיך'
למען ישקו העדרים מבאר מים חיים
ואף בגליון זה זכינו לצוף תורתו
ויהיו שפתיו דובבות

ת. נ. צ. ב. ה.

איש לרעהו יעזורו

בסייעתא דשמיא גדולה, זכינו מזה כמה שנים להיות שותפים בסיוע בערבי מועד, לכרבת משפחות אברכים חשובים עמלי תורה, במלגות הגונות בדרך כבוד כיאה למלכי רבנן.

מלגות אלו, מושגות בהשתדלות גדולה ועמל רב של חודשים ארוכים קודם המועדים, למען עמלי תורה והלכה.

הן אמנם, עם כל המאמצים הכבירים, הלא כבר אמרו 'אין הקומץ משביע את הארי', ולכן ראינו לנכון לתת האפשרות והזכות לבני החבורה חברי 'מפעל עיון הפרשה' ואף לכל תמכין דאורייתא, ליטול חבל ולהיות שותפים בעניין נשגב זה, ומקבלין דין מן דין ואמרין איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק.

וכפי אשר ישתתף כל אחד, אם רב ואם מעט, תרבה זכותו ויגדל חלקו, הן להגדיל תורה ולהאדירה, והן בהחזקת רבבות אלפי נפשות ישראל, בני אברכים שמהם תצא תורה.

ועל ידי זה נעשה בשם ה' ונצליח לעמוד ביעדים שהוצבו לחג הפסח הבעל"ט, ואולי אף להיות מוסיף והולך בעזרתו יתברך.

ניתן להשתתף בדרכים דלהלן:

- עמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות': תחת השם 'עיון הפרשה'.

- קו התרומות: 076-8178004 [מענה ממוחשב בכל שעות היממה].

- במשרד: 076-8178007 בשעות הפעילות [מענה אנושי].

- העברה בנקאית: בנק מרכנתיל (17), סניף 635 (חגי, ירושלים) חשבון 91018 (לפקודת 'עיון וברכה').

המעוניין להשתתף במלגת אברך מסוים, נא לציין את פרטיו בשורת ההערות, השתתפות זו במלגת אברך מסוים אפשרית מסכום של 50 ₪ ומעלה בכפולות של 50 ₪, עד ערב ר"ח ניסן.

בברכת 'ברוך אשר יקים את דברי התורה הזו'
מערכת 'עיון הפרשה'

בעקבות תלונות על תשובות שלא נקלטו במערכת הננו לשוב ולבקש להקפיד על שליחת תשובות כדלהלן:

א. יש להשאיר את 'טופס סימון לתשובות שנענו' בשלמותו ולא לגזור את החלק של 'עיון ההלכה', ולהדקן לדפי התשובות.

ב. יש לכתוב התשובות על דפי דפדפת או מחשב בצורה מסודרת ונקיה, כל צורה אחרת לא ניתנת לבדיקה וממילא לא יכולה להתקבל.

ג. מומלץ לכתוב על כל דף את השם והקוד האישי.

ד. יש לבדוק היטב לפני השליחה על מילוי כל פרטי הטופס.

ה. תשובות שמגיעות לאחר הזמן האחרון לשליחת התשובות המופיע ע"ג הטופס, לא יתקבלו.

ו. בעקבות שיבושי דואר רבים מומלץ לשלוח התשובות באחד ממוקדי האיסוף.

ז. שינוי פרטים אישיים יש לבצע רק בדרכים הכתובים ע"ג הטופס מצידו השני, שינוי שנכתב רק ע"ג הטופס לעיתים רבות לא נקלט.

ח. מומלץ לעקוב בקו המידע 076-8178002 אחר תשובות שהתקבלו מערכת, באם לא נקלטו תשובות יש לעדכן את המערכת קודם זמן החלוקה, לא יתקבלו תלונות על תשובות שלא התקבלו בעת החלוקות או לאחריהן.

ברכנוכם מבית ה'

ברכת אלפי אברכים מופלגים ומרביצי תורה
והנלויים עמם בני משפחתם הי"ו
שגורה בזאת מלב הומה ומוקיר על רוב טובה
קמי הנך אנשי רוח נדיבי עם

תמכי דרבנן הנכבדים הי"ו

איש איש כמעלתו וכגבורתו

שנשאם לבם הרחב כאולם למען כבוד התורה
לשוב לעזרת ה' בגבורים
לסייע ולתמוך בידי עוסקי תורתך
לקראת חג הפסח הבעל"ט
בעת רבו דוחקי עמלי התורה בארעא קדישא הדין

במתן מלגות נכבדות לכרבבת אברכים מופלגים

במסגרת 'עיון הפרשה' ו'עיון ההלכה'

זכות החזקת תורה ועמליה
תעמוד להם עד עולם לרוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח
לטב לחיים ולשלם בבריות גופא ונהורא מעליא
רשימת מקבלי המלגות תפורסם בע"ה בגליון הבא

מועד חלוקת מלגת חג הפסח ראה עמודים הבאים

לבני הישיבות היקרים ני"ו

בימים אלו אנו מחלקים בס"ד

זכויות 'חג הפסח תש"פ'

ו'עיון ההלכה'

שוברי סבסוד לרשתות: 'בגיר' 'ברון כובעים'

ליבוביץ' 'רויאל' 'אקסוס' 'עינית' 'פאביו'

למאות בני ישיבה מצויינים ני"ו

משיבי גליונות קסה - קעב

רשימת הזוכים תפורסם בע"ה

בגליון קעח

הננו לשוב ולהזכיר לבני הישיבות שיח'י, כי עיון
ב'קובץ' הגורם רפיון בשיעורים או בסדרי
הישיבה הק', הינו היפך ממטרתו - להוסיף חיזוק
בלימוד עיון ובקיאאות, ולפיכך ההשתתפות
במסגרות הזכויות השונות הינה על דעת כן

בברכת התורה

מערכת 'עיון הפרשה'

אגרת ברכה מהנדיבים הנכבדים הי"ו
לאברכים המופלגים מקבלי מלגת חג הפסח

בס"ד. ערב חג המצות תש"פ

לעטרת ראשנו חכמי התורה שבא"י

פינו מלא שירה להקב"ה שזיכנו בזכות
הגדולה לסייע מעט לעמלי התורה.

אנחנו יודעים ובטוחים שרק בזכותכם
ובזכות ביתכם נשות החיל העומדות
לימינכם, אנחנו חיים, ומכחכם נתנו לכם.
חזקו ואמצו ודעו נאמנה כי עיני ישראל
אליכם ולעמל תורתכם.

יישר כחכם!!

בהערכה ובהכנעה לפני עמלי התורה
ובברכת חג כשר ושמח
אחичם שבגולה

רשימת מוקדים למסירת תשובות

נקודות אלו לאיסוף תשובות בלבד (בנוסף לאפשרות שליחה בדואר), ולא לשאר עניני 'עיון הפרשה' כמו"כ נקודות אלו מיועדות לתשובות על הקובץ האחרון בלבד, ולא על קבצים קודמים
לא יתקבלו תשובות לאחר התאריך האחרון המופיע בטופס סימון התשובות
בכתובות שמסומן ניתן גם לרכוש את הגליונות בכתובת זו (מלבד נקודות המכירה הקבועות)

ניתן למסור תשובות בכל סניפי רשת ספרי 'אור החיים'

אופקים	בן איש חי 1517/5 (ארצי)
אחיסמך	שבת אשר 42/11 (בתיבה)
אלעד	מרכז נחלת יצחק / חנות 'ספרי אור החיים' רשב"י 25 (בתיבת משפחת כהן)
אשדוד	יהודה הנשיא 8 / חנות 'ספרי אור החיים' מרכז שבטי ישראל / חנות 'ספרי אור החיים' שד' עזריהו 18 (אלישיב)
בית שמש	חזון איש 13 / בית כנסת 'היכל אברהם' (בתיבה ליד עמדת 'קול הלשון') יהודה הנשיא 6 / חנות 'ספרי אור החיים' נחל גילה 4 כניסה ג (לינדר), או בשעות הסדרים בבית"מ 'לב אליהו' נחל ניצנים 3 / חנות 'ספרי אור החיים' רמה ג / יחזקאל הנביא 25/1 (מובשבוץ)
ביתר	גבעה A / הדף היומי 23 (בתיבת משפחת פוגל) גבעה B / המגיד ממעזריטש 10/6 (משפחת דוד) גבעה B / הר"ן 9 חנות 'ספרי אור החיים' גבעה B / מוצפי 29/11 (בתיבת משפחת הורן)
בני ברק (בנוסף לסניפי 'ספרי אור החיים')	סוקולוב 32 (הרש) סמנת רחל 7 כניסה א (נעים) פרדס כץ / חיים לנדאו 5 - ביהמ"ד 'בית אהרן' (בתיבה) פרדס כץ / נורדאו 45 (סומך) קרית הרצוג / גניחובסקי 24 (סטניצקי) רמת אהרן / רבי מאיר 3 (שטארק) חיד"א 27 (קרמר)
גבעת זאב	האיילות 27 (פרוביין)
הר יונה (נצרת עילית)	הרב פנחס מילר 1/6 / גדסי
חיפה	אורלוחוב 11 / ביה"כ 'בני תורה' (בתיבה בכניסה לעזר"ג) מיכאל 27 / חנות 'ספרי אור החיים' מיכאל 32 / ביהמ"ד צאנו (לידי הרב יהודה אליאס) צפורה יזנג 11 / (בתיבת משפחת כץ)
טלסטרון	בלוך 4/12 (ווליצקי)
ירושלים (בנוסף לסניפי 'ספרי אור החיים')	בית וגן / החיד"א 8 (הילדסהיימר) גאולה / דוד 4 כניסה א (רוטמן) גבעת שאול / בן ציון 2 (רייכל, לא בין השעות 2-4 בצהריים) גבעת שאול / עמרם 4 (אנגל) נוש 80 / עלי הכהן 15 חנות 'ספרים וינקל' גילה / הגנת 216/15 (בתיבת משפ' לשקר) מאה שערים בית ישראל / שיבת מיר בתיבה בכניסה לחדר 'קול הלשון' נוה יעקב / וינוגרד 11 (הילדסהיימר) נוה יעקב / שד' נוה יעקב 72/16 (שיינברג) נוה יעקב מרכז / בית הכנסת חניכי הישיבות (בתיבה בכניסה) סורוצקין 48 (רובין) עזרת תורה 8 (סטניצקי) קרית יובל / ברזיל 103/13 (בן זקן) רוממה / זכרון יעקב 15 (פרנצהוויז - קומת כניסה) רמות א / סולם יעקב 31/7 כניסה א (בתיבה) רמות ב / אהרן אשכולי 116/12 (לימואי) רמות ד / מירסקי 19/3 (יפרח) רמות פולין / בית המדרש 'אהל יוסף' (במדף 'עיון הפרשה') רמות פולין / רמות פולין 62/28 כניסה ג (לינדנפלד) רמת שלמה / זולטי ביהמ"ד 'אהל יוסף' (בתיבה) רמת שלמה / כהנמן 6 (שוורץ)
מודיעין עילית (בנוסף לסניפי 'ספרי אור החיים')	נאות הפסגה / נתיבות שלום 5 (אויברג) גרין פארק - חפציבה / בית כנסת 'בני הישיבות' (בתיבה ליד המשרד)
נתיבות	מרכז מסס - חנות 'ספרי אור החיים'
ערי	בן יאיר 64 (כולל נחלת יצחק)
פתח תקוה (בנוסף לסניפי 'ספרי אור החיים')	גני הדר / שד' מנחם בגין 96 ג' (פדר)
רכסים	כולל 'אור תורה' (הרב אוריה בר ציון) כולל בית יצחק (הרב אלחנן כהן)
תל ציון	אהבת ישראל 19/9 (ישועה)

למעייני והוגי הקובץ שליט"א

לקראת ימי הפסח הבעל"ט והחלוקות השונות, הננו להבהיר את כללי החלוקות. למניעת תקלות נבקש מהוגי הקובץ הנכבדים שליט"א, לעיין בכללים ובשאר ההודעות, כדלהלן:

נושאי ההודעה: חלוקת מלגת חג הפסח ומלגת עיון ההלכה לאברכים; חלוקת שוברי סבסוד לביגוד לאברכים ולבחורים; משיבי משנה ברורה חלק ב; חלוקת זכיות כספיות שהוגרלו בחודשי החורף לאברכים ולבחורים; שעות פעילות המשרד בחודש ניסן; הודעות שונות

בפתח הדברים, יודגש כי כל האמור בהודעות דלהלן, הוא בתפילה שאכן יעלה בידינו לחלק מלגות לקראת חג הפסח, כאמור בהודעה בתחילת הגליון כולנו תפילה לסייעתא דשמיא במיוחד בימי צרה וצוקה אלו, מידע מדויק יפורסם בע"ה בקו המידע כאמור להלן.

חלוקת מלגת חג הפסח ומלגת עיון ההלכה - לאברכים

א. מלגת חג הפסח תש"פ, מחולקת מבין משיבי 'עיון הפרשה' גליונות קסח - קעב, שענו על לפחות עשרים תשובות בממוצע בכל גליון מגליונות אלו, בחלוקה זו תתבצע הגרלה על שתי דרגות זכיה, בין המשיבים ב - ב' דרגות, כפי שנקבע לפי איכות וכמות התשובות, כשבכל דרגה יחולקו 1000 מלגות בסכום שיקבע סמוך למועד החלוקה. חלוקה זו היא בנוסף לחלוקת שוברי סבסוד הביגוד כמפורט להלן.

ב. מלגת 'עיון ההלכה' לגליונות קסח - קעב, מחולקת מבין המשיבים כפי כללי החלוקה המתפרסמים בפתח מדור 'עיון ההלכה', יודגש כי אנו עושים מאמץ רב בס"ד להוסיף מלגות ככל הניתן. כמו כן הננו לשוב ולהבהיר, כי אין התחייבות למתן מלגות, כמות המלגות נקבעת לפי גובה התרומות שמתקבלות בס"ד.

ג. המלגות לאברכים יופקדו בע"ה על שם זכאי המלגה, באחת משבעת הרשתות שבהסדר, כפי בחירת הזכאי בקו 076-8178003 שלוחה 2, כמפורט בהודעה בעמודים הבאים {מי שלא בחר רשת במועד - כפי שפורסם בגליון קודם, יוכל לבחור רשת רק לאחר החג, כמפורט בהודעה להלן על בחירת רשת}. בדיקת רשת שנבחרה ניתן לבצע בקו הנ"ל שלוחה 3.

ד. רשימת מקבלי המלגות, גובה המלגה ומועד הפקדת המלגות ברשתות השונות, יעודכנו בע"ה בקו המידע: 076-8178003 שלוחה 1, בל"נ לאחר ראש חודש ניסן תש"פ, מועד סופי של חלוקת המלגות יעודכן בקו זה. {לאחר הקשת שלוחה 1, יעודכן בע"ה המידע בשלוחה 1}.

ה. כמו כן לאחר שיופקדו המלגות נשגר בע"ה לאברכים הודעה טלפונית אחת

על זכאות למלגה, בלא ציון גובה המלגה. ההודעה תשלח בע"ה מקו טלפון שמספרו 076-8178003.

ו. על אף הוספות קוי טלפון {מעל 300 קוים} יתכנו בימים אלו **נפילות בקו**. עקב עומס הפונים הרב, במידה והקו מנותק יש לשוב ולהתקשר מאוחר יותר.

ז. **לשם פתיחת החשבון** יש לגשת לאחד מסניפי הרשת שבה הופקדה המלגה, **ולהציג תעודה מזהה ומספר קוד אישי**.

ח. בכל הרשתות לאחר פתיחת החשבון ניתן לממש את הזיכוי בכל סניפי הרשת [ברשת 'שפע ברכת השם' יש לתאם העברת זכאות לסניף אחר, מול הקופה הראשית שבסניף].

ט. לתשומת לב, **תוקף כל המלגות ושוברי הזיכוי עד ערב ראש חודש תמוז תש"פ בלבד**. לאחר תאריך זה לא ניתן לממש את הזכאות בשופו"א [גם בחשבונות שכבר נפתחו].

י. **אנו עושים כל מאמץ אפשרי להקדים את חלוקת המלגות ככל האפשר**, ובאם יעלה בידינו נעדיכן בקו הנ"ל בע"ה.

יא. כאמור בהודעות בגליונות האחרונים, בהכוונת רבותינו ועל דעת הנדיבים, **המחזיקים ברשותם מכשירי תקשורת הפתוחים לשימושים נוספים מלבד שיחות**, כגון אייפון סמארטפון ודומיהם {אף מכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים'}, **אינם רשאים** להשתתף במסגרות המלגות השונות.

חלוקת שוברי סבסוד לביגוד - לאברכים ולבחורים

א. **שוברי הסבסוד לביגוד**, מחולקים **לכחמשת אלפי** אברכים מבין משיבי 'עיון הפרשה' לגליונות קסח - קעב, ובחורים מבין משיבי 'עיון הפרשה ו'עיון ההלכה' לגליונות קנז-קסב.

ב. כמו כן מחולקים השוברים **למשיבי משנה ברורה חלק ב**, כאמור בהודעה להלן.

ג. השוברים הופקדו בראש חודש אדר. מידע על זכאות ניתן לשמוע בקו 076-8178003 שלוחה 1 ולאחר מכן שלוחה 2. לקבלת שוברי הביגוד אין צורך בבחירת רשת מראש.

ד. דרכי מימוש השובר ראה בהודעה להלן.

ה. לתשומת לב, **תוקף כל המלגות ושוברי הזיכוי עד ערב ראש חודש תמוז תש"פ בלבד**. לאחר תאריך זה לא ניתן לממש את הזכאות בשופו"א {ברשתות 'ליבוניץ' ו'בגיר' לא ניתן לממש את הזכאות בין התאריכים ז - יג ניסן}.

משיבי משנה ברורה ח"ב

א. זכות עצומה נתגלגלת לידינו, בהשתתפות **כאלף ושש מאות אברכים** חשובים שליט"א, בשאלות החזרה על משנה ברורה ח"ב, בידיעה ובהיקף עצום בקנין דבר ה' זו הלכה, בעמל רב בהשבת ובעריכת התשובות על כל סימני חלק ב.

ב. כאמור בכללי ההשתתפות, נערכה **הגרלה על 50 מלגות בסך 2.000 ₪ כל אחת**, מבין כלל משיבי משנ"ב ח"ב, **שמות משיבי משנ"ב ח"ב ושמות הזוכים בהגרלה**, מפורסמים בסוף גליון זה.

ג. **הזכיה תצורף להפקדת מלגת חג הפסח**, ברשת שבה בחרו לממש את המלגה. תוקף כל המלגות עד ערב ראש חודש תמוז תש"פ הבעל"ט.

ד. כמו כן, כהוקרה על העמל הרב ראו הנדיבים היקרים הי"ו **לחלק לכל המשיבים** {שעמדו בכללי התשובות} - **שוברי סבסוד לביגוד** {הזכאים לשובר ביגוד גם מהשתתפותם במסלול 'עיון הפרשה' זכאים להשתתפות מופחתת בסך 100 ₪, דרגי מימוש השובר ראה בהודעה מפורטת בתחילת הגליון}.

ה. השוברים הופקדו בראש חודש אדר. מידע על זכאות ניתן לשמוע בקו 076-8178003 שלוחה 1 ולאחר מכן שלוחה 2. לקבלת שוברי הביגוד אין צורך בבחירת רשת מראש.

ו. לתשומת לב, **תוקף כל המלגות ושוברי הזיכוי עד ערב ראש חודש תמוז תש"פ בלבד**. לאחר תאריך זה לא ניתן לממש את הזכאות בשופ"א {ברשתות 'ליבוביץ' ו'בגיר' לא ניתן לממש את הזכאות בין התאריכים ז - יג ניסן}.

ז. כמו כן נחלק לכל משיבי משנ"ב ח"ב, את היצירה הנפלאה 'ספר עיון ההלכה - **משנה ברורה ח"ב**', הספרים יחולקו על ידי נציגי 'עיון הפרשה' בכוללים. משיב שאינו בכולל שבו נציג, יצור קשר עם רכז ההפצה באזור מגוריו על מנת לקבל את הספר. {מי שכבר רכש את הספר, זכאי לקבלת 2 חוברות עיון הפרשה הקרובים ללא תשלום}.

חלוקת זכויות כספיות שהוגרלו בחודשי החורף

א. כאמור בהודעה בגליון קעה, **זכויות הכספיות לאברכים שזכו בהגרלות מבין משיבי הגליונות, יחולקו ביחד עם חלוקת החגים. לבחורים יחולקו הזכויות ביחד עם זכויות ירח האיתנים הבעל"ט**.

ב. בחלוקה הקרובה יצורפו בע"ה הזכויות לאברכים בהגרלות שפורסמו בגליונות **קעב - קעו** (הגרלות מבין משיבי גליונות קסז - קעא). **זכיתם תצורף למלגה** שמופקדת לקראת חג הפסח ברשת שבה בחרו לממש את המלגה. בעת שמיעת גובה המלגה בקו המידע האמור מעלה, תושמע המלגה בכללותה הכוללת גם את הזכויות בהגרלות.

ג. **תוקף כל המלגות והזכויות עד ערב ראש חודש תמוז תשע"ט**.

שעות פעילות המשרד בחודש ניסן

- א. בשל ימי חג הפסח, משרדנו יהיה סגור מיום שישי - ב ניסן, ועד יום ראשון - כה ניסן, מתאריך זה המשרד יהיה פתוח בע"ה בשעות הפעילות הרגילות.
- ב. בקשתנו בכל לשון, לא להתקשר למערכת או לנציגי 'עיון הפרשה' בכל עניני החלוקות, אלא לפעול לפי האמור לעיל. המתקשר, מלבד שגורם לעומס מיותר וגזל הרבים, לא יזכה למענה מעבר לאמור בהודעה זו.
- ג. בכל שאלה ניתן לפנות גם בימי חודש ניסן, בדוא"ל: iyun@actcom.co.il ונשתדל בל"נ להשיב בהקדם.

הודעות שונות

- א. יש להקפיד על כל כללי שליחת התשובות, כמפורט בכללי התשובות וכן בהודעה נפרדת בפתח הגליון, תשובות שלא ימולאו על פי הכללים לא יתקבלו.
- ב. בס"ד, ניתן לשלם עבור הגליונות בעמדות השונות של קופות 'נדרים פלוס' ו'קהילות'. כמו כן ניתן לרכוש בעמדות אלו מנוי עבור גליונות 'עיון הפרשה' או להעביר תרומות למגבית קמחא דפסחא או להמשיך פעילות 'עיון הפרשה'. השולחים ציקים לרכישת מנוי, לתרומה, או לרכישת גליונות ישנים, יש לרשום לפקודת 'עיון וברכה'. אין לקחת גליונות בהקפה ללא שום הוראת היתר.
- ג. אנו חוזרים ומבקשים מכל האברכים הנכבדים שליט"א, משיבי הקובץ, לעדכן מספר ילדים במענה המומחשב הפעיל בכל שעות היממה, שמספרו 076-8178006. העידכון הוא לצורך רישום פנימי בלבד. לא נוכל לחלק מלגות למי שלא עדכן במערכת את מספר הילדים {הרישום מיועד גם למי שאין לו ילדים, ובמספר ילדים יקיש על הספרה 0}.
- ד. למשתתפי 'עיון ההלכה', לאחרונה נפתח מסלול מבחנים שבועי בארגון הנפלא 'שיבה על קברו' - לפי סדר לימוד 'עיון ההלכה', ההשתתפות במסגרת זו מזכה בהשתתפות בהגרלות מיוחדות, ניתן להשתתף בטל: 03-3080-222 או בעמדות 'נדרים פלוס'.
- ה. לשאלת רבים, תשובות ל'עיון ההלכה' בשבוע של ערב חג הפסח ובשבוע חול המועד פסח הבעל"ט, ניתן לכתוב עד יום שני כו ניסן בלילה, הלימוד חייב להיות במועדו.

בתפילה שלא תצא תקלה תח"י

ויהי רצון שנזכה מהרה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים

מערכת 'עיון הפרשה'

שוברי סבסוד למוצרי הלבשה

בס"ד, בעזרת נדיבי עם אנשי רוח, נתקבלה תרומה נכבדה לקראת חג הפסח הבעל"ט, לסבסוד קניית מוצרי הלבשה לאברכים הנכבדים שליט"א, משיבי 'עיון הפרשה' תמידין כסדרן, וכן למשיבי 'משנ"ב ח"ב', ולבחורים החשובים נ"ו משיבי 'עיון הפרשה' וכן למשיבי 'עיון ההלכה'.

בשנה זו, השתדלנו בס"ד להרחיב את אופציות מימוש הזכיה, לרשתות נוספות ולמוצרים נוספים כמפורט להלן. כמו כן לאחר השקעה מרובה, גם בחלוקה זו אין צורך בבחירת רשת הביגוד מראש, אלא ניתן לגשת לרשת המועדפת ולממש את הזיכוי {ביטול הצורך בבחירת רשת, מופעל רק לרשתות הביגוד ולא לרשתות המזון}.

בהשתדלות גדולה, גם בשנה זו גובה ההשתתפות העצמית, יעמוד על סך 250 ₪ בלבד (התשלום בחנות בעת הרכישה). כמו כן השגנו בס"ד הנחה נוספת לשדרוגים או לרכישת מוצרים נוספים, כמפורט בסוף הודעה זו.

השוברים יחולקו בע"ה בין משיבי גליונות קסח - קעב [לאברכים מבין משיבי 'עיון הפרשה', ולבחורים מבין משיבי 'עיון הפרשה' ובהגדרה מבין משיבי 'עיון ההלכה']. וכן למשיבי 'משנ"ב ח"ב'.

אברכים הזכאים לשובר הן במסגרת 'עיון הפרשה' והן במסגרת 'משנ"ב ח"ב', וכן בחורים הזכאים לקבלת שובר בשתי המסלולים - 'עיון הפרשה' ו'עיון ההלכה', יהיו זכאים להנחה בהשתתפות העצמית, שתעמוד על 100 ₪ בלבד במקום 250 ₪. גובה ההשתתפות העצמית יושמע בקו המידע עם ההודעה על הזכאות.

למניעת חוסר הבנה, הננו להבהיר בפני האברכים שליט"א, כי רשימת מקבלי שוברי הביגוד, ורשימת מקבלי שוברי רשתות המזון, אינה זהה. יש שיקבלו רק אחד משני השוברים, ויש שיקבלו את שניהם. כללי חלוקת מלגת 'חג הפסח' יפורסמו בע"ה בגליון הבא.

לרווחת כלל הציבור בחרנו ברשתות שלהן סניפים בערים מרכזיות, וכן ברשתות בהן המבחר הגדול ביותר לכלל הקהילות:

חליפות קצרות ופראקים - מחברת 'בגיר' ברשת 'ליבוביץ' וברשת 'בגיר'.
חליפות חסידיות וקפוטות - ברשת 'בגיר' וברשת 'רויאל'.

כובעים - ברשת 'ברון כובעים'.

ביגוד כללי - ברשת 'אקסוס', וכן ברשתות 'בגיר' 'ליבוביץ' ו'פאביו'.

ביגוד כללי חסידי - ברשת 'רויאל'.

ביגוד ילדים - ברשת 'פאביו'.

משקפיים - ברשת 'עייגית'.

רשימת הזכאים, תעודתן בע"ה בקו הטלפון שמספרו: 076-8178003 שלוחה 1
ולאחר מכן שלוחה 2, **בתאריך ר"ח אדר**, והחל מתאריך זה ניתן לממש את הזכאות
[רשימות הזכאים לא יועברו לידי הרשתות, ולפיכך בקשתנו שלא להטריד אותן
בבירורים על זכאות].

מימוש הזכאות: בסוף גליון זה מצורף דף **למימוש הזכיה**, ובו כל פרטי ההסדרים
עם הרשתות, בצידו השני של הדף יש שורות למילוי עצמי, יש לתלוש את הדף,
למלא את הפרטים האישיים ואת **קוד הזכיה האישי** בן 6 ספרות וכן לסמן את גובה
ההשתתפות, כפי שיושמעו לאחר הודעת הזכאות בקו - 076-8178003 שלוחה 1
ולאחר מכן שלוחה 2 - את הטופס יש להגיש למוכר בעת הרכישה.

להלן מספר הבהרות לקראת חלוקה זו. למניעת תקלות וחוסר נעימות נא לנהוג

על פי הכללים הבאים:

א. **השובר הוא אישי בלבד, ויכובד רק עם הצגת דף מימוש הזכיה המצורף בסוף
הגליון, וכן רק בהצגת תעודת זהות של הזכאי.** ללא דף הזכיה ותעודה מזהה לא
ניתן יהיה לממש את הזכאות בשום אופן, ללא יוצא מן הכלל!

ב. **אברך** המקבל שובר, **יוכל להעביר את הזכאות לבנו**, בהצגת ספח ת"ז שבו מופיע
שם הבן, ברשתות 'עניית' ו'פאבי' השובר ניתן למימוש גם על ידי אשת האברך.
בחור מקבל שובר **יוכל להעביר את הזכאות לאביו או לאחיו**, בהצגת ספח ת"ז שבו
רשום שם בעל השובר ושם מממש השובר.

ג. אין אפשרות לממש שני שוברים (שובר מעיון הפרשה ושובר ממקור נוסף),
באותה רכישה.

ד. לא ניתן לקבל עודף מול זיכוי זה, **יש לממש את השובר בשלמותו** בקניה אחת.

ה. **תוקף הזיכוי, עד ערב ר"ח תמוז תש"פ.** השובר לא יכובד מעבר למועד זה
בשופו"א. ברשת חנויות 'ליבוביץ' ו'בגיר' לא ניתן לממש את השובר משבוע שלפני

חג הפסח (ז-יג ניסן). בשאר הרשתות ניתן לממש את השובר גם בשבוע זה.

ו. עקב העומס הצפוי לקראת חג הפסח הבעל"ט, מומלץ לממש את השובר מוקדם
ככל האפשר.

ז. השובר יכובד רק על פי האמור לעיל, ללא יוצא מן הכלל.

סניפי הרשתות:	ברון כובעים	ליבוביץ	בגיר	רויאל	אקסוס	עניית	פאבי (ג) = גברים (י) = ילדים
אלעד	יהודה הנשיא 94				רבי מאיר 8	בן שטח 10	
אופקים					קרית ספר 45		

פאביו (ג) = גברים (י) = ילדים	עניית	אקסוס	רויאל	בגיר	ליבוביץ	ברון כובעים	סניפי הרשתות:
הורקנוס 22 (י)	הורקנוס 7	הפלמ"ח 40	אביי 3		הורקנוס 22	ינאי 16/7 (גם חסידי וירושלמי)	אשדוד
נחל ניצנים 8 (י)	נחל הירדן 1, נחל זוהר 10	הסניף לא בהסדר	רשב"י 17		נחל ניצנים 8	ערבות הנחל 7	בית שמש
הר"ן 6 (ג) (י)	הר"ן 9	הר"ן 41				הר"ן 6 (גם חסידי וירושלמי)	ביתר עילית
רבי עקיבא 93 (ג), רבי עקיבא 61 (י)	הרב לנדא 4	רבי עקיבא 51	הרב לנדא 4	כהנמן 72, רבי עקיבא 55	רבי עקיבא 123	רבי עקיבא 52	בני ברק
ארלזורוב 7 (י)					ארלזורוב 7	ארלזורוב 9 (גם חסידי וירושלמי)	חיפה
הפרחים 35 (י)					הפרחים 35		טבריה
מלכי ישראל 13 (ג), מלכי ישראל 24 (י), כנפי נשרים 22 (י)	ישעיהו 2, קניון ר'רב שפע'	יחזקאל 29, קניון ר'רב שפע'	רבינו גרשום 1	עמוס 10, כנפי נשרים 5	מלכי ישראל 20, ירמיהו 58, כנפי נשרים 22	יחזקאל 7	ירושלים
		שדי חמד 1			מ'רכז עילית'	רשב"י 7	מודיעין עילית
שד' ירושלים 39 (ג) (י)		שד' ירושלים 36			שד' ירושלים 39	רמב"ם 13	נתיבות

הנכלל בזיכוי ואפשרויות שדרוג בהנחה ניכרת ברשתות הנ"ל :

רשת 'ברון כובעים':

- הזכאות היא לכל מגוון הכובעים המצויים ברשת 'ברון כובעים', עד מחיר תוית 950ש"ח בהשתתפות בסך 250ש"ח.
- אפשרויות השדרוג: רוצ'ה כלל חסידי / חסידי סמט / סנדרס - בתוספת 100ש"ח.
רוצ'ה / סופר קפיטאלה - בתוספת 110ש"ח.
רוצ'ה פרימיום - בתוספת 150ש"ח.

* גובה ההשתתפות העצמית הנקובה בכל הרשתות 250' ש"ח היא לרוב השוברים, כאמור לעיל ישנם שוברים בעלי השתתפות עצמית נמוכה בסך 100 ש"ח.

רשת 'ליבוביץ':

- הזכאות היא **לכל מגוון חליפות 'בגיר' המצויות ברשת 'ליבוביץ'** עד מחיר תווית 1.190 ₪ - בהשתתפות בסך 250 ₪.
- **אפשרויות השדרוג:** חליפות 'בגיר' במחיר תווית 1.290 ₪ - בתוספת 70 ₪.
חליפות 'בגיר' במחיר תווית 1.490 ₪ - בתוספת 200 ₪.
פראקים במחיר תווית 1490 - בתוספת 300 ₪.
- במעמד הקניה תינתן זכאות לרכישת מוצרים נוספים במחיר מסובסד: מכנס נוסף לחליפה - 200 ₪. מכנס לפראק - 220 ₪. חולצת VERONA 100% כותנה - 70 ₪. עניבות - 50% הנחה.
- **אופציה נוספת** (במקום חליפה): זכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות** {מכנסיים / חולצות / נעליים / עניבות / חגורות וכו'} **עד למחיר של 650 ₪** {כולל כל המבצעים שבחנות - ככסף מזומן}. למחזיקי השובר ניתנים מחירים מיוחדים, לדוגמא: חולצת VERONA 100% כותנה 70 ₪. חולצת easy iron סטפנו 100 ₪. נעלים רוקפורט במחיר תווית 699 - בסך 349 ₪, ועוד מגוון מוצרים במחירים מיוחדים, בהשתתפות עצמית בסך 250 ₪.

רשת 'בגיר' (וכן בסניפי 'ליבוביץ' במודיעין, עילית, בית שמש, חיפה וטבריה):

- הזכאות היא לחליפות קצרות כזכאות ברשת 'ליבוביץ'. או לקפוטה פרחוני בטנה מלאה (או קפוטה חלק חצי בטנה) בהשתתפות בסך 250 ₪.
- **אפשרויות השדרוג:** קפוטה חלק בטנה מלאה - בתוספת 200 ₪.
חליפה בטנה מלאה - בתוספת 200 ₪.
- כמו כן תנתן במעמד הקניה, זכאות לקניית מכנס נוסף - במחיר מסובסד בסך: 220 ₪.
- **אופציה נוספת** (במקום חליפה): זכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות** {מכנסיים / חולצות / נעליים / עניבות / חגורות וכו'} **עד למחיר של 650 ₪** {כולל כל המבצעים שבחנות - ככסף מזומן}. למחזיקי השובר ניתנים מחירים מיוחדים, לדוגמא: חולצת BAGIR במחיר 100 ₪. נעלים רוקפורט במחיר תווית 699 - בסך 349 ₪, ועוד מגוון מוצרים במחירים מיוחדים.

רשת 'רויאל':

- הזכאות היא **לכל מגוון החליפות והקפוטות ברשת 'רויאל'** בהשתתפות בסך 250 ₪, כדלהלן:
חליפה חצי בטנה - 3 חלקים (חליפה, ווסט ומכנס. או חליפה ו-2 מכנסים). קפוטה פרחוני בטנה מלאה.
קפוטה פרחוני חצי בטנה + מכנס שחור חלק.
קפוטה חלק חצי בטנה.

- **אפשרויות השדרוג:** קפוטה חלק בטנה מלאה - בתוספת 200ש.ח.
חליפה ארוכה בטנה מלאה - 3 חלקים (חליפה וסט ומכנס)
- בתוספת 300ש.ח.
חלאט ירושלמי (כולל 2 מכנסים) - בתוספת 200ש.ח.
- כמו כן תנתן הנחה 15 % על כל מוצרי המותג 'רואל'.
- **אופציה נוספת** (במקום חליפה): זכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות** {ישיבה חלט / שלאפרוק / מכנסיים / חולצות / חגורות / הלבשה כללית וכו'} **עד למחיר של 600ש.ח.** בהשתתפות עצמית בסך 250 ש.ח.

רשת 'אקסוס':

- הזכאות היא **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות** {מכנסיים / חולצות / גלייז / עניבות / חגורות וכו', לא כולל חליפה} **עד למחיר של 620ש.ח.** (סכום זה הוא לאחר ההנחות הקיימות בחנות, דהיינו לא לפי מחיר מחירון, אלא מימוש מלא ככסף מזומן לאחר עריכת חשבון סופי לתשלום בקופה, על חשבון בסך 620ש.ח. יש לשלם רק את ההשתתפות העצמית בסך 250 ש.ח.).
- אין אפשרות לממש שובר זה לרכישת חליפה, אולם ניתן במעמד הרכישה לקבל הנחת 'כרטיס מועדון' כמופיע בחנות, עבור רכישת חליפה. כמו כן אין אפשרות לממש באותה רכישה 2 שוברים במקביל, שובר מ'עיון הפרשה' ושובר ממקום אחר.
- סניף 'אקסוס' בבית שמש, אינו נכלל בשובר הסבסוד.

רשת 'פאביו' (גברים וילדים):

- הזכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות עד למחיר של 650 ש.ח.** בהשתתפות עצמית בסך 250 ש.ח. {כולל כל המבצעים שבחנות - ככסף מזומן}. למחזיקי השובר יינתנו מחירים מיוחדים, לדוגמא: חליפות ילד / נוער 350 ש.ח, חולצה FABIO בהרכב 100% כותנה - 70 ש.ח, חולצה (easy iron) ABIO GOLD - במחיר 100 ש.ח, ועוד מגוון רחב של מוצרים במחירים מיוחדים.

רשת 'ענית':

- הזכאות היא **לכל מגוון המסגרות שמחירן עד 850ש.ח.** (פולו, גאנט, לופו, יוג', גד, ברוס, גאפ, לילי, וכל מסגרות הפלסטיק חסידי), **כולל עדשות** בדיקוק 1.6, עד מס' 8 ועד צילינדר 2, **שמחירן עד 600ש.ח.** סה"כ שווי החבילה 1450ש.ח. בהשתתפות בסך 250ש.ח.
- **אפשרויות השדרוג:** שדרוג למסגרת שמחירה עד 1000ש.ח. - בתוספת 50ש.ח. שדרוג עדשות 'קרות יותר' (או מספר גבוה יותר) - בתשלום ההפרש פחות 30%. אין אפשרות שדרוג למסגרות מותג (מסגרות שמחירן מעל 1000ש.ח.).
- המחירים כוללים בדיקת עיניים.

בחירת רשת מזון לקראת חלוקת חג הפסח הבעל"ט (לאברכים)

כהמשך לחלוקות הקודמות בס"ד, ומתוך רצון נצל כל תרומה שמגיעה - לרווחת האברכים הנכבדים שליט"א, ולהביא לנוחות ולתועלת רבה ככל האפשר - הן בצורת חלוקת המלגות והן בדרך מימושן, הננו לעדכן כי גם 'מלגת חג הפסח' הבעל"ט תחולק בע"ה על ידי הפקדה ישירה לחשבון על שם הזכאי, באחת מתוך שבע מרשתות המזון הגדולות, אשר להן פריסה של למעלה מ-180 סניפים ברחבי הארץ - כל זכאי על פי בחירתו האישית ברשת המזון הנוחה לו.

בע"ה פתחנו קו טלפון מיוחד זמין בכל שעות היממה, שמספרו 076-8178003 שלוחה מספר 2, לצורך הרשמה ובחירה מראש של רשת המזון הרצויה, כמפורט בהודעה מעבר לדף.

יודגש, כי הרשום מחלוקה קודמת באחת מהרשתות, ומעוניין להמשיך לממש זכאותו באותה הרשת, אינו צריך לשוב ולהרשם [בדיקת הרשת המעודכנת במערכת - בקו 076-8178003 שלוחה 3].

א. על כל משיב ב'עיון הפרשה' או ב'עיון ההלכה' מגליונות קסח - קעב (גם משיבי חלק מהגליונות), לבחור בקו זה עד למוצש"ק ויקה"פ - כה אדר הבעל"ט, באיזו רשת מזון ברצונו שתופקד מלגתו.

ב. יודגש כי הרישום הינו לצורך היערכות בלבד, לקראת אפשרות של חלוקת מלגה. ואין ברישום שום התחייבות מצד 'עיון הפרשה'. הזכאים והסכומים יקבעו לאחר ראש חודש ניסן הבעל"ט, בכפוף לסכום שיעמוד לרשותנו בס"ד. כללי החלוקה מפורסמים בהודעה בתחילת הגליון.

ג. לצורך הרישום הטלפוני, יש להצטייד במספר זהות ובקוד האישי.

ד. למעוניינים ברשת 'יש': מסיבה טכנית, בעלי דרכון אינם יכולים לבחור ברשת 'יש'. המעוניין ברשת זו יפנה למענה במשרד בשעות הפעילות לבדיקת האפשרויות.

ה. לבוחרים ברשת 'שפע ברכת השם' - יש צורך לבחור בקו המידע גם מספר אזור וקוד הסניף בו ברצונם לממש את הזיכוי, על פי רשימת חנויות הרשת דלהלן.

ו. רשתות 'בר כל' ו'נתיב החסד', על אף מיזוג הרשתות, הפעילות במערכת הממוחשבת עדיין מתבצעת בנפרד. לפיכך בעת הרישום יש לבחור את שם הרשת לפי הסניף הרצוי.

ז. כאמור, זמן הרישום הוא עד מוצש"ק ויקה"פ - כה באדר הבעל"ט. מי שלא

ירשם עד תאריך זה, לא יוכל לממש את זכאותו, אלא לאחר רישום שיחודש
רק לאחר ראש חודש אייר תש"פ [ברישום המאוחר לא ניתן יהיה להירשם
לרשת 'יש', רק לשאר הרשתות].

ה. לאחר הפקדת המלגה, לא תהיה אפשרות להעברת המלגה או חלק
ממנה לרשת אחרת.

ט. לצורך מימוש הזכאות אין צורך במכתב זכאות, אלא בהצגת תעודה
מזהה.

י. למניעת עגמת נפש בערב החג, בקשתנו מכל המשיבים הנכבדים
שליט"א, ל"ידע איש את רעהו בהודעה זו.

בחירת רשת מזון

קו טלפון - 076-8178003 שלוחה 2

לאחר הקשת שלוחה מספר 2, יש לפעול כדלהלן:
בחירת רשת מזון (לאברכים):

1. אהבת חסד
2. בר - כל
3. זול ובגדול
4. יש [יש חסד' ו'יש בשכונה']
5. מעיין 2000
6. נתיב החסד
7. שפע ברכת השם - ברשת זו יש לבחור אזור וסניף למימוש
השובר על פי קודי הסניף בטבלה דלהלן.
רשימת סניפי הרשתות - ראה בעמודים הבאים.

- לצורך ההרשמה יש להצטייד במספר תעודת זהות ובקוד אישי.
- מי שרשום באחת מרשתות אלו מהחלוקה הקודמת, ומעוניין להישאר באותה הרשת, אינו צריך לשוב ולהירשם.
- זמן הרישום עד למוצ"ש 'ויקה"פ' - כה באדר הבעל"ט. לאחר תאריך זה לא ניתן להירשם ללא יוצא מן הכלל.
- לשם היערכות נכונה, בקשתנו להקדים ולהירשם ככל הניתן.

<u>סניפי הרשתות:</u>	אהבת חסד	בר - כל	זול ובגדול	יש	מעין 2000	נתיב החסד	שפע ברכת השם האזור והספרה המודגשת בסוגריים הם קוד הסניף לבחירה ברשת הממוחשבת
אופקים		הרצל 717					
אור הגנוז		מושב אור הגנוז					
אור יהודה				אליהו סעדון 128			
אלעד		ר' פנחס בן יאיר 35 שמעון הצדיק 7 שמעון הצדיק 41 אבטליון 23		ר' גיסים 79 גאון		הרי"ף 1 שמעיה 19	אזור 1 שמאי 1
אשדוד		ינאי 7	הרי הגולן 12	חנה סנש 9		הלל 8 הורקנוס 8 הורקנוס 22 רשב"י 15	
אשקלון			בן גוריון 21				
בארות יצחק				מרכז מסחרי			
בית שאן		הגלב 2					
בית שמש		נחל שורק 11	בן איש חי 31	נחל צאלים 2 נהר הירדן 1		מרים הנביאה 16	אזור 2 בן איש חי 39 (1) ר' יוסי בן קיסמא 17 (2)
ביתר עילית				הר"ן 6			אזור 3 כף החיים 38 (1) ר' בן ציון ברוק 7 (2) החיד"א 11 (3) כנסת יחזקאל 6 (4) המגיד ממעדיטש 36 (5)
בני ברק		שלמה המלך 6 מתתיהו 10 אבוחצירא 20 יצחק מאיר 2 הכהן 56 השומר 6 סוקולוב 6 חתם סופר 19		השומר 10 שלמה המלך 12 עזרא 21 ירושלים 70	הרב קוק 5 סמטת אד"ר 6 רבי עקיבא 94	פרדו 2 גויפלד 15 תורת חיים 1 מלצר 24 יגאל אלון 12 הרב קוק 11 הרב קוטלר 18 חבקוק 25 הרב כהנמן 151 גניחובסקי 23 רבי עקיבא 34 רשב"ם 15 קלישר 17	אזור 4 השלשה 35

שפע ברכת השם האזור והספרה המודגשת בסוגריים הם קוד הסניף לבחירה ברשת הממוחשבת	נתיב החסד	מע"ן 2000	יש	זול ובגדול	בר - כל	אהבת חסד	סניפי הרשתות:
	ניסנבאום 25						בת ים
אזור 5 האיילות 41							גבעת זאב
					הגיבורים 52		חדרה
	מיכאל 9		דרך צרפת 11 חניטה 64		טרומפלדור 54 מיכאל 16		חיפה
		מיכאל 7	ויצמן 117				טבריה
אזור 6 (1) עלי הכהן 21 (2) יואל 14 (3) בית וגן 10 (4) תכלת מרדכי 4 (5) סורוצקין 14 (6) עזרת תורה 28	פנים מאירות 10	דרוק 54 חזון איש 34 ים סוף 17 ים סוף 101 מאיר גרשון 46 משה דיין 160 ירמיהו 2 פרי מגדים 19 שחל 58 יפו 212 המרפא 1 ברוכי 3 שמואל הנביא 35 בית ישראל 17 קק"ל 12	ברכת אברהם 22 גיארה 2 שאולזון 56 כנפי נשרים 24 פארן 7	אהליאב 6 מאה 21 שערים 21 אבינועם 3 ילין 3 בר אילן 5 (כל זול) אהלי יוסף 3 יואל 1 בר אילן 36 הפסגה 33 הפסגה 16 שאולזון 57 הרב קוק 8 יוסף חכמי 30 שירת הים 10 לואי 39 ליפסקי 109 צונדק יקותיאל 2 אדם אליהו 2 מרידור 2 אורגוואי 3 חיל האויר 15 יפו 113 רמב"ן 25 הרצוג 61 הנורית 21	אריה בן אליעזר 47 מנחם משיב 1 שאולי הכהן 10		ירושלים
				החושן 3			מבשרת ציון
		הזית 4					מודל העמק

שפי ברכת השם האזור והספרה המודגשת בסוגריים הם קוד הסניף לבחירה ברשת הממוחשבת	נתיב החסד	מעין 2000	יש	זול ובגדול	בר - כל	אהבת חסד	סניפי הרשתות:
אזור 7 רבי עקיבא 5	נתיבות המשפט 40 רשב"י 35		אבני נזר 46 שערי תשובה 3		אבני נזר 18 חפץ חיים 10 נתיבות המשפט 5 מסילת יוסף 21 מסילת יוסף 34 נתיבות המשפט 64 ר' יהודה הנשיא 23 ר' יהודה הנשיא 34 הרמ"א 17 חשמונאים	שערי תשובה 14 חפץ חיים 21 ר' יהודה הנשיא 12 אור החיים 21 עיון התלמוד 5	מודיעין עילית
				האבן 15 העירית 1			מעלה אדומים
				רמב"ם 13	ד'בוטינסקי 10		נתיבות
	שוהם 29 לילנבלום 13 האר"י 18						נתיבי
	חתם סופר 1						עמנואל
			רוטשילד 79				פתח תקוה
			הגדוד השלישי (קניון שערי העיר)		צה"ל 13 מרדכי חדד 1		צפת
			זבולון 14		הציונות 5		קרית אתא
	בן גוריון 88						קרית מלאכי
	פרץ 8		חיים סירני 1		מדר 27 מבצע ליטני 37		רחובות
					לנדרס 1		רמת גן
		אזור תעשייה	הכלניות 49		נחלת יעקב 10 כלניות 39 רימונים 1		רכסים
אזור 8 אהבת ישראל 1							תל ציון

כל המידע במספר אחד
קו המידע של 'מפעל עיון הפרשה'

076-8178000

קו מידע כללי, הפעיל 24 שעות ביממה בנושאי 'קובץ עיון הפרשה':
מידע כללי • מידע בנושאי קוד אישי • שחזור קוד אישי • הדרכה כללית לשליחת תשובות • אישור קבלת תשובות שהגיעו • מסלולי המלגות והזכויות השונות • מחלקת מנויים • מידע על המועד שנשלחו הגליונות בדואר • מחלקת הפצה בישיבות ובכוללים • מחלקת הפצה בחו"ל • תרומות והנצחות • הודעות מיוחדות • מידע אישי על מיקום חלוקת מלגות וזמן החלוקה (יעודכן בזמני חלוקה)

בנושאים דלהלן ניתן לפנות גם במספר ישיר:

שחזור קוד אישי על פי מספר ת"ז ובירור אזור חלוקה, בטל:

076-8178001

אישור קבלת תשובות שנשלחו למערכת, בטל:

076-8178002

מידע על זכאות אישית בחלוקת מלגות החגים ומלגות עיון ההלכה (מעודכן בזמני החלוקות), וכן בחירת רשת מזון וביגוד, בטל:

076-8178003

תרומות בכרטיסי אשראי במענה ממוחשב, בטל:

076-8178004

קו מידע בנושא מדור 'עיון ההלכה':

076-8178005

עדכון מספר ילדים:

076-8178006

מענה אנושי:

פעיל בימים: ראשון בין השעות 8.00-10.00 בלילה. שני רביעי וחמישי בין השעות 8.45-12.00 בבוקר. שלישי בין השעות 3.00-1.30 בצהריים. מוצש"ק בין השעות 9.00-10.30

קו זה מיועד אך ורק לבירורים בנושאי מנויים, בירורים ועדכוני קוד אישי, בירורים בנושאי מלגות קבועות והו"ק, ותרומות בכרטיסי אשראי
לא ניתן לשחזר בקו זה קוד אישי, לבדוק קבלת תשובות, לבדוק זכאות למלגות, או להרשם לקבלת קוד אישי

076-8178007

זה היום עשה ה'

בפניעתא השמיא

לשמחת לב בני התורה דבכל אתר ואתר
ובכללם אלפי הוגי 'קובץ עיון הפרשה'

ניתן להשיג שוב את

ספרי עיון הפרשה - תורת שלמה יהודה

עניני חג הפסח

ועניני ספירת העומר וחג השבועות

מאסף גליונות שנים א - י

אוצר בלום של מאות קושיות תמיהות והערות
ומאות תשובות שנקבצו ב'קונטרס התשובות'

ניתן להשיג

אצל נציגי 'עיון הפרשה'

ובחנויות הספרים המובחרות

תוכן הענינים

בפתח הגליון וכללי הקובץ	לה
מכתבי חיזוק מגדולי ומאורי הדור	מב
פרשת צו	מז
פרשת שמיני	סה
פרשת תזריע - מצורע	צא
פרשת אחרי - קדושים	קיד
פרשת אמור	קכח
עניני פסח	קמב
עיון ההלכה	קעג
טפסי השתתפות הרשמה לקוד אישי מנויים ותשובות..קצג	
רשימת משיבי וזוכי משנה ברורה ח"ב	
רשימת זוכי הגרלת גליון קעא	רל
שובר סבסוד לרשתות הביגוד	רלא

לעילוי נשמות מורי חמי

הגאון רבי יואל זצ"ל בן הגאון רבי פריץ זצ"ל

סטניצקי

נלב"ע יא בניסן תשס"ז

ת. נצ. ב. ה.

תוכן עניני פרשת צו

עיון הפרשה

- א. חסרון כיס בקרבן עולה.....מז
ב. אש תמיד שלא שלטה במזבח.....מח
ג. מנחת מצה.....מט
ד. מינוי בן כהן משיח תחתיו.....מט
ה. מה בין איסור אכילת חלב לערלה.....נ
ו. פירוק ובנין המשכן בכל יום מימי המילואים.....נ

אביטה ארחותיך

- ז. שלמי תודה.....נא

אשיחה בחוקיך

- ח. כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב - הגאון רבי דוד פלק.
ט. כהן המחטא - הגאון רבי אברהם יצחק ברזל.

פקודיך אתבונן

- מצקת חמץ בתבשיל בפסח - הג"ר יהודה קנר.....נה

קונטרס התשובות

- חיטוי וטהרת המזבח.....נט
עצם המזבח מכפר - לענין שאם עלה פסול למזבח לא ירד -
הכוונה לאופן שלא נעשתה העבודה כראוי - הכוונה לדבר שזר
לה' - חשש שלקחו מהגזל - הוספות בענין זה.

תוכן ענייני פרשת שמיני

עיון הפרשה

- א. גיל עגל וגיל שור.....סח
ב. סדר הקטרת אימורי החטאת.....סח
ג. חטא בני אהרן.....סו
ד. כהן הדיוט ביום משחתו.....סו
ה. איסור לנגוע בבשר נבילה.....סח
ו. איסור עם הארץ באכילת בשר.....סח

אביטה ארחותיך

ז. אוכל ומשקה.....ע

אשיחה בחוקיך.....עא

- ח. הקדמת עולת התמיד לשאר הקרבנות - הגאון רבי דוד כהן.
ט. כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים - הגאון רבי חיים מרדכי אוזבנד.

פקודיך אתבונן

טמטום הלב במאכלות אסורות - הגאון רבי יצחק זילברשטיין.עב

קונטרס התשובות

חטאת אהרן ועולתו.....עז
אהרן הצטער שמביא חטאת ולא עולה ושלמים - רש"י בא
להוציא מפירוש אחר - ללמד שעגל הוא בן שנה - אצל אהרן
היה חילוק בקרבנות - אצל אהרן הקרבנות היו רגילים - אצל
אהרן מדובר בקרבנות שאינם רגילים - ישראל הוצרכו לכפרה על
מעשה יוסף - אצל אהרן החטאת קודמת לעולה - גם בקרבן העם
החטאת קודמת - הקריב חלבי החטאת קודם שחיטת העולה
- רש"י ממעט מוספי ראש חודש - ממעט קרבן המילואים -
ממעט קרבנות אחרים - ממעט שלמים שאינם מכפרים - יבוא
זכאי ויכפר על החייב - כיפר על מה שחייב מדין ערבות - כיפר
על שבט לוי - כיפר על בניו הכהנים - היה צריך כפרה רק על
המעשה - חטא והחטיא את העם - כשהמנהיגים מתוקנים כולם
מתוקנים - כפרתו תלויה בכפרת העם - ישראל גרמו לו לחטוא
- רצה שהשטן יחשוב שאהרן חטא - תירוצים נוספים והוספות.

תוכן עניני פרשת תזריע - מצורע

עיון הפרשה

- א. הקדמת תורת בהמה חיה ועוף לתורת האדם..... צא
ב. חטאת העוף, אם נאכלת לכהנים..... צב
ג. הקדמת הקרבת חטאת לעולה..... צב
ד. טומאת אשה בנגעי הגוף..... צג
ה. הקפת ראש המצורע..... צד
ו. כפרת חטאת מצורע..... צד

אביטה ארחותיך

- ז. המיתה והצרעת..... צו

אשיחה בחוקיך..... צח

- ח. ספק צרעת - הגאון רבי צבי גרבוז. ט. לוג שמן להזהה - הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאוויצ'יק.

פקודיך אתבונן

- בדיני חזקה - מפניי הגאון הגדול רבי אברהם גנחובסקי..... צט

קונטרס התשובות

- נגעים בזמן הזה..... קב
צריך כהן מיוחס - חלל פסול אפילו בדיעבד - יש חשש איסור בהקפת הראש - אין להוציא ממון מחמת כן - הכהנים אינם טוענים ברי - ספק אם אפשר לגלח בזמן הזה - נשתכח מראה שני תולעת - אין בקיאים בנגעים - צריך שירנו רבו - הדבר אינו מציאותי - בשולחן ערוך מבואר שנוהג דין זה - יש שנהג איסור קציצת בהרת - במראה ברור אין צריך כהן - אפשר שיביא צפורים בזמן הזה - דווקא כשיש מי חטאת בארץ ישראל - דווקא קודם שגזרו טומאה על ארץ העמים - אינו חייב להטהר - טהרה ראשונה ודאי שאינו חייב - אינו נוהג אלא בארץ - רק בארץ יש דין שילוח - שילוח נוהג רק כשהיובל נוהג - צריך בגדי כהונה - תירוצים נוספים והוספות.

תוכן ענייני פרשת אחרי קדושים

עיון הפרשה

- א. דין שעירי יום הכיפורים.....קיד
ב. איש עתי ששילח את השעיר.....קטו
ג. מצות 'קדושים תהיו'.....קטו
ד. היקש כיבוד אב ואם לשמירת שבת.....קטז
ה. ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת.....קיז
ו. איסור משקלות, הוא גניבה או גזילה.....קיח

אביטה ארחותיך

- ז. סדר פרשת עריות.....קיח

אשיחה בחוקיך

- ח. ונשא האיש עתי את השעיר עליו - הגאון רבי דוד פלק. ט.
הוצאת ממון על לאו של 'לא תעמוד על דם רעך' - הרה"ג שלמה
גנס. י. היתר שנאת עז פנים - הרה"ג יהודה קוק.

פקודיך אתבונן

- מוקף לדירה - מתוך כת"י 'חוט שני' להגאון הגדול רבי ניסים
קרליץ.....קכב

קונטרס התשובות

- 'וחי בהם'.....קכד

תוכן עניני פרשת אמור

עיון הפרשה

- א. דין 'וקדשתו' בכהן לכהן אחר..... קכח
ב. כהן חלל..... קכט
ג. 'מחוסר זמן' בעופות..... קל
ד. נוסח 'לשם יחוד' קודם ספירת העומר..... קל
ה. קיום 'מקרא קדש' ביום טוב וביום הכיפורים..... קלא
ו. הנחת הלחמים על השולחן במקדש..... קלב

אביטה ארחותיך

- ז. חודשי המועדים..... קלג

אשיחה בחוקיך

- ח. המקדיש בעל מום - הרה"ג משה מרדכי הלוי הפנר. ט. נר המערבי - הרה"ג משה הסגל.

פקודיך אתבונן

- מלאכות שבת - הגאון רבי אביגדר הלוי נבנצאל'..... קלו

קונטרס התשובות

- עונש המקלל..... קלז

תוכן עניני פסח

עיון הפרשה

- א. הפקעת החמץ מרשותו בשעה השישית של ערב פסח.....קמב
ב. ברכה על ביטול חמץ שמוצא בפסח.....קמב
ג. ברכת 'המוציא לחם מן הארץ' על כזית מצת מצוה.....קמג
ד. מתחיל בגנות ומסיים בשבח.....קמד
ה. שבת לוי בציווי השאלת כסף וזהב מהמצרים.....קמד
ו. אי יום שבת חשיב 'קבוע' לענין ספיקא.....קמה
ז. אכילת בשר הפסח אחר החגיגה.....קמו
ח. שירת ישראל במצרים.....קמו
ט. שנת יציאת מצרים.....קמז
י. אכילת חמץ וספיה"ע במוצאי פסח קודם הבדלה.....קמז

אביטה ארחותיך

יא. קריאת התורה של פסח.....קמט

אשיחה בחוקיך קנא

יב. שינוי ליל הסדר בשתי הכוסות - הגאון רבי יעקב דוד אילן. יג.
יציאת בעל מום למלחמה (שה"ש) - הגאון רבי יצחק סורוצקין. יד. המכה
בעברתו בכורי מצרים - הגאון רבי חיים פיינשטיין. טו. הדחת העזרה
בערב פסח - הגאון רבי יצחק שוורץ. טז. ביעור חמץ של תרומה - הרה"ג
ישעיה ברנד. יז. שבת הגדול - הרה"ג יהודה גנס. יח. שליח בבדיקת חמץ -
הרה"ג יעקב ישראל יונגרמן. יט. שמיעת סיום לפני ברכת התורה - הרה"ג
גמליאל הכהן רבינוביץ. כ. הודו לה' כי טוב - הרה"ג פנחס שוורץ. כא.
ברכת 'שהחיינו' על הנרות בליל יו"ט - הרה"ג שמואל יצחק שטיינפלד.

פקודיך אתבונן

ברכה אחרונה אחרי כוס ראשון של ד' כוסות - הגאון רבי אשר וייס.....קנו

קונטרס התשובות

פסח מצה ומרור.....קס
מקדימים פסח שנעשה בו נס - נקט כסדר הפסוק - מקור הדין מפסח - עיקר המצוה
היא בפסח - הפסח מקחו בעשור - מודים על הטובה ואחר כך על הרעה - לאחר
הגאולה הבינו את הטובה - אם אין תכלית טובה אין שבח בדבר - לאחר הגאולה מובן
גדל השעבוד - כנגד עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים - כנגד חפזון השכינה
ישראל ומצרים - פסח ומצה כנגד אבות ואמהות - לאחר הגאולה מרגישים בעבודה -
המרור הוא אתחלתא דגאולה - המרור השלים הגאולה - כדי להגדיל השמחה - לולא
המצה לא היינו אוכלים מרור - מרמז לגלות זו - המצה והמרור תלויים במעשיהם -
לכן מוסיפים שכאילו יצאנו ממצרים - על ידי המצה הבינו את מעלת המרור - הרה"ף
והרמב"ם הקדימו מרור למצה - מקורות נוספים והוספות - כנגד שלשה אבות - הכוונה
לתוצאת המרור - פסח כנגד גאולת הנפש - כהלל שהיה כורכר יחד - קודם המרירות
האמינו שיגאלו - תירוצים נוספים והוספות.

ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים

זכות גדולה זכינו ובייעתא דשמיא במשך חמשה עשר שנות 'עיון הפרשה' עד הנה, נצטרפו רבבות עמלי תורה למסגרות 'עיון הפרשה' ו'עיון ההלכה' יחד שבטי ישראל.

מטרת מפעל 'עיון הפרשה' מעת הקמתו על ידי מרגן גדולי ישראל זצוק"ל ויבלחט"א, להוסיף עמל ושקיעות בתורה הקדושה, בניצול הזמן ובהוספת ידיעות בחלקי התורה וההלכה.

ואף גם זאת זכינו, ובשנים האחרונות עלה בידינו בס"ד להיות שלוחים לסייע בידי אלפי בני התורה בארעא קדישא הדין, בדרך כבוד כיאה לנושא ארון ברית ה', שומרי פך השמן הטהור בקדושתו, אברכי הכוללים הנכבדים שליט"א, המוסרים נפשם בעמלה של תורה מתוך הדחק.

והנה לאחרונה פשה לדאבוננו נגע בכרם בית ה', בהחזקת מכשירי תקשורת פסולים, הטומנים בחובם מכשולות רעות וחמורות כידוע לכל, מלבד ההתמכרות וההפרעה החמורה לשקיעות ועמל התורה.

ולפיכך הננו להודיע בזאת החלטת רבותינו שליט"א מורי ומכווני דרכנו, כי כל המלגות המחולקות הן במסגרת 'עיון הפרשה' והן במסגרת 'עיון ההלכה', מיועדות אך ורק למי שאין ברשותו מכשירים אלו {אייפון' ודומיו}, גם המכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים' וכד' {ואף למי שהותרו מכשירים מסוננים למיניהם לצורך פרנסה, מכל מקום, שאיפת לבם הטהורה של נדיבי 'עיון הפרשה' להיות שותפים בתורתם של עמלי תורה השקועים בעולמה של תורה בלבד, ואינם משתמשים בכלים אלו כלל}.

ואף אשר ידענו כי רובא דרובא מחברי 'עיון הפרשה' אינם נמנים על מחזיקי המכשירים הנ"ל, מכל מקום בדיני נפשות חיישינן למיעוטא, ולפיכך באנו בהודעה זו.

יודגש, כי האמור לעיל הוא **על דעת הנדיבים הנכבדים** הי"ו, העושים ומעשים במסירות אין קץ למען עמלי התורה, **ומתנים נידבתם לכל ישתתפו** אלו המחזיקים ברשותם מכשירים אלו, **במסגרות המלגות השונות**.

בברכת התורה

מערכת 'עיון הפרשה'

בפתח הגליון וכללי הקובץ

חוקות ידעית המקרא, בודאי צריך כל איש ישראל לידע בכל שבו הסדרה ופירושה לפי טעם שכלו, ומה שנהגו בכל ישראל לקרוא שנים מקרא וא' תרגום, משום שעי"ז יתבונן בהמקרא ויתן לב להבין, אבל אם לא הבין ידעה עי"ז, מחויב להתבונן ולדעת, ואז יהיה נחשב לו שלמד מקרא, דכלל"ה אם לא הבין מה שאמר ומה שלמד לא נחשב לימוד כלל. (ליקוטי אמרים לחפץ חיים, ריש פ"ה)

יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר קדשנו במצותיו וציונו להשלים פרשיותיו שנים מקרא ואחד תרגום, כמאמרם ז"ל "לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום, ואפי' עטרות ודבון, שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו" (ברכות ה, א).

מטרת הקובץ, בהכוונת והדרכת מרנן גדולי ישראל שליט"א, לעורר ולעודד לימוד הפרשיות בעיון, ע"י הצגת נקודות חשיבה קושיות ותמיהות, ומקורות לעיון, וליבון ובירור הדברים ע"י כתיבתם, ביסודות תורתנו ואמונתו השזורים בין בתרי פרשיות התורה.

ועתה נבוא לפרט על מבנה הקובץ ומדוריו השונים:

עיון הפרשה

קושיות והערות, תמיהות וחקירות, בעניני הפרשה, בעניני המועדים ובעניני מצוות תמידיות.

כללי התשובות: בחלק מן הקושיות הוספנו בסוגריים כאלו: [-] מראה מקום ליישוב וביאור הענין, מ"מ אין מטרת הקובץ לכוון את המשיב בדווקא לתירוצים אלו, אלא כל אחד יראה לתרץ כפי דעתו והבנתו, להגדיל תורה ולהאדירה.

כמו"כ יש לידע, כי כל השאלות מקורם ויסודם בהררי קדש, הלא המה כתבי רבותינו הראשונים וגדולי האחרונים, והענינים בנויים כמשולבים ומשלימים זה את זה, ואף כי פעמים יחשוב המעיין לפום ריהטא כי טעות בשאלה, מכל מקום כשישוב ויעיין במקור הדברים, יראה מקום לדקדוק ולביאור בפרשיות תורתנו הקדושה.

נא לציין בכל תשובה שנקלחה מתוך ספרי ראשונים ואחרונים, את המקום המדויק שבו נידון הדבר, למען הקל על העוסקים במלאכה.

אביטה ארחותיך

ליבון המקרא בהשוואה לפסוקים מקבילים, הערוך ביד אמן על ידי תלמיד חכם מופלג, ומטרתו להציג בפני המעינים הנכבדים דרך נוספת להתבוננות בסודות הפרשה, ברמזי תגיה ואותיותיה.

כללי התשובות: מטרת הדברים, להאיר מזוית נוספת נקודה מרכזית בפרשה, לא בהכרח בכיוון החשיבה שאליו מכוונים הדברים, אלא כל מעיין יראה להקיף על פי דרך לימודו.

דוא"ל עורך המדור: 0361654@gmail.com

אשיחה בחוקיך

הערות ותמיהות מרבנן ומתלמידהון בכל אתר ואתר. הדברים מובאים כפי שנשלחו ע"י הכותבים, ללא עריכה או הוספה מאת המערכת.

השתתפות במדור:

- עקב צמצום המקום יתקבלו הערות קצרות בלבד.
- הערות יתקבלו אך ורק חומר מוקלד בתוכנת וורד ובדוא"ל בכתובת המפורטת להלן.
- יש לצרף להערות 'טופס לשליחת הערות' הנמצא בעמודי הטפסים שבסוף הגליון.
- עפ"י החלטת רבותינו איננו מפרסמים הערות מבחורים.
- הערות מתקבלות עד חודשיים לפני יציאת הגליון, לאחר מכן נשמר החומר לשנה הבאה.
- חומר שלא התפרסם נשמר לשנים הבאות, על כן נא לא לשוב ולשולחו בשנית.
- תוארי הכותבים הנכבדים נכתבו בשוה, אנו מתנצלים באם טעינו.

רשימת הגליונות הבעל"ט:

- גליון קעז: בהר בחקתי - במדבר - נשא - בהעלתך. ועניני ספירת העומר וחג השבועות.
- גליון קעה: שלח - קרח - חקת - בלק. ועניני פרקי אבות.
- גליון קעט: פינחס - מטות מסעי - דברים - ואתחנן. ועניני גלות ונחמה.
- גליון קפ (מורחב): עקב - ראה - שופטים - תצא - תבא. ועניני תפילה {יד}.

פיקודיך אתבונן

בירורי הלכה בעניני הפרשיות, הנערך ע"י צוות תלמידי חכמים מופלגים, העוסקים תדיר בשערים המצויינים בהלכה, ונקובים בשמותם תחת כל נידון.

כללי התשובות: מטרת המאמר, להביא צדדים שונים בנדון. ניתן לפלפל בנדונים ובמראה המקומות או להוסיף ראיות וצדדים לנדון.

קונטרס התשובות

מגוון רחב של תשובות מעייני הקובץ על שאלה שנתפרסמה בשנה שעברה, מתוך עשרות אלפי תשובות שנתקבלו על שאלה זו.

נתעטרנו בנזר תפארה, הלא המה תשובות מרנן רבותינו, כתב ידו של הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א, ותשובות הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, והגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א.

כללי הקונטרס:

- ה'קונטרס' הינו תמצית מתוך 'ספר עיון הפרשה' שיו"ל בעתיד בסייעתא דשמיא, ונערך על ידי צוות ת"ח מופלגים.
- עקב צמצום המקום בחלק מן התשובות קצרנו והבאנו נקודות מרכזיות בלבד, ובעז"ה בספר יובאו הדברים ביתר פירוט.
- השתדלנו בטרחה מרובה למצוא מקור לכל התשובות, תשובות שלא נמצא להם מקור הובאו בשם 'יש שביארו', ובע"ה בספר נשתדל להביאם בשם אומנם.
- בשאלות הכוללות כמה סעיפים, כנסנו את כל התשובות אף שחלקם מישבות רק חלק אחד, כיון שבדרך כלל יסוד אחד לכולן.
- שמות המשיבים שמכתביהם נערכו התשובות, הובאו בכללותם בסוף הגליון.
- מי שעדיין תח"י תשובות על שאלות שהתפרסמו בשנים עברו, מתבקש לשלחם למערכת על מנת שנוכל לכנסם בספר בע"ה.
- דוא"ל עורך ה'קונטרס': adirlintop@gmail.com

כללי התשובות: המעיינים נקראים לפלפל ולדון בתשובות המובאות, או להוסיף תשובות שלא הובאו ב'קונטרס'.

קֶרֶן ובתורתו יהגה וקרן מלגות לתשובות נבחרות

בסייעתא דשמיא ובעזרת נדיבי עם אנשי רוח, הוקם 'קרן ובתורתו יהגה' וכן 'קרן מלגות לתשובות נבחרות', על מנת לעודד את עמל התורה ויגיעתה, ובמטרה לתמוך ולסייע בידי עמלי תורה והוגיה, כנגד רוחות רעות המנשבות ומאיימות להמעיט מאור התורה ח"ו.

במסגרת 'קרן ובתורתו יהגה' מחולקים אחת לכמה חודשים מלגות גבוהות לאלפי אברכים מופלגים ומרביצי תורה.

במסגרת 'קרן מלגות לתשובות נבחרות' מחולקים בערבי מועדים זכיות נכבדות למאות בחורים מצויינים.

כללי ההשתתפות:

- כללי החלוקה נקבעים על ידי רבותינו שליט"א.
- עדיפות ראשונה לקבלת מלגות, ניתנת למשיבי ה'קובץ' תמידין כסדרן, בדגש על איכות התשובות וצורת עריכתן.
- המשיבים מתבקשים לכתוב תשובותיהם בכתב ברור ומסודר.
- רשימת שמות מקבלי המלגות והזכיות השונות מתפרסמים בגליון שלאחר חלוקת המלגות.
- מקבלי המלגות השונות נכללים גם במסגרת ההגרלה הרגילה.
- המחזיקים ברשותם מכשירי תקשורת הפתוחים לשימושים נוספים מלבד שיחות, כגון אייפון סמארטפון ודומיהם {אף מכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים'} **אינם רשאים** להשתתף במסגרות המלגות השונות.

כללי השתתפות בהגרלה

- כל 5 תשובות מזכות זכות בהגרלה, מינימום השתתפות 10 תשובות.
- ניתן לצרף תשובות מכל מדורי הקובץ, כמפורט לעיל ב'כללי התשובות' בכל מדור.
- **כמה תשובות לשאלה אחת נחשבים בהגרלה כתשובה אחת, אולם מהוים קדימות לזכיה במלגות השונות.** מטעם זה אין צורך לסמן בטופס את מספר התשובות שנענו לשאלה אחת אלא לסמן רק שנענתה שאלה זו.
- בשאלות עם כמה חלקים, אין צורך לענות על כל חלקי השאלה, אף שבדרך כלל יסוד אחד לכולם.
- אין מניעה לכתוב תשובות שלובנו בצוותא עם אחרים, או על פי מראה מקומות שנשמעו מאחר, **בתנאי** שהכותב יעיין בנדון וילבנו, ובתנאי

- שמראי המקומות ניתנו על שאלות בודדות ולא על מרבית השאלות. אין להעתיק תשובות ממשיב אחר בשופו"א, אלא אם כן לובנו הדברים יחדיו.
- **מדור 'עיון ההלכה'** משתתף במסגרת ההגרלה, עמידה שבועית בכללים ושליחת תשובות לשאלות מזכה בהשתתפות אחת בהגרלה.
- יש לצרף לתשובות 'טופס סימון' לשאלות שנענו' הנמצא בעמודי הטפסים שבסוף הגליון, **תשובות ללא טופס מקורי לא יתקבלו.**
- **חובה לציין קוד אישי** {משיבים חדשים ימלאו טופס בקשה לקוד}.
- הכתובת למשלוח תשובות מפורט להלן.
- תאריך אחרון למשלוח התשובות הוא עד שבוע אחרי הפרשה האחרונה הנדונת בקובץ, כמצויין על גבי 'טופס הסימון'. **לא יתקבלו תשובות לאחר תאריך זה, אלא בסיבה חריגה ובאישור המערכת.**
- אפשרויות הזכיה בהגרלה מפורטת בגב הכריכה.
- שמות הזוכים בהגרלה מתפרסמים לאחר 5 גליונות.
- רצוי לשלוח את התשובות המקוריות, באם נשלח צילום יש לוודא שהכתב ברור היטב.
- הזוכים בספרי קודש יוכלו לקבלם אצל נציגי 'עיון הפרשה', או לקחתם על פי תיאום מראש.
- מלגות כספיות לאברכים ולבחורים, יופקדו בזמני חלוקות החגים ברשתות השונות, כפי שיפורסם בגליון הסמוך למועד החלוקה.
- **טופס מצולם לא יתקבל** גם בצירוף תשלום.
- המחזיקים ברשותם מכשירי תקשורת הפתוחים לשימושים נוספים מלבד שיחות, כגון אייפון סמארטפון ודומיהם {אף מכשירים הקרויים 'מוגנים' או 'מסוננים'}, **אינם רשאים** להשתתף במסגרות המלגות השונות.

הפצת הקובץ

- הקובץ מופץ בהיכלי הישיבות והכוללים באמצעות נציגים.
- המעוניין להצטרף לזיכוי הרבים יפנה על פי הכתובת שלהלן.
- כמו כן נשלח הקובץ בדיוור ישיר למנויים.
- מחיר מנוי שנתי (10 גליונות): 125 ₪, בארה"ב 50 \$, באנגליה 30 £, בצרפת 35 €.
- יש לצרף 'טופס הזמנה למנוי' הנמצא בעמודי הטפסים בסוף הגליון.
- הכתובת למשלוח טופס ההרשמה מפורט להלן.
- ניתן לשלם על הקובץ וכן לרכוש מנוי, בעמדות 'נדרים פלוס' או 'קהילות', אין לקחת בהקפה.

- כמו כן ניתן להשיג את הקובץ בחנויות הספרים המובחרות וברשת חנויות ספרי 'אור החיים'.
- גבאי ספריות ציבוריות המעוניינים בקבלת הקובץ או בקבלת ספרי 'עיון הפרשה' ללא תשלום, מתבקשים לשלוח בקשתם בכתובת דלהלן, ולציין: שם המוסד, כתובת המוסד, ושם וכתובת למשלוח.

כתובת למשלוח ומספרי טלפון

- כתובת 'מפעל עיון הפרשה': ת.ד. 58022 ירושלים.
- הכתובת בחו"ל ראה בגב שער הקובץ.
- דוא"ל: iyun@actcom.co.il.
- קו המידע לכל עניני הקובץ: 076-8178000 (24 שעות ביממה)
- רכז המערכת: הרב אהרן רוזנר - 053.3160334.
- תשלומי מני בכרטיסי אשראי, בטל: 076-8178007 (בימים: ראשון בין השעות 8.00-10.00 בלילה, שני רביעי וחמישי בין השעות 8.45-12.00 בבוקר, שלישי בין השעות 1.30-3.00 בצהריים. מוצש"ק בין השעות).
- בירורים בנושא ההפצה באזור בני ברק: 052.7667704, בשאר איזורי הארץ בטל. רכז המערכת, בחו"ל ראה בגב שער הקובץ.
- בירורים בנושא מנויים, בדוא"ל ה"ל, או בטל: 076-8178007 (בימים: ראשון בין השעות 8.00-10.00 בלילה, שני רביעי וחמישי בין השעות 8.45-12.00 בבוקר, שלישי בין השעות 1.30-3.00 בצהריים. מוצש"ק בין השעות 9.00-10.30).
- ניתן להאזין בקו המידע ה"ל על המועד שנשלחו הגליונות בדואר.
- קבלת תשובות מתאפשרת אך ורק בדואר ת.ד. 58022 ירושלים (ובחו"ל על פי הכתובת שבגב השער), או במוקדי קבלת התשובות המתפרסמים בתחילת הגליון. לא יתקבלו תשובות בדוא"ל.
- שליחת הערות למדור 'אשיחה בחוקי' מתאפשר רק בדוא"ל, טפסי רישום למנוי, בקשה לקבלת הקובץ לאוצר הספרים, שליחת וקבלת טפסי רישום לקבלת קוד אישי, מתאפשר בכל אחד מהדרכים הנ"ל.
- עדכון ותיקון פרטי קוד אישי, מתאפשר בטל המזכירות ובדוא"ל ה"ל, או בפקס: 02-5715963. (לא ניתן לתקן פרטים אישיים בטופס הרישום. מספר פקס זה מיועד רק לתיקוני קוד אישי ולא לשאר עניני 'עיון הפרשה').
- שחזור קוד שאבד על פי מספר תעודת זהות, בטל: 076-8178001 24 שעות ביממה, או בדוא"ל ה"ל.

GENERAL RULES & INFORMATION

The קובץ is printed once a month 10 times a year.

Every 5 תשובות gives you 1 entry into the גורל, if all questions are answered you receive 1 bonus entry.

A minimum of 10 answers is required for entry into the גורל

This issues answers must be mailed off by one week after the last parsha discussed in the קובץ.

Anyone who enters continually with quality answers our team of ראשי הישיבות will forward the best among them to the תלמידי חכמים to choose from amongst them for cash awards.

The choicest answers will be chosen by our editors for entry into our SEFER which will be coming to print in the near future בסעיפתא דשמיא.

In Yeshivos the answers can be given in to our representatives, otherwise please post by mail. We can not accept answers by fax. Those who never purchased a קובץ and would like to enter should send in \$2 with their answers.

To subscribe fill out form at back and send to the representative in your country (addresses on inside front page).

A subscription for the year is \$50 (USA) 30£ (U.K) 35€ (France). Checks should be made out to name of representative in country of application.

Our email address for correspondence is iyun@actcom.co.il.

מוזכרת נצח נציב בזאת, לידידנו הדגול הרב אברהם חייקל שולמן זצ"ל, אשר חלקו רב בביסוס ובחזוק מפעלינו הקדוש מיום הקמתו, במסירות נפש עצומה, בחן ובחכמה, עד להסתלקותו ביום יט במנחם אב תש"ע. לעילוי ולזכר נשמתו הטהורה עומדות לעד רבבות שעות עמל ויגיעת התורה. יהי זכרו ברוך.

ובצאתנו נפיל תחנה לפני קל נותן התורה, לבל יארע ח"ו משגה או תקלה תחת ידינו, ונזכה לראות מהרה בנבואת "ומלאה הארץ דעה את ה' וגו'". אכ"ר.

ביקרא דאורייתא

מערכת הקובץ

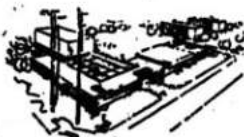
מכתב חיזוק *

הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל

ישיבת באר - יעקב

RABBINICAL COLLEGE YESHIVAT BE'ER-YAAKOV

Joseph and Faye Tenenbaum
Education center

ד"ר מ. ש. שפירא
ראש הישיבה
RABBI M. S. SHAPIRO
Dean

BE'ER-YAAKOV ISRAEL
HAYESHIVA ST.

בס"ד, באר-יעקב, י' אדר השני ה'תשס"ה
רדוב הישיבה

הגני מצטרף לדברי ידידי עוז ראש הישיבה דמיר שליט"א בירושלים על הענין הגדול בהחזרת עיון פרשת השבוע בכל שבוע ושבוע שנעשה ע"י חבר אברכים מופלגים בהשיבה שם ה"ה הרה"ג הלל רוטמן והרה"ג יעקב הילדסהיימר שליט"א בהוציאם לאור שאלות עיוניות אשר תן לחכם ויחכם עוד, שע"ז בני הישיבות שיחיו יפנו ליבם ללמוד הפרשה בעיון עם המפרשים וילמדו התורה מתחילתה ועד סופה בשמחת תורה, אשר דבר זה רפוי מאד כיום אצל בני הישיבות, וקריאת התורה לא תהא כקריאה בעלמא אלא כלימוד התורה הק' מתוכה כנתינתה.

ואני ברכה, כי חפץ ד' בידם יצליח לזכות את הרבים להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה,

י.ל.ל.

* בגליונות שנים א - טו הובאו עוד מכתבי מרגן גדולי ישראל:

רבי שלמה וולבה זללה"ה, רבי משה שמואל שפירא זללה"ה, רבי נתן צבי פינקל זללה"ה, רבי משה הלברשטאם זללה"ה, רבי מאיר בראנדסדארפער זללה"ה. ויבלחט"א רבי יצחק טוביה וייס שליט"א, רבי משה שטרנבוך שליט"א, רבי דוד כהן שליט"א, רבי יעקב חיים סופר שליט"א, רבי מתתיהו חיים סלומון שליט"א, רבי אברהם יצחק אולמאן שליט"א, רבי יעקב משה הלל שליט"א, רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א. מחוסר מקום נביא בל"נ בכל גליון חלק מהדברים-לחיזוק הרבים (שלא באו לידם הגליונות), כסדר קבלתם.

דברי חיזוק הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א

בס"ד.

לכבוד הרבנים החשובים מע"כ הג"ר הלל רוטמן שליט"א והג"ר יעקב הילדסהיימר שליט"א מזכי הרבים בחוברות "עיון הפרשה".

ברצוני להודות לכם על החוברות החשובות שלכם שבס"ד זכיתם לגרום עי"ז שעות רבות של לימוד ועמל התורה אצל אלפים מבני התורה כ"י, ובפרט בימי השבת קודש שאמרו חז"ל לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא בשביל שיעסקו בהם בתורה, וגם שעי"ז נוסף להם לימוד חדש של עיון במקרא, ודקדוק בה ובמפרשה, ובודאי שמלבד מצות תלמוד תורה שהיא כנגד כולם, ועוד נוסף לזה יסודות איתנים של אמונה ויראת שמים, שמקבלים זאת ע"י לימוד המקרא, ומטעם זה חייבו חז"ל לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום וכמו שכתב הח"ח בספר ליקוטי אמרים. ובודאי שעל כגון זה נאמר מקום הניחו לכם מן השמים להתגדר בו.

מו"ח הגאון הגדול מוריננו רבי חיים קניבסקי שליט"א כשקיבל ממכם את הקונטרס הנ"ל עיין בהם בקורת רוח, ונהנה מאד מהדברים, ובירך שיהיה בהצלחה, והוסיף שדברים טובים שכאלה אינם צריכים הסכמה. ובודאי שהת"ח יביאו ברכה זו לביתם.

ויהי רצון שתזכו להוסיף כהנה וכהנה להרבות חילים לתורה ולעשות לה ציצים ופרחים, להגדיל תורה ולהאדירה

ואסיים בברכה

יצחק קולדצקי

חתן מוריננו הגאון הגדול

רבי חיים קניבסקי שליט"א

לגבאי בתי כנסת / אוצר הספרים

בס"ד נתקבלה תרומה לזיכוי הרבים על ידי
חלוקת גליונות 'עיון הפרשה' לספריות
ציבוריות

גבאים המעוניינים בקבלת הקובץ מדי
גליון בגליון נא לשלוח בקשה
לת.ד. 58022 ירושלים
או בדוא"ל: iyun@actcom.co.il
ולציין: שם המוסד, כתובת המוסד,
ושם וכתובת למשלוח החוברות.

כמו כן, ניתן לקבל כתרומה את ספרי 'עיון
הפרשה', במשרדנו בירושלים, על פי
תיאום מראש בטל: 052-7602026

**בברכת התורה
ההנהלה**

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

תוכן עניני פרשת צו

עיון הפרשה

- א. חסרון כיס בקרבן עולה.....מז
ב. אש תמיד שלא שלטה במזבח.....מח
ג. מנחת מצה.....מט
ד. מינוי בן כהן משיח תחתיו.....מט
ה. מה בין איסור אכילת חלב לערלה.....נ
ו. פירוק ובנין המשכן בכל יום מימי המילואים.....נ

אביטה ארחותיך

- ז. שלמי תודה.....נא

אשיחה בחוקיך

- ח. כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב - הגאון רבי דוד פלק.
ט. כהן המחטא - הגאון רבי אברהם יצחק ברזל.

פקודיך אתבונן

- מצקת חמץ בתבשיל בפסח - הג"ר יהודה קנר.....נה

קונטרס התשובות

- חיטוי וטהרת המזבח.....נט
עצם המזבח מכפר - לענין שאם עלה פסול למזבח לא ירד -
הכוונה לאופן שלא נעשתה העבודה כראוי - הכוונה לדבר שזר
לה' - חשש שלקחו מהגזל - הוספות בענין זה.

פרשת צו

מגין המצוות (עפ"י ספר החינוך):

יש בה תשע מצוות עשה ותשע מצוות לא תעשה

עשה: הרמת הדשן • הדלקת אש על המזבח בכל יום • אכילת שיירי מנחות • קרבן מנחה של כה"ג בכל יום • מעשה החטאת • מעשה האשם • מעשה זבח השלמים • שריפת נותר הקדשים • שריפת בשר קודש שנטמא. ל"ת: שלא לכבות אש מעל המזבח • שלא לעשות שיירי מנחות חמץ • שלא תאכל מנחת כהן • שלא לאכול מבשר חטאות הנעשות בפנים • שלא להותיר מבשר קרבן התודה • שלא לאכול פיגול • שלא לאכול קדשים שנטמאו • שלא נאכל חלב • שלא נאכל דם בהמה חיה ועוף.

א. חסרון כיס בקרבן עולה

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העֹלָה (ו, ב)

ו את אהרן, איך לו חלל לשון זיכרון, מיד ולדורות. אמר רבי שמעון, צייתר כריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס (רש"י)

רבותינו הראשונים (רמב"ן, חזקוני ועוד) נתקשו, מה שייך חסרון כיס, וכי לכהנים יש חסרון כיס בקרבן עולה. ואף כי אמנם העולה כולה כליל, אבל העור כן ניתן לכהנים. [ראה באוה"ח (כאן)]. עוד ראה מש"כ בזה בגליון שנה ב (גליון כג פרשת צו אות א); בגליון שנה ז (גליון עה פרשת צו אות א) ובגליון שנה ח (גליון פז פרשת צו אות א)].

והנה בספר זבח שלמים (למהר"מ גאלאנטי, כאן) ביאר, דאפשר שהזהיר הכתוב לאהרן ולבניו, שאם פיגלו קרבן העולה במזיד חייבים לשלם, וזה תלוי בדינים שמזכיר בפרשה זו, מה הם הדברים שדינם שאם עלו למזבח לא ירדו ומה הם הדברים שאם עלו ירדו, שהדברים שאם עלו ירדו חייבים הכהנים לשלם, כמו אם שחטוה בלילה או נשפך דמה וכיוצא, והדברים שאם עלו לא ירדו אינם חייבים לשלם, וזה דוקא אם כבר עלו, אבל אם עדיין לא עלו, שדינם שלא יעלו לכתחילה, חייבין לשלם, עכ"ד.

ויל"ע, מהא דאיתא בגיטין (נג, א), דאי אמרינן דהיזק שאינו ניכר לא הוה היזק, חיובו לשלם הוא רק מדינא דרבנן. וא"כ, איך שייך לומר שזהו ה'חסרון כיס' שנקט הכתוב, הלא פיגול הוא 'היזק שאינו ניכר'. [ראה אמרי בינה (הל' פסח סי' יב), ודו"ק].

ב. אש תמיד שלא שלטה במזבח

והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה וגו' אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו, ה-ו)

והאש על המזבח תוקד בו, רבה כלן יקידות הרבה, על מוקדה. ואש המזבח תוקד בו. והאש על המזבח תוקד בו. אש תמיד תוקד על המזבח. כולן נדרשו במסכת יומא (מה, א) שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם (רש"י)

רמב"ן (לעיל פסוק ב) פירש: 'ואש המזבח תוקד בו', יאמר שתוקד במזבח כל הלילה, כי מצוה ששימו ביום עצים הרבה, כדי שלא יתאכלו לגמרי ויכבה האש וכו', עיי"ש.

והנה בחגיגה (כו, א) איתא: אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל וחומר ממזבח הזהב - מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרימון וכו' על אחת כמה וכמה, ע"כ.

ויש לעיין, אמאי יליף הגמ' ק"ו ממזבח הזהב שלא היה עליו רק מעט אש, ורק בבוקר ובערב שהיו מניחים גחלים ע"ג המזבח הזהב ומקטירין עליו קטורת סמים. ואמאי לא יליף ממזבח הנחושת שהיה מצופה נמי בכעובי דינר בלבד [למאן דס"ל שגם מזבח הנחושת היה עשוי מעצי שיטים ומחופה נחושת כעובי דינר (ראה תנחומא סוף פרשת תרומה). אמנם שיטת רש"י (שמות ל, ג) שלא היה גג מצופה, אלא מילאו חללו באדמה, וכ"ה בפסקי תוס' (חגיגה סימן לו)], והיה עליו חמש מערכות יום ולילה, ואעפ"כ לא שלטה בו האור.

עוד יש לדון, איך יכלו הכהנים ללכת יחפים ע"ג המזבח, התינח בבית עולמים שהיה בנין אבנים, אך במזבח הנחושת שהיה ציפוי נחושת מלמעלה, הא קי"ל (פסחים עד, א) בכלי מתכות חם מקצתו חם כולו, ושוב אין אדם יכול לעמוד עליו [ואף שהיתה זו אש מן השמים שיש לה גבול ומחממת רק כנגדו מה שצריך לו, מ"מ הרי מצוה להביא אש מן ההדיוט, וכמו שפירש הרמב"ן הנ"ל שמרבה עליו עצים הרבה, ואמאי ליכא בהאי אש חם מקצתו חם כולו, ויל"ע].

[ראה תוס' חגיגה (כו, א ד"ה שאין בו); כרתי (הל' טריפות סי' מג סע' ד אות ה ד"ה עובי דינר); תשב"ץ (ח"ג ס' ע); פי' ר"י החסיד עה"ת ומושב אקנים לבעלי התוס' (לעיל א, ח); ובפענח רזא עה"פ ונתנו בני אהרן הכהן (שם פס' ז), ודו"ק].

ג. מנחת מצה

והזותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש וגו' לא תאפה חמץ וגו' (ו, ט-י)

יש לדון, אי קפיד קרא לאכול מנחות מצה דוקא, ואסור לאכול עמה ביחד חמץ, כדי שלא ירגיש טעם חמץ באכילתו [ראה חוות דעת (הל' תערוכות סי' קט בביאורים אות ה)], או שהקפידה תורה רק בעשיה ובאפיה שלא תחמיץ המנחה. אבל אם עשאה מצה כדינה, שוב מותר לאכול עמה ביחד חמץ, אף שעל ידי זה לא ירגיש טעם מצה.

[הנה מצינו כעין זה גבי פסח שני, ראה רש"י פר' בהעלתך (במדבר ט, י) אהא דתנן 'פסח שני חמץ ומצה עמו בבית' (פסחים צה, א), וז"ל: ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו, ע"כ. ותמה במנ"ח (מצוה שפא סק"ג), מניין לרש"י שאסור לאכול בזה גם חמץ. ראה בזה רש"י (סוכה מז, ב ד"ה ופנית בבוקר). ובאבי עזרי (גליונות על המנ"ח שם, ועל הרמב"ם פ"י מהל' קרבן פסח ה"ו) שפירש ברש"י להיפך מהמנ"ח: 'ואין איסור חמץ. אלא [מותר] עמו באכילתו', והיינו שמוותר לאכול את החמץ עמו עם המצה. אולם מרש"י בסוכה הנ"ל משמע כהבנת המנ"ח. וכן פירש הפנ"י (קידושין לח, א על תוס' ד"ה דאקרו) בדעת רש"י כהמנ"ח. ועי' במשך חכמה (פר' בהעלתך שם פס' יא), ואכמ"ל. וראה שו"ת מנחת אלעזר, ליקוטים סי' לא. ויל"ע בכל זה].

ד. מינוי בן כהן משיח תחתיו

והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה חק עולם לה' כליל תקטיר (ו, טו)

המשיח תחתיו מבניו. המשיח מבניו תחתיו (רש"י)

יל"ד, מדוע אכן לא כתב כן להדיא בקרא: 'והכהן המשיח מבניו תחתיו' או: 'ובן הכהן המשיח תחתיו יעשה אותה', ומה אתא קרא להשמיענו בלשונו: 'תחתיו מבניו'.

עוד צ"ב, דהנה במנחות (נא, ב) דרשו חז"ל הך קרא דכתיב 'תחתיו מבניו', לענין כהן גדול שהביא מחצית מנחת חביתי שחרית, ומת באמצע

היום ועדיין לא מינו כהן אחר תחתיו, שתהא מנחתו קריבה משל יורשין, עיי"ש. וצ"ב, למה חייבה התורה את היורשים להביא המנחת חביתין יותר משאר הציבור, הרי לא נתקדשו בקדושת כהונה גדולה, ועל אביהם כבר לא מוטלת החובה להביא, שהרי כבר מת. [יש לדון, האם המתים שיעמדו בתחיית המתים בב"א, יחזור דינם להיות כמו שהיה להם קודם מיתתם, או יחשבו כבריאה חדשה ממש. ראה רמב"ן (ספה"מ סוף שורש השלישי לענין משיחת כהנים). עוד ראה בתורת כהנים (צו, פ' יא פ"ח) אקרא 'זאת משחת אהרן ומשחת בניו' (להלן ז, לה), ודו"ק].

ה. מה בין איסור אכילת חלב לערלה

כל חלב שזר וכשב ועז לא תאכלו (ז, כג)

במדרש שוחר טוב (תהלים קיט, א) איתא: 'אשרי תמימי דרך', בתמימות קיבלו ישראל את התורה, אמר להם 'כל חלב שזר וכשב ועז לא תאכלו', ולא אמר להם למה, אלא קבלו עליהם. אמר להם (להלן יט, כג) 'וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרי', ולא אמר להם למה, אלא קיבלו עליהם. ואעפ"י שקיבלו עליהם, לא אמרו לו מה שכרו שנעשה אותה, לכך נאמר 'אשרי תמימי דרך', ע"כ.

ותמוה, חדא, מה ענין שתי מצוות הללו של חלב וערלה להדדי, ומה סלקא דעתך להרהר דוקא אחר שתי מצוות הללו יותר מכל תרי"ג מצוות שנצטוונו. ועוד, הא דאמרו במדרש 'ואעפ"י שקבלו לא שאלו מה שכרו', מה ענין שתי מצוות אלו בדוקא שעליהן אפשר לשאול מה שכרם, יותר מכל המצוות.

ו. פירוק ובנין המשכן בכל יום מימי המילואים

ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים (ח, לה)

בתורת כהנים (כאן פסוק לג) וכן בירושלמי (יומא פ"א ה"א) איתא, דכל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן ומפרקו.

וצריך ביאור, כי אם פירקו בכל יום ויום, איך ישבו שם הכהנים יומם ולילה, כלשון הכתוב כאן, הלא כיון שפירקו שוב ליתא ל'פתח אהל מועד'.

ואי נימא דבכל שבעת הימים היה מקים בבוקר ועומד כן כל היום וכל הלילה, ובעלות השחר היה מוריד אותו וחוזר ומקימו מיד, ונמצא שישבו פתח אהל מועד יומם ולילה, אכתי יל"ע, מהא דאיתא במדבר רבה (יב, טו) ובמדרש תנחומא (פר' פקודי סימן יא), דר' חייא בר יוסף אמר, שני פעמים בכל יום היה משה מעמידו ומפרקו, אחת בבקר ואחת בערב. ר' חנינא הגדול אומר שלשה פעמים בכל יום, שנאמר הוקם ויקם להקים, אחת לתמיד של שחר ואחת למלואים ואחת לתמיד של ערב, עכ"ד. נמצא דשוב צ"ב איך קיימו קרא דידן 'ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה'. [יש לדון, האם את קלעי החצר גם היה משה מפרק בכל יום, או רק את האהל מועד בלבד. ראה בזבחים (סא, ב) וברש"י (שם ד"ה מהו דתימא) ובתוס' (שם ד"ה ולאחר, ושם עמ' א ד"ה קדשים). עוד ראה בחידושי מרן רי"ז הלוי על התורה (פרשת ויקרא) ודו"ק].

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ז. שלמי תודה

א, 'וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה'. אם על תודה יקריבנו' (ויקרא ז, יא-יב), ופי' רש"י: אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים וכו' שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז, כא-כב) 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחו זבחי תודה' - אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן, ע"כ.

ומבואר בדברי רש"י, שאף אותם ארבעה שצריכים להודות, מ"מ אין בהם חיוב להביא קרבן תודה אם לא נדר להביא. וכ"כ בשטמ"ק (מנחות עט, ב), דלא אשכן חיוב מדאורייתא להביא קרבן תודה בארבעה שצריכים להודות.

אולם לאידך גיסא, לא מצאנו שאין תודה באה בלא שיהא מארבעה שצריכים להודות, אלא כל אדם יכול להביא תודה בנדרה. וכמו שהוכיח בהר צבי (פרשת

צו), ממה שאמרו בגמ' (קידושין נה, ב) שהמוצא בהמה שהיא ספק קרבן, יאמר שאם היא חולין הוא מקדיש אותה לתודה. ולא מסתבר שחייבוהו להכניס עצמו לסכנה כדי שיהא מארבעה הצריכים להודות [וכמבואר בדין ברכת הגומל בארבעה שצריכים להודות, שאינו מברך אלא אם היה במקום סכנה (שו"ע או"ח ריט ז)]. ומעתה קשה, מהו הדין שכתב רש"י, שדין קרבן תודה מדאורייתא נאמר בארבעה שצריכים להודות.

ב, והנה דברי רש"י באו לפרש לשון הכתוב האמור בשלמים: 'וזאת תורת השלמים וגו', אם על תודה יקריבנו'. שבא הכתוב לומר, שאם יקריב זבח שלמים על תודה, יהא בו דין לחמי תודה, ויאכל ליום ולילה. ודברי רש"י באו לפרש מהי הקרבת שלמים על תודה, שהוא בנדר להביא שלמים על שהיה מארבעה שצריכים להודות. ומפורש בדבריו שלא אמר הרי עלי תודה מחמת שיצאתי מבית האסורים וכדו', אלא אמר הרי עלי שלמים על שיצאתי מבית האסורים. וכיון שנדר שלמים על דבר שצריך להודות עליו, 'שלמי תודה הן'.

והיינו משום שגדר קרבן תודה הוא כלשון רש"י, שהם שלמי תודה, וכלשון הכתוב שהם שלמים הבאים על תודה [ומשו"ה אמרו בגמ' (זבחים ז, א) שאם שחט תודה לשם שלמים אין זה כשושט שלא לשמה, דתודה איקרי שלמים]. וכל שנדר להביא שלמים על דבר שצריך להודות עליו, הרי אלו שלמי תודה.

ג, וזהו דין קרבן תודה שנאמר ב'ארבעה צריכין להודות', שכל שנדר שלמים על דבר שצריך להודות עליו, בזה נעשו לשלמי תודה, מפני שהם שלמים הבאים על דבר שצריך להודות עליו.

ואף מי שאינו מהארבעה שצריכים להודות יכול להביא קרבן תודה, באומר 'הרי עלי תודה'. אבל אם יאמר 'הרי עלי שלמים על שילדה אשתי זכר' וכדו', כיון שאינו מארבעה הצריכים להודות עליהם, אין כאן הבאת שלמים על תודה, ואין דינו להביא קרבן תודה אלא קרבן שלמים.

וחלוק שם קרבן תודה, בין מי שמביא על דבר שצריך להודות עליו ובין המביא תודה בסתם. שבמביא על דבר שצריך להודות, שם תודה שבו הוא מחמת אותו דבר שמביא עליו. שמטעם זה אף בנדר שלמים על אותו דבר הודאה, דינו בשלמי תודה. משא"כ במביא תודה בסתם, שאין שם קרבן תודה שבו אלא מחמת שאומר 'הרי עלי תודה'.

ד, וכן מבואר בדברי הרגמ"ה (מנחות עט, ב), שאם נדר תודה על שהיה מארבעה שצריכים להודות, הוי תודת חובה, ובנדר סתם הוי תודת נדבה [וכן נראה ככוונת רש"י מכת"י שם, עיי"ש].

ומבואר שבשתייהן לא נתחייב בקרבן אלא ע"י נדר, שאף בארבעה שצריכים להודות לא נאמר שחייבים להודות ע"י קרבן, ומ"מ אם נדר להביא קרבן על דבר שצריך להודות עליו, יש בו שם קרבן תודה בתורת קיום חובת הודאה.

[ונפק"מ לדין ולד תודה, שכל ששם קרבן תודה שבה הוא לקיום הודאה, כיון שמתקיימת ההודאה באם, חשיב הולד כ'מותר תודה'. משא"כ בקרבן תודה בסתם, דכיון שאין כאן קיום הודאה בתודה אחת, לא חשיב הולד כמותר אלא שנתרבה הקרבן].

ה, וכן אמרו בזבחים (ז, א) שאם שחט תודה לשם תודה אחרת, כשרה. ופ"י רש"י, ואע"פ שלא באו על הודיה אחת, דארבעה צריכין להודות כדאמרין בברכות, וכתוב בהו 'ויזבחו זבחי תודה', ושחט תודה בשעת עלייתו מן הים לשם תודה שהפריש על יציאתו מבית האסורין. והרי שבארבעה שצריכים להודות, אף שם קרבן תודה שבהם הוא על אותה הודיה שבאו עליה. ויש כאן שינוי שם הקרבן, בזה ששוחט לשם תודה שבאה על הודיה אחרת. אבל אם שחט לשם תודה שלא באה על הודיה, אין כאן שינוי לשם קרבן תודה אחר.

והמעין יפרש החילוק בלשון רש"י במקור דין ארבעה צריכין להודות, לענין קרבן תודה. שבפירוש על התורה הביא את כל לשון הפסוק: 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה'. ואילו בזבחים לא הביא אלא לסיפא דקרא: 'ויזבחו זבחי תודה'.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ח. כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורה החטאת (ו, יח)

במנחות (ק', א) איתא: אמר רבי יצחק, מאי דכתיב 'זאת תורת החטאת' ו'זאת תורת האשם' (ז, א), כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם.

ובמגן אברהם (ריש ס' מח) כתב: פרשת הקרבנות יאמר בעמידה דוגמת הקרבנות שהיו בעמידה, דתנן (זבחים טו, ב) יושב פסול לעבודה. והקשה על זה בתבואות שור (סוה"ס סדר הקרבנות אות יב), דודאי הא דקאמרין כאלו הקריב, אין הכוונה

כל זמן שקוראין בהם מעלה אני עליהם כאלו מקריבין לפני קרבן, ע"כ. הרי שמקום קריאת פרשת הקרבנות נחשב כמקום ההקרבה. עוד ראה בכן איש חי (פרשת מקץ הלכות תפלה וקרבנות), לענין אמירת פרשת הקטורת, שראוי למנות הסממנים עם האצבעות, כדי לעשות קצת פעולה בידיו ואז יצטרפו הדבור והמעשה כאלו הקטרנו ממש, ולכן נראה דטוב למנות באצבעות הימין דוקא, כי גם הכהן המקטיר בביהמ"ק היה מקטיר בימין דוקא, וא"כ הדרא קושיה לדוכתין, היאך חשיב להקרבה הא זר פסול לעבודה.

כאלו הוא המקריב, דהיכן מצינו זר מקריב, אלא כאלו הוא הבעלים שנתן לכהן כשר שיקריבו, וכשר אף בישיבה.

ויש להעיר, דמצינו בכמה מקומות שבאמת קריאת הפרשה נחשבת כהקרבת הקרבן, ולא רק כהבאתו [ראה ביאור הגר"א (או"ח תרס, א) על מש"כ השו"ע שנוהגין להעלות ספר תורה על הבימה ולהקיפה בעת סדר ההושענות, וז"ל: מקיפין את הס"ת שהיא נשארת לנו במקום מזבח, כמ"ש בסוף מגילה וכו', תקנתי להם סדר קרבנות,

הגאון רבי דוד פלק שליט"א

מח"ס 'עניניו של יום' ובתורתו יהגה, ירושלים
falk@neto.bezeqint.net

ט. כהן המחטא

כל זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים היא (ו, כב)

כל זכר בכהנים יאכל אותה, הא למדת שהמחטא אותה האמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי (הש"י)

צ"ב, מדוע רש"י חוזר על זה, והרי מכאן דכל הכהנים אוכלים, וע"כ דהמחטא זה מי שראוי לחטוי.

הגאון רבי אברהם יצחק ברזל זצ"ל

מח"ס 'עיוני רש"י' ומראשי ישיבת 'מיר' מודיעין עילית

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

מצקת חמץ בתבשיל בפסח*

ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים (ו, כא).

מעשה ובפסח הוציאו מסיר שבתוכו תבשיל באמצעות מצקת, ואח"כ התברר שהמצקת היא של חמץ, ואינה בת יומה. השאלה היא מה דינו של האוכל.

איסור חמץ במשהו

כתב השו"ע תחילת סימן תמז' שחמץ איסורו במשהו, והטעם לזה, כתב הרא"ש משום שחמץ לא בדילי אינשי מיניה כל השנה, לכן החמירו בו. והרמב"ם כתב משום שהוא דבר שיש לו מתיירים. אמנם דעת השאלתות (הו"ד בתוס' פסחים ל' ע"א ד"ה אמר רבא) שחמץ דינו כשאר איסורים, ואוסר רק בנותן טעם. ובתשובת הרמ"א סימן כח' כתב שבמקום שיש עוד צד להקל סומכים על השאלתות למתיירים בשישים. ובח"י (ריש סימן תמז') כתב שאין סומכים על זה אא"כ יש עוד הרבה צדדים להקל. ובמ"ב שם העתיק את דברי הח"י. ובתשובה שם כתב עוד בשם המרדכי, דיש להקל משום שמחת יום טוב ולפסוק בשישים בפסח. וגם זה הובא במ"ב סי' תנא' ס"ק ל.

חמץ נותן טעם לפגם שהתערב בתבשיל

נחלקו הראשונים בדיון זה. בשאר איסורים קי"ל דאיסור שנתערב בהיתר ונטל"פ, מותר. אך כתב הרשב"א שזה דוקא באיסורים שאוסרים בנתינת טעם, אבל באיסורים שאוסרים במשהו, אוסרים גם כשנותנים טעם לפגם, שהרי אין איסורם מחמת הטעם שנותנים (שהרי בכלשהו אינם נותנים טעם). וראשונים אחרים חלקו עליו וכתבו שכיון שנטל"פ שמותר לומדים מדין נבלה שאינה ראויה לאכילה, היינו שאפילו האיסור בעין אינו אוסר הואיל ואינו ראוי לאכילה, וע"כ אינו אוסר את התערובת. כ"כ הרמב"ן והרא"ש והר"ן.

בשו"ע או"ח סימן תמז' ס"י פסק שנותן טעם לפגם מותר בפסח, והרמ"א כתב שיש מחמירין וכן המנהג במדינות אלו. וכתב המג"א, הביאו המ"ב, שבמקום שאין מנהג ידוע לאיסור, יש להורות שהמיקל לא הפסיד, והמחמיר תבוא עליו ברכה. ושמעתי ממרן הגר"נ קרליץ זצ"ל שאצלנו נחשב שיש מנהג להחמיר בנטל"פ בפסח.

* הג"ר יהודה קנר שליט"א, רב 'הגבעה הדרומית' וחבר 'בד"צ מודיעין עילית', ראש כולל 'חו"מ'. yokr@okmail.co.il

פליטות כלים

והנה הא דאסרינן נטל"פ בפסח בודאי שהוא בנתערב חמץ בעין בהיתר ונטל"פ. ויש לדון האם בפליטות כלים שבלוע בהם חמץ גם אוסר בפסח. שהרי הרשב"א שאסר הוא מטעם שחמץ אוסר במשהו, ואף שנטל"פ, מ"מ יש בעין שאוסר ואינו תלוי בנתינת טעם. וא"כ יש לדון האם פליטות כלים יש בהם משהו בעין, או שיש בהם רק טעם (והוא לפגם כשאב"י). והנה, בחידושי הרשב"א חולין צח' ע"ב כתב שלדעת רבי יהודה שמין במינו אוסר במשהו, זהו דוקא באיסור בעין שהתערב בהיתר, אבל בפליטת איסור הנבלע בחתיכת היתר לא, שבכה"ג אין תערובת של בעין אלא של טעם בלבד, ואינו אוסר אא"כ נותן טעם לשבח. ועל כן כתב שבשר שנצלה עם חלב (בצירי) האסור, אינו אסור לר"י אלא באופן שיכול לתת טעם. וא"כ לכאורה ה"ה בפליטת כלים של חמץ לא נחשב לתערובת של בעין, ויש להתיר במשהו. אמנם מאידך ברשב"א מבואר להדיא שאסר פליטת כלי חמץ בפסח, וצ"ע ממה שכתב בחידושו.

והנה, בשו"ת נודע ביהודה תניינא יו"ד סימן לה' כתב בדעת ר"י שאוסר מין במינו במשהו, שבפליטת טעם, בלי ערבוב של בעין, הרי זה תלוי במחלוקת האם טעם כעיקר דאורייתא או לא. שלמ"ד טע"כ דאורייתא, אוסר בפליטת טעם דחשיב משהו, ולמ"ד טע"כ לאו דאורייתא, אין פליטה אוסרת במשהו. ולפי דבריו יש לישב דברי הרשב"א, שמש"כ שפליטת טעם שלא בעין אינה אוסרת במשהו, זה למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא, ומש"כ שפליטת כלים אוסרת, זה למ"ד טע"כ דאורייתא.

והנה אנו פוסקים שטע"כ דאורייתא. ובפמ"ג פתיחה להלכות תערובות (חלק שני, פרק ב', ד"ה ואני העני) דן האם זה בתורת ודאי או ספק. והביא שהב"י כתב שאף שכמה ראשונים פסקו שטע"כ דרבנן, מ"מ אנו נוקטים כרשב"א לחומרא, שטע"כ דאורייתא. והביא שהרשב"א עצמו פסק כן רק מטעם ספק, וכן בתשובה, שמאוחרת לתור"ב, כתב שטע"כ דרבנן. אלא שאנו נוהגים כר"ת שטע"כ דאורייתא, והמנהג להתייחס לזה כודאי ולא כספק. ולפי"ז גם בפליטת כלים יש לנו להחמיר מכח המנהג. וברמ"א או"ח סימן תנב' ס"א כתב שאין להגעיל כלי חמץ בפסח בשום אופן הואיל וחוזר ובלוע את מה שפלט, ואיסורו במשהו. וכתב המ"ב: ואינו מועיל אף אם ירצה להגעילה בתוך כלי גדול שיש בה ששים במימיה נגד הכלי לבטל הפליטה ואף שהכלי אינו בן יומו מעת שנשתמשו בה החמץ וגם הכלי גדול אינו בן יומו אפ"ה אסור לדין דקי"ל בסימן תמ"ז ס"י להחמיר בפסח אף בנט"ל. עכ"ל. הרי מבואר שאנו מחמירים גם בפליטות כלים של חמץ.

ולפי מה שהתבאר עולה כי מי שהכניס בפסח מצקת חמץ שאינה בת יומה לתוך סיר עם תבשיל, נאסר התבשיל. אמנם יש אופנים שאעפ"כ יהיה מותר, וכדלהלן.

קדירת בשר שבשלו בה ירקות ואח"כ בשלו חלב

בטור יו"ד סימן צג' כתב בשם הרשב"א, שקדירת בשר שבישל בה ירקות, רשאי לבשל בה חלב. והטעם, שנתמעט כח בליעות הבשר ונקלש, ואין ראוי לחלו עליו שם בשר בחלב. ודוקא בקדירת בשר, שהבליעות שבה מותרות, אבל קדירה שבלוע בה מאכל איסור, לא הותר עד שיעשה הגעלה גמורה כדין. וכתב הב"י שדברי הרשב"א הם רק בכלים שמועילה בהם הגעלה, אבל בכלי חרס אינו מועיל. עוד כתב הב"י שמהתוס' והרא"ש ועוד ראשונים משמע שלא כרשב"א. ובשו"ע לא הביא את דבריו. גם המהרש"ל כתב שאין הלכה כרשב"א. אבל בנקה"כ כתב לבאר דברי הרשב"א, וכתב שדבריו הם להלכה, ודברי הרשב"א הם בהיתרא בלע. הכרעת הש"ך היא כרשב"א, וכ"כ החו"ד. ודעת הפמ"ג להלכה דלא כרשב"א.

והיה מקום לומר שחמץ כיון שאיסורו במשהו, אף אם נחשיבו כהיתרא בלע, מ"מ לא יעזור להקליש את הטעם, דסו"ס נשאר משהו בדפנות הכלי. אמנם בנקה"כ שם הביא מהראב"ן ומרדכי, שאפשר להגעיל כלי חמץ בע"פ אפילו אחרי שעה שישית, דחמץ נחשב היתרא בלע. וכן מבואר בש"ך סימן קלה' סוס"ק לג' (אמנם שם אינו מפורש שמירי לאחר זמן האיסור).

חמץ היתרא בלע או איסורא בלע

נחלקו בזה הראשונים. ובשו"ע סי' תנא' ס"ד פסק ששיפודים שמשתמשים בהם בחמץ ע"י האור צריכים ליבון חמור, היינו שנקט שחמץ נחשב איסורא בלע. והרמ"א כתב ש"א שסגי בליבון קל, היינו שדיעה זו ס"ל שחמץ היתרא בלע. וכתב הרמ"א שנוהגים כסברא ראשונה, וביאר המ"ב (ס"ק לב') שלדינא העיקר כדעת השו"ע דמיקרי איסורא בלע, ואפילו בדיעבד יש לאסור אם נשתמשו בו בפסח בעוד שלא ליבנו אותו כ"כ, אכן במקום הפסד מרובה או מניעת שמחת יו"ט והוא אינו ב"י יש לסמוך בדיעבד על הפוסקים דסוברים דחמץ מקרי היתרא בלע. עכ"ל.

ובסעיף כז' כתב המ"ב להחמיר דאיסורא בלע, אבל במקום הפסד מרובה, או שהוא אינו בן יומו יש להקל אחר שהגעילו, ובשעה"צ כתב הטעם, שהוא נטל"פ, והיתרא בלע, ואיסור משהו. עכ"ד.

והנה, בסימן תנב' פסק השו"ע שאפשר להקל בהגעלת כלים קודם שעה חמישית, וזה מתאים לכאורה רק למ"ד שחמץ נקרא היתרא בלע. ובבה"ל שם העיר שלכאורה סותר את מש"כ בסימן תנא'. ובחזו"א (קט"ד, וכן בקכב) כתב לחלק שדוקא לענין דבר שנבלע על ידי האור כתב השו"ע שנחשב איסורא בלע וצריך ליבון חמור, היינו מפני שבלא זה נשאר עדיין טעם בשיפוד, אבל לגבי הנידון בסימן תנב', שם הנידון הוא לענין

נ"ט בר נ"ט, י"ל שמוודה השו"ע שיש להחשיבו כהיתרא בלע. עכ"ד. ולפי"ז לענין הנידון ברשב"א במקרה שהשתמש בכלי בתבשיל שאין בו חמץ קודם זמן איסור חמץ, אפשר שגם השו"ע יודה שנחשב היתרא בלע, שנידון זה דומה לנידון נ"ט בר נ"ט, שהרי הנידון הוא שנקלש הטעם ושוב לא יחול עליו שם איסור כשיגיע זמן האיסור. ויעויין בחזו"א קכב, שכתב להדיא שלענין נידון הרשב"א י"ל שאף לשו"ע מיקרי היתרא בלע, וז"ל שם: ואף לדעת המחמירין בשפוד דלא מהני ליה הגעלה דחמץ שמו עליו ולא מיקרי היתרא, הכא בכלי חרס קליש טפי... וה"נ אשכחן ביו"ד סי' צג' לענין בב"ח דאי בישל בקדירה ירק באמצע קליש איסוריה, ולטעם זה דוקא במגעיל קדם זמן איסוריה. עכ"ל.

מסקנת הדברים

אם השתמש במצקת בפעם האחרונה לתבשיל או מרק שלא היה בו חמץ, הרי שלכאורה לדעת הרשב"א נקלש טעם החמץ, ואינו אוסר כשתחבו שוב לקדירה בפסת. וכפי שהתבאר באופנים מסויימים היקל המ"ב להחשיב חמץ כהיתרא בלע, ואולי בנידון שאלה זו לכו"ע דינו כהיתרא בלע, ועוד התבאר שפליטות כלים אנו מחמירים מכח מנהג ואינו הכרעה ברורה לאיסור מדינא, והתבאר שבנטל"פ בצירוף סברות נוספות יש מקום להקל, על כן נראה שבאופן זה יש להקל. ובפרט אם השתמש בתבשיל זה שאין בו חמץ קודם הפסת, שבוה כתב החזו"א שלכו"ע לגבי נידון הרשב"א מיקרי היתרא בלע. ואף לסוברים שלא כרשב"א, מ"מ בנידון של חמץ שאינו ב"י, שיש מתירים בלא"ה, בודאי יש להקל.

אמנם זה דוקא במצקת ממתכת שמועילה לה הגעלה, אבל מצקת מחומרים אחרים, כגון פלסטיק וכדומה, שלא מועילה בהם הגעלה (כן שמעתי מהגרנ"ק), אין את ההיתר של הרשב"א, ויש לאסור.

קונטרס התשובות תשובות על שאלה מגליון שנה טו

חיטוי וטהרת המזבח

ויחטא את המזבח (ח, טו)

ויחטא את המזבח, חטאו וטהרו מזכות ליכנס לקדושה (רש"י)

צ"ב, אמאי רק לגבי המזבח מצינו ענין זה של חיטוי המזבח, להטהר מזרות ולהכנס לקדושה [וכמו שמצינו ברש"י (שמות כט, לו) דפירש: 'על הכפרים', בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותעוב וכו', עיי"ש], מזה שלא מצאנו כן לשאר עניני משכן וכליו. וראה עוד באילת השחר שהקשה, מה הכוונה 'מזרות', הא כבר היה מוקדש למזבח, ואיזה חולין וזרות היה בו.

(גליון קסה פרשת צו אות י; שאלת הרה"ג אברהם אבא מיללער שליט"א, בארא פארק ניו-יורק)

תשובת הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א

לענין שאם עלו לא ירדו

שזה כפרה

יורה

לענין שאם עלו לא ירדו

שזה כפרה

תשובת הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

אולי הכוונה היא, לחטאו מן הפסולין שעלו עליו, שהרי נאמר עליהם "לא יעלו ואם עלו לא ירדו".

זהו שחטאו את המזבח, מן הפסולין שעלו, ונאמר עליהם "לא ירדו", שאעפ"י

שנאמר עליהם ש"המזבח" מקדשם, אבל כיון שהיו פסולים, צריכים לטהר את המזבח מהקרבנותם.

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

שאני מזבח דהוי קודש קדשים, וזרות פוגם בו.

תירוץ א. עצם המזבח מכפר*

רבינו ירוחם ממיר (דעת תורה, כאן) כתב, שמורגלים אנו להבין בלמדנו דיני המזבח, שהמזבח ודיניו הם רק כהכנה לעיקר הכפרה, שהיא הקרבנות. אך האמת היא, שגם עצם המזבח מכפר. וזה מה שכתב **רש"י** (כאן) 'להכנס לקדושה', והיינו שעצם המזבח חל עליו דין שהוא מכפר על כלל ישראל, והוא מכפר בעצמו גם ללא קרבנות [ואף כאשר מקריבים עליו קרבנות, מכל מקום גם עצם המזבח מכפר. והביא שכן מצאנו בענין בגדי כהונה (זבחים פח, ב), שהם מכפרים מצד עצמם].

ולפי זה מיושבת הקושיה הראשונה, שלכן דווקא במזבח נאמר ענין זה של חיטוי והכנסה לקדושה, משום שעצם המזבח מכפר.

תירוץ ב. לענין שאם עלה פסול למזבח לא ירד

יש שתייצו, שדווקא המזבח צריך להכנס לקדושה, משום שנאמר בו (שמות כט, לז) 'והיה המזבח קדש קדשים, כל הנוגע במזבח יקדש'. ופירש **רש"י** (שם), שקדושתו היא, שאפילו פסול שעלה על המזבח, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד [וכן מבואר לעיל בתשובת הגר"ח **קניבסקי**, וראה עוד בתשובת הגר"מ **אזרחי**. אמנם ראה **בהעמק דבר** (כאן) שכתב, שהמשיחה המוזכרת לעיל (פסוקים י-יא) היא זו שהועילה לענין זה, שכל הנוגע במזבח יקדש].

תירוץ ג. הכוונה לאופן שלא נעשתה העבודה כראוי**

הפנים יפות (שמות כט, לו) ביאר, ש'זרות ותיעוב' [המוזכרים ברש"י (שם)] פירושה,

* התירוץ הבאים (א-ב) מיישבים הקושיה הראשונה, מדוע דווקא במזבח נאמר ענין זה.
** התירוץ הבאים (ג-יא) עוסקים בקושיה השניה, איזו זרות שייכת כאן, והמסתעף.

שלא נעשתה עבודה כראוי, או שנעשה פסול בעבודה ולא נודע, וכדרך קרבנות המועדים שבאים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו שלא נודעו (שבועות ב, ב). [ובכך מיושבת קושייתנו השניה, שזוהי ה'זרות' המוזכרת כאן].

והוסיף, שדבר זה נצרך דווקא בשבעת הימים, שעדיין לא נגמרה קדושת המזבח לקדש כל אשר פסולו בקודש, אבל לאחר מכן הדבר לא נצרך [וראה עוד בתירוץ הקודם].

תירוץ ד. הכוונה לדבר שזר לה'

רבינו ירוחם (שם) ביאר, שמה שכתב **רש"י** (כאן) 'מזרות', אין כוונתו למי שאינו מזרע אהרן - שהרי אין זה שייך במזבח - אלא הכוונה למי שהוא זר לה'. והיינו שצריכים היו לטהר את המזבח מפסולו, אשר נכנס בו מחמת איזה חטא [וכפי שיתבאר].

תירוץ ה. חשש שלקחו מהגזל

תרגום יונתן (כאן) כתב, שמשה רבינו משח את המזבח מכל ספק עושק וגזל, משום שחשב בלבו, שמא לקחו השוטרים של בני ישראל תרומה מאחיהם בעושק, והקריבו זאת לעשות המשכן.

וכתב רבינו ירוחם (שם), שמבואר כאן שמה שטיהר את המזבח היה מחשש חטא גזל, וזו גם כוונת **רש"י** (כאן) שחטאו מזרות, והיינו מחשש גזל.

הוספות בענין זה

ו. **עוד כתב תרגום יונתן** (כאן), שמשה רבינו חשש עוד, שמא נמצא בבני ישראל שלא היה בלבו להביא לעשייה, ושמע קול כרוז, ופחד והביא בלא רצון. ולכן טיהר את המזבח בדם הפר.

ז. **כעין זה** מבואר **בתורת כהנים** (מכילתא דמילואים א, טו): 'וישחט ויקח משה את הדם [וגו'] ויקדשהו לכפר עליו' (כאן), כפרה זו איני יודע מהו [וכו']. אלא שאמר משה, בשעה שצוה אדון העולם להתנדב בדבר המקדש, דחקו ישראל איש איש והביאו שלא בטובתם, תהא כפרה זו שלא יתנדב אדם גזל למקדש וכו'.

ח. **יש שדחו** תירוץ זה, משום ש**ברמב"ן** (כאן) מבואר, שדברי התורת כהנים (שם) הם שיטה אחרת ממה שמבואר ב**רש"י** (כאן), שלדעת **רש"י** הכפרה המוזכרת כאן היא מכאן

ואילך, שמעתה המזבח יכפר, ואילו בתורת כהנים מבואר שהכפרה היא למפרע, שמא היה ענין של גזל. ואם כן אין ליישב דברי רש"י לפי זה.

ט. יש שתירצו, שכל המחלוקת היא בביאור המילים 'לכפר עליו', אך לגבי מה שנאמר 'ויחטא את המזבח' אין מחלוקת, ולדעת הכל הטהרה היא מזרות ותיעוב של גזל [ואם כן ניתן ליישב דברי רש"י (כאן) לפי זה].

י. רש"י בשמות (כט, לו) כתב: 'על הכפרים' - בשביל הכפורים, **לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב.** ולפי שנאמר (שם, לה) 'שבעת ימים תמלא ידם', אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, **כגון פר שהוא לחטוי המזבח,** לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (שם) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמא התנדב איש דבר גזל במלאכת המשכן והמזבח [ע"כ]. ומדבריו אלו משמע שמדובר בשיטות שונות לגמרי. אך ראה בדברי **הפנים יפות** (שם), שאין סתירה בין הדברים, ושני הטעמים נצרכו.

יא. הרא"ם (שם) כתב: ומדרש תורת כהנים (שם) אומר, כפרת המזבח הוצרכה, שמא התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח. לא כפרתו 'מכל זרות ותיעוב', כדפירש גבי כפרת אהרן ובניו, דכתיב בהו (פסוק לג) 'אשר כופר בהם' ופירש 'מכל זרות ותיעוב', מפני שאינו נופל באלה זרות ותיעוב, כמו שהוא נופל גבי אהרן ובניו. גם אינו נופל גבי אהרן ובניו גזל, כמו שנופל במשכן והמזבח. ולכן פירש בכל אחד כפי ענינו [ע"כ]. ואף מדבריו מבואר שהם טעמים שונים.

פרשת

שמייני

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

תוכן עניני פרשת שמיני

עיון הפרשה

- א. גיל עגל וגיל שור.....סה
ב. סדר הקטרת אימורי החטאת.....סה
ג. חטא בני אהרן.....סו
ד. כהן הדיוט ביום משחתו.....סו
ה. איסור לנגוע בבשר נבילה.....סח
ו. איסור עם הארץ באכילת בשר.....סח

אביטה ארחותיך

- ז. אוכל ומשקה.....ע

אשיחה בחוקיך.....עא

- ח. הקדמת עולת התמיד לשאר הקרבנות - הגאון רבי דוד כהן.
ט. כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים - הגאון רבי חיים מרדכי אוזבנד.

פקודיך אתבונן

- טמטום הלב במאכלות אסורות - הגאון רבי יצחק זילברשטיין..עב

קונטרס התשובות

- חטאת אהרן ועולתו.....עז
אהרן הצטער שמביא חטאת ולא עולה ושלמים - רש"י בא
להוציא מפירוש אחר - ללמד שעגל הוא בן שנה - אצל אהרן
היה חילוק בקרבנות - אצל אהרן הקרבנות היו רגילים - אצל
אהרן מדובר בקרבנות שאינם רגילים - ישראל הוצרכו לכפרה על
מעשה יוסף - אצל אהרן החטאת קודמת לעולה - גם בקרבן העם
החטאת קודמת - הקריב חלבי החטאת קודם שחיתת העולה
- רש"י ממעט מוספי ראש חודש - ממעט קרבן המילואים -
ממעט קרבנות אחרים - ממעט שלמים שאינם מכפרים - יבוא
זכאי ויכפר על החייב - כיפר על מה שחייב מדין ערבות - כיפר
על שבט לוי - כיפר על בניו הכהנים - היה צריך כפרה רק על
המעשה - חטא והחטיא את העם - כשהמנהיגים מתוקנים כולם
מתוקנים - כפרתו תלויה בכפרת העם - ישראל גרמו לו לחטוא
- רצה שהשטן יחשוב שאהרן חטא - תירוצים נוספים והוספות.

פרשת שמיני

מנין המצוות:

יש בה שש מצוות עשה ואחת עשרה מצוות לא תעשה

עשה: בדיקת סימני בהמה וחייה • בדיקת סימני דגים • בדיקת סימני חגבים • טומאת שמונה שרצים • טומאת אוכלין • טומאת נבילה. ל"ת: שלא יכנסו הכהנים למקדש מגודלי שער • שלא יכנסו הכהנים למקדש קרועי בגדים • שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת עבודה • שלא להיכנס שתויי יין למקדש וכן שלא יורה שתוי • שלא לאכול בהמה וחייה טמאה • שלא לאכול דג טמא • שלא לאכול עוף טמא • שלא לאכול שרץ הארץ • שלא לאכול מיני שרצים דקים הנולדים בזרעים ובפירות • שלא לאכול משרץ המים • שלא לאכול מן השרצים המתהווים מן הארץ.

א. גיל עגל וגיל שור

ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה (ט, ג)

רש"י (להלן פסוק ז ד"ה קרבן העם) פירש: קרבן העם, שעיר עזים ועגל וכבש. כל מקום שנאמר עגל, בן שנה הוא, ומכאן אתה למד, ע"כ.

והנה בב"ק (סה, ב) איתא: שור בן יומו קרוי שור, דכתיב (להלן כב, כז) 'שור או כבש או עז כי יולד', ע"כ. ובגמ' שם מבואר, דשור קטן מעגל, שהרי סתם עגל הוא בן שנה, ושור בן יומו קרוי שור.

ויל"ע, מהא דתנן (מנחות קז, ב): הרי עלי שור, יביא הוא ונסכיו במנה. עגל, יביא הוא ונסכיו בחמש, ע"כ. והיינו, דשור ונסכו בעשרים וחמשה סלעים, ועגל רק בחמשה סלעים. חזינן דעגל קטן משור, ולא כמשמעות סוגית בב"ק.

ב. סדר הקטרת אימורי החטאת

ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו וגו' ואת החלב ואת הכלית ואת היתרת מן הכבד מן החטאת הקטיר המזבחה כאשר צוה ה' את משה וגו' וישחט את העלה וגו' ואת העלה המציאו אליו לנתיחה ואת הראש ויקטר על המזבח (ט, ח-ג)

בזבחים (פט, א) מבואר, שדם חטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה, והקטרת איברי העולה קודמין לאימורי החטאת, מפני שהוא כליל לאישים, ולהכי בכל מקום כשמביאים חטאת ועולה שוחטים וזורקים החטאת, ואח"כ שוחטים העולה וזורקים, ואח"כ מקטירים תחילה העולה ואח"כ מקטירים אמורי החטאת, עיי"ש.

ויל"ע, אמאי הכא הקטיר אימורי החטאת קודם שחיתת והקטרת איברי העולה, ודלא כסדר המבואר שם.

עוד צריך לבאר, בהא דכתיב שאת העולה המציאו לנתחיה קודם הראש ויקטר על המזבח, וצ"ב, הרי בחולין (כו, סוע"א) מבואר שהקטרת הראש קודם לאיברים [וכ"ה בפ"ד דתמיד (לא, ב): הראשון בראש, עיי"ש].

ג. חטא בני אהרן

וּתְצַא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְגו' (י, ב)

רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שחורו הלכה צפני משה רבן, רבי יסמעאל אומר שחויי יין נכנסו למקדש (רש"י)

בסנהדרין (נב, א) איתא: וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכו', אמר לו נדב לאביהוא, אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור, ע"כ. ופרש"י, שבשביל שהיו מבקשים שררה ורבנות מתו.

ויל"ע, דהתם פירש"י שמתו מחמת שהיו מבקשים שררה ורבנות, והכא פירש תרי טעמי אחרני, שהורו הלכה בפני משה רבם או משום שתויי יין.

ד. כהן הדיוט ביום משחתו

ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן

ויאמר אלהם קרבו שאו את אזיכם מאת פני הקדש אל מזוהן למזונה (י, ד)

בתורת כהנים (כאן) איתא: מכאן אמרו, אין מטמאין למתים, שהרי אלעזר ואיתמר כהנים היו ולא נטמאו להם. מי נטמאו להם, הלויים, ע"כ. **ותמהו** בעלי התוס' (ראה דעת זקנים לבעלי התוס'), הרי במקום אחר מפורש להדיא בקרא שהכהנים מוזהרין על טומאת מת, דכתיב (להלן כא, א): 'לנפש לא יטמא בעמיו', ולמה יליף התו"כ מדיקא דקרא דהכא. **עוד** הקשו, דהא אלעזר ואיתמר כהנים הדייטים היו, ולמה לא נטמאו לאחיהם. [ראה מש"כ בזה בגליון שנה ד (גליון מד פרשת שמיני אות ג)].

ותירצו, דהא דקאמר 'מכאן שהכהנים אין מטמאין למתים', היינו כהנים הדייטים ביום משחתם, אז אין מטמאין לקרובים, כיון שיש להם דין כהנים גדולים. וכן פירש הרב בכור שור, אקרא 'ראשיכם אל תפרעו' (להלן פסוק ו), דאף על גב דכהנים הדייטים לא הוזהרו על פריעה ופרימה דמטמאין הן לקרוביהן, אעפ"כ ביום משחתם הרי הן ככהנים גדולים. ונ"ל דהיינו האי דקאמר בסיפיה דקרא (פסוק ז) 'כי שמן משחת קודש עליכם', ע"כ. [וכן כתבו גם פירוש הטור וחזקוני, עיי"ש].

אמנם אכתי יל"ע, דלדבריהם נמצא שיום המשיחה שהוא העיקר, חסר מן הספר, ובתו"כ כתיב בסתמא 'מכאן אמרו הכהנים אין מטמאין למתים'.

עוד צ"ע, דלשון 'מכאן אמרו' משמע שהוא לימוד לדורות, והלא אין אנו צריכים ללמוד זה לדורות, מאחר שלדורות לא נמשחו עוד כהנים הדייטים.

וכן צ"ע, מהא דאמרינן בזבחים (קא, א): אמר לו [אהרן למשה, רש"י], משה הן הקריבוה דפסלה בהו אנינות, אני הקרבתי, ע"כ. ופירש"י: בתמיה, וכי בני שהם הדייטים שמשו היום, והלא עלי הטלת כל העבודה, דכתיב 'קרב אל המזבח ועשה' וגו', ואני כהן גדול אני ומקריב אונן, ע"כ. מפורש שהיה להם דין של כהנים הדייטים, ולא כהנים גדולים.

ה. איסור לנגוע בבשר נבילה

מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֵם (יא, ח)
 ובנבלתם לא תגעו, יכול יהו ישראל מזהירים על מנוע נבלה, תלמוד לומר אמר
 אל הכהנים וגו' (להלן כא, א), כהנים מזהרין ואין ישראל מזהרין, קל וחומר מעתה, ומה טומאת
 מת חמורה לא הזהיר בה אלא כהנים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן, ומה תלמוד לומר לא תגעו ברגל
 (וזהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל) (רש"י)

כתב באבן עזרא: והנה הנוגע בזדון יש עליו מלקות, כי הוא עבר על
 לא תעשה, ע"כ.

משמע לכאורה מדבריו, שכל ישראל הנוגע בנבלה, עובר בלא
 תעשה ולוקה על זה.

אמנם ודאי שאין זו כוונתו [וכמו שהוכיח רש"י מהכהנים], אלא כוונתו
 דמירי ברגל, וכמו שפירש"י כאן. וכן איתא בספרא (כאן. הובא ברמב"ם ספר
 המצוות מ"ע צו): 'ובנבלתם לא תגעו', יכול אם נוגע אדם בנבילה ילקה את
 הארבעים, ת"ל 'ולא לה תטמאו' וכו', יכול אם ראה אדם את הנבילה ילך
 ויטמא בה, ת"ל 'ובנבלתם לא תגעו', כיצד, הוי אומר זה רשות, ע"כ.

מפורש בספרא, שהנוגע בנבלה אינו עובר בלא תעשה ואינו לוקה,
 וע"כ כוונת האבן עזרא שמי שמטמא עצמו בזדון ברגל לוקה.

אמנם אכתי צ"ע, דהנה ברמב"ן (כאן) מבואר, שמה שאמרו חז"ל (ר"ה
 טז, ב) שחייב אדם ליטור ברגל, היא מצוה מדברי סופרים, ואין בזה מן
 התורה עשה או לא תעשה [ואף לשיטת הרמב"ם שיש איסור מה"ת להיטמא
 ברגל בנבילה (ראה רמב"ם פט"ז מטומאת אוכלין ה"י), מ"מ כתב הרמב"ם בסוף דבריו:
 ואם נטמא אינו לוקה (עיי"ש בכס"מ ובמל"מ)]. עוד ראה מש"כ בזה בגליון שנה ב (גליון
 כג פרשת שמיני אות ח), ואכתי צ"ע כוונת האבן עזרא כאן שכתב שהנוגע
 בזדון יש עליו מלקות.

ו. איסור עם הארץ באכילת בשר

זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים

ולכל נפש השרצת על הארץ (יא, מו)

בפסחים (מט, ב) איתא: רבי אומר, עם הארץ אסור לאכול בשר, שנאמר 'זאת תורת הבהמה והעוף', כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר בהמה ועוף, ע"כ [וראה שו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תשצו), שנראה דהך דינא דע"ה אסור באכילת בשר, הוא דין תורה ודרשה גמורה, ואינו אסמכתא בעלמא].

והל"ע, הלא גם בן נח מותר לאכול בשר [כדכתיב (בראשית ט, ג): 'כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה'], והיאך יתכן שע"ה יהיה גרוע מכל נכרי.
עוד צ"ע, הא דאמר דע"ה אסור רק בבשר בהמה ועוף, ואמאי לא נקט נמי דגים וחגבים, דכתיבי נמי בקרא דידן.

[והנה, בשלמא לשיטת הריטב"א (פסחים שם) שהטעם שע"ה אסור לאכול בשר בהמה ועוף, 'כי מתוך עמיותו אינו יודע לשחוט ולמלוח ולנקר כראוי', וכ"כ באשכול (במה' אלבאק הל' רבנן ד"ה תניא) שהע"ה כשהוא לבדו אסור לאכול בשר כי ישל באיסור, לפי"ז יש ליישב שלכן חילקו בין בשר בהמה ועוף לבין דגים וחגבים, שאין הלכותיהם מרובין. וראה מהרש"א (פסחים שם). אולם, ראה רמב"ן (להלן יז, יא) בטעם איסור אכילת דם, ובדרשות ר"י אבן שועיב [תלמיד הרמב"ן] (פ' אחו"ק ד"ה והראוי) הוסיף על דבריו, וכנראה שזהו מלשון הרמב"ן, וז"ל: וזהו מאמרו בפסחים עם הארץ אסור לאכול בשר, שאינו אדם על האמת, ואין לו מותר על שאר בעלי חיים שידחה מפניו, שהדומם נשתעבד לצומח והצומח למרגיש והמרגיש לשכלי, ולא נשתעבד למי שהוא בהמי כמוהו שהוא עם הארץ, עכ"ל. וכעין זה כתבו האברבנאל (בראשית, א, כח עה"כ 'ויברך אותם'), והאלישיך (פרשת נח, בראשית ט, ג), עיי"ש. ולשיטת הנך ראשונים שוב צ"ע טובא אמאי הותרו הדגים והחגבים לעמי הארץ. וראה שו"ת יהודה יעלה (יו"ד סי' קמג ד"ה ועתה)].

עוד יש לדקדק בלשון הכתוב, שאחר סדר כל הפרשיות אמר: 'זאת תורת הבהמה וגו'', ונכתבו בסדר זה: בהמה, עוף, דגים, וחגבים. וכן סידר רבי את המשניות במסכת חולין הלכות בהמה, ואח"כ עוף ואח"כ דגים וחגבים. אך צ"ע, דסדר הפרשיות עצמן אינו כן, שהרי תורת הבהמה נכתבה תחילה (פסוק ב), ואח"כ תורת דגים (פסוק ט), ואח"כ תורת העוף (פסוק יג) ואח"כ תורת החגבים (פסוק כא).

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ז. אוכל ומשקה

א, נאמר בפרשה (יא, לד): 'מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא'. ומקרא זה עוסק בהכשר אוכלין לקבלת טומאה, שאינם מקבלים טומאה עד שיבוא עליהם מים או משקה אשר ישתה. ודרשו ממנו (שבת יד:) אף דין טומאת משקין, שהמים וכל משקה אשר ישתה מקבלים טומאה.

ומבואר ששני פרטים הם במשקה כדי שיהא מכשיר ומקבל טומאה - שיהא 'משקה' ושיהא 'אשר ישתה'. ולגבי הפרט השני דרשו בתו"כ, שאין צריך דוקא שיחשוב עליו לשתייה, אלא שיחשוב לעשות בו דבר בתלישה מן הקרקע, וכגון להדיח בו את הכלים.

ולמדנו מזה שחלוק שם אוכל משם משקה. ששם אוכל תלוי במה שהוא דבר המיוחד לאכילה [בין לענין טומאת אוכלין (עוקצין פ"ג מ"א), ובין לענין חיוב מעשר שלא נאמר אלא באוכל (מעשרות פ"א מ"א) ואינו נוהג אלא בדבר המקבל טומאת אוכלין (נדה נ, א)]. אבל שם משקה אינו תלוי במה שמויחד לשתייה, דלא בעינן דווקא 'אשר ישתה'.

ב, וגדר שם משקה נלמד מדברי התוספתא (פ"ח דשבת הכ"ג): מנין לדם שהוא משקה, שנאמר (במדבר כג, כד) 'ודם חללים ישתה' וכו'. מנין לדם הנדה שהוא משקה, שנאמר (להלן יב, ז) 'וטהרה ממקור דמיה'. מנין למי האף שהם משקה, שנאמר (ירמיהו ט, יז) 'ועפעפינו יזלו מים', ע"כ [וראה תוי"ט מכשירין פ"ו מ"ד בביאור ילפותא דעפעפינו למי האף]. ומבואר ששם משקה נאמר בין בדבר שמצאנו בו לשון שתיה, ובין בדבר שמצאנו בו לשון 'מקור' ו'מעין' או לשון 'ניילה'.

והרי ששם משקה הוא בכל דבר שנתייחד בתורת דבר לח, ששייכת בו לשון ניילה או נביעה ממעין. וכן אם נאמר בו לשון שתיה, שאינה קיימת אלא בדבר לח. וכמו שהביאו שהדם נקרא משקה ממה שנאמר 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה', שלא באו להוכיח ממה שהארי שותה דם שהנפש יוצאת בו. אלא ממה שהמשיל הכתוב הריגת האויבים בלשון שתיית דם חללים, והרי שנתייחד הדם בתורת דבר לח, שיציאת הנפש על ידי יציאת הדם נמשלת לשתייה.

ג, אבל דבר לח המשמש לאכילה, אין בו ייחוד בתורת דבר לח, ואינו נחשב כמשקה. וכגון ביצה חיה שנקראת אוכל, וכמו שדרשו (יומא פ.) הקרא דידן: 'מכל האוכל אשר יאכל' זו ביצת תרנגולת, שבית הבליעה מחזיק ביצה חיה בבת אחת, והיינו משום שאין הביצה משמשת לשתייה ולהרויית צמאון, אלא לאכילה ולמזון כביצה מבושלת. וכן דבש פעמים שהוא אוכל ופעמים שהוא משקה (עוקצין פ"ג מי"א), שפעמים שהוא משמש למזון ופעמים להרויה, וכמש"כ בחזו"א (טבול יום ד' סק"ח).

[וברמ"ה (סנהדרין ה, ב) כתב, שמי ביצים אין מכשירין כמי פירות. והיינו דס"ל דאף מי פירות הוו אוכל שהוא דבר לח, דאף שמיוחדים לשתייה, מ"מ כיון שיש להם שם לוואי של 'מי-פירות', הרי הם כפרי שהוא אוכל. אבל שי' הרמב"ם (ריש הל' טומאת אוכלין) שמי פירות הם משקה ואין בהם טומאת אוכלין, אלא שאף אינם מכשירין ואינם מקבלים טומאת משקין מפני שיש להם שם לוואי].

ובמקום שנאמרה טומאת אוכלין בדבר שאינו משמש לאכילה, ומשום חיבת הקודש, אין דבר לח בכלל אוכל, אלא דבר עב כעצים ולבונה, וכמש"כ תוס' (זבחים לד, א).

והנה הכתוב חילק בין מים לבין כל משקה אשר ישתה. והמעין יפרש, אם מה שהמים מכשירין הוא מחמת שנחשבים משקה [ואם נחשבים למשקה מחמת שהם משמשים לשתייה או מטעם אחר]. או שנאמר דין בפני עצמו שהם מכשירים מחמת גוף היותם מים.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהו

ח. הקדמת עולת התמיד לשאר הקרבנות

ויקרב את המנחה וגו' מלבד עלת הבקר (ט, יז)

מלבד עלת הבקר, כל אלה עשה אחר עולת התמיד (רש"י)

שמעתי להקשות, למה דוקא כאן בפסחים (נח, ב), ומה הרבותא דוקא הודיע לנו דבר זה, הרי לעולם צריך התמיד להיות תחילה [כמבואר

הגאון רבי דוד כהן שליט"א

ראש ישיבת 'כנסת ישראל - חברון', ירושלים

ט. כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים

מדוע לא אכלתם את הזטאת וגו' ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם וגו' (י, יז)
 כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים (כ"ז)

לכאורה אין מובן מה שייך זה הכא, דהרי עיקר טענתו היתה מדוע לא אכלתם את החטאת, כיון שנצטוו כאשר צוית', ומאי נפ"מ בזה שכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.

הגאון רבי חיים מרדכי אוזבנד שליט"א

ראש ישיבת 'עטרת שלמה' ראשל"צ ומח"ס 'דרך חיים', בני ברק

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

טמטום הלב במאכלות אסורות*

ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם (יא, מג)

ילד בן שלש אכל תמר עם תולעת, מה לעשות כדי שלא ינזק רוחנית מאכילה זו

שאלה יהודי שהשאיר תמרים נגועים בתולעים על השולחן, ובנו בן השלש כשחזר מהחידור, ראה את התמרים ואכלם, שואלים ההורים כיצד אפשר לתקן את הדבר, שהרי ידוע שמאכלות אסורות מטמטמות את הנפש, וכיצד אפשר לתקן את הדבר כדי שנפש בנם לא תנזק מאכילה זו?

תשובה מאכלות אסורות אכן מושפיעות גם על קטנים, וכמו שכתב הרמ"א (יו"ד סימן פא ס"ז) לא יניקו תינוק מן הכותית, אם אפשר בישראלית, דחלב כותית מטמטם הלב. וכן לא תאכל המינקת, אפי' ישראלית, דברים האסורים, וכן התינוק בעצמו [לא יאכל דברים אסורים], כי כל זה מזיק לו בזקנותו.

והוסיף בש"ך (ס"ק כו) אף על פי דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו, וכמו שנתבאר באורח חיים סימן שמ"ג, היינו מדינא, אבל מכל מקום יפרישו, מפני שמזיק לו בזקנותו, שמטמטם הלב וגורם לו טבע רע.

* הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רב 'רמת אלחנן' בני ברק.

ובביאור הגר"א (ס"ק לג) ציין לדברי הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א) שיש אומרים שלכן יצא אלישע בן אבוייה לתרבות דעה, שאמו כשהיתה מעוברת בו היתה עוברת על בתי עכו"ם והריחה מאותו המין, והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של כחניה [כארס של נחש]. והיינו שגם הריח שאמו מריחה כשהיא מעוברת ממאכלות אסורות, משפיע על העובר.

ונראה שהתיקון הוא ללמוד עם הבן שלש דברים:

א. אמונה - ללמוד עמו בנושא אמונה, ולספר לו סיפורים יפים, כדי להחדיר לו את האמונה בהקב"ה, [ודבר זה טוב לכל הילדים גם אלו שלא אכלו מאכלות אסורות], כי הדבר הראשון שהמאכלות אסורות פוגמות הוא באמונה, ובעל התולדות יעקב יוסף בספרו צפנת פענח (מובא בספר בעש"ט על התורה פרשת האזינו אות ד) כתב שמעתי ממורי [הבעל שם טוב] דיש בכתבי שאלות ותשובות של הרמב"ם, ששאלו ממדינה אחת אל הרמב"ם, וחתמו על שאלה זו כמספר שבעים אלף, ילמדנו רבינו, מאחר שאין תחיית המתים מפורש בתורה רק שדרשו כן בש"ס, אם כן לנו יש לדרוש ולהוכיח איפכא וכו', והרמב"ם לא רצה להשיב בעצמו, וצוה לתלמידו מהר"י אבן תבון לכתוב תשובתם, ותוכן ענין תשובתם הוא זה:

נפש האדם הוא דם הנעשה מברירת המאכלים, ויש כמה מיני בירור, בתחילה על ידי שזורת המרה טיפה במאכל שבתוך מעיו לברר הגס והעב, ונעשה צואה ויוצא לחוץ, בירור שני יוצא למי רגלים, בירור שלישי נעשה זיעה, בירור רביעי נעשה שערות וצפרנים, בירור חמישי הדם נבלע בכבד ובטחול וכו', ומבחר הדם נכנס בלב ואחר כך במוח, ומזה נעשה השכל והדעת, ומדבריהם שנראה שאתם כופרים בדברי חז"ל, אם כן נראה שלא נזהרתם מאכילות איסור ודברים טמאים, והשכל והדעת שלכם נמשך להכריע אל הטומאה, כי ממנו נעשה, ואם כן איך תוכלו להכריע בשכל שלכם נגד רבותינו חכמי התלמוד אשר רוחב לבם היה רחבה מני ים, ותדעו נאמנה מאחר שירדתם לספק זה וכפירה זאת, תדעו שהפורעניות קרובה להם, וכך עלתה להם, שבא עליהם מלך אחד והרגם והשמידם, ורצו להשתמד ולא קבלו אותם, מאחר שכפרו בתחיית המתים, והאומות מאמינים גם כן בסוד הגלגול ותחייה, כמו שכתב הפילוסוף וכו', ומעט מזעיר נמלטו להרמב"ם וחזרו בתשובה.

ובשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"א סימן ז) כתב, דבר זה ידוע שאין דבר עבירה כמאכלות אסורות שמטמטם הלב הישראלי, ובעוה"ד על ידי זה יצאו כמעט מן הדת כמה קהלות בארץ לועז, על ידי השו"ב הקלים, ואכלו ונתפטמו בטרופות, וגברו עליהם דיעות זרות עד שפקרו ונאבדו מתוך קהל הקדוש.

ובספר אגרא דפרקא (אות קכו) כתב שבזכות אמונה בלב שלם ניצול האדם ממדות

רעות הנטבעים בנפשו בחומריותו ע"י שנתפטם באיסור, וראיה לכך, שאמרו רז"ל (מכילתא בשלח פרשה ו) בזכות אמונה נגאלו אבותינו ממצרים דכתיב (שמות ד לא) ויאמן העם, ואמרו בזהר (שמות דף ג ע"א) על הפסוק (משלי כג ו) 'אל תלחם את לחם רע עין', דאלמלי לא הוו טעמו ישראל נהמא דמצראי לא היו באים לידי שעבוד, והנה ע"י שטעמו מלחמם קנו לעצמם איכות החומריות ומדות רעות, ובזכות אמונה נגאלו ממצרים אשר בשר חמורים בשרם.

ב. קרבנות - ללמוד עמו בנושא הקרבנות, והטעם שכתבו הספרים הקדושים שהתיקון לאכילת מאכלות אסורות, הוא התענית, והתענית היינו כאילו הקריב חלבו ודמו להקב"ה, וקטן שאינו יכול להתענות, ילמוד בספר הקרבנות, ומעלה עליו הכתוב כאילו הקריב חלבו ודמו.

וגם שכתב בכלבו (סימן עד הו"ד בש"ך יו"ד סימן רמה סק"ח) ומה שמתחילין ללמוד עם הקטן בספר ויקרא שכן אמרו ז"ל מתחילין לתינוקות בספר ויקרא, לפי שאמר הקדוש ברוך הוא יבאו טהורים ויתעסקו בטהרות, ומעלה אני עליכם כאלו הקרבתם לפני קרבן.

ג. הלכות תולעים - ללמוד עמו הלכות תולעים, ולהסביר לו בצורה קלה כפי מה שמתאים לגילו על האיסור של אכילת תולעים, ושיש להזהר באכילתם, וכדרך שהיה אומר בעל הקהלות יעקב (אורחות רבינו ח"א עמוד קסה, ובהוספות עמוד כ) תיקון לחילול שבת, ללמוד הלכות שבת, כן התיקון לאכילת מאכלות אסורות, ללמוד את הלכותיהן, ואת חומרת הדבר.

להיות אומנת בבית שיתכן שהאוכל שהילדים אוכלים אינו כשר

שאלה נערה שעובדת כאומנת בבית שבה ההורים עובדים ברוב היום, והיא מטפלת בילדים ומאכילה אותם, ודואגת לכל צרכיהם, אמנם האמא מכינה את האוכל מבעוד יום, אך האומנת צריכה לחמם את האוכל על האש, ולפעמים גם האמא נותנת לה הוראות כיצד לבשל, והיא צריכה לבשל.

שואלת האומנת: הבית שבה אני אומנת עדיין הכשרות אינה נשמרת שם, ולכן אני בעצמי לא מעיזה לאכול שם, למרות הרשות המפורשת שקבלתי, אך בכל זאת לבי נוקפני מי יודע איזה אוכל אני מאכילה את הילדים, ואולי אני מאכילה אותם מאכלים לא כשרים, ובפרט שאפילו אם המאכלים יש להם כשרות מינימאלית, מכל מקום הכלים שבהם האוכל מתבשל ודאי לא כשרים, האם מותר לי להאכיל את הילדים באוכל זה, או אולי רק אניח את האוכל לפניהם והם יאכלו בעצמם, או שמא גם את זה אסור ועלי להתפטר מעבודתי.

יש לציין שעת שאני אומנת בבית, אני לפחות מברכת עם הילדים, וגם מספרת להם סיפורים של צדיקים גדולי האומה היהודית, ואם אתפטר מעבודתי, יתכן שתבא במקומי

אומנת שגם היא אינה שומרת תורה ומצוות, והילדים יאבדו גם את היהדות המינימאלית שאני מחדירה בהם, מה עלי לעשות?

תשובה בגמרא ביבמות דף קיד ע"א דנה הגמרא קטן אוכל נבילות בי"ד האם מצווין להפרישו או רק אביו, אך זה ודאי שאסור לספות לו בידים, וכן פסק בשו"ע (סימן שמג ס"א) קטן אוכל נבלות אין בי"ד מצווין להפרישו, אבל אביו מצווה לגעור בו להפרישו, ולהאכילו בידים, אסור אפילו דברים שאסור מדברי סופרים. לאור זאת כיון שבבית אין שומרים כשרות, לו יצויר אפילו בארץ ישראל שרוב האוכל הוא כשר עכ"פ בדיעבד, מכל מקום הכלים שנתבשלו בהם בודאי אינם כשרים, ואם כן האוכל על כל פנים אסור מדרבנן.

אמנם עדיין יש לדון שאולי כאשר רק מניח את האיסור לפני הקטן, והקטן אוכל מעצמו, אולי אין זה נקרא ספיה, שהרי הקטן אוכל מעצמו, והאומנת אינה מצווה להפרישו.

והנה כתב הרמ"א (סימן שמ ס"ג) אסור לשבור עוגה שכתבו עליה כמין אותיות, אף על פי שאינו מכין רק לאכילה דהוי מוחק. וכתב על כך המג"א (סק"ה) שבמרדכי התיר ליתנו לתינוק. והקשה המחצית השקל, שלכן התיר במרדכי לתת את העוגה לתינוק, למרות שסובר שיש בזה איסור, דקטן אוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו. היכא דלא ספינן ליה בידים. כלומר שבוזה שמניח לפניו, אינו נקרא שסופה לפניו איסור בידים, אלא רק כאינו מפרישו, וא"כ לפי מה שכתב המגן אברהם (סימן שמג סק"ג) שאסור לתת לקטן חגב טמא, שמא ימות והקטן יאכלנו, הרי שעצם נתינת האיסור בידי הקטן נקרא ספיה בידים, אף שאינו מאכילו, וא"כ כאשר נותן לקטן עוגה שכתובה עליה אותיות, שאסור לאוכלה מדרבנן, הרי הוא סופה לו בידים איסור דרבנן, ולמה התירו המג"א.

ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב השיב לי לתרץ את סתירת דברי המג"א שהרי האחרונים כתבו להלכה, דהאיסור לאכול עוגה עם אותיות, הוא רק בשובר את העוגה בידים, אבל בשובר בפיו דרך אכילה מותר, ולפי זה נהי דהנותן דבר איסור לתינוק חשיבא כסופהו בידים, וכההיא דחגב הואיל ויש להניח שיאכלנו, אבל אין זה מוכרח כלל שישבור בידים. ולכאורה אין עצה לאומנת זו, אלא להתפטר מעבודתה, כדי שלא תספה איסורים לקטנים הללו.

ולגבי מה שטענה האומנת, שאם תתפטר מעבודתה תבא במקומה אומנת שאינה שומרת תורה, והילדים גם לא יברכו, וגם לא ישמעו דברי תורה, וגם יאכלו אולי אפילו איסורים חמורים יותר.

הנה בגדר ספיה נאמרו ב' טעמים, א. בתרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן סב) כתב שהטעם שהתורה הקפידה שלא להרגיל אותו לעבור עבירות, וכשיגדל יבקש לימודו. ב. באחיעזר (ח"ג סימן פא) נקט שהוא מעין איסור של לפני עור לא תתן מכשול, והוסיף

שמכל מקום גרדי לפני עור ולא תאכילום חלוקים הם בדיניהם, דלפני עור הוא דוקא בתרי עברי דנהרא והיכא שיכול ליקח בעצמו אינו עובר משום לפני עור, אבל בלא תאכילום בודאי אף היכא שהקטן יאכל גם בעצמו אסור למסיפי בידים. גם באגרות משה (יו"ד ח"א סימן ו, וח"ב סימן ט) כתב שהוא משום לפני עור, והפסוק של לא תאכילום, הוא ביאור גדר האיסור של לפני עור, שבלא הפסוק ודאי היינו מחלקים שאין לפני עור בקטן.

מעתה, אם הגדר הוא משום מכשול, יש לעיין בזה, שהרי יסדו לו רבותינו, שבמקרה שלא יתן המכשול לחבירו יעבור איסור חמור יותר, כגון במה שכתב האבני נזר (יו"ד סימן קכו אות ז) שאם לא ימכור למומר בשר אחוריים כשיש חשש שלא יקרה ואם לא ימכרו לו, יאכל בשר דבר אחר, מותר למכרו לו, דמה מכשול הוא נותן, אדרבה מיקל איסור ממנו. וכעין זה כתב רע"א (יו"ד סימן קפא ס"ו) שמוותר לאשה להקיף פאת האיש, למרות שהיא מכשילתו באיסור ניקף, כאשר לולא הקפתה, יקיף בעצמו ויעבור על איסור מקיף וניקף. וכן מצינו בתפארת שמואל (על הרא"ש בבבא מציעא פ"ה סימן מב אות ג) וז"ל: שמוותר להלוות ברבית דרבנן, כאשר בלא זה ילווה ברבית דאורייתא. ואולי גם בענינו כן אין זה נתינת מכשול לקטנים, אלא אדרבה היא משתדלת לעשות מה שפחות איסורים, מה שאין כן אם תתפטר הרי הקטנים יעברו עבירות חמורות יותר.

אמנם יעוין במנחת שלמה (ח"א סימן לה) שדן האם מותר לכבד במאכל מי שאינו מברך, כאשר אי כיבודו, יגרום לו פגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, ובתוך הדברים כתב ומסתפק אני לפי הכלל הידוע של המשנה למלך (מלוה פ"ד ה"ב) דאין אדם נפטר מלפני עור אלא א"כ יכול הנזיר ליקח את היין בעצמו, או יש עכו"ם שיתן לו, אבל לא מפני זה שיש ישראל אחר דלא איכפת ליה לעבור על לפני עור, דלפ"ז איך הוא הדין בכה"ג שיש עוברי עבירה שמוכרים נבלה וטרפה לישראלים, אם מותר לישראל כשר למכור להם טרפה דרבנן, מי אמרינן דשרי, הואיל ומציל בכך את האוכלים מאיסור דאורייתא, או אפשר דמחמת האחרים שעוברים על לאו דלפני עור, אי אפשר לנו להתיר משום כך למכור טרפה דרבנן, ולהפקיע מזה האיסור של לפני עור.

עוד סיים שגם החזו"א (שביעית סימן יב סק"ט) שהתיר לתת מחרשה בשביעית למי שחשוד על השביעית, כדי שלא יבא לאיסור חמור יותר, אינו מתיר אלא בספק שאולי יעבוד בשביעית, אבל אינו מתיר בכה"ג באיסור ודאי.

לאור זאת בענינו צריכה האומנת להתפטר מעבודתה, משום שהיא סופה איסורים לקטנים, ואף שאם תתפטר יבאו אחרים במקומה שיאכילו אותם מאכלים אסורים חמורים יותר, וגם לא יברכו על מאכלם, מכל מקום הרי דעת המשנה למלך שאין מתירים איסור לפני עור, כאשר אם לא יעבור ישראל ממילא יעבור, וגם החזו"א לא התיר באיסור

ודאי, וגם דעת התרומת הדשן שהוא איסור בעצם לספות איסור, ולא משום לפני עור, ואיסורים אחרים לא מצינו שהתירו, כדי שהשני לא יעבור על איסורים חמורים יותר, לכן נראה שתתפטר מעבודתה, והקב"ה ישלח לה עבודה אחרת טובה יותר. וגם יחזיר את ההורים בתשובה שלימה.

קונטרס התשובות תשובות על שאלה מגליון שנה טו

חטאת אהרן ועולתו

**קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך
ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם** (ט, ז)

את חטאתך, עגל בן בקר. ואת עלתך, איל. קרבן העם, שעיר עזים ועגל וכבש.
כל מקום שנאמר עגל, בן שנה הוא ומכאן אתה למד (כ"ט)

יש לעיין, אמאי נאמר בחטאת של אהרן ובעולה של אהרן, וכפר בעדך 'ובעד העם', הלא לעם היתה כפרה בפני עצמם, כדכתיב לאחר מכן: 'ועשה את קרבן העם וכפר בעדם'.

עוד צ"ב, מפני מה אצל העם לא פורטו הקרבנות - חטאת ועולה, אלא נאמר בסתמא: 'ועשה את קרבן העם', ואילו אצל אהרן מפורט 'חטאת' ו'עולה'.

וכן צ"ב, במש"כ רש"י: 'את חטאתך', עגל בן בקר, 'ואת עלתך' איל וכו'. מה מכון רש"י בזה, הרי מפורש הוא בקרא (לעיל פסוק ב): 'ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה', וכן אצל העם כתוב (פסוק ג) שיביאו שעיר עזים ועגל וכבש, ומה אתא רש"י להשמיענו בזה.

(גליון קסה פרשת שמיני אות א)

תשובת הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א

פסוקי חז"ל
מפירי המוסר

(א) כפרה לכ"ג הוא גם לעם

(ג) מפרש הפסוק

תשובת הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

בקרנן אהרן כלולה גם כפרת ה"עם", אבל העם אכתי אית להו גם חובת הבאה של קרבנם המיוחד. "הבאת" הקרבן של אהרן, היתה חובתו שלו בלבד.

בדברי חז"ל ובמפרשים נראה, שקרבן אהרן, בא לכפר גם על מעשה ה"עגל", שכן אהרן עשאו, ואך לפי שהעם אף הוא היה בעוון העגל, שהרי סגדו לו, כמפורש בפסוקים, לכן אף הם כלולים בכפרתו. אבל חובת ה"הבאה" של קרבן זה, היתה על אהרן בלבד, מצד עשייתו.

נמצא, שגם לאהרן גם ל"עם" היו קרבנות נפרדים, שהתחייבו בהבאתם הנפרדת, ואך שקרבן אהרן כיפר גם על ה"עם".

ויעויי"ש ברש"י ובתרגומים, מ"ש חז"ל, שאהרן חשש מאד, ולא קרב אל המזבח להקריב קרבנו, עד שמשה רבינו זרזו במיוחד.

ויתכן, שלכן מדוקדק, שבזירוז ה"קרב אל המזבח", הוזכרו בפרט החטאת והעולה, שהרי כאמור, זירוז זה נאמר לקרבנותיו שבאו על חטא העגל, שמחמתו דאג וחשש כל כך. לכן הודגש "חטאתך" ו"עולותיך", כי אלו הם סיבת זירוז המיוחד בגלל דאגתו, ואילו קרבנותיו מצד חובת השמיני למילואים, היה בזה שוה לקרבן העם, שלא הוצרך לזירוז מיוחד על כך.

עוד יש להדגיש, שקרבנות אלו היו גם לחובת קרבנות ראש חודש, שהרי שמיני למילואים ראש חודש היה, כמבואר ברש"י ריש הפרשה, ויעויין ברא"ם ובש"ח כאן שלכן הודגשו קרבנות אלו, לומר לך, שהקרבנות באים על "חטאתך" ו"עולתך", לא רק על חובת קרבן ראש חודש.

עוד כתבו המפרשים, דרך גבי אהרן פורטו הקרבנות, כדי להדגיש שאין אלו

קרבתו חובתו, שהם בדרך כלל בפר, כמו פר כהן משיח ופר יום הכיפורים, לכן הדגישו שהכוונה היא ל"חטאתך" ו"עולתך", המפורטים בציווי הקרבתו של "יום השמיני". ואילו השעיר שבקרבת העם, הלא זהו קרבנם הרגיל בכל חטאות הציבור, שהוא ב"שעיר".

תירוץ א. אהרן הצטער שמביא חטאת ולא עולה ושלמים*

הראשונים והקדמונים [המובאים להלן] עמדו על קושיות אלו.

והנה האלשיך (כאן) ביאר, שאהרן הצטער על שני דברים: א. שהוא מביא עגל לחטאת, ובהכרח שעדיין לא נמחה ממנו מעשה העגל. ולא עוד אלא שהוא מביא חטאת, הבאה על מעשה, ואילו ישראל מביאים רק עולה, הבאה על הרהור. ב. שרק ישראל מביאים שלמים, המורים שיש שלום בינם לקונם, ואילו הוא אינו מביא שלמים, הרי שטובים הם לפניו יתברך ממנו.

ולכן אמר לו משה, שלא יתבייש מחמת זכרון מעשה העגל, משום שלעומת זאת זכרון המזבח יהיה לו למליץ יושר, שכן על ידי המזבח שבנה נתעכבו ישראל יום אחד מלעבוד עבודה זרה. וזה מה שאמר לו משה: 'קרב אל המזבח' - קרב אל זכרוננו של המזבח שהוא לטובה, ואל תחשוש. ועל הטענה השניה שישראל עדיפים ממנו, אמר לו משה, שאדרבה, הוא יותר טוב מהם לפני קונו, משום שהם צריכים לו והוא אינו צריך להם. שהרי בקרבנותיו הוא מכפר על עצמו ועל העם, ואילו הוא אינו צריך להתכפר בקרבנם.

ולפי זה יש ליישב את כל הקושיות: א. לכן אמר לו משה 'וכפר בעדך ובעד העם', ועל ישראל נאמר 'וכפר בעדם', משום שהם צריכים לכפרתו, והוא אינו צריך לכפרתם.

ב. אצל אהרן פירט הכתוב 'חטאתך ועולתך', משום שזה מה שהוקשה בעיני אהרן, שהוא מביא חטאת, ואינו מביא שלמים, ואמר לו משה שאף על פי כן הוא עדיף.

ג. לכן נקט **רש"י** (כאן) 'עגל בן בקר', משום שהעגל בא לכפר על מעשה העגל (רש"י פסוק ב). והדגיש רש"י שהעגל היה לחטאת, בשונה מישראל שאצלם העגל היה לעולה, שזה מה שהוקשה בעיני אהרן [ואגב העגל נקט רש"י את כל הקרבנות, כמבואר להלן (תירוץ יא). וראה להלן (תירוץ יד) בטעם הדבר שלא נקט רש"י את קרבנות השלמים].

* התירוצים הבאים (א-ט) מיישבים את כל הקושיות או רובן.

תירוצ' ב. רש"י בא להוציא מפירוש אחר

הרא"ם (כאן) עמד על הקושיה האחרונה, מדוע **רש"י** (כאן) נקט 'את חטאתך' - עגל בן בקר' וכו', הרי הדברים פשוטים הם.

וביאר שהוקשה לרש"י כקושיה השניה, מדוע בתחילה נאמר 'ועשה את חטאתך ואת עולתך', ואחר כך נאמר 'ועשה את קרבן העם', ולא נאמר 'ועשה את חטאת העם ואת עולתם'. ועוד הוקשה לו כקושיה הראשונה, על מה שנאמר 'וכפר בעדך ובעד העם', כיצד יכפר בעד העם עם חטאתו ועולתו.

וכתב שלכאורה היינו מוכרחים לומר כדי ליישב זאת, שמה שנאמר 'ועשה את חטאתך ואת עולתך', הכוונה לחטאתו וחטאת העם, ועולתו ועולת העם [וקרא לכולם 'חטאתך' ו'עולתך', משום שהוא מתעסק בהקרבתם. ומה שנאמר 'בעדך' היינו עם חטאתך ועולתך, 'ובעד העם' עם חטאתם ועולתם]. ומה שנאמר 'ועשה את קרבן העם' מדובר בשור ואיל של שלמים בלבד, שכל האחרים נכללו בפסוק 'את חטאתך ואת עולתך' [ובכך היו מיושבות שתי הקושיות].

ולכן הוצרך רש"י לומר שאינו כן, אלא 'חטאתך' ו'עולתך' הכוונה לחטאתו ועולתו כמשמעו, ולא לקרבן העם. וכן בקרבן העם מדובר בחטאתם ועולתם ולא בשלמים, משום שנאמר לאחר מכן 'וכפר בעדם', ואין הכפרה באה אלא מחטאת ועולה, ולא משלמים [וראה להלן (תירוצ' טו) מה שכתב בישוב קושייתנו הראשונה. וראה עוד בגור אריה (כאן) שכתב כעין דבריו].

תירוצ' ג. ללמד שיעגל הוא בן שנה

הרע"ב (עמר נקא, כאן) תירץ כעין זה, שהוקשה לרש"י (כאן) כקושיה השניה, מדוע אצל אהרן פורטו הקרבנות, ואצל ישראל לא פורטו. ולכן ביאר, שקרבן העם היינו שעיר עיזים ועגל וכבש, ולכן כלל אותם יחד, לומר לך שכל הקרבנות הם כדומה לזה, והיינו שכל עגל הוא בן שנה [ולפי זה מיושבות שתי הקושיות האחרונות].

תירוצ' ד. אצל אהרן היה חילוק בקרבנות

משכיל לדוד (כאן) תירץ כעין זה [שהוקשה לרש"י (כאן) כנ"ל, ולכן ביאר], שאצל אהרן החטאת היתה עגל בן שנה, והעולה איל שהוא בן שנתיים, ולכן נכתבו כל אחד מהם בפני עצמו. אבל אצל העם היה שעיר ועגל וכבש, ששלשתם בני שנה, ולכל כלל אותם יחד [ובבאר בשדה (כאן) תמה על דבריו, ש'עגל בן

בקר' המוזכר אצל אהרן (פסוק ב) הוא בן שנתיים (ר"ה י, א), ונמצא כי לא היה חילוק בקרבנות אהרן. ויש להוסיף, שמבואר ברש"י (ר"ה שם ד"ה בן), שהכוונה ממש ל'עגל בן בקר' המוזכר כאן].

תירוץ ה. אצל אהרן הקרבנות היו רגילים

באר בשדה (כאן) ביאר [שהוקשה לרש"י (כאן) כנ"ל, ולכן ביאר], שאצל אהרן היה זה הקרבן הרגיל של כהן גדול [כפי שנאמר (להלן טז, ג) 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש, בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה'. ואף לגבי פר כהן משיח (לעיל ד, ג) נאמר, שמביא פר בן בקר תמים לחטאת], ולכן נאמר על כך 'חטאתך' ו'ועולתך', והיינו המיוחד לך. אבל לגבי העם שהביאו שעיר ועגל וכבש, נאמר 'קרבן העם', משום שאינם קרבנות הרגילים אצלם [כפי שביאר שם].

תירוץ ו. אצל אהרן מדובר בקרבנות שאינם רגילים

השפתי חכמים (כאן) ביאר להיפך, שאצל אהרן אי אפשר לכתוב 'קרבנך', משום שאם כן הייתי אומר שמדובר בסתם חטאת שמביא כהן גדול, דהיינו פר כהן משיח או פר יום הכיפורים, ולכן צריך לפרש 'חטאתך' עגל בן בקר וכו' [וראה בבאר בשדה (שם) שתמה על דבריו]. אך לגבי העם אין טעות בדבר, משום שהם הביאו שעיר עיזים, וסתם חטאת ציבור היא שעיר עיזים.

תירוץ ז. ישראל הוצרכו לכפרה על מעשה יוסף

בתורת כהנים (שמיני א, ג) נאמר: 'ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת' (פסוק ב), מלמד שאמר לו משה לאהרן, אהרן אחי, אף על פי שנתרצה המקום לכפר על עונותיך, צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שלח דורון לפניך עד שלא תיכנס למקדש, שמא ישנאך בביאתך למקדש. ושמה תאמר, אין צריך כפרה אלא אני, והלא אף ישראל צריכים כפרה, שנאמר (פסוק ג) 'ואל בני ישראל תדבר לאמר, קחו שעיר עזים לחטאת'. וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן, אלא אמר להם, אתם יש בידכם בתחילה ויש בידכם בסוף, יש בידכם בתחילה וישחטו שעיר עזים' (בראשית לז, לא), ויש בידכם בסוף 'עשו להם עגל מסכה' (שמות לב, ח), יבא שעיר עזים ויכפר על מעשה עזים, יבא עגל ויכפר על מעשה עגל.

ולפי זה תירץ נחלת יעקב (כאן) הקושיה הראשונה, שלכן העם הוצרכו להרבה כפרות, שגם קרבנות אהרן יכפרו גם עליהם.

ולפי זה יש ליישב אף הקושיה האחרונה, שלכן נקט רש"י (כאן) קרבנות אלו, כדי להראות שקרבנות העם רבים יותר, שצריכים גם עגל וגם שעיר, ולכן הוצרכו גם לכפרת אהרן.

תירוץ ח. אצל אהרן החטאת קודמת לעולה

ויחי יוסף (שמיני ד"ה והנה כמו, עמ' צז) הביא דברי **מהר"ש מניקלשבורג**, שהנה כאשר אדם מביא חטאת עם עולה, מקריבים החטאת לפני העולה, חוץ מעבודה זרה שהעולה קודמת לחטאת (רש"י במדבר טו, כד). וטעם הדבר הוא, משום שבכל העבירות מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין לט, ב), וכיון שהחטאת באה על המעשה, והעולה על המחשבה, מקריבים תחילה החטאת שבאה על עיקר העבירה, והיינו המעשה, ולאחר שכבר נתכפר על עיקר החטא באה העולה לדורון. מה שאין כן בעבודה זרה, שאצלה מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין שם), העולה קודמת, משום שמכפרת על המחשבה שנחשבת כמעשה, והמחשבה קדמה למעשה.

ולפי זה ביאר הפסוק כאן, שבחטא העגל לא חטא אהרן אלא במעשה, אבל מחשבתו היתה לשם שמים, ולכן אמר משה (כאן) 'ועשה את חטאתך ואת עולתך' - בתחילה החטאת לכפר על המעשה, ולאחר מכן העולה לדורון [ומיושבת הקושיה השניה].

ולפי זה תירץ ויחי יוסף (שם) הקושיה הראשונה [מדוע נצטוו אהרן לכפר פעמיים בעד העם], שבתחילה כיפר 'בעדך ובעד העם', והיינו על מעשה העגל שעשה במעשה, ועל המחשבה של ישראל [שהם חטאו גם במחשבה]. ולאחר מכן נאמר 'ועשה את קרבן העם וכפר בעדם', על המעשה שעשו. ולבסוף הביאו עולה לדורון [וכן תירץ **תולדות יצחק** (כאן), וראה מה שהרחיבו בזה].

תירוץ ט. גם בקרבן העם החטאת קודמת

שם אפרים (למהר"א מרגליות, כאן) ביאר באופן אחר, שלכן פירט הכתוב אצל אהרן 'חטאתך' ו'עולתך', משום שבדרך כלל בעבודה זרה העולה קודמת לחטאת, וכאן החטאת קודמת לעולה גם לגבי ישראל (פסוק טו), משום שעיקר החטא היה על ידי הערב רב, וישראל נענשו רק על כך שלא מיחו.

ולפי זה תירץ מה שנקט **רש"י** (כאן) בקרבן העם 'שעיר עזים ועגל וכבש' - ולא הזכיר את השור והאיל לשלמים ואת המנחה - שנקט קרבנות אלו כדי ללמד,

שכשם שבקרבתן אהרן החטאת קדמה לעולה, כן הוא גם כן בקרבן העם [ולא בא למנות את כל הקרבנות, שזה מובן ממילא].

תירוץ י. הקריב חלבי החטאת קודם שחיטת העולה*

המשך חכמה (כאן) ביאר, שבקרבתן העם שחט וזרק החטאת לפני העולה (פסוק טו), והקריב על המזבח את איברי העולה קודם חלבי החטאת, כפי ששינו (זבחים פט, א) שדם חטאת קודם לדם העולה, ואילו איברי עולה קודמים לחטאת. אבל בקרבנו הקריב את חלבי החטאת על גבי המזבח קודם ששחט את העולה, משום שהיתה זו חטאת הנשרפת, והיה לה דין אחר משאר החטאות. **ולפי זה** יש ליישב הקושיה השניה, שלכן אצל אהרן נאמר 'חטאתך' ו'עולתך', משום שאצלו היה הדין שונה מהרגיל.

תירוץ יא. רש"י ממעט מוספי ראש חודש**

בענין הקושיה השלישית, מדוע הוצרך רש"י (כאן) לפרט את הקרבנות, הסיק ה"ר"ם (כאן), שרש"י בא למעט מוספי ראש חודש [שהם פרים בני בקר שנים ואיל אחד, וכבשים בני שנה שבעה תמימים, ושעיר עיזים אחד לחטאת (במדבר כח, יא; טו)]. **והוסיף לבאר**, שהיה מקום לומר שמה שנאמר 'קרבן העם' כולל שעיר עיזים ועגל וכבש של חובת היום, וגם מוספי ראש חודש עמהם, שהרי הם קרבים מיד לאחר תמיד של שחר, ואף הם 'קרבן העם'. ולכן פירש רש"י שמה שנאמר 'ועשה את קרבן העם' מדובר על שעיר עיזים ועגל וכבש של חובת היום בלבד, ולא על מוספי ראש חודש. ואגב מה שפירש ב'קרבן העם', פירש גם מה שנאמר לגבי קרבן אהרן.

תירוץ יב. ממעט קרבן המילואים

בספר הזכרון (כאן) ביאר, שהיה מקום לומר שהכוונה כאן לחטאת ועולה שהקריב בשבעת ימי המילואים [פר לחטאת ושני אילים], משום שפסוק זה מיותר לגמרי [כפי שביאר שם], ולכן פירש רש"י (כאן) שאינו כן [וראה מה שהוסיף בעיוני רש"י (כאן)].

* תירוץ זה מיישב הקושיה השניה, מדוע אצל אהרן נאמר 'חטאתך' ו'עולתך', ואצל ישראל 'קרבן העם'.

** התירוץ הבאים (יא-ד) מיישבים הקושיה השלישית, מדוע הוצרך רש"י לפרט את הקרבנות.

תירוץ יג. ממעט קרבנות אחרים

השפתי חכמים (כאן) ביאר באופן כללי, שהיה מקום לומר, שמכך שמשנה הכתוב בלשונו [שאצל אהרן כתב 'חטאתך' ועולתך' ואצל ישראל כתב 'קרבן העם'], בהכרח שלא מדובר בקרבנות המוזכרים לעיל. ולכן הוצרך רש"י לומר שמדובר באותם קרבנות [ומה ששינה הכתוב לשונו, נתבאר לעיל בתירוץ רבים].

תירוץ יד. ממעט שלמים שאינם מכפרים

המשך חכמה (כאן) ביאר, שרש"י (כאן) לא פירט את השור ואיל שהביאו לשלמים, משום ששלמים אינם מכפרים, ורק חטאת ועולה מכפרים, וכאן הוזכר 'לכפר בעדם' [וראה עוד בהדר **יעקב** (ח"ד סי' כג)].

ולפי זה יש ליישב, שלכן רש"י (כאן) פירט את הדברים, כדי למעט את השלמים, שלא מדובר עליהם כאן.

תירוץ טו. יבוא זכאי וכפר על החייב*

הראשונים [הרא"ש, רבינו חיים פלטיאל ודעת זקנים] (כאן) הקשו הקושיה הראשונה, מדוע נאמר 'וכפר בעדך **ובעד העם**', הרי קרבן זה לא בא אלא בשביל אהרן, ואילו קרבן העם הוזכר בהמשך בפני עצמו.

ותירצו, שדבר זה בא לתת טעם מדוע נצטוו להקריב קרבנו תחילה, לפני קרבן הרבים, וטעם הדבר הוא, כדי שיבוא זכאי וכפר על החייב (יומא מג, ב). וזה מה שאמר משה 'וכפר בעדך' ואז - כשתהיה נקי - תוכל לכפר 'בעד העם' [וכעין זה ביארו האבן עזרא, הרמב"ן, רבינו בחיי והרא"ם] (כאן).

תירוץ טז. כיפר על מה שחייב מדין ערבות

החתם סופר (כאן, ד"ה וכפר) ביאר כעין זה, שבתחילה כיפר אהרן בעד העבירות של עצמו, וכן בעד העבירות של העם שחייב בהם הוא עצמו מדין ערבות [וכפר בעדך ובעד העם]. ורק לאחר שהיה הוא נקי מכל העבירות יכל לכפר על ישראל [ועשה את קרבן העם וכפר בעדם].

* התירוץ הבאים (טו-לה) מיישבים בעיקר הקושיה הראשונה, מדוע נאמר בקרבן אהרן שמכפר 'בעד העם'.

תירוץ יז. כיפר על שבט לוי

רבינו בחיי (כאן) ביאר, שמה שנאמר 'ובעד העם' הכוונה על משפחתו - שבט לוי, ומה שנאמר לאחר מכן 'קרבת העם' הכוונה לישראל [ולכאורה הדבר תלוי במחלוקת (חולין קלא, ב) האם הלויים נקראים 'עם'. וראה מה שכתבנו בגליון קעא (פרשת וזאת הברכה, עמ' קטז ואילך) בענין זה].

תירוץ יח. כיפר על בניו הכהנים

אזנים לתורה (כאן) תירץ כעין זה, ש'העם' המוזכר בהתחלה, הם בניו הכהנים שנקראים 'עמו', וכפי שמצאנו ביעקב שנאמר בו (בראשית לב, ח) 'ויחץ את העם', והכוונה בעיקר לבניו [וראה מה שהוסיף בזה].

תירוץ יט. היה צריך כפרה רק על המעשה

הכלי יקר (כאן) הביא ליישב, שאהרן לא היה צריך כפרה אלא על חטא המעשה, ולא על חטא ההרהור, משום שלא התכוון לשם אלהות, ואילו העם היו צריכים גם על חטא ההרהור. ולכן נאמר אצל אהרן 'וכפר בעדך ובעד העם', כלומר, גם העם צריך לכפרתך על חטא המעשה. אבל בכפרת העם שהביאו עגל לעולה לכפר על המחשבה, נאמר רק 'וכפר בעדם', משום שאהרן לא חטא במחשבה כלל, אלא רק במעשה [וראה לעיל (תירוץ ח) בנוסח אחר].

תירוץ כ. חטא והחטיא את העם

עוד ביאר הכלי יקר (כאן), שכפרתו של אהרן היתה כפולה: א. כנגד מה שהוא חטא. ב. כנגד מה שהחטיא את העם, וכפי שנאמר (שמות לב, כא) 'כי הבאת עליו חטאה גדולה'. אך בכפרת העם לא נאמר אלא 'וכפר בעדם', משום שהם לא החטיאו אותו [וראה כעין זה בבאר התורה (כאן), וראה להלן (תירוץ כג) שמבואר להיפך].

תירוץ כא. כשהמנהיגים מתוקנים כולם מתוקנים

עוד ביאר הכלי יקר (כאן), שכפרת אהרן בעצמותה היא כפרת העם. כי בזמן שמנהיגי ישראל מתוקנים, אז כל העם מתוקנים, ואילו כשהם מקולקלים הם גורמים לאשמת העם [וכפי שנאמר (לעיל ד, ג) 'אם הכהן המשיח יחטא לאשמת

העם']. והוסיף לבאר, ששגגת תלמוד עולה זדון (תנחומא ויקרא יא), ונמצא שכאשר המנהיג חוטא אפילו בשגגה, זוהי סיבה לאשמת העם, שיאשמו גם במזיד, ולכן כפרתו היא כפרת העם.

תירוץ כב. כפרתו תלויה בכפרת העם

עוד ביאר הכלי יקר (כאן), שמה שנאמר 'ובעד העם' הכוונה לקרבן העם. ומה שהזכיר הכתוב ענין זה כאן אצל כפרת אהרן, הוא כדי לומר, שכפרת אהרן תלויה בכפרת העם, שאם יתכפר העם גם לאהרן יש כפרה, ואילו אם לא יתכפר העם, אז גם לאהרן אין כפרה. כי כל המחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו, ואין מספיקים בידו לעשות תשובה, כדי שלא יהיה הרב בגן עדן ותלמידו בגיהנם (יומא פז, א). ולכן אין לו כפרה, אלא בתנאי שיתכפר העם אשר החטיא.

תירוץ כג. ישראל גרמו לו לחטוא

האור החיים (כאן) ביאר [להיפך מהתירוצים הקודמים], שכפרת אהרן נוגעת גם לעם, משום שהם היו סיבה שיחטא אהרן, וכל עוד שלא נתכפר אהרן, עדיין החטא קיים לעושהו ולגורם עשייתו. ורק לאחר שנתכפר אהרן, נתכפר גם לישראל. ולכן נאמר 'וכפר בעדך ובעד העם'.

תירוץ כד. רצה שהשטן יחשוב שאהרן חטא

החתם סופר (כאן, ד"ה קרב) ביאר, שלישראל היתה הצטדקות גדולה בעשיית העגל, שכיון שאהרן עשאו, מדוע שלא יעשו אף הם, הרי רבם הוא. אך באמת לפני הקב"ה שהוא יודע תעלומות נגלו כוונת אהרן ומחשבתם של ישראל, שעיקר האשמה היתה בהם. והנה השטן אינו יודע דברים שבלב, ואם כן הוא סבור שעיקר האשמה תלויה באהרן, ונסתם פיו, ואינו יכול לקטרג כל כך על ישראל. אך אם השטן יראה שישראל מקריבים חטאת ולא אהרן, בין שעיקר החטא הוא בישראל ולא באהרן. ולכן היה צריך להקריב את חטאת שלו תחילה, כאילו הוא חוטא, ועל ידי כך יסתם פי השטן מלקטרג על ישראל, ותקובל קרבנם.

ולפי זה תירק, שזה מה שאמר משה רבינו לאהרן, אף על פי שאין לך חטא, מכל מקום תקריב חטאת 'וכפר בעדך ובעד העם', שעל ידי קרבנך יכופר בעד העם בפני השטן, ואחר כך תעשה את קרבן העם וכפר בעדם לפני ה'.

תירוצים נוספים והוספות

כה. יש שכתבו, שלפי זה יש ליישב גם הקושיה השניה, שלכן פירט אצל אהרן 'חטאתך' ו'עולתך', כדי להראות שהוא חוטא בכיכול יותר מישראל, ועל ידי כך יכופר להם.

כו. יש שהוסיפו, שלפי דבריו ישנה פשרה בין השיטות שהובאו לעיל [הכלי יקר והאור החיים (כאן)], האם עיקר האשמה היתה באהרן או בישראל, שלפי האמת היתה האשמה יותר בישראל, אלא שכלפי השטן רצו להראות להיפך.

כז. רש"י הירש (כאן) כתב כעין דברי האור החיים (כאן) [שהובאו לעיל (תירוץ כג)]: 'וכפר בעדך ובעד העם'. קרבנות אהרן היו מכפרים גם על העם, ויש בכך משום הוכחה לקשר המיוחד שבינם לבין חטא העגל. כי העם היה שותף לחטא אהרן, שהרי כפה את רצונו עליו: 'עשו את העגל אשר עשה אהרן' (שמות לב, לה). לפיכך חטא העם כשלעצמו נתכפר בקרבן העם, ואילו חלקו של העם בחטא אהרן נתכפר בקרבן אהרן.

כח. המשך חכמה (כאן) ביאר כעין זה, והוסיף: ובפרט כי אמרו בשבת (קמט, ב): כל מי שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, וגם כאן אהרן נענש על ידם במיתת נדב ואביהוא, וכמו שאמרו (ילקוט שמעוני צו, רמז תקיב) תפילה עושה מחצה [והיינו שאהרן נענש רק במחצה מחמת התפילה]. ולכן היו צריכים כפרה גם בחטא אהרן שחטא על ידם. ולכן העגל של אהרן כיפר להם גם כן מה שחטאו, בסיבת שהחטיאו את אהרן.

כט. טעמא דקרא (כאן) תירץ כעין זה, שישראל הכריחו את אהרן לעשות את העגל, שהרי הוא עשה אותו כדי שתהיה להם תקנה (סנהדרין ז, א), ואם כן הם היו צריכים כפרה כעת על מעשיו, שהם הכריחוהו לעשותם, מלבד הכפרה על העגל.

ל. אזנים לתורה (כאן) ביאר כעין זה, שהנה נאמר (לעיל ד, ג) 'אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם', והיינו שכאשר מנהיג ישראל חוטא בהוראה ובמעשה, הרי זה לאשמת העם, משום שהעם חטא באיזה דבר, ומחמת כן ה' סימא את עין מנהיגם [וכן אמרו חז"ל (ב"ק נב, א), שכאשר הרועה כועס על הצאן, הוא מסמא את עין העז המנהיגה אותם]. ואם כן אף כאן, כשבא חטא לידי אהרן, שהיה מנהיג ישראל באותה שעה [שעלה משה למרום], הרי זה סימן שישראל חטאו, ולכן נכשל אהרן בהוראה. ולכן עתה, כשאהרן מביא קרבן על חטאתו, הוא כולל בכפרה את חטא העם, שבשבילו נכשל, ואחר כך מכפר על העם, על עצם חטאם [וראה לעיל (תירוץ כא) שמבואר להיפך].

לא. חיי דוד (כאן) תירץ, שלפי הדעה (יומא נ, א) שהכהנים מביאים פר בהוראה, נמצא שהכהנים נקראים 'עם', שהרי מה ששבט אחד מביא פר הוא משום שנקרא 'עם' (הוריות ה, ב), ועל כן נאמר כאן 'ובעד העם'. אמנם לפי הצד (יומא שם) שכהנים אינם מביאים פר בהוראה, ואינם נקראים 'עם', מה שנאמר כאן 'ובעד העם' הוא משום שכפרת הכהן גדול

עצמו היא כפרה על כל העם, וכפי שנאמר (לעיל ד, ג) 'לאשמת העם'.

לב. נחלת יעקב (כאן) הביא את תירוץ **הרא"ם** (כאן) [שהובא לעיל (תירוץ טו)], שמה שנאמר 'ובעד העם' זוהי רק נתינת טעם להקדמת קרבנו. וכתב שלא ראה דברי התורת כהנים (שמיני א, ט), שמבואר בהם שקרבנו כיפר על העם. וכך אמרו שם: תדע שקרבנו מכפר יותר מקרבן העם, שקרבן העם אינו מכפר על הכהנים, וקרבנו מכפר על ידו ועל יד העם, שנאמר 'ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם' וכו'. אמנם ראה לעיל (שם) שהרבה ראשונים תירצו כדברי הרא"ם.

לג. הרמב"ן (כאן) כתב: ויש אומרים [יונתן בן עוזיאל (כאן)], היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו, נכנס משה אצלו אמר לו, אהרן אחי, לא תירא ממה שאתה מתירא, הגס דעתך ובא קרב אליי, לכך אמר 'קרב אל המזבח'.

ויש שתירצו לפי דבריו, שכיון שבא לכפר על חטא העגל, בא משה לנחמו ולפיסו, שלא רק הוא חטא בזה, אלא גם [ובעיקר] העם חטא, ולכן אמר לו 'וכפר בעדך ובעד העם'.

לד. יש שתירצו לפי זה הקושיה השניה, שאפשר שמטעם זה פירט הכתוב אצל אהרן את החטאת והעולה, להזכיר שיש לו כפרה, ואין לו לחשוש מכך.

לה. יש שתירצו לפי זה הקושיה השלישית, שכיון שאהרן חשש מהעגל, לכן פירש **רש"י** (כאן) שיעשה את העגל לחטאת, ויבוא עגל ויכפר על העגל. וכפי שכתב לעיל (פסוק ב): 'קח לך עגל' - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה.

לו. רבינו חיים פלטיאל (כאן) כתב: 'קרב אל המזבח'. פירש **רש"י** (כאן) שהיה בוש אהרן. ותימה אמאי היה בוש לעשות צווי השם. ויש לומר, **דהיה בוש לפי דהיה לו להקריב עגל, על שם שעשה העגל, ולהכי היה ירא שאין קטיגור נעשה סניגור**. ולכך אמר לו משה 'קרב אל המזבח', מה אתה בוש, לכך נבחרת שיש לך לכפר [ולפי זה נמצא שכל חששו של אהרן היה מחמת שמקריב עגל, ולא כמבואר לעיל בסמוך].

לז. עוד כתב הרמב"ן (כאן), וטעם דבר זה, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה', ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו, כענין שנאמר (תהלים נא, ה) 'וחטאתי נגדי תמיד', והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו. ולכך אמר לו הגס דעתך, שלא יהיה שפל רוח כל כך שכבר רצה אלהים את מעשיו. ו**רבינו בחיי** (כאן) ביאר דבריו, שאין הכוונה שממש ראה על המזבח תבנית שור, אלא שהיה נראה לו כן, מטעם הנ"ל.

לח. עוד כתב הרמב"ן (כאן): ואחרים מפרשים שהיה השטן מראה לו כן, כמו שאמרו שם (ת"כ שמיני א ג), אהרן אחי אף על פי שנתרצה המקום לכפר עונותיך, צריך אתה ליתן לתוך פיו של שטן, שמא ישטינך בביאתך למקדש וכו'. וכן הביאו **דעת זקנים והדר זקנים** ו**פירוש הרא"ש** (כאן), וראה עוד **בחזקוני** (כאן).

פרשת

תזריע מצורע

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

תוכן עניני פרשת תזריע - מצורע

עיון הפרשה

- א. הקדמת תורת בהמה חיה ועוף לתורת האדם..... צא
ב. חטאת העוף, אם נאכלת לכהנים..... צב
ג. הקדמת הקרבת חטאת לעולה..... צב
ד. טומאת אשה בנגעי הגוף..... צג
ה. הקפת ראש המצורע..... צד
ו. כפרת חטאת מצורע..... צד

אביטה ארחותיך

- ז. המיתה והצרעת..... צו

אשיחה בחוקיך..... צח

- ח. ספק צרעת - הגאון רבי צבי גרבוז. ט. לוג שמן להזהה - הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאוויצ'יק.

פקודיך אתבונן

- בדיני חזקה - מפניי הגאון הגדול רבי אברהם גנחובסקי..... צט

קונטרס התשובות

- נגעים בזמן הזה..... קב
צריך כהן מיוחס - חלל פסול אפילו בדיעבד - יש חשש איסור בהקפת הראש - אין להוציא ממון מחמת כן - הכהנים אינם טוענים ברי - ספק אם אפשר לגלח בזמן הזה - נשתכח מראה שני תולעת - אין בקיאים בנגעים - צריך שירנו רבו - הדבר אינו מציאותי - בשולחן ערוך מבואר שנוהג דין זה - יש שנהג איסור קציצת בהרת - במראה ברור אין צריך כהן - אפשר שיביא צפורים בזמן הזה - דווקא כשיש מי חטאת בארץ ישראל - דווקא קודם שגזרו טומאה על ארץ העמים - אינו חייב להטהר - טהרה ראשונה ודאי שאינו חייב - אינו נוהג אלא בארץ - רק בארץ יש דין שילוח - שילוח נוהג רק כשהיובל נוהג - צריך בגדי כהונה - תירוצים נוספים והוספות.

פרשת תזריע - מצורע

מניין המצוות

יש בה שש עשר מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה

עשה: טומאת יולדת • קרבן יולדת • טומאת מצורע • הנהגת המצורע וכל מטמאי אדם בקריעה ופרימה • נגעי בגדים • הטהרה מן הצרעת שתהיה במינים ידועים • תגלחת מצורע ביום השביעי • טבילה לטמאים • קרבן מצורע כשיתרפא מצרעתו • טומאת בית שיהיה בו נגע • טומאת זב להיות טמא ומטמא • קרבן זב כשיתרפא מזו • טומאת שכבת זרע שהוא טמא ומטמא • טומאת נדה שטמאה ומטמאה • טומאת זבה שטמאה ומטמאה • קרבן זבה כשתתרפא מזו • ל"ת: שלא יאכל טמא מן הקדשים • שלא לגלח שער הנתק.

א. הקדמת תורת בהמה חיה ועוף לתורת האדם

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וילדה זכר (יב, ב)

אָסָה כִּי תִזְרִיעַ, אִרְ שְׁמַלְאֵי כָסֶם שְׁלִיכִיתוּ שָׁל אָדָם אַחֵר כָּל זֵהֶמָה חִיָּה וְעוֹף
זִמְעָסָה זִרְאָשִׁית, כִּךְ תּוֹרָתוֹ נִתְפָּרֶסָה אַחֵר תּוֹרַת זֵהֶמָה חִיָּה וְעוֹף (רש"י)

טעון ביאור, כיון שסדר הכתובים אזיל בתר סדר היצירה, א"כ הוי ליה להקדים טומאת האיש תחילה - 'אדם כי יהיה בעור בשרו' וגו' (להלן יג, ב), ואחר כך 'אשה כי תזריע', שהרי במעשה בראשית נברא האדם תחלה ואחר כך נבראת חוה.

עוד צריך לבאר, מפני מה בסוף פרשת שמיני (לעיל יא, יואלך) ששם נתפרשה תורת בהמה חיה ועוף, לא כתבם כסדר היצירה, שהרי ביצירה קדמו דגים ועופות ביום חמישי, ובהמה ושרצים ביום ששי. ואילו בפרשת שמיני נקט תחילה דיני אכילת בהמה, והדר דגים ועופות.

ועצם קושיית ר' שמלאי למה מאחר הכתוב לפרש תורת האדם רק אחר שיפרש תורת הבהמה, טעונה ביאור, דאדרבה למה יקדים הכתוב לבאר דיני האדם בענייני טומאות ונגעים, והרי גנאי הוא זה לאדם ולא הוי חשיבות וכבוד לחשבו בראשונה. דבשלמא ביצירה דהוי חשיבות, שפיר קשה למה אחר הכתוב יצירתו של האדם והקדים דגים ועופות, ואשר על כן דרשו חז"ל בסנהדרין (לה, א) דזה כדי שלא יבא האדם להתגאות, שיאמרו לו יתוש קדמך. משא"כ הכא בנגעים, דהוי גריעותא, שפיר

איחרו אחר בהמה ועוף [וראיה לזה מהמקרא עצמו שהקדים פרשת ויקרא דמיירי בתורת האדם קודם לפרשת שמיני העוסקת בתורת הבהמה].

ב. חטאת העוף, אם נאכלת לכהנים

והקריבו לפני ה' וכפר עליה (יב, ז)

האבן עזרא פירש: 'והקריבו', זה וזה [דהיינו יולדת בן או בת], הכבש והתור או בן יונה. והכתוב אחז דרך קצרה, וכן לא הזכיר מליקת חטאת העוף, כי הכהן איננו אוכל חטאת עוף, ע"כ.

וצע"ג, הלא משנה מפורשת היא (זבחים סד, ב) שחטאת העוף כולה לכהנים [וכ"ה בתוספתא (שם פ"ז ה"ב)]. והכי איתא ברמב"ם (פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ז): 'ומצוי דם חטאת העוף מעכב. ואין למזבח בה אלא דמה והשאר נאכל לזכרי כהונה כבשר חטאת הבהמה'. ועוד כתב (פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ו): 'וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה לידה, הרי זו מביאה קרבן וחטאתה נאכלת], ואמאי קאמר האבן עזרא שאין הכהן אוכל חטאת העוף.

ג. הקדמת הקרבת חטאת לעולה

ואם לא תמצא ידה די שיה ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת (יב, ח)

אחד לעלה ואחד לחטאת, לא הקדימה הכתוב אלא למקראה, אבל להקרבה, חטאת קודם לעולה, כך שנינו בזבחים צפרק כל התדיר (א, ט) (רס"י)

צ"ב, מדוע המתין רש"י בפירושו עד הנה, ולא פירש כן כבר לעיל מיניה (פסוק ו), דכתיב: 'תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת'.

וביאר בשפתי חכמים, דלעיל דין הוא שתקדים עולה לחטאת, כיון דאיירי בעשירה שמביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ובזה אפילו להקרבה עולה קודמת דכבש חשוב יותר. אולם הכא איירי בעניה

שמביאה שתי תורים או שני בני יונה, ששניהם שווין, ולכך הוה אמינא שגם להקרבה עולה קודמת הואיל והקדימה הכתוב. להכי פירש"י שלא הקדימה הכתוב אלא למקראה.

ואולם דברי השפ"ח תמוהין לכאורה מגמ' מפורשת בהוריות (יג, א), דקיי"ל שאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה. [ומענין לענין באותו ענין, בתוס' הרא"ש בגליון הגמ' הוריות (שם), כתב: אלא לאשמועינן דאי מתרמי חטאת העוף דראובן ועולת בהמה דשמעון, דקודמת חטאת העוף, אבל בחד גברא לא משכחת דמייתו חטאת העוף ועולת בהמה, עכ"ל. וזה לכאורה צ"ע מקרא דידן, דיולדת מביאה כבש לעולה ובן יונה לחטאת].

ד. טומאת אשה בנגעי הגוף

אדם כי יהיה בעור בשרו (יג, ב)

חז"ל (נדה מד, א) דרשו אהאי קרא: 'אדם, כל שהוא'. ופירש"י: אדם, משמע כל שהוא מין אדם אפילו קטן, כדכתיב (במדבר לא, לה) 'ונפש אדם מן הנשים וגו', ובקטנות משתעי קרא, ע"כ.

ובאור החיים (כאן) הוסיף, שגם אשה בכלל אדם, שגם היא נקראת 'אדם', דכתיב (בראשית ח, ב): 'ויקרא את שמם אדם', וקאי גם על אדם וגם על חוה, עיי"ש.

ויש לתמוה, במה שכתב האוה"ח דהא דאשה בכלל טומאת נגעים, ילפינן מדכתיב 'אדם', והלא בגמ' ילפינן לה מקרא אחרנא, דאיתא בכריתות (ח, ב): אין לי אלא איש, אשה מנין, כשהוא אומר (להלן יג, מה) 'והצרוע' הרי כאן שנים, ע"כ. ופירש"י: דצרוע משמע בין זכר ובין נקבה, מטמאין בנגעים, עיי"ש. ולדברי האוה"ח צ"ע, למה לי ריבויא ד'והצרוע', אמאי לא ילפינן לה מהא דכתיב **'אדם** כי יהיה' וגו' דנכללת בזה נמי אשה. [ראה תוס' ערכין (ג, א ד"ה והצרוע)].

ה. הקפת ראש המצורע

וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ
(יד, ט)

ביבמות (ה, א) איתא: 'ראשו' מה תלמוד לומר [דהא כתיב 'גלח את כל שערו', הרי ראשו בכלל, למה לי דכתיב 'ראשו' - רש"י], לפי שנאמר (להלן יט, כז) 'לא תקיפו פאת ראשכם' שומע אני אף מצורע כן [שאסור לו להקיף פאת ראשו], ת"ל 'ראשו' [ועשה דגילוח מצורע דוחה לל"ת דלא תקיפו], ע"כ.

והנה, תוס' (שבועות ג, א ד"ה ועל) הקשו, אמאי דחי עשה דתגלחת מצורע ללאו דהקפה, הרי אפשר לקיים שניהם ע"י נכרי וקטן, והיכא דאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לל"ת.

וצ"ע, כיון שאין שליחות לנכרי ולקטן, לא מקיים העשה ד'וגלח את כל שערו', ומה הקשו תוס'.

עוד צ"ע, איך שייך תגלחת מצורע ע"י נכרי וקטן, הרי הלכה פסוקה היא שתגלחת מצורע אינה אלא בכהן [כמבואר בתורת כהנים (ריש פרשת מצורע): תורת המצורע בכהן, מלמד שטומאתו וטהרתו בכהן, אין לי אלא טומאתו וטהרתו בכהן, מנין שחייטת ציפרים והזיית דם ציפור ותגלחתו בכהן, ת"ל תורת המצורע בכהן, ע"כ. מפורש שתגלחת המצורע היא דוקא ע"י כהן. ובמנחות (יט, א) מבואר דמהאי קרא ילפינן דבמצורע הכל לעיכובא, עיי"ש. וכ"פ הרמב"ם (פי"א מהל' טומאת צרעת הל"ג): כשהוא מגלח אינו מגלח אלא בתער, ואם גילח שלא בתער לא עשה כלום, ואינו מגלחו אלא כהן, ע"כ. הרי שאי אפשר לעשות תגלחת ע"י נכרי וקטן, והוא לעיכובא].
[ראה שו"ת חת"ס (יו"ד סי' קמ) ואפיקי ים (ח"ב סי' לד), ודו"ק].

ו. כפרת חטאת מצורע

וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת הַחֲטָאֹת וּכְפָר עַל הַמִּטְהָר וְגו' וּכְפָר עָלָיו
הַכֹּהֵן וְטָהַר (יד, ט-כ)

בסוטה (טו, א) איתא, דחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים, לפי

שאין באים על החטא. ומקשינן שם בגמ': והאמר רבי שמואל בר נחמני, על שבעה דברים נגעים באין וכו'. ומשני, התם מנגעיה הוא דאיכפר ליה, כי מיייתי קרבן לאשתרוי בקדשים הוא דקא מייתי, ע"כ. ופירש"י שהיסורים והבושת של הנגעים כיפרו לו על אותו חטא שעבורו באו עליו הנגעים [וכן הוא בשבועות (ח, א) ובכריתות (כו, א), עיי"ש].

וצ"ב, הלא מקרא מלא דיבר הכתוב 'וכפר עליו הכהן', והיינו שקרבן מצורע בא לכפר.

עוד יל"ע, דמאידיך מצינו במנחות (צא, ב), דאשם מצורע בא להכשירו לבא במחנה, וחטאת באה לכפר. ופירש"י (ד"ה ה"מ): וחטאת לכפר, דעל שבעה דברים נגעים בהם, ע"כ. מפורש שהחטאת באה לכפר על השבעה דברים שהנגעים באים עליהם [וראה ברמב"ם (סה"מ מ"ע קיא, הביאו הכס"מ ריש פ"א מטומאת צרעת): ותכלית הבאת קרבנותיו שתשלם כפרתו], חזינן דהחטאת מכפרת.

וכן יש לדון, אי איכא וידוי בחטאת מצורע, ואם כן באיזה נוסח יתוודה. דהנה על כל חטאת מבואר ברמב"ם (פ"ג ממעשה הקרבנות הט"ו) שאומר על החטאת 'עשיתי כך וכך, וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי'. אבל כאן, למבואר בסוטה ובשבועות ובכריתות, שמהנגעים כבר נתכפר לו, ומביא קרבנות לאשתרוי בקדשים ולהתירו בקהל, יל"ע מה יתוודה, והאם יתוודה. [ראה: רמב"ן (כאן פס' יח, ובחי' שבועות ח, א); ריטב"א (שבועות שם); ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' קעד)].

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ז. המיתה והצרעת

בחטא עץ הדעת (בראשית ג, יד-כא)	ויאמר ה' אלקים אל הנחש וגו' ואתה תשופנו עקב	בעצב תלדי בנים	ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וגו' ויגרש את האדם
טומאת אדם (שמות ד, 1-2)	טומאת מות (במדבר יט, יד)	טומאת יולדת: כימי נדת דוותה תטמא (יב, ב)	טומאת צרעת - והיה בעור בשרו לנגע צרעת. בדד ישב מחוץ למחנה מושבו (יג, ב;מו)
אותות משה (שמות ד, 1-2)	ויהי לנחש וגו' ויהי למטה בכפו		והנה ידו מצורעת כשלג וגו' והנה שבה כבשרו
תיקון בדור המדבר	והיה כל הנשוח וראה אותו וחי (במדבר כא, ח)		תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף (שם יב, יד)

א, בחטא עץ הדעת באה המיתה לעולם, ואחריה באה המניעה מחיי עולם. שמתחילה נאמר לנחש: 'ואתה תשופנו עקב', ואחר כך נאמר (בראשית ג, כב;כד): 'ועתה פן ישלח ידו ואכל גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם וגו' ויגרש את האדם'.

הרי שביאת המיתה לעולם היא כדבר הבא מחוץ לאדם להמיתו. ועדיין היה בידו להגיע אל חיי עולם, ושוב לא יוכל הנחש לשופנו עקב. ונגזרה עליו גזירה שניה, לגרש את האדם מאפשרות של השגת חיי עולם, ושוב יהא נתון ביד הנחש להמיתו.

ובגירוש זה מגן עדן, באו לעולם אופנים שיהא האדם נחשב בחייו כמת, כגון עני וסומא ומי שאין לו בנים. שאינם גזירה קבועה על כל בני אדם, כגזירת המיתה ו'בזעת אפיק תאכל לחם' (שם פס' יט) וכדו'. אלא שכיון שאין האדם בעל אפשרות לחיים גמורים, יתכן שיהא נחשב בחייו כמת, ואף בלא שתבוא עליו מיתה מבחוץ על ידי הנחש, אלא שחיייו מצד עצמם נחשבים כמיתה.

והחמור שבכולם הוא המצורע, שבחייו הוא מטמא באוהל כמת, וכמו שנאמר בצרעת מרים (במדבר יב, יב): 'אל נא תהי כמת'. ולאחר שגרם החטא שתהא צורת אדם בכיסוי עור לבשרו, יש בו אפשרות למיתה צרעת בנגע שבעור בשרו. וכיון שנשתלח האדם מהעונג שבגן עדן, יש בו אפשרות להיפך לבעל ייסורי נגע, ועד

שהוא חוזר ומשתלח מחוץ למחנה.

ב, ובשעת יציאת מצרים, נתן הקב"ה אות וסימן על התגלותו למשה ולהורות על שליחותו, בנחש ובצרעת [ובהפיכת המים לדם לא נזכר לשון 'אות', ובהגדה דרשו 'ובמופתים' זה הדם. שלא בא בתורת אות המורה על ענין השליחות, אלא בתורת מופת והוכחה על שליחותו].

והאות הראשון הוא בנחש הרודף אחר משה להמיתו (שמות ד, ג), עד שנס משה מפניו בזמן העמידה לפני המלך [ובנחש שאינו רודף להרגו, אסור לנוס אפילו בתפילה של כל אדם מיישראל, ואפילו כרוך על עקבו (ברכות ב, ב)]. והיא גזירת המיתה שירדה לעולם באיבה שבין הנחש ובין זרע האשה. והאות השני היה בענין הצרעת, שכשם שמחמת החטא גורש האדם מגן עדן ויש בו אפשרות לצרעת, כך לאחר שהוצרך משה לנוס מפני הנחש מאדמת הקודש שעמד עליה, נעשית ידו מצורעת כשלג. שאינה מיתה הבאה מבחוץ על ידי נחש הרודף, אלא באה מכניסת היד לחיקו של משה. שנעשה האדם מתוכו לבעל צרעת.

והראה הקב"ה באותות אלו למשה, ששליחותו שייכת למה שנאמר (דברים לב, לט): 'ראו עתה כי אני אני הוא, אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא', שמיתת הנחש לא באה אלא מידו של הקב"ה, והוא ימית ויחיה. וכן מכת הצרעת באה מידו, והוא מחץ והוא ירפא ואין עוד מלבדו. וכפי שהיה במטהו של משה, שאותו מטה שבידו הוא שנהפך לנחש הממית, והוא שחזר להיות מטה. וכן אותו המקום שבו נעשית יד משה מצורעת, הוא המקום שבו שבה כבשרו.

ג, ואילו במעמד הר סיני, באו חיים לעולם, בין במה שנעשו בני חורין מן המיתה הבאה מבחוץ, וחירות ממלאך המוות, ובין במה שהיו בני חיי עולם מצד עצמם, ונתרפאו כל המצורעים (עי' ר"ן נדרים ז, ב). אלא שחזרו וקלקלו בחטא העגל, ונאמר בהם (תהלים פב, ז): 'אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תיפלו', שבאה עליהם מיתה כאדם (ע"ז ה, א), ואף חזרו המצורעים לצרעתם (ר"ן שם).

ומכל מקום, זכו במקצת להנהגה זו, של חירות מן הנחש ורפואה מן הצרעת. בנחש הנחושת שעשה משה, 'והיה אם נשך הנחש את איש, והביט אל נחש הנחושת וחי' (במדבר כא, ט). וכן במעשה מרים, שהתפלל עליה משה 'קל נא רפא נא לה' (שם יב, יג), ונתקבלה תפילתו שתתרפא, ולאחר ההסגר תשוב אל המחנה.

והנה בשעת חטא עץ הדעת, נאמרה גזירה של 'בעצב תלדי בנים'. שאף היא שורש לטומאה, וכמו שנאמר בטומאת יולדת 'כימי נדת דוותה תטמא', שהיולדת היא דוה בלידתה. והמעייין יפרש, היכן נתקנה גזירה זו על ידי משה, כמו שתוקנו המיתה והצרעת.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ח. ספק צרעת

נִגַע צִרְעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְגו' (יג, ט)

כאן כרת או מחמת מצורע מוחלט או מחמת מצורע מוסגר [וכדאיתא במגילה (ח, ב) אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט וכו', הא לענין שילוח זה וזה שוין].

ואין לומר דכיון דלר"י כשיעמוד ב' שבועות בהסגר הכהן יטהרנו, משו"ה הוי פלוגתא בדבר שזדונו כרת, והרי באמת כמו"כ י"ל דיכול להיות שיחודש בו ס"ט דמח' ופסיון, ולא גרע מהא דלרבנן דהוא טמא מוחלט הגם דיכול להטהר בהליכת הס"ט, וע"כ דאין אנו דנין בזה דנחלקו בדבר שזדונו כרת, רק על אותה שעה דלרבנן מטמאו ולר"י הוא טהור, וכיון דלדעת הר"ש והראב"ד הרי הוא מסגירו, וא"כ לכו"ע יש כאן חיוב כרת ובמה הוא דנחלקו בדבר שזדונו כרת.

[ואמנם בר"מ (בפיהמ"ש) וברא"ש וברע"ב (בנגעים פ"ה מ"ד) מבואר דמספק אינו יכול לא להחליטו ולא להסגירו אלא הוי טהור גמור, ואפשר לבאר כן גם בדברי רש"י הנ"ל, מ"מ להר"ש דלא פ"י כן קשיא].

בסנהדרין (פז, ב) איתא לענין זקן ממרא, שאינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, נגעי אדם בפלוגתא דרבי יהושע ורבנן, דתנן אם בהרת קדמה לשער הלבן טמא, אם שער לבן קדם לבהרת טהור ספק טמא, רבי יהושע אומר כהה מאי כהה, אמר רבא כהה טהור. וברש"י, כהה כאילו כהה הנגע דהוי מסימני טהרה כשמשנתנה הלובן לאחר הסגר, ולרבנן אם נכנס למקדש חייב כרת, ולר"י יהושע פטור.

ולכאורה צ"ת, למש"כ הר"ש (נגעים פ"ד סוף מ"א) דע"כ מ"ד כהה לא למיפטריה בלא הסגר קאמר, דלא תהא אלא בהרת שאין בה כלום מי לא בעי הסגר [וכ"ה בראב"ד בפ"י התו"כ (פרשתא א פ"ב ה"ב): מאי כהה, אמר רבא כהה וטהר, כלומר סימנא דטהרה נקט שלא יחליטנו באותו שער אלא יסגירו ושמא יהי טהור]. וצ"ת, דכיון דגם לרבי יהושע הרי הוא מצורע מוסגר, א"כ גם לר"י אם נכנס למקדש חייב כרת, ובמה נחלקו בדבר שזדונו כרת, כיון דלכו"ע יש

הגאון רבי צבי גרבוז שליט"א

ר"מ בשיבת 'סלבודקא' ומח"ס 'אור יקרות', בני ברק

ט. לוג שמן להזאה

וביום השמיני יקח שני כבשים וגו' ולא אחד שמן (יד, י)

ולג אחד שמן, להזות עליו שבע וליתן ממנו על תוך חזו ומתן כהנות (רש"י)

מבואר, דכל הבאת הלוג שמן היתה רק היכי תימצי לעשות הנתינות וההזאות. שמן של מצורע. ומבואר שהוא בא מפאת היותו קרבנו של המצורע, וההזאות והמתנות זהו דין מדיני

וצ"ע, דהלא הוא הוי קרבן מקרבנות המצורע, כדאיתא במנחות (עג, א): תני לוי לכל קרבנם וכו' לרבות לוג הקרבן כשם שבכל הקרבנות יש שחיטה ומתן דמים, וא"כ מ"ט כתב רש"י דכל עיקר הבאתו אינה אלא לצורך המתנות וההזאות.

הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאוויצ'יק שליט"א

ראש ישיבת 'בריסק', ירושלים

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

בדיני חזקה

מפניני הגאון הגדול רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל*

ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת ימים (יד, לח). ובגמ' (חולין י, ב) דלמא אדנפיק ואתא בצר ליה שיעורא! אלא לאו משום דאמרין אוקי אחזקיה.

סטנדר עם מוקצה

עובדא הוה בסטנדר בשבת שעל המדף התחתון שלו היכן שמניחים הרגל, היתה מונח קופסת גפרורים, ומלמעלה היה סידור, וראו זאת בשבת, והיה ספק עם כבר בתחילת השבת היה שם הסידור, או דילמא הניחו הסידור רק לאחר תחילת השבת.

נמצא דלהצד דכבר בתחילת השבת היה שם הסידור אם כן מותר בטלטול, דהוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר, אבל אם הניחו הסידור רק בשבת, אם כן אסור בטלטול, דהוה ליה רק בסיס לדבר האסור.

* נערך ע"י הרה"ג יצחק צבי ליברמן שליט"א.

א. דבר שיש לו מתירין

הנה אם הוה ספק השקול יש לומר דאסרינן מפאת דבר שיש לו מתירין, ותליא בהנידון אם בטלטול מוקצה אמרינן דבר שיש לו מתירין. ועיין בזה בדברי הגרע"א (הובאו בלקוטי הגרע"א החדשים למסכת נדרים ס' א' בסוגיא דדבר שיש לו מתירין).

ב. אוקמה אחזקה

אלא הכא יש לומר דחמירא טפי, שהרי הסידור לא היה שם מתחילת עשיית הסטנדר, ואם כן אוקמה אחזקה דהסידור הונח ככל המאוחר, ונמצא דבתחילת השבת הסטנדר היה רק בסיס לדבר האסור, ואם כן אסור לטלטלו.

ג. תרתי ריעותא

אך יש לומר דהכא איכא תרתי לריעותא לקולא, דהסידור לפניך, ויש לסטנדר חזקת היתר.

וכי תימא דהא דנין אם בעינן חסר ואתאי בתרתי לריעותא, אמנם עיין בחזון איש (יו"ד סי' רט"ו לדף ב' ב' ד"ה תוד"ה התם) דאייתי ראיה דקיימא לן דגם בלא חסר ואתאי דיינינן תרתי לריעותא, מהא דהשוטח בסכין ונמצא הסכין פגומה (סוגיא בחולין י' א') מטרפינן מפאת תרתי לריעותא אע"ג דאין התם חסר ואתאי.

והא דכתבנו דיש לסטנדר חזקת היתר, דעד השבת היה מותר, היינו כדכתבו תוספות בבכורות (כ' ב' ד"ה חלב) דבספק בכור אוקמה אחזקת חולין דעד שנולד לא נתקדש.

ד. דברי הגרע"א בגדר תרתי לריעותא

הנה כתב הגרע"א (תשובות שבסו"ס דרו"ח דף פ"ט ב' מדפי הספר בסו"ד) דדינא דתרתי לריעותא הוא כשהחזקה דהשתא מורה נמי מכאן ולהבא מיהת, כגון במקוה שנמדד ונמצא חסר דמכל מקום מכאן ולהבא מיהת המקוה פסול.

ומשום הכי ביאר בהא דאמרינן (כתובות ט' א') דבפתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו בחדא ספיקא, כגון באשת כהן, והקשו תוספות (שם ד"ה לא) נוקי בחזקת היתר דלאו תחתיו, ותירצו דאיכא חזקת הגוף דנבעלה יותר מאוחר. והקשה הרא"ש (מובא בשיטה מקובצת שם) הא הוה ליה תרתי לריעותא, והיינו דהרי בעולה לפניך, ואוקמי אחזקת היתר דנבעלה מכבר כשאינה תחתיו. ותירץ דבעינן חסר ואתאי. [ויש לעיין מסכין שנפגמה וכדכתבנו לעיל].

והגרע"א (כתובות שם) כתב לתרץ באופן אחר, דבכל מקום דמצינו תרתי לריעותא כמו במקוה, היינו דכל היכא דהריעותא שלפינו מורה על החזקה, כגון במקוה כשהיא עתה בפנינו חסירה מורה דאינה מטהרת לטמא, אלא דבאת לדון דכשטבל עדיין לא היה חסר, בזה דנין לצרף הריעותא שלפינו לחזקת טומאה כיון דענין הריעותא שלפינו אינו מטהר לטמא.

משא"כ הכא דהריעותא שלפנינו דפתח פתוח אינו מורה בשום דבר לענין ההיתר דאדרבה בלא בעילה היה חזקת היתר והבעילה הוא נגד חזקת היתר, בזה לא מצרף הריעותא דבעילה לפניך לחזקת היתר כיון דהריעותא שלפנינו אינו מועיל לסייע לחזקת היתר.

והכי נמי לענין נידון דידן, אין לומר תרתי לריעותא לקולא, והיינו דהסידור לפניך, ויש לסטנדר חזקת היתר, דהרי הא שהסידור על הסטנדר אינו מורה להיתר, דהרי אף אם הסידור היה בסטנדר בשבת הא מיתסר מחמת הגפרורים, נמצא דהריעותא דהסידור לפנינו אינו מורה לקולא.

אבל יש לומר לא כך, דמכל מקום יש כאן תרתי לריעותא אף להגרע"א, דהא דהסידור מונח לפנינו על הסטנדר אם כן הוה ליה קמן בסיס להיתר.

ונפקא מינה דאם היו מניחים השתא מוקצה לא היה מיתסר מפאת דיש לו בסיס להיתר, אע"פ שלענין הנידון קמן, אם הונח הסידור אחר כך, אין כאן היתר כלל. ואם כן יש לומר דשרי האי סטנדר. ועוד יש להאריך בעוד כמה סניפים בזה ועוד חזון למועד.

ספק ניקב הכלי

וְנָתַן עָלָיו מִיָּם תַּיִם אֶל כָּלִי (י"ט י"ז)

הנה בעינן לשאוב מי החטאת מהמעייין בכלי, (רמב"ם פ"ו מהל' פרה ה"א), ואם שאבם שלא בכלי, כגון שניקב הכלי בכונס משקה, פסול.

ויש לדון מהו אם יש עכשיו נקב בכונס משקה ומסתפקין אם כבר היה נקב בעת השאיבה:

א. הנה יש לומר דדמי למקוה שנמדד ונמצא חסר דאמרינן תרתי לריעותא, והכי נמי אע"ג דאיכא חזקת הגוף של הכלי דלא ניקב, מכל מקום אזלינן בתר חזקת טמא של זה שמזים עליו מכיון דחסר לפניך, ונמצא דאמרינן דהמים פסולים.

ב. אך יש לחלק, דהתם אין הנידון על המקוה השתא, אלא דיינינן על האדם, משא"כ הכא דיינינן על המים אם טהורים או לא, ומכשרינן להו מכח חזקת הגוף של הכלי, ואם כן נימא דלא אמרינן הכא חזקת טמא של זה שמזים עליו.

ג. אך יש לומר דלאו מפאת חזקת טומאה של זה שמזים עליו, אלא מפאת חזקה שהמים לא נתקדשו.

אך אין לומר חזקה בהמים, דהרי אין במים שום קדושה, ולא דמי להך דצפורי מצורע שכתבו במהרי"ל דיסקין (בתשובות סי' ל"ט אות כ"ז, ועיי"ש מה שביאר בדעת התוס') וחזון איש (אה"ע נשים סי' קמ"ח בסוגיין קדושין נ"ז א') לבאר סוגיא דקידושין (שם) מפאת תרתי לריעותא דיש חזקה על הצפור שלא נאסרה, דשאני התם דיש קדושה על הצפורים.

קונטרס התשובות תשובות על שאלה מגליון שנה טו

נגעים בזמן הזה

אדם כי יהיה בעור בשרו שאַת או ספּוּחַת או בהרת וגו' (יג, ב)
 יש לברר, אמאי אין נוהגים בדיני צרעת ונגעים בזמן הזה, הלא
 מבואר בתורת כהנים (מצורע א, יג) ובתוספתא (פ"ח מנגעים ה"א-ב) שטהרת
 נגעים נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ, בין בפני הבית ובין שלא בפני
 הבית [וכ"פ רמב"ם (פי"א מהל' טומאת צרעת ה"ו) ובספר החינוך (מצוה קעג)].
 (גליון קסה פרשת תזריע אות ג)

תשובת הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א

אין לנו כהן מיוחד

אין לנו כהן מיוחד

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

בזמנינו אין הכהנים מיוחדים, ומאידך יש לכל אחד חזקת טהרה, ומספק אין
 לטמאותו.

תשובת הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

יעויין להלן יג, ב: אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' והובא אל אהרן הכהן או אל אחד
 מבניו הכהנים.
 ובפירש"י: "גזירת הכתוב היא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן".
 הודגש בלשון רש"י, שאין טומאת נגעים ו"טהרתן", היינו בין לקבוע את טומאת
 הנגעים [שהם נגעים טמאין], בין לטהרם, אלא על פי כהן.
 לכן, כשיחוסן של הכהנים מוטל בספק, ע"כ שלא תתכן "טומאת נגעים" בזמן
 הזה.

תירוץ א. צריך כהן מיוחד*

התפארת ישראל (הקדמת מראה כהן למסכת נגעים, אות לט) כתב, שמימי תמה תמיהה זו, מדוע אין נוהגים דיני נגעים בזמן הזה. וכתב שבצעירותו הציע תמיהה זו בפני הגרעק"א, והשיב לו שאף הוא תמה על כך, ואין לו תירוץ המתקבל על הדעת [וכן תמהו אחרונים נוספים, ואף הראשונים נגעו בזה, וכפי שיתבאר].

והנה הרמב"ם (פ"ז מהל' תרומות ה"ט) כתב: והמצורע הרי הוא כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו, והוא שיטמא אותו כהן מיוחד, אבל קודם שיטמאנו הכהן טהור הוא.

וכתב הרדב"ז (שם), שאפילו באופן שנראו בו סימנים מוחלטים של נגע, הרי הוא טהור עד שיטמאנו כהן מיוחד. ולפי זה תירץ קושייתנו, שמטעם זה לא נוהגת טומאת נגעים בזמן הזה - אף על פי שטהרת המצורע נוהגת בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית - משום שאין בינינו כהן מיוחד [וכן תירץ האור שמח (טומאת צרעת שם), וראה עוד לעיל בתשובות רבותינו].

תירוץ ב. חלל פסול אפילו בדיעבד

המנחת חינוך (מצוה קסט אות יג) הוסיף, שכהן חלל פסול לראיית נגעים [כמבואר ברמב"ם (פ"ט מהל' טומאת צרעת ה"ה)]. ואפילו אם עבר וראה נגעים אין ראייתו נחשבת.

והוסיף, שאפילו אם לא נודע שהוא חלל עד לאחר שראה - שלגבי עבודת המקדש הדין הוא (ראה קידושין סו, ב) שלא חילל עבודתו, ולדעת הרמב"ם (פ"ו מהל' ביאת המקדש ה"י) אפילו לאחר שנודע שהוא חלל עבודתו כשרה - זהו דווקא בעבודת המקדש, אך לענין אחר שצריך בו כהן, אם נודע שהוא חלל לאחר מעשה, מעשיו בטלים [והביא ראיות לדבר]. ולכן בזמננו שאין כהנים מיוחדים, אין רואים את הנגעים.

תירוץ ג. יש חשש איסור בהקפת הראש

התפארת ישראל (שם) העלה צד ליישב [כעין ה"ל], שכיון שמצורע צריך

* חלק מהתירוצים מיישבים הקושיה, מדוע לא נוהגים דיני צרעת בזמן הזה. וחלקם מבארים האם דינים אלו נוהגים בזמן הזה, ופרטי הדינים בזה.

העברת תער על כל בשרו כדי לטהרו (להלן יד, ח-ט), ואין אנו בקיאים ביחוסיה כהונה [כמבואר במגן אברהם (ס"ו) ר"ס ד], לכן לא נרצה לסמוך על חזקת כהונה של זה, לעבור על כמה לאוין בהעברת תער בזקנו ופאת ראשו, שאפשר שדבר זה אינו במקום מצוה, ואין ספק מוציא מידי ודאי (נדה טו, ב). [ובאילת השחר (כאן) תמה על דבריו, שזוהי סיבה שלא לטהרו, אך מדוע לא יטמאוהו. ויש ליישב, שהתורה לא חייבה לראות את הנגעים ולטמא, כשאינן אפשרות להטהר, כמבואר להלן (תירוצים טו-יח; כו-כז)].

תירוץ ד. אין להוציא ממון מחמת כן

התפארת ישראל (שם) כתב, שכל זה מיישב לענין נגעי אדם, אבל אין זה מיישב לענין נגעי בתים בארץ ישראל, ונגעי בגדים בכל מקום [ראה להלן (תירוצים יט; לה-לז)], שהרי באופנים אלו אין איסור של גילוח. **ותירץ**, שבבתים ובבגדים יש טעם אחר, שאין להוציא ממון על סמך חזקת כהונה, ולכן אין לנתות הבית ולשרוף הבגד מחמת כן.

תירוץ ה. הכהנים אינם טוענים ברי

עוד כתב **התפארת ישראל** (שם), שאף על פי שבזמן הבית היו שורפים וסוקלים על חזקות (קידושין פ, א), זהו דווקא כשהחזיק עצמו לכך מכח טענת ברי, אך הכהנים בזמן הזה אינם מחזיקים עצמם לכהנים אלא מכח טענת ספק. ולכן אין סומכים על ראיית הכהן גם לענין הטהרה בצפורים, משום שאין החלט הנגע נעשה אלא על ידי כהן מיוחס.

תירוץ ו. ספק אם אפשר לגלח בזמן הזה

הרמב"ם (פירוש המשנה פ"ד מ"ג) הסתפק, האם בזמן הזה מותר למצורע להתגלח תגלחת שניה. שבזמן הבית הדבר מותר, משום שעשה דוחה לא תעשה של איסור הקפת הראש והזקן. אך אפשר שזהו דווקא בזמן הבית שמקיים את העשה בשלימות, ונטהר לגמרי, אבל בזמן הזה שאינו נטהר בשלימות, אין העשה דוחה לא תעשה [והביא שבתורת כהנים (מצורע פ"א) מבואר, שרבי טרפון לאחר החורבן].

ומשמע מדברי **האור שמח** (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ז), שלפי הצד שאין העשה דוחה לא תעשה בזמן הזה, מובן מה שלא נוהגים כעת בדיני מצורע, כיון שאין אפשרות להטהר.

תירוץ ז. נשתכח מראה שני תולעת

עוד כתב **האור שמח** (שם), שיתכן שנשכח מאיתנו המראה של תולעת שני, כפי שנשתכח מאתנו מראה התכלת והחלזון, וממילא לא שייכת טהרת מצורע וטהרת בתים [וממילא אין חיוב לראות הנגע ולטמאו].

תירוץ ח. אין בקיאים בנגעים

הראב"ה (ח"ג ס' תתמ) כתב: הלכות מצורע לא הזקקתי לפרש, דכיון דכהן לא חזי ליה, **ולא בקיאים למיחזי**. ולא נהגי ביה בזמן הזה כל דיני מצורע, אבל מרחיקין מהם מפני הסכנה.

ונראה מדבריו, שכיון שבזמן הזה אין בקיאים לראות נגעים, לכן לא רואים אותם. ומה שכתב 'דכהן לא חזי ליה', יש לבאר שבשני אופנים: **א.** אין כהן מיוחס [כמבואר לעיל (תירוץ א, ועוד)], וזהו טעם נוסף. **ב.** הכל המשך אחד, שכיון שאין בקיאים לראות, לכן הכהן אינו רואה כלל, וממילא לא נטמאים ללא ראייתו.

תירוץ ט. צריך שיורנו רבו

בתורת כהנים (מצורע פ"ז פ"ה אות טז) נאמר, שאין אדם מורה בנגעים, עד שיורנו רבו. **והראב"ד** (שם) הביא שכן מבואר בירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א), שאין אדם רשאי לומר דבר בנגע הצרעת, אלא אם כן ראה או שימש [עיין שם]. וכתב שלמדנו מכך, שאף על פי שהוא תלמיד ותיק ויודע ומבין את הכל מדעתו, אינו רשאי לעשות מעשה בדבר, אלא אם כן קיבל מרבו.

ולפי זה תירץ בעל **כלי חמדה** (הובא לאחר ספר **הלכות ארץ ישראל**, עמ' יד), שמטעם זה אין הדבר נוהג בזמן הזה, משום שאין לנו אדם שקיבל מרבתי בענין זה. והביא שכן מבואר **ברמב"ם** (פ"ט מהל' טומאת צרעת ה"ב) שכתב 'עד שיורנו רבו', ותיבות אלו מיותרות, ובהכרח שבא לומר שלא מועילה ידיעת ההלכה בלי הוראת רבו [וראה מה שהוסיף בענין הצורך בבגדי כהונה].

תירוץ י. הדבר אינו מציאותי

משנה הלכות (שו"ת ח"א ס' לו) תירץ לפי דברי **הספורנו** (פסוק מז), שנגעי בתים ונגעי בגדים באים רק בדור שכולו זכאי, והם ומעשיהם לרצון לפני ה', שאז בא

הנגע לעורר היחידים מהם שאינם במדרגה הראויה; בתחילה בנגעי בגדים, ואם לא שתו ליבם בנגעי בתים, ואחר כך בנגעי הגוף. ואם כן בזמן הזה שלא עלה הדור למדרגה זו, אין בנמצא נגע זה [א"ה: היינו נגעי בתים, וממילא גם אין נגעי הגוף שבאים אחריהם], ואפילו בזמן הבית יש שסוברים שלא היו מעולם. ונמצא שמצוה זו שייכת בזמן הזה, אך אינה במציאות. וכעין מי סוטה, שכיון שלא זכה הדור בטלו (סוטה מז, א), וכן מצאנו בעוד כמה מצוות.

[וכך **כתב** הספורנו (שם): ובחמלתו עליהם כשיהיה הרוב מהם לרצון לפניו, אמר לעורר היחידים מהם. ראשונה בנגעי בגדים, אשר עליהם באה הקבלה (נגעים פ"א מ"א) שאין בגדי גוים מטמאים בנגעים. וכשלא יספיק זה, יעוררם בנגעי בתים, אשר בהם גם כן לא יבא נגע צרעת בטבע כלל. ולזה ראוי שלא יהיו בגדי גוים מטמאים, ולא בתיהם מטמאים בנגעים כלל, כמו שקבלו הם ז"ל (שם פ"ב מ"א). וכאשר לא עלו הדורות למדרגה ראויה לחמלה זו, אין זכרון לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים [כלומר, לא מצאנו שיהיה ענין זה], עד שאמרו קצתם ז"ל (סנהדרין עא, א) שלא היו לעולם. וכעין זה **כתב הרמב"ן** (שם)].

תירוץ יא. בשולחן ערוך מבואר שנוהג דין זה

השולחן ערוך (או"ח לה, יג) כתב: מנודה ומצורע אסורים להניח תפילין. וכתב **המשנה הלכות** (שם), שיש ללמוד מדבריו שדיני מצורע נוהגים בזמן הזה [וראה מה שהוסיף לדון בזה].

תירוץ יב. יש שנהג איסור קציצת בהרת

בספר תולדות אדם (ח"ב פ"ב) מסופר, שפעם זרחה צרעת קטנה על רגל הגר"ז **מואלז'ין** [אחיו של הגר"ח **מואלז'ין**], והרופא אמר שצריך לחתכה. והגר"ז אמר שיש לה מראה בהרת, ולדעתו איסור לאו של קציצת בהרת נוהג גם בזמן הזה. ובאילת השחר (כאן) ביאר, שהגר"ז סבר שאף על פי שאין בזמן הזה כהן הראוי לראות נגעים, מכל מקום אסור לקצוץ בהרת [וראה טעם הדבר בתירוץ הבא].

תירוץ יג. במראה ברור אין צריך כהן

שאלת יעבץ (ח"א סי' קלח) כתב, שנגע שהוא בודאי מראה טמא, אין צריך שהכהן יטמאנו, אלא מעצמו הוא טמא. ולכן אם אירע כן בזמן הזה, צריך לנהוג בו בדין צרעת. ואף על פי שלא דיברו על כך מוני המצוות, משום שאין בקיאים

בכך, מסתבר שבבחרת עזה כשלג יש בקיאים, ובאופן זה אף שלא בא לידי כהן הרי הוא טמא [ונפקא מינה לחומרא ולאסרו בתשמיש, אבל לא להקל ולטהרו, כי מידי ספק תורה לא יצא].

ובאילת השחר (כאן) כתב שדבריו מחודשים, שהרי בפשטות אפילו נגע שבודאי טמא אינו נטמא עד שיאמר לו הכהן שהוא טמא. וכן מבואר לעיל (תירוצ' א) בשם הרדב"ז.

תירוצ' יד. אפשר שיביא צפורים בזמן הזה

עוד דן השאלת יעבץ (שם ס' קלו) בנידון דומה, מה הדין בזמן הזה כשאנו בגלות, ויש מצורע שיש בו סימני טומאה, והיה שם כהן שבקי במראות נגעים, והחליט לטמאו.

ובתחילה כתב שיש לו להטהר בשתי צפורים ותגלחת ראשונה ושניה, והדבר יועיל להתירו באשתו, שהרי זוהי מצוה הנוהגת בכל זמן ואינה תלויה בארץ. ואף על פי שאינו יכול להביא קרבנותיו, יכול להטהר מטומאת צרעתו, וטהרתו תלויה בתגלחתו. והוסיף, שאין בצפורים משום שחוטי חוץ, ועל כן יכול לעשותם בכל מקום.

תירוצ' טו. דווקא כשיש מי חטאת בארץ ישראל

שוב כתב השאלת יעבץ (שם), שאפשר שמה שאמרו [ראה בשאלתנו] שדין זה נוהג **בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית**, נאמר דווקא כשיש מי חטאת בארץ ישראל, כפי שהיה בזמן חכמי התלמוד [ולפי זה יש ליישב שאלתנו, שמחמת טעם זה לא נוהגים דינים אלו בזמן הזה. וכן יש ליישב לפי הדברים הבאים].

תירוצ' טז. דווקא קודם שגזרו טומאה על ארץ העמים

עוד כתב (שם), שמה שאמרו [ראה בשאלתנו] שדין זה נוהג אף **בחוצ' לארץ**, אפשר שמדובר דווקא קודם שגזרו טומאה על ארץ העמים (שבת יד, ב). אבל לאחר שבטלו מי חטאת (סוטה מז, א), וגזרו טומאה על ארץ העמים, מה צורך בטהרה זו.

תירוצ' יז. אינו חייב להטהר

עוד כתב (שם), שפשוט שאין **חובה** בכל הדברים הללו [של תגלחת וקרבנות], משום שלא הטילה התורה חיוב מצוה זו אלא כדי להטהר ולבוא למחנה

ולביתו, ואילו בזמן הזה בין כך לא נוהג דין שילוח טמאים אפילו בארץ ישראל [ראה להלן (תירוץ כ-כא; כד-כה)]. וכל שכן בחוץ לארץ, שאינו מועיל כלום לטהרתו, שהרי מכל מקום נשאר טמא בטומאת ארץ העמים.

תירוץ יח. טהרה ראשונה ודאי שאינו חייב

עוד כתב (שם), שכל שכן טהרה ראשונה של תגלחת וקרבנות וצפורים שאינו צריך לעשות בזמן הזה לכתחילה, שהרי אין זה מועיל לו לכלום, ואדרבה, מוסיף לו צער ומכאוב, שעל ידי כך נאסר בתשמיש ומנודה מביתו, עד שיגלח שנית. וכל הספק הוא, באופן שעשה טהרה ראשונה ונאסר בתשמיש, האם מועילה לו הטהרה של התגלחת השניה להתירו [וראה מה שהאריך בביאור הספק].

תירוץ יט. אינו נוהג אלא בארץ

עוד כתב (שם), שבתוספתא (נגעים פ"ח ה"ב) משמע שדין זה אינו נוהג אלא בגבולין, ואינו נוהג בחוץ לארץ [ונראה שכוונתו למה שאמרו שם: ומטהרין בפני הבית ושלא בפני הבית, ומטהרין בגבולין. אך צ"ע שלפני כן (ה"א) אמרו 'בארץ ובחוצה לארץ' כמבואר בשאלתנו].

ולפי זה מיושב חלק משאלתנו, שעכ"פ בחוץ לארץ לא נוהג דין זה.

תירוץ כ. רק בארץ יש דין שילוח

הגמרא בברכות (ה, ב) אומרת: אמר רבי יוחנן, נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. ונגעים לא, והתניא, כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו - אינן אלא מזבח כפרה. מזבח כפרה הו, יסורין של אהבה לא הו. ואי בעית אימא: הא לן והא להו. ופירש רש"י (שם): הא לן והא להו - בארץ ישראל שערי חומה מקודשות בה, ומצורע טעון שילוח חוצה להן, אינן יסורין של אהבה. בבל שאין טעונין שילוח, והן מזבח כפרה, הו יסורין של אהבה.

ומבואר שסבר, שדין זה נוהג בזמן הזה, אלא שרק בארץ ישראל יש דין שילוח.

תירוץ כא. שילוח נוהג רק כשהיובל נוהג

התוספות (שם) הקשו על דבריו, ששילוח מחנות לא היה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג [והיה נוהג דין בתי ערי חומה], ובימי האמוראים לא היה היובל נוהג

(גיטין לו, א), ואם כן כיצד דיבר רבי יוחנן על דבר שלא היה נוהג בימיו [ולכן ביארו באופן אחר].

ומבואר שסברו, ששילוח מחנות אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, ולא נהג בזמן האמוראים [ואפילו בארץ ישראל], וכל שכן בזמן הזה [וראה לעיל (תירוץ יז) מה שכתבו לפי דבריהם].

תירוץ כב. צריך בגדי כהונה

הבית יצחק (שו"ת יו"ד ח"ב סי' קיג אות א) ביאר, שאנו לא נוהגים בדינים אלו, כיון שאין לנו בגדי כהונה [מלבד מה שצריך כהן מיוחס לשחיטת צפור ותגלחת. וראה מה שהוסיף לדון בכל זה, שאפשר שאין צריך בגדי כהונה, וגם יתכן שאין צריך כהן לשחיטת הצפור].

תירוצים נוספים והוספות

כג. היעב"ץ (לחם שמים נגעים פ"ג מ"א) הסתפק בענין זה, האם צריך בגדי כהונה לטומאת וטהרת מצורע. והסיק שאין צריך בגדי כהונה, שהרי דין זה נוהג אף בחוץ לארץ ובזמן הזה, שאין בגדי כהונה, ואף אם ישנם הרי נטמאו [ובהכרח שמחוסר בגדים אינו פוסל בזה, שהרי בגדיו טמאים].

כד. הרמב"ם (פי' מהל' שמיטה ויובל ה"ט) כתב: ובזמן שהיובל נוהג דין עבד עברי, ודין בתי ערי חומה וכו'. וכתב **המשנה למלך** (שם), שיש להסתפק האם כוונתו דווקא לענין דיני בתי ערי חומה, אבל עדיין מצורע משתלח מערים אלו בזמן הזה, או שכוונתו גם לענין שילוח מצורע [והביא מחלוקת **רש"י ותוספות** בזה, שהובאה לעיל (תירוצים כ-כא)].

כה. בהלכות ארץ ישראל (המיוחס לבעל **הטורים**, עמ' יג אות ג) כתב, שבזמן הזה מצורע אינו צריך שילוח מירושלים, אלא ממחנה שכניה ולויה [וראה מה שביאר **המגיה** (שם)].

כו. עוד כתב בהלכות ארץ ישראל (שם), שכיון שאין לנו עכשיו כהן הבקי במצורעים ובשמותיהם, אין לנו להבדילים ולא להזקק להם, אלא כדין שאר חולים, ויש לבקש עליהם רחמים [כמבואר לעיל (תירוץ ח)]. **והמגיה** (שם) ביאר דבריו, שמבואר במועד קטן (ז, א-ב) שכל זמן שאין הכהן אומר 'טמא', אפילו אם הוא טמא בעצם, הוא טהור, ולכן אין להבדילים בזמן הזה.

כז. עוד כתב המגיה (שם), שמה שכתב שאין לזקק להם, כוונתו לומר, שאף על פי שיש מצות עשה על בית דין לכפות את המצורע ללכת לכהן [כמבואר ב**תוספות חדשים** (נגעים פ"ג מ"ב) בשם **הרא"ש**], בזמן הזה אין בית דין מזהירים על כך, משום שכל

האזהרה היא באופן שיכול לטהרו בקרבנות, ולא בזמן הזה, ולכן אין בית דין נזקקים לכך.

כת. החינוך (מצוה קעג) כתב בענין מצות טהרת מצורע [כעין הנ"ל]: ונוהגת טהרה זו בכל מקום ובכל זמן **שיש כהן חכם בנגעים** וכו'. ועובר עליה ולא עשאה כמשפט ביטל עשה. וביאר **המנחת חינוך** (שם אות יג), שאם אין כהן חכם אינו רואה את הנגעים, ואינו נטמא כלל. אבל אם היה כהן חכם רואה את הנגעים, ואינו לפנינו, רשאי כל כהן - אף אם אינו חכם, ואפילו חרש שוטה וקטן - לטהרו בצפורים, כי רק לענין אמירת טהור וטמא צריך חכם [ומיוחס], אך לא לענין טהרה בצפורים [וראה עוד לעיל (תירוצ' יח)].

כט. עוד כתב **החינוך** (מצוה קעד) בענין מצות התגלחת: ונוהגת בזכרים ונקבות, בכל מקום ובכל זמן שיש כהנים **חכמים גדולים ראויים להורות בצרעת**. ועובר עליה ולא גילח ביטל עשה, והוא טמא.

ל. עוד כתב **החינוך** (מצוה קסט) בעיקר דין המצורע: ונוהגין דיני צרעת בזכרים ונקבות, **בכל זמן שיהיו לנו כהנים בקיאים רואין אותם**, כן נראה מדברי **הרמב"ם** זכרוננו לברכה [ראה בשאלתנו]. ואף על פי שאי אפשר להביא קרבן עכשיו, לכשיבנה בית המקדש ויהיה אפשר להביא קרבן בטהרתו מצרעתו יביא קרבן. וכל מי שנצטרע ולא התנהג על פי התורה הכתובה במצורע, אלא שלקח הדבר בדרך מקרה, ולא חש לבוא אל הכהן ולהראותה לו, ביטל עשה זה. ומן הדומה שיהיה ענשו שתדבק בו הצרעת לעולם, ולטובים ייטיב השם וירפא.

לא. בפסיקתא זוטרותא (לקח טוב, שמות ד, ו) נאמר [כעין הנ"ל]: כי ידו של משה רבינו לא נטמאת, לפי שאין טומאה לנגע **אלא על פי כהן**. וכן אמר ר' יוחנן **משחרב בית המקדש אין טומאה ממצורע**.

לב. יד חנוך (שו"ת סי' מט אות א) כתב על דבריו: והנה המאמר הזה לא נמצא אצלנו לא בתלמוד בבלי ולא בתלמוד ירושלמי, ונעלם מאתנו מקורו, אבל נאמן עלינו רבינו טוביה ז"ל מסדר הפסיקתא בימי הגאונים, שמצא כן בספרי חז"ל שנאבדו מאתנו, כי כמו כן מצינו הרבה מאמרים בתשובות הגאונים ז"ל שלא נמצאו בספרים שיש בידינו מחז"ל. והוסיף, שמכאן המקור למבואר לעיל (תירוצ' א), שצריך כהן מיוחס [וראה מה שהאריך בזה].

לג. הבית יצחק (שם) דן האם הנגעים נוהגים **בחוף לארץ**. והביא שמבואר במשנה (קידושין לז, ב), שכל מצוה התלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ ובין בחוף לארץ, חוץ מערלה וכלאים. ומכך שלא שנינו 'חוף מנגיע אדם', שהיא מצוה שאינה תלויה בארץ ואינה נוהגת אלא בארץ, מוכח מכך שנגעים נוהגים בחוף לארץ, כמבואר **ברמב"ם** (פי"א מהל' טומאת צרעת ה"י).

לד. עוד הביא שהחינוך (מצוה קעג) כתב, שמצוה זו נוהגת בכל זמן שיש כהן בקי, וצ"ע

שלא כתב 'בכל זמן ובכל מקום' לרבות חוץ לארץ. אמנם ראה לעיל (תירוצ' כח) שהחינוך (שם) דווקא כתב זאת.

לה. עוד כתב (שם אות ב), שלכאורה אף נגעי בגדים נוהגים בחוץ לארץ, וכן נראה מלשון החינוך. ולכאורה כוונתו למה שכתב החינוך (מצוה קעב): ונוהגת בבגדי זכרים ונקבות, ועובר עליה ולא התנהג בענין זה כדין הכתוב בפרשה, ביטל עשה [ע"כ]. ולא חילק בין הארץ לחוץ לארץ. וצ"ע שאדברה, שהחינוך לא כתב כדרכו, שמצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן [וראה לעיל בסמוך].

לו. עוד הביא שהרמב"ן (פסוק מז) כתב, שנגעי בגדים אינם נוהגים בחוץ לארץ. ומה שהמשנה (קידושין שם) לא הזכירה זאת, יש ליישב לפי מה שכתב הרמב"ן עצמו (שם), שהדבר אינו קורה בחוץ לארץ כלל [וזו לשון הרמב"ן (שם): והבגד כי יהיה בו נגע צרעת - זה איננו בטבע כלל ולא הווה בעולם, וכן נגעי הבתים, אבל בהיות ישראל שלמים לה' יהיה רוח השם עליהם תמיד להעמיד גופם ובגדיהם ובתייהם במראה טוב, וכאשר יקרה באחד מהם חטא ועון יתהווה כיעור בבשרו או בבגדו או בביתו, להראות כי השם סר מעליו. ולכך אמר הכתוב (להלן יד, לד) ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, כי היא מכת השם בבית ההוא. והנה איננו נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה', כמו שאמר (שם) 'כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוזתה', ואין הדבר מפני היותו חובת קרקע, אבל מפני שלא יבא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנכבד שוכן בתוכה].

לז. עוד מבואר ברמב"ן (שם), שאף נגעי בתים אינם חובת קרקע, ומכל מקום אין הדבר קורה בחוץ לארץ, משום שהוא מחוץ לטבע. אמנם הר"ש (נגעים פ"ב מ"א) כתב, שנגעי בתים אינם נוהגים בחוץ לארץ. וכתב הבית יצחק (שם), שלפי דבריו צריך לומר, שמה שהמשנה לא מונה זאת, הוא משום שנגעי בתים נחשבים מהמצוות התלויות בארץ [אך הקשה, שאם כן מדוע התנא לא מנה מזוזה, שלפי זה היא מצוה התלויה בארץ, ונוהגת בחוץ לארץ].

לה. אילת השחר (כאן) כתב, שהיום לא מצויה צרעת, אף שמצויים מספרי לשון הרע. והביא שמבואר בחפץ חיים (שמירת הלשון, שער הזכירה פ"ו), שבמקום צרעת נענשים בעניות [ועיין שם תירוצ' נוסף]. ובאמת רואים שיש עניות בממון, והרבה עניות בדעת.

לט. חשוקי חמד (ב"ב קכח, א ד"ה ונסתמא) כתב, שלפי המבואר לעיל (תירוצ' ג) שכל האיסור הוא מחמת הגילוח, נמצא שבאופן שאין למצורע פאות וזקן, שייכת מצות מצורע גם בזמן הזה. ולפי זה כתב, שכל כהן שכהו עיניו, ראוי לו להנחת ולתקן ראייתו, כדי שיוכל לראות את הנגעים. וכן יתכן שכהן שרואה על ידי משקפיים, ראוי לו לעשות ניתוח להסיר המשקפיים מטעם זה. אך יש להעיר, שלפי רוב התירוצים אין הדבר תלוי בכך, ובכל אופן אין רואים נגעים בזמן הזה.

תוכן ענייני פרשת אחרי קדושים

עיון הפרשה

- א. דין שעירי יום הכיפורים..... קיד
ב. איש עתי ששילח את השעיר..... קטו
ג. מצות 'קדושים תהיו'..... קטז
ד. היקש כיבוד אב ואם לשמירת שבת..... קיז
ה. ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת..... קיח
ו. איסור משקלות, הוא גניבה או גזילה..... קיח

אביטה ארחותיך

- ז. סדר פרשת עריות..... קיח

אשיחה בחוקיך

- ח. ונשא האיש עתי את השעיר עליו - הגאון רבי דוד פלק. ט.
הוצאת ממון על לאו של 'לא תעמוד על דם רעך' - הרה"ג שלמה
גנס. י. היתר שנאת עז פנים - הרה"ג יהודה קוק.

פקודיך אתבונן

- מוקף לדירה - מתוך כת"י 'חוט שני' להגאון הגדול רבי ניסים
קרליין..... קכב

קונטרס התשובות

- 'וחי בהם'..... קכד

פרשת
**אחרי
מזת
קדושים**

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

פרשת אחרי - קדושים

מנין המצוות:

יש בה חמש עשר מצוות עשה וששים וארבע מצוות לא תעשה

עשה: עבודת יו"כ • כסוי הדם • יראת אב ואם • פאה • לקט • הנחת פאת הכרם • הנחת פרט הכרם • שופט שישפוט בצדק • תוכחה לישראל שאינו נוהג כשורה • אהבת ישראל • נטע רבעי • היראה מן המקדש • כבוד חכמים • צדוק המאנונים והמשקלים והמדות • שישפרו מי שיתחייב שריפה.

ל"ת: שלא יכנסו בכל עת במקדש • שלא לשחוט קדשים חוץ לעזרה • שלא להתענד באחת מכל העריות • שלא לגלות ערות אב • שלא לגלות ערות אם • שלא לגלות ערות אשת אב • שלא לגלות ערות אחות בכל צד שהיא אחות • שלא לגלות ערות בת הבן • שלא לגלות ערות בת הבת • שלא לגלות ערות אחות אב • שלא לגלות ערות אחות אביו • שלא לגלות ערות אחות אב • שלא לגלות ערות אחות אם • שלא לבוא על אשת אחי האב • שלא לבוא על אשת אחי האם • שלא לבוא על אשת הבן • שלא לבוא על אשת אח • שלא לבוא על אשה ובתה • שלא לגלות ערות אשה ובת בנה • שלא לגלות ערות אשה ובת בתה • שלא לבוא על שתי אחיות מחיים • שלא לבוא על אשה נדה • שלא נתן מזרעו למולך • שלא לבוא על הזכרים • שלא לבוא על הבהמות • שלא תשכבנה הנשים עם הבהמות • שלא לפנות אחר עבודה זרה, לא במחשבה ולא בדיבור ולא בהבטה • שלא לעשות עבודה זרה לא לעצמו ולא לזולתו • שלא לאכול נותר • שלא לבלות הפאה בשדה • שלא לקחת שבילים הנופלים בשעת הקציר • שלא לבלות פאת הכרם • שלא ללקוט פרט הכרם • שלא לגנוב שום ממון • שלא נכחש על ממון שיש לאחר בידינו • שלא לישבע על כפירת ממון • שלא נשבע לשקר • שלא לעשוק • שלא לגזול • שלא נאחר שכר שכיר • שלא לקלל אחד מישראל בין איש בין אשה • שלא להכשיל תם בדרך • שלא לעוול המשפט • שלא לכבד גדול בדין • שלא לרכל • שלא לעמוד על דם רעים • שלא לשנוא אחים • שלא להלבין פני אדם מישראל • שלא לנקום • שלא לנטור • שלא להרביע בהמה עם מין שאינו מינו • שלא לזרוע כלאי הכרם ולא נרכיב שום אילן בארץ • שלא לאכול ערלה • שלא לאכול ולשתות כדרך זולל וסובא • שלא לנחש • שלא לעונן • שלא להקיף פאת הראש • שלא להשחית פאת הזקן • שלא נכתוב בבשרינו כתובת קעקע • שלא לעשות אוב • שלא לעשות מעשה ידעוני • שלא להונות במדות וכל המדות בכלל • שלא לקלל אב ואם • שלא ללכת בחוקות הגוים.

א. דין שעירי יום הכיפורים

ומאת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים לַחֲטָאת וְגו' וְלִקַּח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְגו' וְנָתַן אֶהָרֶן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גְּרִלּוֹת (טז, ח-ה)

תנן (יומא סב, א): שני שעירי יום הכיפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים, ע"כ. ובגמ' (שם ע"ב) ילפינן לה מדכתיב תלתא זימנא 'שני', עיי"ש.

ויש לדקדק, אמאי צריך למיכתב שיהו נמי שווין בדמים, הלא כיון ששווים הם במראה ובקומה, שוב בודאי שווים הם גם בדמים [ודוחק לומר

בדמים, היינו מה שנתן הגזבר כפי שנזדמן לו לקנות בזול או ביוקר. דבפשטות כוונת הגמ' בדמים היינו מה ששווה באמת, וצ"ב].

ב. איש עתי ששילח את השעיר

ושלח ביד איש עתי המדבררה (טז, כא)

בחזקוני (כאן) כתב: 'ביד איש עתי', נמצא במדרש, עתי שהגיע זמנו למות תוך אותה שנה, שהרי הנושא את השעיר אינו עובר שנתו. לכך היו בוררין איש שהגיע זמנו למות תוך אותה שנה, וחכמת המזלות היתה קלה בעיניהם, עכ"ל.

ויל"ע, דהא תנן (יומא סו, א): מסרו [את השעיר לעזאזל] למי שהיה מוליכו, הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים [גדולים] קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו, ע"כ. ולדברי החזקוני בשם המדרש, שאותו שהיה מוליך את השעיר לעזאזל לא היה משלים שנתו, מפני מה היו הכהנים רוצים לזכות בזה ולא היו מניחים את ישראל להוליכו [ואף שכתב החזקוני שחכמת המזלות היתה קלה בעיניהם, וידעו ובידעו איש שהגיע זמנו למות תוך אותה שנה, מ"מ אכתי צ"ע מדמבואר בשבת (קנו, א) ובנדרים (לב, א) שאין מזל לישראל, ושוב איך סיכנו עצמם להיכנס למיתה ודאית ע"י שילוח השעיר, ולא הסכימו לתת זכות זו לישראל].

ג. מצות 'קדושים תהיו'

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב)

קדשים תהיו, הו' פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מולא גדר ערוה, אתה מולא קדושה, אשה זונה וחללה וגו', אני ה' מקדישכם (להלן כא, ז-ח); ולא יחלל זרעו, אני ה' מקדשו (שם פס' טו); קדושים יהיו וגו' אשה זונה וחללה (רש"י)

ידועה שיטת הרמב"ן (כאן) דפליג על רש"י, ומפרש שהציווי של 'קדושים תהיו' הוא להיות פרושים מן המותרות, אע"פ שביסודם אינם דברים של איסור, עיי"ש מה שהאריך בזה.

והנה לא מצאנו לרמב"ם ולרמב"ן שמנו ציווי זה במנין תרי"ג מצוות.

אמנם, אור החיים (כאן) כתב: 'קדושים תהיו', צריך לדעת מה הוא המכוון של מצוה זו, ונראה שבא הכתוב לתת עשה על העריות, שצויה עליהם בפרשה הקודמת בלאו, הוסיף עשה עליהם לעבור עליהם גם בעשה, עכ"ל.

ויל"ע לשיטתו, אמאי לא נמנית מצוה זו במנין המצוות.

עוד צ"ע, דלענין כהנים נאמר ג"כ 'קדושים יהיו לאלקיהם' (להלן כא, ו), והוי מצות עשה ממש [כמפורש בב"מ (ל, א) שאין עשה דוחה ל"ת של איסורי כהונה, כיון שאין עשה דוחה ל"ת ועשה, יעוי"ש לענין אבידה שנמצאת בבית הקברות]. והשתא, אי נימא דכל איסורי עריות הן בל"ת ועשה כפי שנקט האוה"ח, איך שקיל וטרי הגמ' (יבמות ג, ב) גבי דחיית עשה דיבום את ל"ת דערורה, אי עשה דוחה גם ל"ת שיש בו כרת, הא אכתי תיפוק ליה דכל עריות הוו ל"ת ועשה ד'קדושים תהיו', ואין עשה דיבום דוחה ל"ת ועשה. אלא מוכח שאין כאן עשה על עריות, ושוב דברי האוה"ח לכאורה צ"ע.

ד. היקש כיבוד אב ואם לשמירת שבת

אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבָּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם
(יט, ג)

ואת שבתתי תשמרו, סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אף על פי שההרתך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת, אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצות (כ"י ומקורו ביבמות ג, א)

הנה ידועה שיטת העיר דוד (לרבי דוד לידא, אמשטרדם תעט, בחלק בית חכמה, פ' ויקהל), דלא אמרינן עשה דוחה ל"ת בעשה הבא מכח רוב.

ויל"ע לדבריו, מה הו"א של הגמ' לומר שאם האב מצווה על הבן לחלל שבת, שישמע לו הבן ויחלל, משום עשה דוחה ל"ת, הרי בזה לא אמרינן עשה דוחה ל"ת, כיון דהוי רק מצות כיבוד אב מכח רוב [כדאיתא בחולין (יא, ב) דדילמא לאו אביו הוא, אלא דאזלינן בתר רוב ואמרינן דאביו הוא]. [ראה שו"ת בית יצחק (או"ח סי' לד אות ו) שהקשה, אמאי לא יציית לאביו כשאמר לו לחלל שבת, הא הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה. עיי"ש מה שתיירץ, ודו"ק לפי"ז].

ה. ההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'. אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו לטמאה בהם אני ה' אלקיכם (יט, ל-לא)

בספר אבני שהם [לרבי משה לייב שחור] איתא, דבסמיכות הכתוב 'אל תפנו אל האבות ואל הידענים' לפסוק 'את שבתותי תשמרו', בא רמז להא דאיתא בספר חסידים (כת"י פארמא סי' תתרתנ) בדן מי שהלך ושכח איזה יום שבת ויש שם אוב או ידעוני, אם יכול לומר לו להעלות את המת כדי שידע איזה יום שבת, שהרי בסנהדרין (סה, ב) מבואר שר"ע אמר לטורנוסרופוס על שאלתו מי יימר דהאידינא שבתא, וענה לו ר"ע בעל אוב יוכיח. ופירש"י שאינו עולה בשבת. ובספר חסידים שם קאמר, דלא שרינן. ולדבריו מבואר סמיכות קרא דאבות לשבת, שגם בשביל לידע מתי שבת אסור ע"י אוב וידעוני.

והנה בשבת (סט, ב) איתא, שמי שנמצא במדבר ואינו יודע באיזה יום שבת, נמצא שכל יום הוא ספק שבת, ולכן בכל יום יעשה לפרנסתו רק מה שצריך לפיקוח נפש. חזינן, דאף שודאי ביום אחד יחלל שבת, מ"מ שרינן משום פיקו"נ.

ויש לעיין, בהא דלא התיר בס' חסידים לשאול אוב ועי"ז לדעת מתי שבת, הלא קי"ל (יומא פג, א) דמאכילין אותו הקל הקל תחילה. וא"כ אע"ג שגם שבת וגם אוב וידעוני תרווייהו בסקילה, מ"מ אם יהא כמה שבועות במדבר הרי יחלל כמה פעמים שבת. ואף גם זאת שבכל יום שעושה מלאכתו לצורך מאכלו שהוא פיקו"נ, עובד כמה מלאכות, כמו קוצר ודש ובורר וכיו"ב, ואמאי א"כ לא נתיר לו לשאול לאוב שע"ז יעבור פחות איסורים.

וביותר צ"ב, דהא יתכן שבפעם אחת יכווין שתהא שבת, ואז לא יעלה המת שהרי אין האוב עולה בשבת, ובכה"ג לא יעבור איסור כלל, ונמצא דהוי רק ספק סקילה. ואילו בחילול שבת הוא ודאי. [ראה מג"א (סי' שדמ סק"א) לענין אי מה"ת אזלינן בתר רוב ימים, ודו"ק. עוד ראה מנ"ח (מצוה רנה)

להסתפק אם בעל אוב נדחה מפני פיקו"נ, עיי"ש מה שהביא בשם הש"ך, ודו"ק. עוד ראה מש"כ להלן (עניני פסח אות ו).

ו. איסור משקלות, הוא גניבה או גזילה

לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה (יט, לה)

כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' גניבה ה"א-ב): השוקל לחבירו במשקלות חסרות מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה המדינה וכו', הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר 'לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה'. אע"פ שהמודד או השוקל חסר **גונב**, אינו משלם תשלומי כפל, אלא משלם לו המדה או המשקל. ואין לוקין על לאו זה מפני שהוא חייב בתשלומין, ע"כ.

וכתב המ"מ: זה פשוט שאין כפל במשקולות, ואמרינן פרק איזהו נשך (ב"מ סא, ב) לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי וכו', דהאי **גזל** מעלייא הוא ואין כפל בגזל, ע"כ.

וצ"ע טובא בדברי המ"מ, דאי באמת ס"ל לרמב"ם שהמודד או השוקל חסר הוי גזילה ולא גניבה, אמאי כתב הרמב"ם שהוא גנב שאינו משלם כפל, הוה ליה למימר כפשוטו שהוא גזלן. ועוד, אם אכן הוי גזילה, הו"ל לרמב"ם לקבוע הלכות אלו בהל' גזלה ואבדה, ולא בהלכות גניבה.

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ז. סדר פרשת עריות

קרוביו	אב ואם	בן ובת	אח ואחות	נמדה
קרוביו	אב, אמך, אשת אב		אחותך	בת בנך ובת בתך
קרובות קרוביו	[בת אשת אב], אחות אב, אחות אמך, אחי אב	אשת בנך	אשת אחיך	

קרובות אשתו		אשה ובתה	אשה אל אחותה	את בת בנה ואת בת בתה
----------------	--	----------	--------------	----------------------------

סדר פרשת עריות הוא שהקרוב קרוב קודם, וסדר הקדימה לענין זה, הוא אב ואם, בן ובת, אח ואחות. שקורבת האב והאם חמורה מן הכל, ועד שאפי' אשת אביו קודמת לאחותו. וקורבת בן ובת קודמת לאח ואחות, וכמו שהקדים הכתוב אשת הבן לאשת האח, ובת אשתו לאחות אשתו. ואח ואחות קודמים לבת הבן או בת הבת. אלא שחידש הכתוב שאף הן בכלל קרובות עצמו, ואינן כקרובות בנו ובתו בלבד, וכדכתיב (יח, י): 'כי ערוכת הנה'.

וכך מתפרש סדר קרובות קרוביו, שפתח הכתוב ב'בת אשת אביך' ואחריה 'אחות אביך', שנתחדש איסור בבת אשת אביו בתורת קרובת אביו, ובת קרובה יותר מן האחות.

[ייתכן לומר בדרך אחרת, שדין בת אשת אביו שייך לקבוצה הראשונה, של קרובות עצמו. שבסוף הקבוצה פירש הכתוב פרטי הדינים שלה, לפרש שאותה 'אחותך' שנאסרה, כוללת אף את 'בת אשת אביך מולדת אביך', שאף היא 'אחותך היא'].

והנה בתו לא הוזכרה בכלל קרוביו. ופירש הרמב"ם (פ"ט מהל' מאכלות אסורות ה"ב) ששחק הכתוב מלאסור הבת, מאחר שאסר בת הבת. וכמו ששחק הכתוב מלאסור אכילת בשר בחלב, מפני שאסר הבישול. כלומר, דהא אפילו בישולו אסור ואין צריך לומר אכילתו. וכך מתפרש איסור בת בתו, שאפילו בת בתו אסורה ואין צריך לומר בתו.

והמעייין יפרש הטעם, שלגבי קרובות אשתו פירש הכתוב בין את הבת ובין את בת הבת, ואף הקדים הכתוב את נכדות אשתו לאחות אשתו.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ח. ונשא האיש עתי את השעיר עליו

וסמך אהרן את עֲתֵי יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַזֶּה וְהִתְוֹדָה עָלָיו
אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכו' וְנָתַן אֶתֶם עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר
וְשָׁלַח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל
עֲוֹנוֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשָׁלַח אֶת הַשְּׁעִיר בַּמִּדְבָּר (טז, כא-כב)

כתפו, שהשעיר לא היה יכול להלך מרוב
העוונות].

ויש להעיר, דביומא (סו, ב) איתא:
עתי ואפילו בשבת, למאי הלכתא
אמר רב ששת לומר שאם היה חולה
מרכיבו על כתפו, כמאן דלא כרבי
נתן, דאי רבי נתן, האמר חי נושא את
עצמו, אפילו תימא רבי נתן, חלה
שאני, ע"כ. משמע, שבדרך כלל לא
היה נושא על כתפו, אלא א"כ חלה.
[ראה שו"ת גבעת הלבונה (נד, ה)].

בפירוש רבי סעדיה גאון כתב,
דהאיש עתי נושא את השעיר
על גבו בעד כל עוונותם אל ארץ
שוממה, וכ"כ הכתב והקבלה, פועל
ונשא מוסב על איש עתי המוזכר
לפניו, הוא יהיה הנושא את השעיר
על שכמו בדרך הילוכו אותו אל
המדבר [וראה עוד בפירוש שפתי כהן
לרבי מרדכי הכהן מצפת, שכתב דלזה
היו עושים סוכות ומשימים בהם מאכל
ומשתה ואומרים לו הרי מאכל וכו' (יומא
טז, א), לפי שהיה נושא השעיר על

הגאון רבי דוד פלק שליט"א

מח"ס 'ענינו של יום' ובתורתו יהגה', ירושלים

falk@neto.bezeqint.net

ט. הוצאת ממון על לאו של 'לא תעמוד על דם רעך'

לא תעמוד דם רעך (יט, טז)

רעך. ג. במנח"ח (מצוה רלט) כתב
דיש חיוב להוכיח את חבירו מדינא
ד'לא תעמוד על דם רעך' [וכ"כ בח"ח
בס' חומת הדת (מאמרי חיזוק מאמר ג
בהגה"ה)].

מקרא זה ילפינן, א. הרואה חבירו
טובע בנהר או לסטים באים עליו
חייב להצילו. ב. ברמב"ם (סה"מ
ל"ת רצז) מבואר דגם לגבי ממון
היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו
עובר בלאו של לא תעמוד על דם

וצ"ע, דבדין הראשון חייב להוציא כל ממנו כמו לגבי כל הלאוין [ונכמש"כ באהבת חסד (פ"כ)]. ובדין השני חייב להוציא עד חומש [כמש"כ באהבת חסד (פתיחה לנתיב החסד סק"ה)]. ובדין השלישי מבואר ברמ"א (סי'

שלד) דא"צ להוציא ממנו ע"ז. וצ"ע דאיך יתכן דמחד גיסא בשלשתם עובר בלאו גמור מהתורה של 'לא תעמוד על דם רעך', ומאידך גיסא יש חילוק לגבי הוצאת ממון בין אחד למשנהו.

הרה"ג שלמה גנס שליט"א

מח"ס 'תקנת שלמה', בני ברק

shagi@okmail.co.il

י. היתר שנאת עז פנים

לא תשנא את אחיך בלבבך וגו' (יט, יז)

בפסחים (ק"ג, ב) איתא: אמר ר' שמואל ב"ר יצחק, הרואה דבר ערוה בחבירו מותר לשנאתו, וזהו שכתוב 'כי תראה חמור שונאך רובץ' וגו', ור' נחמן בר יצחק אמר מצוה לשנאות, שנאמר 'יראת ה' שנאת רע', יעו"ש [וראה ברמב"ם (פי"ג מהל' רוצח הי"ד) דתפס כוותיה דרנב"י דהוי מצוה].

אולם בפ"ק דתענית (ז, ב) אמר ר' נחמן, כל אדם שיש לו עזות פנים בידוע שנכשל בעבירה, אמר רבה ב"ר הונא כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לקרותו רשע, שנאמר 'העז' וגו', ר' נחמן בר יצחק אמר מותר לשנאותו, שנאמר 'ועז פניו' וגו'. והנה דעת רש"י (מגילה כח. וכן עתוס' בספ"ג דגיטין לא, ב ד"ה אנא וכו', ושי"ג), דסתם ר' נחמן שבש"ס הוי

ר"נ בר יצחק ע"ש [ותוס' פליגי וס"ל דהוי ר"נ בר יעקב]. ולפי"ז ע"כ דזהו דקאמר רנב"י הכא דמותר לשנאתו לעז פנים, מדס"ל שם לעיל דבכה"ג בידוע שנכשל בעבירה, וא"כ שפיר מותר לשנאתו, ודו"ק [וכן יעו"ש בתוס' שכתבו דהא דמותר לקרותו רשע, לפי שודאי נכשל בעבירה ועומד במירדו, דהכרת פניו ענתה בו, עכ"ל. וע"כ דמה"ט אף מותר לשנאתו].

ולפי"ז צ"ב, מהו דקאמר שם רנב"י דמותר לשנאתו, דממה נפשך, דמדס"ל דמותר לשנאתו ע"כ דה"ט כש"נ דודאי נכשל, וא"כ הו"ל למימר דמצוה לשנאתו, וכדס"ל לרנב"י גופא בפסחים שם בהרואה בחבירו דבר ערוה דמצוה לשנאתו, ולא רק שמותר כדס"ל לר"ש בר יצחק שם.

הרה"ג יהודה קוק שליט"א

ראש כולל 'זכרון חי' ומח"ס 'נפת צופים', בני ברק

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

מוקף לדירה

מתוך כת"י 'חוט שני' להגאון הגדול רבי ניסים קרליץ זצוק"ל *

ואת שבתתי תשמרו (יט, ג)

בשו"ע (סימן שנח סעי' א) כל היקף שלא הוקף לדירה, כגון גנות ופרדסים ובורגנים שאינם עשויים אלא לשמור בתוכן, אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים. אבל אם היא סאתים, שהוא שיעור ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים, מותר לטלטל בכולו בין שהוא מרובע בין שהוא עגול או אריך וקטין, ובלבד שלא יהא ארכו יותר משנים ברחבו אמה אחת. ואם הוקף לדירה, אפי' יש בו כמה מילין, מותר לטלטל בכולו.

ובגמ' (דף טו,א) איתא, כל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה אלא בית סאתים, ופרש"י, אם היה היקפו יותר מבית סאתים כחצר המשכן, ושיעור זה נתנו חכמים לכל היקף המתוקן ואינו מתוקן כל צרכו כגון למחיצה שאין בה שתי וערב, ולהיקף שלא הוקף לדירה וכו'. יותר מבית סאתים אסור, דלאו דירה הוא דעל כרחו הוא דר שם, עכ"ל.

מהו מוקף לדירה: אחד מהתנאים להגדיר שטר כרשות היחיד הוא שיהיה מוקף לדרך שימושי דירה, באופן שהוא יותר מבית סאתים. ומבואר בגמ' שאפשר להקיף שטחים גדולים לסהר ונחשב מוקף לדירה, שזה שימושי האדם, ובתנאי שיהיו פתוחים לבית דירה, והדין של שימוש של היקף לדירה בתנאי שיהיה פתוח לדירה, זה דין דרבנן, דמן התורה כל מקום המוקף במחיצות הוא רשות היחיד מן התורה.

ומבואר עוד שם שמקום הזרוע בגינות של ירקות שבני אדם אינם יכולים לטייל בתוכם, אף אם הם פתוחים לבית דירה, אינם נחשבים מוקפים לדירה, ואמנם מקום שנטוע בו אילנות הרי זה נחשב מוקף לדירה, כיון שבני אדם רגילים להסתופף בצל האילנות.

ולפ"ז יש לדון בשטחים ריקים ועולים בהם קוצים ודרדרים וכפי המצוי בערים ובישובים קטנים, אף שפתוחים לדירה, אם יחשבו שאינם מוקפים לדירה. ועיין חזו"א (סימן פט ס"ק ז) שכתב, לגבי מגרש פנוי דיש לו דין קרפף שאין דרך בני העיר להשתמש שם. ואם כן אם הן יותר מבית סאתים אוסרין על כל העיר.

והנידון הוא במה שהתירו לטלטל בבית סהר, האם פירושו שצריך שיהיה לו צורך חיובי

* הרה"ג חיים אריה הוכמן שליט"א, מח"ס חוט שני'.

שישתמש לדירה, ואם אין את הצורך החיובי הזה הרי זה נחשב שהמקום אינו מוקף לדירה, או בעיני דבר שלילי שמבטל את הדירה ואז נחשב שאינו מוקף לדירה. ולפ"ז אם אין את הדבר השלילי הרי זה נחשב כמוקף לדירה, והדבר השלילי שמצינו הוא גינה, שפירושו שע"י הזרעים אין הדרך והרגילות לשמש לדירה ולכן חשיב אינו מוקף לדירה. והנידון כאן לגבי מקום שומם שאין דרך בני אדם להלך שם. ועיין לשון החזו"א במכתב (הובא באו"ח סי' קנו) וז"ל שטחים שסביבות העיר, אף שהן תוך גדר היקף העיר, אם אין להם שום תשמיש, הרי הן כדין קרפף שלא הוקף לדירה, וכל שהן ארבעים מטר על ארבעים מטר מרובע אוסרין את העיר, בין שהן זרועין, בין שהן בור. ואמנם הסמוכים לעיר שהולכים בתוכן אפשר שהן חצר, אבל שטחים גדולים ודאי אי אפשר להקל, עכ"ל.

מבואר דמקום שאין משמש לדירה אע"ג דאין בו דבר השולל את השימוש מיקרי דאנים מוקפים לדירה.

ולפ"ז יש לדון בשטחים העומדים לבניה, שהוא משמש בשטח זה להכין את הדירה למגורים, אף שבפועל אי אפשר לגור שם כעת.

והנידון בזה י"ל, הדנה שטח ריק בתוך העיר ומוקף בכלל היקף העיר, הא דנקטינן דמבטל להיקף העיר, היינו אחר שנתחדש לנו דשטח שזרע בתוכו זרעים, אף שהוקף לדירה, הרי זה מבטל את ההיקף לדירה, חזינן ששטח זה הזרוע הוא מופקע מדירה אף שהוא באותו היקף מ"מ לא חשיב מוקף לדירה, הכא נמי יש לדון בשטח שאינו משמש לדיר אף שהוא באותו היקף הרי הוא מבטל את ההיקף לדירה. אמנם אם השטח הריק הנ"ל עומד לדיר שפיר י"ל דאינו חולק שם לעצמו משאר מקום הדיר, וחשיב כולו מוקף לדירה.

ואף אם נימא כהצד כחזו"א דחצר שהוקף לדירה כל זמן שאין בו דירין הוי כקרפף, מ"מ אם יש בתוך היקף זה דירין והשטח בכלל הוקף לדירה, אע"פ שבמקום זה אין משתמשים לדירין מ"מ כיון שגם עומד במשך הזמן הזה לדיר, שפיר י"ל דמיקרי הוקף לדירה.

אמנם צ"ע כמה שיעור בזה שיחשב מוקף לדירה ולא קרפף, דאטו אם יש לו תוכנית לבנות עיר במקום ההוא יהא כל המקום הוקף לדירה, ואף במקום שבונים ע"פ תוכנית וקצב מסויים, מ"מ מאן ערב לן. ומ"מ כשהניחו כבר יסודות לבנין י"ל דמיקרי שיש כאן שימוש לדיר, שבמקום זה עושים כאן דירין.

על כן נראה דאם בשטח ריק זה שבתוך העיר המוקף בכלל היקף לדירה, אם כבר מתעסקים בבניה לשם מגורים, חשיב מוקף לדירה, כיון שמכינים את המקום למגורים, אף שכעת עדיין לא משתמש לזה, כיון שהיעד שלו הוא למגורים ומתעסקים בזה, שפיר חשיב מוקף לדירה.

אמנם כל זה דוקא כשהתחיל להתעסק בבניה ועדיין מתעסק בבניה, אבל אם הבניה

הופסקה, מאיזה טעם שיהיה, הדר דינא שנחשב מקום זה אינו מוקף לדירה ואסור לטלטל בו. ומאימת שיצקו את היסודות לבנין, חשיב מוקף לדירה.

אמנם בזמנינו כשבונים מבנה, או גודרים את המקום מכל צדדיו, צ"ע אם חשיב מוקף לדירה, הואיל שאין מקום זה פתוח לבית דירה, ואין את הקולות הנ"ל, ונפק"מ אם מותר לטלטל בתוך שטח זה.

מ"מ בכה"ג את כל העיר אינו אוסר, מאחר שעשו לו מחיצות לעצמו [ומ"מ נפק"מ בנפרץ ביותר מעשר אמות וכמ"ש החזו"א שם ס"ק ז].

קונטרס התשובות תשובות על שאלה מגליון שנה טו

* 'וחי בהם'

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת זִקְתִּי וְאֶת מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱדָם וְחַי בָּהֶם אֲנִי ה' (יח, ה)

וחי בהם, לעולם הבא, שאם תאמר בעולם הזה והלא סופו הוא מת (רש"י, וכן הוא בתרגום אונקלוס 'וחי בהון לחיי עולמא')

ביומא (פה, ב) איתא: מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת. ומיית' כמה ילפותות, ואחד מהם הוא מה שאמר רב יהודה בשם שמואל, מדכתיב 'וחי בהם' ולא שימות בהם. וקאמר שם רבא: לכולהו אית להו פירכא, בר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו', עיי"ש.

ויל"ע, לדברי התרגום ורש"י, הרי גם לילפותא דשמואל איכא פירכא, דהא פשטא דקרא לאו בעולם הזה משתעי.

עוד צ"ב, לדברי רב יהודה בשם שמואל, הא דאמרו חז"ל (שם פב, א): שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. וצ"ב, הרי 'וחי בהם' [ולא שימות בהם] כתיב הכא גבי עריות,

ואיך דווקא בעריות נאמר איפכא שלא יחיה אלא יהרג ואל יעבור. [ראה בעל הטורים (כאן); ואור החיים (ד"ה כאן), ודו"ק].

(גליין קסו פרשת אחרי מות אות ו)

תשובת הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

נראה, דודאי פשטא דקרא הוא דה"וחי בהם", קאי על ה"אשר יעשה אותם האדם", ואין עשיית מצוות אלא בעולם הזה. ולפי"ז, ה"וחי בהם", הוא מכלל ציווי שמירת המצוות, ושפיר דרשינן "ולא שימות בהם", כלומר, העשיה והשמירה נאמרו בתנאי ש"חי בהם", אבל כשיעמוד בפני מצב של "וימות בהם", הריהו מוזהר שלא יקיימן, כדי לקיים את ה"וחי בהם". ולכשיצויר מי שאינו מוזהר או בכלל ה"וחי בהם", הריהו חוזר לכלל היהרג ואל יעבור. [יעוין בסוגיית ב"ג אם מצווה על קידוש השם, ובקונטרסו של מרן הגרש"ר בספרו "זכרון שמואל" ואכמל"ב].

אדרבא, מ"ש בת"כ ומביאו רש"י "וחי בהם לעולם הבא", הוא מכלל "דרוש" ו"רמז", שודאי "תורה שבעל פה" נינהו, וכל חובתם וציוויים, חלות שם תורה גמורה עלה כמובן, אבל שוב אין הדרשה והדין המשתמע מינייהו, נחשב ל"פשטא דקרא לאו בעולם הזה קאי". שכן לפי דרשת חז"ל, ה"וחי בהם" אינו מכלל ה"ציווי והשמירה", אלא מכלל השכר על המצוה. ומ"ש רש"י "שמא תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת", הכוונה היא אליבא דהברכה כמובן. אבל לפי שזה פשט אחר בפסוק וב"וחי בהם", לכן שפיר אכתי הרי זה בכלל "לית ליה פירכא" כמשנ"ת.

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

לשיטת התוס' בכתובות - בקרקע עולם נאמר "וחי בהם" בעריות.

תוכן עניני פרשת אמור

עיון הפרשה

- א. דין 'וקדשתו' בכהן לכהן אחר..... קכח
ב. כהן חלל..... קכט
ג. 'מחוסר זמן' בעופות..... קל
ד. נוסח 'לשם יחוד' קודם ספירת העומר..... קל
ה. קיום 'מקרא קדש' ביום טוב וביום הכיפורים..... קלא
ו. הנחת הלחמים על השולחן במקדש..... קלב

אביטה ארחותיך

- ז. חודשי המועדים..... קלג

אשיחה בחוקיך

- ח. המקדיש בעל מום - הרה"ג משה מרדכי הלוי הפנר. ט. נר המערבי - הרה"ג משה הסגל.

פקודיך אתבונן

- מלאכות שבת - הגאון רבי אביגדר הלוי נבנצאל'..... קלו

קונטרס התשובות

- עונש המקלל..... קלז

פרשת

אמור

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

פרשת אמור

מנין המצוות:

יש בה עשרים וארבע מצוות עשה ושלשים ותשע מצוות לא תעשה

עשה: טומאת כהנים לקרוביהם ובכללה שיתאבלו כל אחד מישראל על ששה מקרוביו הידועים • קידוש זרע אהרן • כהן גדול שישא נערה בתולה • מצות הקרבן להיות תמים • מצות הקרבן שיהיה משמונת ימים ולמעלה • קידוש השם • שביתה ביום ראשון של פסח • קרבן מוסף כל שבעת ימי הפסח • שביתה בשביעי של פסח • קרבן העומר של שעורים ביום שני של פסח • ספירת העומר • קרבן מנחה חדשה מן החטים ביום העצרת • שביתה ממלאכה ביום עצרת • שביתה ביום ראש השנה • קרבן מוסף ביום ראש השנה • תענית ביום עשירי בתשרי • קרבן מוסף ביום עשירי בתשרי שהוא נקרא יום הכיפורים • שביתה ממלאכה ביום הכיפורים • שביתה ממלאכה ביום ראשון של חג הסוכות • קרבן מוסף בכל יום משבעת ימי חג הסוכות • שביתה ממלאכה ביום שמיני של סוכות • קרבן מוסף ביום שמיני של סוכות שהוא נקרא שמיני עצרת • נטילת לולב • ישיבת סוכה.

ל"ת: שלא יטמא כהן הדיוט במת וזולתי בקרובים המובאים בכתוב • שלא ישמש כהן טבול יום עד שיעריב שמשו • שלא ישא כהן אשה זונה • שלא ישא כהן אשה חללה • שלא ישא כהן אשה גרושה • שלא יכנס כהן גדול באהל המת • שלא יטמא כהן גדול בשום טומאה במת • שלא ישא כהן גדול אלמנה • שלא יבעול כהן גדול אלמנה • שלא יעבוד כהן בעל מום • שלא יעבוד כהן בעל מום עובר • שלא יכנס בעל מום להיכל • שלא יעבוד כהן טמא • שלא יאכל כהן טמא תרומה • שלא יאכל שום זר תרומה • שלא יאכל תושב כהן ושכיר תרומה • שלא יאכל ערל תרומה • שלא תאכל חללה מן הקודש • שלא לאכול טבל • שלא נקדיש בעלי מומין להקריבם למזבח • שלא נתן מום בקדשים • שלא נשחט בעלי מומין לשם קרבן • שלא נקטיר אימור בעלי מומין • שלא נורוק דם בעל מום על המזבח • שלא לסרס אחד מן המינין • שלא להקריב קרבן בעל מום מיד הגוים • שלא לשחוט בהמה ובנה ביום אחד • שלא לעשות דבר שיתחלל בו שם שמים בין בני אדם • שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של פסח • שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח • שלא לאכול מתבואה חדשה קודם כלות יום ששה עשר בניסן • שלא לאכול קלי מתבואה חדשה עד היום ההוא • שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה עד הזמן הנוכח • שלא לעשות מלאכה ביום חג השבועות • שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של תשרי • שלא לעשות מלאכה בעשרה בתשרי • שלא לאכול ולשתות ביום הכיפורים • שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות • שלא לעשות מלאכה ביום שמיני עצרת.

א. דין 'וקדשתו' בכהן לכהן אחר

וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדש יהיה לך (כא),

(ח)

קדש יהיה לך, נהוג זו צקדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולכךך ראשון צסעודה

(כ"ז)

נחלקו רבותינו האחרונים, האם כהן חייב בכבוד כהן אחר. והיינו, האם מצות 'וקדשתו' היא דוקא על ישראל שמצווה לכבד את הכהן תחילה, או שגם על כל כהן איכא נמי מצות 'וקדשתו' של הכהן השני: דעת המקנה (קידושין כא, ב"ה והנה) הובא במג"ח (מצוה רסט אות ד), דבכח"ג

ליכא 'וקדשתו', ולכך רשאי כהן להשתמש בכהן אחר [והכי איתא בביאור הלכה (סי' קכח סעי' מ"ה ד"ה אסור)]. אמנם בכתב סופר (או"ח סי' טו) ובשבט סופר (או"ח סי' לג) כתבו להחמיר גם בכהן לכהן [ולהלכה: ערוך השולחן (סו"ס קכח) הניח בצ"ע לדינא. אמנם מג"ח (סוף מצוה רסט) כתב שבזמן הזה יש להחמיר בכהן לכהן, כיון שאין כהנים ודאים יש לחוש שאחד כהן ואחד ישראל, עיי"ש, וראה מש"כ בזה בגליון שנה ה' (גליון נה פר' אמור אות ב)].

יש לדון, לדעת המקנה ודעימיה דליכא 'וקדשתו' לכהן בכהן אחר, מה הדין בכהן וישראל שנפלו לבור וכהן אחר יכול להציל אחד מהם. דהנה תנן בהוריות (יג, א) דכהן קודם לישראל לכמה דברים, עיי"ש. ולפי"ז היכא דנפלו ישראל וכהן לבור, צריך להציל את הכהן תחילה מדין 'וקדשתו'. אמנם הכא יל"ע, דכיון שהמעלה והמציל מן הבור הוא כהן, דלית ליה מצות 'וקדשתו' כלפי הכהן שבבור לדעת המקנה, האם הכהן קודם, או שיוכל להציל את הישראל קודם. דאפשר, שכל מה שכתב המקנה הוא כהן כלפי כהן, אבל אסור לכהן להקדים ישראל אחר לפני כהן. או דנימא דלית ליה כלל מצות 'וקדשתו', ושוב הוה כמו שיש לפני ישראל וישראל. [וכעיי"ז יל"ע בנפלו לבור כהן קטן וישראל גדול, אי יש להקדים הצלת הכהן, גם להנך שיטות שהובאו במשנ"ב (סי' רפב ס"ק יב) שאין 'וקדשתו' בכהן קטן. אמנם בכה"ג יש לדון כיון דאזלינן בתר סופו שיהיה גדול, או לא, ויל"ע].

ב. כהן חלל

ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשיו (כא, טו)
ולא יחלל זרעו, הא אם נשא אחת מן הפסולות, זרעו הימנה חלל מדין קדושת כהונה (רש"י)

יל"ע, במי שהוא חלל האם נפקע ממנו שם כהן ואינו מיוחס כלל לכהונה, או שנקרא כהן חלל.

ונפק"מ, אי כותבין בגט שנותן חלל לאשתו, שהוא כהן, או לא.

והנה ביבמות (עד, ב) איתא: חללה לאו זרעו דאהרן היא. ולכאורה מפורש, שחלל אינו נחשב לזרעו ונפקע לגמרי מכהונה.

אולם צ"ע, מהא דאיתא בקידושין (סו, ב) דבן גרושה ובן חלושה דעבודתו כשירה, וילפינן לה מהא דכתיב (במדבר כה, יג): 'והיתה לו ולזרעו אחריו' בין זרע כשר ובין זרע פסול. מפורש שגם חלל מתייחס לכהונה. [יל"ע, אי יש לחלק בין חלל לחללה. ראה ריטב"א (הגהות על הרי"ף ריש דף יא מדפי הרי"ף ד"ה מכהנים) לענין הנודר מן הכהנים האם מותר בחללי כהן, ודו"ק].

ג. 'מחוסר זמן' בעופות

שׁוֹר או כֶּשֶׁב או עֶזְזָה כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תִּזְחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יִרְצָה לְקָרְבָּן אִשָּׁה לַה' (כב, כז)

בספר סידורו של שבת (שורש הרביעי ענף א אות ו) הסתפק, אי מחוסר זמן נוהג בעופות. דהיינו, אם גם בבני יונה צריכים להמתין שמונה ימים כמו בבהמה.

והביא לפשוט, מדכתב הרמב"ם (פ"ג מאיסורי מזבח ה"ח): 'מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה'. ולא חילק בין עופות לשאר הקרבנות, משמע שנוהג דין מחוסר זמן גם בעופות [עוד כתב שם, שכן משמע מהא דילפינן לכמה דברים 'שור' 'שור' משבת (ב"ק נד, ב), אפשר הוא הדין דילפינן כאן, עיי"ש].

וצ"ע, הא להדיא מפורש בתוס' (מנחות כה, א ד"ה ואימא) שבעופות אין צריכים להמתין שמונת ימים. והכי משמע נמי מלשון הרמב"ם (פ"ח ממעשה הקרבנות ה"ח): 'איזהו מחוסר זמן בגופו, בהמה בתוך שבעת ימי הלידה ותורין שלא הגיע זמנן' וכו'. ומדכתב הרמב"ם 'בהמה בתוך שבעת' וכו' משמע דוקא בהמה. [וכן עי' היטב בלשון הרמב"ם (פ"ג מאיסורי מזבח ה"ט). ובסה"מ (מ"ע ס) כתב: 'שציונו שיהיה כל קרבן שנקריב מן הבהמה בן שמונה ימים' וכו'. וכן הוא לשון החינוך (מצוה רצג), וצ"ע].

ד. נוסח 'לשם יחוד' קודם ספירת העומר

וספרתם לכם ממזרת השבת וגו' (כג, טו)

הנה נוסח 'לשם יחוד' שלפני ספירת העומר [להנך פוסקים דס"ל שאומרים 'לשם יחוד' קודם הספירה]: 'הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ספירת העומר, כמו שכתוב בתורה וספרתם לכם ממחרת השבת' וגו'.

וצ"ב, הלא הסכמת רוב הפוסקים שמצות ספירת העומר בזמן הזה אינה אלא מדרבנן, ומהו 'לקיים מצות עשה כמו שכתוב בתורה' [ובפרט לפי מש"כ הרמב"ם (פ"ב מהל' ממרים ה"ט) שבכלל 'בל תוסיף' שלא לומר על תקנת חכמים שהיא דבר תורה, הרי דחשש איסור 'בל תוסיף' יש בדבר].

וביותר צ"ע, שהרי אנו מבקשים אחר הספירה: 'הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה', מוכח מזה דהספירה בזמן הזה אינה אלא מדרבנן שאינה אלא 'זכרון' לתקופת בית המקדש [כמש"כ תוס' (מגילה כ, ב ד"ה כל) עיי"ש], ונמצא דלכאורה הוה ליה כעין סתירה.

ה. קיום 'מקרא קדש' ביום טוב וביום הכיפורים

ביום הראשון מקרא קדש (כג, לה)

מקרא קדש, וזיום הכיפורים קדשו כנסות נקיה ונתפלה. ובשאר ימים טובים במאכל ובמשקה וזכנסות נקיה ונתפלה (רש"י)

טעון ביאור, איך אפשר לומר ד'מקרא קדש' ביו"ט הוא ע"י אכילה ושתיה, הלא איתא בביצה (טו, ב) רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה, דדריש או כולו לה' או כולו לכם. ורבי יהושע אומר חלקהו חציו לה' וחציו לכם. ובפסחים (סה, ב) אמרין דהכל מודים בעצרת דבעי נמי לכם. ומשמע שכל מה שנחלקו, הוא איך מקיימים 'לכם', אבל מצד חיוב של 'מקרא קדש' - קדשהו במאכל ובמשתה, לא דנו כלל.

עוד יל"ע, בהא דפירש"י ד'מקרא קדש' ביום הכיפורים מתקיים ע"י כסות נקיה, הרי מבואר בשבת (קט, א), מאי דאמר 'ולקדוש ה' מכובד', אמר ליה זה יום הכיפורים שאין בו לא אכילה ולא שתיה, אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה, ע"כ. מזה מוכח שזו מצוה מדברי קבלה, שאם היתה

מדאורייתא דילפינן מקרא ד'מקרא קדש', אמאי לא הביאו מקרא [וכ"כ הרמב"ם (סוף הל' שבת) דכסות נקיה בשבת אינו אלא מדברי סופרים]. ואף שאפשר לומר שזהו בגדר שמסרן הכתוב לחכמים, מ"מ אכתי צ"ע מדוע לא הזכירו כלל ממקרא קדש.

עוד צ"ב, מדוע כתב רש"י כל זה רק כאן ב'מקרא קדש' דסוכות, והביא כאן 'מקרא קדש' דיום הכיפורים, מה טעם לא פירש לה לעיל, שכבר הוזכר כמה פעמים 'מקרא קדש'. [ראה רמב"ן (לעיל פסוק ב) שני פירושים ב'מקרא קדש'].

ו. הנחת הלחמים על השולחן במקדש

ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד (כד, ה)

במנחות (צו, ב) וכן בחגיגה (כו, ב) מצינו גבי לחם הפנים, דנס גדול נעשה בו, שהניחוהו בשבת על השולחן ונשאר חם לשבוע הבא כיום בו סידרוהו על השולחן.

נמצא לכאורה, שהשולחן בולע מן הלחם המקודש, שהרי אף ביבש בולע כדי קליפה (שו"ע או"ח תמז, א).

וצ"ע, דא"כ אחר שעברה שבת, נפסלו הבליעות שבתוך השולחן בפסול של 'נותר', ולמה אינו חוזר ופוסל את הלחם החדש החם אשר הניחו עליו. [יש לדון, האם הלחם היה חם כשיעור יד סולדת בו. ראה תוס' (מנחות שם ד"ה סילוקו) ובשיטמ"ק (שם). אמנם בשו"ת רדב"ז ח"ו סי' ב"א קעח מביא שאמרו בשם הריטב"א, שהיה עולה הבל מהלחם, משמע שהיה חמומו כשיעור שהיד סולדת].

ואף דקיי"ל (פסחים עו, א) ד'תתאה גבר', והיינו שאם הניח דבר רותח על דבר קר אין מבליעים זה בזה, ולפ"ז היה אפשר ללכת אין השולחן בולע. אך זה אינו, דהא מפורש שם בסוגיא דעכ"פ בלע כדי קליפה, 'דאדמיקר ליה בלע'. וגם שהלחם הרי לא היה מתקרר כלל, נמצא, שהניח דבר רותח על דבר חם, ואכתי צ"ע.

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

ז. חודשי המועדים

א, בפרשת אמור נתנה תורה מועד וזמן לימים שהם מקראי קודש. ולכולם ניתן הזמן ביום לחודש - חג המצות, בט"ו לחודש הראשון. ר"ה וי"ז וסוכות, בימיהם בחודש השביעי. חוץ מיום הביכורים, שלא ניתן לו זמן לפי חודש, אלא לפי מנין חמישים יום לאחר יום הנפת העומר. וזמן הנפת העומר הוא ממחרת השבת שלאחר ראשית הקציר.

וחילוק זה מצאנו גם לגבי מועד שלשת הרגלים, חג המצות חג השבועות וחג הסוכות. שלחג המצות נקבע חודש: 'את חג המצות תשמור וגו' למועד חודש האביב' (שמות כג, טו). וכן חג האסיף נקבע בחמשה עשר יום לחודש השביעי: 'באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' (כאן כג, טז).

אבל חג הקציר לא נקבע לו זמן בחודש. אלא במנין שבועות מתחילת הקציר. כמו שנאמר (דברים טז, ט): 'מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות. ועשית חג שבועות'.

ב, וטעם החילוק בין הרגלים פשוט. שהאביב והאסיף יש להם חודש, ובו נקבע מועד חג המצות וחג האסיף. שחודש ניסן הוא החודש שרוב האביב בו (ראש השנה ז, א), וזמנה של יציאת מצרים נקבע בחודש האביב, וכמו שאמר משה (שמות יג, ד): 'היום אתם יוצאים בחודש האביב'. ומחמת כן נקבע זמן חג המצות למועד חודש האביב, כי בו יצאת מצרים' (שם כג, טו).

וכשנאמר (שם יב, ב): 'החודש הזה לכם ראש חדשים', שיהא החודש של יציאת מצרים לחודש הראשון. נאמר בזה שהחודש הראשון יהא חודש האביב שהוא החודש של יציאת מצרים [וכמבואר בגמ' (ר"ה שם), שאם חודש האביב הוא אדר שבו תחילת האביב, הוא היה החודש הראשון].

וכן חודש תשרי הוא החודש שרוב האסיף בו (שם). וזמנו של חג האסיף הוא בחודש השביעי, שהוא השביעי מחודש האביב.

ג, אבל הקציר אין לו חודש מסוים, וזמנו מניסן ועד סיון (ב"מ קו, ב). ואף שיש חודש מסוים לתחילת זמן הקציר שהוא ניסן [כמבואר בר"ה (ח, א) לגבי קביעת הזמן ש'עמקים יעטפו בר' (תהלים סה, יד), ובתענית (יב, ב) לגבי סוף זמן גשמים], הרי חודש ניסן הוא מועד חג המצות ואינו ראוי לחג הקציר. ומחמת כן נקבע זמנו של חג הקציר, לפי מנין שבועות מתחילת הקציר. שכן הקציר

נמנה בשבועות, וכלשון הכתוב (ירמיהו ה כד): 'הן שבועות חוקות קציר ישמור לנו'. ונקבע חג השבועות, בסוף שבעה שבועות של קציר.

ונמצא ששני חגים תלויים בחודש האביב, חג המצות התלוי באביב עצמו, וחג הקציר התלוי במה שהקציר מתחיל באביב, ומנין שבעה שבועות של קציר הוא מחודש האביב. והיה א"כ מן הראוי, שכשם שחג המצות שבאביב הוא באמצע החודש בחמשה עשר בו, אף תחילת הקציר שבאביב תהא בט"ו ניסן, וממנו ימנו שבעה שבועות. אלא שקביעת ט"ו ניסן ליו"ט ראשון של חג המצות, סותרת את קביעתו ליום ראשון של קציר, כי ביום טוב שובתים מן הקציר. ומחמת כן נקבע יום תחילת הקציר ממחרת השבת בט"ז ניסן.

ד, וכשם שחג המצות יש לו חודש קבוע באביב, וחג השבועות תלוי במנין שבועות קציר המתחיל באביב, כך יש חודש שנקבע ליציאת מצרים - 'היום אתם יוצאים בחודש האביב'. וחודש זה הוא ראש חדשים. וזמן מתן תורה הוא 'בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים' (שמות יט, א).

והרי שהגדרת הזמן של מתן תורה, הוא בחודש השלישי לאביב. שהוא החודש השלישי מתחילת זמן הקציר המתחיל בניסן שבאביב, ונמשך עד סיון. וכיון שקבעה תורה יום מסוים לחג הקציר, לאחר שנמשכו שבעה שבועות של קציר מתחילת האביב, אף ראוי יום זה להיחשב זמן מתן תורתנו, שזמן נתינתה בחודש השלישי מתחילת הקציר.

והמעין יפרש הטעם, שהגדרת הזמן שקבעה תורה לר"ה ויו"כ, הוא בחודש השביעי לאביב, וכחג הסוכות שזמנו באסיף שבחודש השביעי לאביב.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

ח. המקדיש בעל מום

כל אשר בו מום לא תקריבו (כב, כ)

למזבח, ועל כן לא חיילא קדושה עליה. או משום דכל קדשי הגוף נפדין ע"י מום, והכא מיד כשמקדישו יש עליו דין פדיון, וזהו גופא סתירה

בבכורות (דף יד) איתא, דמקדיש בעל מום לא חלה עליו קדושת הגוף. ובחי' הגר"ח (פ"ג מהל' איסור"מ ה"י) חקר, אם הוא משום שאינו ראוי

לקדוה"ג. ועיי"ש שהוכיח כצד השני.
ויל"ע, ממש"כ הרמב"ם (ספ"ד מהל' סנהדרין): מי שאינו ראוי לדון וכו', שעבר ראש גלות ונתן לו רשות, או שטעו ב"ד ונתנו לו רשות, אין

הרשות מועלת לו כלום עד שיהא ראוי, שהמקדיש בעל מום למזבח אין הקדושה חלה עליו, עכ"ל. מפורש לכאורה כצד הראשון שהסתפק הגר"ח.

הרה"ג משה מרדכי הלוי הפנר שליט"א

מודיעין עילית, כולל 'בריסק'

x100200300400500600@gmail.com

ט. נר המערבי

בזיון לפרכת העדות (כד, ג)

רש"י בפירושו השני פירש, דנדרש על נר מערבי שהוא קרוי עדות.

וצ"ע, מאי שייכא עדות זו לפרכת, ויותר היה צ"ל עדות על המנורה, הטהורה בפסוק הבא. ועוד כל ג' תיבות אלו מיותרות, לפי שדי לומר באהל מועד על המנורה הטהורה, והרי היא נוכח השלחן, וידוע שהיא

מחוץ לפרכת, ולשם מה צ"ל 'מחוץ לפרכת'. [ואולי רוצה לומר שעדות זאת מקומה דוקא מחוץ לפרכת כדי שיהא ניכר לרואים, דאילו לפנים הפרכת לא ניכר לאף אחד, ועוד שאסור להכנס שם חוץ מיום הכיפורים. אך א"כ היה לו לפסק הטעמים, מחוץ לפרכת יחד כגון קדמא ואזלא, ואח"כ לחבר תיבת העדות לתיבות באהל מועד].

הרה"ג משה הסגל שליט"א

מודיעין עילית, כולל 'בית אבא'

9762658@gmail.com

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

מלאכות שבת*

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו (כג, ג)

בענין בורר

כתב הרמ"א (או"ח סי' ש"ט ס"ג) כל שהוא מין אחד, אעפ"י שבורר חתיכות גדולות מתוך הקטנות לא מיקרי ברירה, (ומקור דבריו מהתרומת הדשן סי' נ"ז) וכתב המשנה-ברורה (שם ס"ק ט"ו), דכן דעת רוב האחרונים, ודלא כהט"ז (שם סק"ב), דס"ל דאף במין אחד שייך איסור בורר.

והמנחת חינוך (מוסך השבת בורר אות ו') דן, לשיטת הסוברים דבמין אחד לא שייך ברירה, אם מונח מין אחד של פירות, וחלקם אסורים באכילה, (כגון שהם ערלה וכיו"ב) וחלקם מותרים, ובורר האסורים מתוך המותרים, האם חשיב כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב, או כיון שהם מין אחד של פירות, לא שייך בזה בורר.

ואולי יש לתלות שאלה זו במחלוקת התנאים, האם היזק שאינו ניכר שמיה היזק, או לא שמיה היזק (גיטין מ"ג). דאם היזק שאינו ניכר שמיה היזק, יש לומר דגם פסולת שאינה ניכרת חשיב פסולת, והבורר אותה מתוך אוכל חייב. אבל אם היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, א"כ גם בפסולת שאינה ניכרת יש לומר דלא חשיבא פסולת, והבורר אותה מתוך אוכל חשיב בורר במין אחד, ודו"ק.

והעירו דלפי"ז א"ש דהנה להלכה קיי"ל דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, (ע' רמב"ם פ"ז מהלכות חובל ומזיק ה"א, שו"ע חו"מ שפ"ה א'), וא"כ לפי המתבאר כאן גם בפסולת שאינה ניכרת יש לומר דאינה חשובה פסולת. ואכן הביא המנ"ח בקומץ המנחה, שדעת המג"א (סי' תס"ו סק"ח וסי' ת"ק ס"ק י"ב) דלא חשיב בורר בכה"ג.

בענין מעמר

הנה בגמ' שבת (צ"ו:) נחלקו בענין המלאכה שעשה המקושש במדבר, איזו מלאכה היתה. ודעת רב אחא ברבי יעקב, שעשה מלאכת מעמר.

---

* הגאון רבי אביגדר הלוי נבנצאל שליט"א, רב העיר העתיקה ירושלים, ונשיא כולל 'צילו של היכל'.

והנה לדעת הרבה ראשונים אין מעמר אלא במקום גידולו, ע' אגלי טל (מעמר סק"ב). וכן פסק המשנה ברורה (סי' ש"מ ס"ק ל"ז). וא"כ קשה, שהרי המקושש קושש עצים כמו שמבואר בכתוב (במדבר ט"ו ל"ב), ובמדבר לא גדלים עצים, וע"כ קושש עצים שלא צמחו שם, וא"כ איך נתחייב משום מעמר, הרי לא הוי במקום גידולו.

ויש לתרץ עפ"י התוס' (חולין פ"ח: ד"ה אלא) שבזמן שהיו ישראל במדבר היה אפשר לזרוע בו והיה מצמיח. וע' שם אוה"ח עה"ת (במדבר שם) שהביא את דברי המדרש (במדבר"ר י"ט כ"ו) שבארה של מרים היתה מעלה מים ומגדלת מיני דשאים ואילנות לאין סוף. א"כ י"ל דעצים אלו עימר ונתחייב. עוי"ל בפשיטות שעימר עצים שנתלשו מעצים מדבריים שצומחים במדבר.

וע' ברמב"ם (פ"ח שבת ה"ו) שכתב, המקבץ דבילה ועשה ממנה עיגול, או שניקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד, הרי זה תולדת מעמר וחייב, ע"כ. ומשמע דחייב זה של המקבץ כאחד, הוא אפילו שלא במקום גידולו (עיי"ש באג"ט). ולפי"ז י"ל דהמקושש נמי אגד את העצים יחד, וא"כ כיון שקיבצם יחד חייב גם שלא במקום גידולו.

קונטרס התשובות

תשובות על שאלות מגליון שנה טו

עונש המקלל*

הוצא את המקלל וגו' וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו (כד, יד)

השמעים, אלו העדים. כל, להביא את הידיים. את ידיהם, אומרים לו, דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך שאתה גרמת לך (ור"י)

רבותינו הראשונים (פי' הריב"א מבעלי התוס'; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ח"ד סימן תלא); ופירוש הרא"ש עה"ת) הקשו, אמאי שונה מיתת מקלל להיות בסמיכה [כדכתיב: 'וסמכו כל השומעים ידיהם על ראשו'], יותר מכל שאר חייבי מיתות.

וביאר הריב"א מבעלי התוס', וז"ל: לפי שהיה כמו קרבן לכולם,

* עקב חוסר מקום לא הובאו תשובות כלל המשיבים לשאלה זו.

שגם הם חטאו כמותו, שהעדים צריכים לומר ולהעיד כך שמענו, וגם השומעים צריכין לקרוע על ששמעו ברכת השם נמצא שכולם חטאו, והוא קרבן לכולם, לפיכך סומכין על קרבנם, עכ"ל.

וצ"ב, מה ענין עבירת השומעים לכאן, וכי היאך יהא זה המגדף, קרבן לכפר על עוון שמיעת הגידוף, והרי המגדף מת על עבירת הגידוף שלו, ואיך מיתתו תכפר גם על עוון השומעים כקרבן המכפר על הבעלים.

והנה ברש"י כאן מבואר שענין הסמיכה הוא, לומר לו 'דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך שאתה גרמת לך', חזינן דענין הסמיכה הוא לומר שאין ב"ד נענשין במיתתו.

וצ"ע, וכי ב"ד צריכים להצטדק על שהורגים את המגדף, הרי דין המגדף כדין כל חייבי מיתות שמעשיהם הרעים גרמו להם להתחייב מיתה, ומיתתם מסורה לב"ד לקיימה, ומאי ס"ד שיהיו נענשים במיתתו, שצריכים היו לסמוך ידיהם עליו ולומר שאין אנו נענשים במיתתך. [ראה בפירוש הרא"ש].

(גליון קסו פרשת אמור אות ה)

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

כיון שבית דין מקיימים דין מיתה במגדף, נמצא שהעדים והדיינים לא עברו על שום חטא במה ששמעו את ברכת השם, שהרי שמעו לצורך, וזהו מה שאומרים לו "דמך בראשך ואין אנו נענשים במיתתך", דכיון דדמך בראשך, א"כ אין אנו נענשים, שהלא אתה גרמת לנו בהכרח שנצטרך לשמוע ברכת השם כדי לקיים דין תורה להענישך, ואין בכך שום חטא.

תשובת הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

נראה פשוט, דודאי לא מתכוונים כאן לקרבן ממש. מה שמדובר כאן הוא אך, שהסמיכה הנדרשת בדינו של המקלל, היא דוגמת הוידוי בשעת הסמיכה בקרבנות. דכשם שבקרבנות נאמרה מצוות סמיכה לצורך וידוי ותשובה, כך הסמיכה בענינו של המקלל, נצרכת לוידוי ולתשובה. וכשם שבקרבנות, הסומך

והמתוודה הוא החוטא בעל הקרבן, כך בענינו, ה"שומעים", הם החוטאים, הסומכים והמתוודים.

ונראה, דיש אולי ללמוד מדברי הראשונים הנ"ל, שמפרשה זאת יש ללמוד, שכך היא צורת המצוה וקיום דין המקלל, דמכיון שע"כ יש "שומעים" לקללתו, שהרי לא יתכן לקיים דינו ללא עדים, ומכיון שהעדים אף הם בכלל שומעי הקללה, החייבים כפרה על כך, לכן התחדש בפרשה זאת, דמעיקר הדין כך הוא, שמיתתו מכפרת גם על השומעים את קללתו.

ומוסבר היטב הדמיון, משום שלפי זה, ה"סמיכה" וה"וידוי" שנאמר בשעתה, נעשים סמוך לפני כפרת הקרבן, שהיא השחיטה. וכמו כן נעשית הסמיכה סמוך לפני כפרת עוון הקללה, שהיא המיתה של המקלל [שהיא גם כפרת ה"שומעים" את הקללה].

כן נראה להסביר ולמצות את דברי הריב"א ושאר ראשונים, והן הן, אולי, דברי רש"י.

תוכן עניני פסח

עיון הפרשה

- א. הפקעת החמץ מרשותו בשעה השישית של ערב פסח.....קמב
ב. ברכה על ביטול חמץ שמוצא בפסח.....קמב
ג. ברכת 'המוציא לחם מן הארץ' על כזית מצת מצוה.....קמג
ד. מתחיל בגנות ומסיים בשבח.....קמד
ה. שבט לוי בציווי השאלת כסף וזהב מהמצרים.....קמד
ו. אי יום שבת חשיב 'קבוע' לענין ספיקא.....קמה
ז. אכילת בשר הפסח אחר החגיגה.....קמו
ח. שירת ישראל במצרים.....קמו
ט. שנת יציאת מצרים.....קמז
י. אכילת חמץ וספיקה"ע במוצאי פסח קודם הבדלה.....קמז

אביטה ארחותיך

יא. קריאת התורה של פסח.....קמט

אשיחה בחוקיך.....קנא

- יב. שינוי ליל הסדר בשתי הכוסות - הגאון רבי יעקב דוד אילן. יג.
יציאת בעל מום למלחמה (שה"ש) - הגאון רבי יצחק סורוצקין. יד. המכה
בעברתו בכורי מצרים - הגאון רבי חיים פיינשטיין. טו. הדחת העזרה
בערב פסח - הגאון רבי יצחק שוורץ. טז. ביעור חמץ של תרומה - הרה"ג
ישעיה ברנד. יז. שבת הגדול - הרה"ג יהודה גנס. יח. שליח בבדיקת חמץ -
הרה"ג יעקב ישראל יונגרמן. יט. שמיעת סיום לפני ברכת התורה - הרה"ג
גמליאל הכהן רבינוביץ. כ. הודו לה' כי טוב - הרה"ג פנחס שוורץ. כא.
ברכת 'שהחיינו' על הנרות בליל יו"ט - הרה"ג שמואל יצחק שטיינפלד.

פקודיך אתבונן

ברכה אחרונה אחרי כוס ראשון של ד' כוסות - הגאון רבי אשר וייס.....קנו

קונטרס התשובות

פסח מצה ומרור.....קס
מקדימים פסח שנעשה בו נס - נקט כסדר הפסוק - מקור הדין מפסח - עיקר המצוה
היא בפסח - הפסח מקחו בעשור - מודים על הטובה ואחר כך על הרעה - לאחר
הגאולה הבינו את הטובה - אם אין תכלית טובה אין שבח בדבר - לאחר הגאולה מובן
גודל השעבוד - כנגד עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים - כנגד חפזון השכינה
ישראל ומצרים - פסח ומצה כנגד אבות ואמהות - לאחר הגאולה מרגישים בעבודה -
המרור הוא אתחלתא דגאולה - המרור השלים הגאולה - כדי להגדיל השמחה - לולא
המצה לא היינו אוכלים מרור - מרמז גלויות זו - המצה והמרור תלויים במעשיהם -
לכן מוסיפים שכאילו יצאנו ממצרים - על ידי המצה הבינו את מעלת המרור - הרי"ף
והרמב"ם הקדימו מרור למצה - מקורות נוספים והוספות - כנגד שלשה אבות - הכוונה
לתוצאת המרור - פסח כנגד גאולת הנפש - כהלל שהיה כורכם יחד - קודם המרירות
האמינו שיגאלו - תירוצים נוספים והוספות.

עניני

פסח והגדה של פסח

עיון הפרשה

אביטה ארחותיך

אשיחה בחוקיך

פקודיך אתבונן

קונטרס התשובות

עניני פסח

א. הפקעת החמץ מרשותו בשעה השישית של ערב פסח

בפסחים (ו, ב) איתא, דשני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו: בור ברשות הרבים וחמץ בפסח.

והיינו, שעובר ב'בל יראה ובל ימצא' על חמץ הנמצא ברשותו בשעה שביעית של י"ד ניסן.

וצ"ע איך עובר בבל יראה ובל ימצא דאורייתא, נהי דהתורה עשאתו כאילו ברשותו, אבל אחרי שגזרו רבנן לאסור החמץ בהנאה כבר בשעה שישית, עוד קודם זמן האיסור דאורייתא (שם), עד שהמקדש בחמץ משש שעות ולמעלה אין חוששין לקידושין, משום שכבר אינו ברשותו משעה שישית וככל איסורי הנאה (שם ז, א עיי"ש בריטב"א ובמאירי), וכיון שכן, כשהגיעה השעה השביעית שזהו זמן האיסור דאורייתא, החמץ כבר אינו ברשותו מחמת הפקעתו מרשותו בגזירה דרבנן, ושוב כיצד עובר על 'בל יראה ובל ימצא' מן התורה.

ב. ברכה על ביטול חמץ שמוצא בפסח

כתב המשנ"ב (סי' תלה סק"ה): ואם כבר בדק וביטל כדינו קודם פסח, ומצא חמץ בפסח, יש דעות בין האחרונים אם צריך לברך, כיון שכבר בדק וביטל כדינו וקיים תקנת חכמים אפשר דברכה ראשונה שבירך אז קאי על כל מה שימצא אף בתוך הפסח, וספק ברכות להקל, עכ"ל [וראה בשער הציון (שם אות יב) שהמג"א מסתפק בזה בסימן זה, ובסימן תמו נראה שדעתו דיברך, וכן כתבו החק יעקב והמקור חיים והגר"ז. אכן באליה רבה וחק יוסף ופרי מגדים ומגן אלה, מצדדים דספק ברכות להקל].

והנה, גבי סוכה כתב המשנ"ב (סי' תרלט ס"ק מז): ואם בירך פעם אחת בשעת אכילה, ולא יצא מסוכתו לעשות עסקיו, ואף אם יצא מסוכתו רק שהיתה דעתו לחזור מיד, אין צריך לברך שנית 'לישב בסוכה' אפילו

אם אוכל סעודה שניה, כיון שמצוה אחת היא. ולכן, מי שיושב כל היום בסוכה וישן בלילה בסוכה ומתפלל שם, ואינו יוצא לשום עסק רק אדעתא לחזור מיד, אין צריך לברך רק בשעת אכילה ראשונה, ואח"כ אין צריך לברך. וי"א דכיון שיצא בנתיים, אפילו על דעת לחזור מיד, צריך לברך בשעת אכילה שניה. ואם יצא לעשות עסקיו או לביהכ"נ להתפלל, לכו"ע צריך לברך בשעת אכילה שניה, עכ"ל.

וצ"ע, מאי שנא בדיקת חמץ, שבין הבדיקה שלפני החג לבדיקתו באמצע החג בוודאי עברו כמה וכמה הפסקים גמורים, ומכל מקום אמרינן דמהני ברכתו על הבדיקה בערב החג שלא יברך שוב בתוך החג, לבין דינא דמצות סוכה שאם יצא לעסקיו או לבית הכנסת, כבר צריך לשוב ולברך [ובפרט שהרי הרא"ש (פ"ק דפסחים סי' י) מייטי ראיא דדיבור לא הוי הפסק בבדיקת חמץ, משיבת סוכה, והכי פסקינן (שו"ע תלב, א), ולכאורה והלא דיו לבוא מן הדין להיות כנידון, וכיון שבסוכה הפסקה מועטת חשיבא הפסק לענין ברכה, ק"ו הפסק כמה ימים לענין ברכת הבדיקה, עיי"ש בט"ז סק"ב], ויל"ע].

ג. ברכת 'המוציא לחם מן הארץ' על כזית מצת מצוה

הדין פשוט (שו"ע או"ח תעה, א) שמברכים ברכת 'המוציא לחם מן הארץ' על כזית מצה הראשונה בליל פסח.

ויל"ע, אמאי מברכין ברכת הנהנין על כזית זה, דהא כיון דמקיים בה מצוה, שוב אינו נהנה ממנה, דקי"ל (עירובין לא, א ועוד) 'מצוות לאו ליהנות ניתנו' [ובפרט למסקנת הגמ' (ברכות לו, א) דחייב ברכה הוא מסברא ד'אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה'].]

ובשלמא לשיטת הר"ן (נדרים טו סוף ע"ב), דאי נהנה גופו בשעה שמקיים המצוה, הנאה מיקרי, אף דלאו ליהנות ניתנו, אתי שפיר הא דמברכין על המצה ברכת הנהנין - 'המוציא לחם מן הארץ'. אולם לשיטת הרשב"א (שם), דאף בכה"ג שגופו נהנה אמרינן דמצוות לאו ליהנות ניתנו, מדוע מברכים 'המוציא' על מצת מצוה [וה"ה ברכת 'אדמה' על אכילת המרור].

הגדה של פסח

ד. מתחיל בגנות ומסיים בשבח

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו (הגדה של פסח)

מתני' (פסחים קטז, א): 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח'. ובגמ': מאי בגנות, רב אמר 'מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו', ושמואל אמר 'עבדים היינו'.

ויל"ע, לשמואל דאמר 'עבדים היינו' מהו הלשון של 'גנות ושבח', הו"ל למימר 'מתחיל בצרה ומסיים בגאולה', דלכאורה מה ענין 'עבדים היינו' לגנות.

וביותר יש לבאר, לדידן דנהגין כדברי שניהם, הלא יש הבדל רב בקיום של 'מתחיל בגנות' בין רב לשמואל, דהנה לשמואל ד'מתחיל בגנות' היינו 'עבדים היינו', הנה באמת ההגדה עוסקת בהרחבה בשעבוד מצרים, בסבל ובעינוי של כלל ישראל, ואילו החצי השני של ההגדה עוסק ב'שבח' - ביציאה מעבדות לחרות. אבל לרב ש'מתחיל בגנות' הוא בכך ש'מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו', אין מאריכין כלל בגנות, ומיד מסיימים 'ועכשיו קרבנו המקום לעבדותו', וצ"ב הפרש זה. [עוד בענין זה, ראה מש"כ ב'ספר עיון הפרשה - עניני חג הפסח' (אות עב במהדורה החדשה)].

ה. שבט לוי בציווי השאלת כסף וזהב מהמצרים

ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (הגדה של פסח)

איתא בברכות (ט, א): 'דבר נא באזני העם' וגו', אמרי דבי רבי ינאי אין 'נא' אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה בבקשה מכם, לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב וכו'.

והנה משמעות לשון חז"ל 'בבקשה ממך' לך אמור להם לישראל בבקשה מכם', משמע שמשה רק נצטווה לצוות על כך את בני ישראל, ולכן אמר הקב"ה למשה 'בבקשה ממך' לך אמור להם לישראל שישאלו. ומינה דרך מי שהשתעבד במצרים יצא ברכוש גדול, אך משה רבינו וכל שבט לוי, שלא היו בכלל השיעבוד, לא נצטוו לשאול כלי כסף וכלי זהב [וראה בש"ך עה"ת (במדבר טז, א), שכתב דשבט לוי שלא נשתעבדו במצרים, אם לקחו ממון המצרים גזל הוא בידם].

וצ"ע, מהא דאיתא במסכת סוטה (יג, א): בא וראה כמה חביבות מצוות על משה, שכל ישראל נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצוות, שנאמר (משלי י, ה) 'חכם לב יקח מצוות', ע"כ. ולכאורה, משה שמשבט לוי היה, מעיקרא אינו בכלל ההתעסקות בביזה, ואינו כ'כל ישראל', ומהי חכמת הלב שלו וחביבות המצוה שנטל את עצמות יוסף, בשעה ששאר כל ישראל נצטוו ועסקו בביזת הים. [עוד בענין זה, ראה מש"כ ב'ספר עיון הפרשה - עניני חג הפסח' (אות צא-צג במהדורה החדשה)].

ו. אי יום שבת חשיב 'קבוע' לענין ספיקא

שבעה מי יודע וכו' שבעה ימי שבתא (הגדה של פסח)

בשבת (סט, א) אמרו שההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבעת ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו, ומקדש השביעי בקידוש והבדלה. ואם אין לו ממה להתפרנס, יעשה מלאכתו אפילו ביום שמקדש בו כדי פרנסתו מצומצמת. וטעם ההיתר, משום פיקוח נפש, עיי"ש [וכן נפק להלכה (שו"ע או"ח סי' שדמו), עיי"ש].

והקשה המג"א (שם), אמאי לא נלך אחרי רוב הימים שהם ימי החול, וממילא יהא מותר במלאכה בכל הימים. ותירץ, כיון שיום השביעי הוא 'קבוע', וקיי"ל כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, עיי"ש.

וצ"ע, דאם אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה לגבי ספק ביום שבת, א"כ יהא חייב לקדש ואף להבדיל [לשיטת הרמב"ם (פכ"ט מהל' שבת ה"א

ובסה"מ עשה קנה) שהיא מדאורייתא] בכל יום ויום, כיון דהוה ספק דאורייתא דאזלינן ביה לחומרא.

ז. אכילת בשר הפסח אחר החגיגה

כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' קרבן פסח ה"ג): מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע, לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר, אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח, כדי לשבוע ממנו.

והנה, דין זה של 'אכילה על השובע' נאמר לא רק בקרבן פסח, אלא בכל הקדשים, וכפי שכתב הרמב"ם (פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ט-יא): כל הקרבנות בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אין אוכלין אותם אלא הטהורים וכו', היתה להם אכילה מועטת אוכלין עמה חולין ותרומות, כדי שתהיה נאכלת עם השבע, ע"כ.

וצ"ע טובא, מדוע א"כ כתב הרמב"ם בהל' קרבן פסח, שהסיבה שצריך לאכול את שלמי החגיגה לפני אכילת הפסח, היא כדי שהפסח יאכל על השובע, הרי דין אכילה על השובע נאמר גם בשלמי חגיגה עצמם, ככל הקדשים כולם, ומאי אולמיה דקרבן פסח משלמי חגיגה.

שביעי של פסח

ה. שירת ישראל במצרים

במדרש (שמו"ר כג, ד) איתא: מיום שברא הקב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים, לא מצינו אדם שאמר שירה לקב"ה אלא ישראל, ע"כ.

ויש להעיר, דבמכילתא (בשלח, אקרא דכתיב 'אז ישיר משה') איתא: עשר שירות הן, הראשונה **במצרים** והשנית על הים, ע"כ. הרי שכבר במצרים אמרו שירה [והכי לשון מדרש שוח"ט (תהלים קיג): אמרה כנס", נזכרת אני נסים שעשית עמי בלילה במצרים, והייתי מנגן לך שירין וזמרים בלילה וכו', אימתי, כשהרגת

בכורי מצרים בלילה, ע"כ. הרי שאמרו שירה כבר במצרים, בליל מכת בכורות]. [ראה מכילתא אקרא ד'ואתם תחרישון' (שמות יד, יד), ודו"ק. עוד בענין זה ראה מש"כ ב'ספר עיון הפרשה - עניני חג הפסח' (אות רנב - רנג)].

ט. שנת יציאת מצרים

בזוהר (ח"ב מו, ב) מובא עה"פ (שמות יג, יח) 'וחמושים עלו בני ישראל', ששנת יציאת ישראל מארץ מצרים היתה בשנת 'היובל הגדול'. והיינו, יובל החמישים מבריאת העולם, וזהו 'וחמושים על בני ישראל' כלומר ביובל החמישים עלו בני ישראל ממצרים.

ויל"ע, דבע"ז (ט, ב) מבואר, כי בני ישראל יצאו מארץ מצרים בשנת ב' אלפים תמ"ח לבריאת העולם, בעוד שיובל החמישים חל רק בשנת ב' אלפים ת"ק לבריאת העולם [50*50=2500].

ואף לדעת רבי יהודה ששנת היובל עולה לכאן ולכאן (ר"ה ט, א; נדרים סא, א), ונמצא שלא מחשיבים ביובל אלא ארבעים ותשע שנים, שכן את שנת היובל שאחריו מונים לחשבון הבא, מ"מ יובל החמישים לא חל בשנת ב' אלפים תמ"ח לבריאת העולם, אלא בשנת ב' אלפים ת"נ לבריאת העולם [49*49=2450].

י. אכילת חמץ וספיה"ע במוצאי פסח קודם הבדלה

כתב המשנ"ב (סי' תצא סק"א): מי שהתחיל לאכול במוצאי פסח מבעוד יום עד הלילה, ועדיין לא התפלל והבדיל, מותר לאכול חמץ, דכיון שחשכה הוי לילה לכל מילי, אלא שחכמים אסרו במלאכה עד שיבדיל [מ"א וש"א], ע"כ.

מבואר, שדין הבדלה היינו רק להיתר מלאכה. אולם לשאר מצוות היום, כיון שחשכה שוב פקעו המצוות.

וצ"ע, כיון שחייב אדם בתוספת יום טוב כבשבת (שו"ע או"ח רסא, ב ובמשנ"ב ס"ק יט), אמאי שרי לאכול חמץ מחשכה כלשון המשנ"ב, אמאי

אינו מחויב להמתין עוד זמן משום תוספת יו"ט לכל דיני יום טוב [ראה תוס' כתובות (מז, א ד"ה דמסר) ובדברי יחזקאל (סו"ס מה) במה שהוכיח מתוס' ריש ערבי פסחים דדין תוספת הוי לכל דיני היום. עוד ראה מג"א (רסז סק"א)].

והנה עוד כתב המשנ"ב (שם): אמנם אם עדיין לא בירך ברכת המזון, בודאי אין לו לאכול חמץ, דהרי יצטרך לומר 'יעלה ויבוא' משום דאזלינן בתר התחלת הסעודה, כדאיתא לעיל בסוף סימן קפח, וא"כ יהיה תרתי דסתרי, ע"כ.

ויל"ע, הרי המג"א עצמו כתב (לעיל תפט סק"ז): מותר לספור אחר צאת הכוכבים אפי' לא התפלל עדיין ערבית אפי' במוצאי שבת, דהא לילה הוא לכל מילי, ואפי' לקדש ולהבדיל מותר קודם תפילה ומזכיר **רצה בברכת המזון** כמ"ש סי' ער"א ורצ"ג וסי' רס"ז, ע"כ.

וא"כ צ"ע, מאי שנא הזכרת 'יעלה ויבוא' דפסקינן הכא דאחר שאכל חמץ, תו אינו מזכיר משום דהוי תרתי דסתרי, מהזכרת 'רצה' אחר שספר בספירת העומר את היום הבא, דשפיר מזכיר.

עוד יש לדון, לדברי המשנ"ב שבאכילת חמץ ואמירת 'יעלה ויבוא' בברהמ"ז שאח"ז, הוי תרתי דסתרי, נימא דהוא הדין נמי לענין ספירת העומר. והיינו, דאף שבשבת שרי לספור באמצע סעודה שלישית אחר שחשכה, ספירה של יום הבא, אפילו קודם ברכת המזון, כדכתב המג"א, מ"מ במוצאי שביעי של פסח קודם ברכת המזון, יהא אסור לו לספור, משום שאח"כ יאמר 'יעלה ויבוא' והוי תרתי דסתרי, וכאכילת חמץ. וזה לכאורה דלא כסתימת המג"א דשרי לספור בכל גווני ולא מחלק בין שבת לשביעי של פסח, ויל"ע אי איכא סברא לחלק. [עוד בענין זה, ראה מש"כ ב'ספר עיון הפרשה - עניני חג הפסח' (אות רג - רד במהדורה החדשה)].

אביטה ארחותיך - סוגיה בפרשה

יא. קריאת התורה של פסח

כתב השו"ע (תצ סע' ה): סימן הפרשיות של שמונת ימי הפסח: 'משך', 'תורא', 'קדש', 'בכספא', 'פסל', 'במדברא', 'שלח', 'בוכרא'. וזה הסדר לא ישתנה כי אם כשחל פסח ביום ה', שביום שלישי שהוא שבת קורא 'ראה אתה אומר אלי', שהוא 'פסל', וביום א' ב' ג' קורין 'קדש', 'בכספא', 'במדברא'.

א, תנו רבנן בברייתא (מגילה לא, א): בפסח קורין בפרשת מועדות וכו', ושאר ימות הפסח מלקט וקורא בעניינו של פסח וכו' יום טוב אחרון של פסח קורין 'ויהי בשלח' וכו', ולמחר קורא 'כל הבכור'.

ומבואר מדברי הברייתא, שחלוקה קריאת ימים טובים של פסח, מקריאת חול המועד של פסח. שביו"ט קבעו קריאה מסוימת לכל יום, ובחוג"מ לא קבעו אלא שיקרא מעניינו של פסח.

ורב פפא פירש קריאת חול המועד לדעת הברייתא: 'מאפ"ו סימן'. והוא סימן לפרשיות בתורה שיש בהן מעניינו של פסח - משכו, אם כסף, פסל לך, וידבר. ואין כאן סימן לקריאת מסוימת לכל יום בחוג"מ, שהרי הברייתא שנויה לבני א"י שיש להם חמשה ימי חוג"מ, ורב פפא נתן סימן לארבע קריאות. אלא כמבואר, שלא קבעו קריאה מסוימת לכל יום בחוג"מ, אלא לקרוא את ארבע הפרשיות בתורה שבענינו של פסח, ואחת מהן תתחלק לשני ימים.

ב, וגדר הקריאה המסוימת ביו"ט, מבואר מדברי המשנה (שם ל, ב) שבכל ימים טובים שבשנה קוראים בפרשת מועדות - בפסח ור"ה וסוכות קוראים בפרשת מועדות שבתורת כהנים. ובעצרת בפרשת מועדות שב'ראה' [ופי' הר"ן] (שם י: בדהרי"ף) שהוא כדי לחלק בין עצרת לפסח, ובין סוכות לעצרת. וכיון שבפסח קורין בתו"כ, בעצרת קורין בראה, ובסוכות חוזרין לתו"כ].

ובברייתא (שם) חידשו קריאה ליו"ט מענין שאירע באותו יום, כגון קריעת ים סוף בשביעי של פסח, ולחד תנא במתן תורה בעצרת, וכן 'וה' פקד את שרה' בראש השנה.

[ובגמ' שם הוסיפו, שכשם שיש קריאה מסוימת ליו"ט, כך יש קריאה מסוימת לשבת חול המועד, בין של פסח ובין של סוכות, והיא פרשת 'ראה אתה אומר אלי', ופי' רש"י (ד"ה מקרא) מפני שהזכרה בה אף מצות שבת ודרשו ממנה קדושת חוג"מ].

ג, ואמר אביי (שם), והאידינא נהוג עלמא למיקרי משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא. ונתחדש בדברי אביי שני פרטים: א, בקריאת יו"ט ראשון של פסח, שאינה בפרשת מועדות שבתו"כ, אלא בפרשת 'משכו'. ב, בקריאת חוה"מ מעניינו של פסח, שיש בה מנהג מה יקראו בכל יום.

הפרט הראשון שחידש אביי, שנהגו לקרוא ביו"ט ראשון של פסח בפרשת 'משכו', הוא כמו שאמרו בגמ' שם דנהוג האידינא לקרוא בעצרת ור"ה במה שאירע באותו היום, ולא בפרשת מועדות. ואף ביו"ט ראשון של פסח קוראים במכת בכורות וציאת מצרים, שאירעו באותו היום.

וביו"ט שני של גלויות קוראים בפרשת מועדות שבתו"כ, וכדין קריאת יו"ט שבמשנה ובקריאת יו"ט של סוכות. וכן ביו"ט שני של שבועות ובשמיני עצרת בחו"ל, קורין בפרשת מועדות שבראה.

וברא"ש (מגילה שם) ובטור (סי' תצ) כתבו, שביום שני קוראים ב'שור או כשב', מדאית בה זמנו של פסח, וזהו הטעם שפרשה זו היא הקריאה של ימים טובים, מפני שאמור בה זמנו של יו"ט.

ובר"ן כתב הטעם לקרוא ביום שני ב'שור או כשב', מדאית בה ספירת העומר שמצותה ביום ט"ז ניסן. וטעם זה נצרך לבני א"י שיום זה הוא חוה"מ, ואין בו קריאה של יו"ט, ולכן קוראים בו קריאה זו מפני העומר שבאותו היום.

[ובתוספתא (מגילה פ"ג ה"ה) אי' שביו"ט של פסח קורין בפרשת הנף שבתו"כ, ושמא בזמן הבית היה הדין לקרוא בפרשת הנפת העומר ביו"ט ראשון, כדי להקדים קריאה לעשייה, ובקריאת פרשת החודש קודם הפסח].

ד, והפרט השני שבדברי אביי הוא הקריאה בחוה"מ מעניינו של פסח, שנהגו בקריאת פרשה מסוימת לכל יום. ומבואר בדברי הראשונים, שיסוד המנהג הוא לקרוא כסדר פרשיות פסח שבתורה, מ'קדש' שבפרשת בא, ועד ל'במדבר סיני' שבפרשת בהעלותך.

והוא כקריאת התורה בשבת, שאין תקנה לקרוא בשבת מסוימת זו פרשת בראשית או נח וכדו'. אלא לקרוא בה פרשה לפי סדר פרשיות שבתורה. וכך קריאת חוה"מ של פסח היא בסדר פרשיות שבעניינו של פסח, ובכל יום בחוה"מ קרא אחת מהן לפי הסדר.

ומטעם זה כתב במחזור ויטרי, שאם חל יום שלישי של פסח בשבת, לאחר השבת לסדר פרשיות הוא חוזר. שבאופן זה משתנה סדר קריאת חוה"מ, וקוראים בשבת את 'ראה אתה אומר אלי' כדין שבת חוה"מ. ולאחר השבת חוזר לדין קריאת חוה"מ שהוא לפי סדר הפרשיות.

והנה בפר"ח (שם) ושאר פוסקים כתבו, שאם באחד מימי חוה"מ טעו וקראו בפרשה של יום אחר, למחר יקרא הפרשה שדילג. וזה כפי שנתבאר שאין קריאה מסוימת לכל יום בחוה"מ, אלא לקרוא בעניינו של פסח לפי סדר הפרשיות. ואם טעה בסדר הקריאה, יחזור בשאר הימים לסדר הפרשיות.

והמעין יפרש מה שדן בפמ"ג (שם) שאף בקריאת יו"ט של פסח, אם טעו וקראו ביו"ט הראשון בפרשת 'שור או כשב', יקראו פרשת 'משכו' ביום טוב שני, ולא יקראו בו מעניין העומר שבאותו היום. ואם טעו וקראו בחוה"מ בפרשת בשלח, לא יחזור לקוראה בשביעי של פסח.

אשיחה בחוקיך - מרבנן ותלמידהון

יב. שינוי ליל הסדר בשתית הכוסות

יש לבאר, מה טעם בקושיות שנאמרות על הסדר - ארבעת הקושיות, לא נוספה קושיא על הא דבבליה זה שותים ארבע כוסות שלא כמו בשאר הלילות.

ואין לומר דכיון דעדיין לא שתו. זה אינו, דהא עדיין לא הטביל ומ"מ הוי בכלל הד' קושיות.

הגאון רבי יעקב דוד אילן שליט"א

מח"ס 'משא יד' ור"מ ישיבת 'כנסת יצחק-חדרה', בנ ברק

יג. יציאת בעל מום למלחמה (שה"ש)

שְׁנִיךְ כְּעֶדֶר הַקְּצוּבוֹת שְׁעָלוּ מִן הַרְחֲצָה שְׁכָלָם מִתַּאיִמוֹת וּשְׁכָלָה אֵין בָּהֶם (שיר השירים ד, ב)

הגר"א פירש, 'שכלם מתאימות' קרא איירי בעורכי מלחמה דצריך שיהא בלא מום, כמו שאמרו בספרי (פ' שופטים) 'יד ביד' וכו' וכתב 'כי תצא למלחמה' ואמרו מכאן שלמלחמה צריך שיהיו שלמים בלי מום, וזהו

מאי דכתיב 'שכולם מתאימות' פירוש שאין בהם מום, עכ"ד. [והנה הרמב"ן השמיט דין זה דאינו יוצא מחוסר אבר למלחמה, וכבר תמה בזה המנחת חינוך (מצוה תקכח)].

וצ"ע, דהספרי כתב דאין מחוסר אבר יוצא למלחמה, ודרש לה מקרא ד'יד ביד שן בשן' וכו', וא"כ נראה דדוקא מחוסר אבר אינו יוצא למלחמה, אבל בעל מום גרידא יוצא

למלחמה. ואילו הגר"א כתב דצריך שיהא בלא מום, וזהו מאי דכתיב 'כולם מתאימות' פירוש שאין בהם מום, ונראה דס"ל להגר"א דכל בע"מ אינו יוצא למלחמה, וצ"ע.

הגאון רבי יצחק סורוצקין שליט"א

ראש ישיבת 'טלו' ומח"ס 'גבורת יצחק' ו'רנת יצחק', לייקווד

יד. המכה בעברתו בכורי מצרים

בברכת 'אמת ואמונה' מזכירים: העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם, המכה בעברתו כל בכורי מצרים.

וצריך ביאור, למה חילקו את מכת בכורות משאר כל המכות ונקטוהו ביחוד, והרי גם מכת בכורות היא בכלל הניסים ונקמות והאותות והמופתים.

גם צריך ביאור, מה שאמר דמכת בכורות היתה הכאה בעברתו, והרי בכל המכות היתה 'עברה', כמבואר בהגדה של פסח דדורשים הכתוב 'ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים', על כל המכות. ומה נתייחדה מכת בכורות שהזכיר שהיתה גם בעברה.

הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת 'עטרת שלמה' ראשל"צ, בני ברק

טו. הדחת העזרה בערב פסח

בפסחים (סה, א) מפרש רב חסדא הא דתנן שם אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים, דהיינו שלא ברצון ר' אליעזר דס"ל דאיכא חיוב דאורייתא במכבד [ועיי"ש בתוס' דלחד שיטה איכא חיוב דאורייתא לר"א אפי' ברצפת אבנים, וכ"כ התוס' בסנהדרין (פה, א), ולשי' ב' בתוס'

רק בקרקע מחייב ר"א, ובמקדש כיון דהויא שבות חמורה יש להחמיר].

ולכאורה קשה, דמבואר ברש"י במתני' דאופן הדחת העזרה היה ע"י דמעיקרא היו פוקקין את נקב יציאת המים, ואח"כ פותחין הנקב, והמים היו יוצאים ועי"ז העזרה היתה מודחת ממילא. ובפשטות בכה"ג

ליכא חיוב דאורייתא, או מצד דהוי גרמא בעלמא, או מצד דהוי כלאחר יד.

וברמב"ם (פ"א הל' ט"ז) הלשון: ורוחצין את העזרה בשבת. ואפשר לפרש כונתו במעשה גמור של הדחה, ולא ע"י פקיקת הנקב דהויא הדחה הנעשית ממילא.

ואפשר דזוהי נמי כונת רש"י, דהא רש"י בסוף דבריו כ' וז"ל, ובערה"פ מתוך שהדמים מרובים היו מדיחין

אותה, והכהנים היו מדיחין אותה בשבת שלא ברצון חכמים, עכ"ל. ואפשר דכונתו דבער"פ כיון דהיו הדמים מרובים היו מדיחין העזרה גם ע"י מעשה הדחה גמור, ולא הסתפקו בהדחה ע"י פקיקת הנקב כמו בעלמא, ומש"ה בכה"ג לר"א איכא חיוב דאורייתא.

אבל ברע"ב מבואר דבער"פ נמי היתה ההדחה ע"י פקיקת הנקב, וכן מבואר במאירי. ולדבריהם צ"ע כנ"ל.

הגאון רבי יצחק שוורץ שליט"א

ראש ישיבת 'סלבודקא', בני ברק

טז. ביעור חמץ של תרומה

כתב הרמב"ם (פ"א מהל' חמץ ומצה ה"ט): ואסרו חכמים לאכול חמץ מתחילת שעה שישית וכו', לפיכך תולין בה תרומה וכיו"ב מחמץ שהוא קודש, לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה שישית, ושורפין הכל, עכ"ל.

ועיין במ"מ, דמקורו של הרמב"ם מהגמ' בפסחים (יא, ב) במתני'. ומבאר בזה מרן הגרי"ז, דשעה חמישית זה רק איסור גברא, של אכילת חמץ מד"ס, ולא שורפין תרומה משום משמרת תרומות, ורק בשעה שישית שזה גם איסור חפצא על החמץ מד"ס, וליכא משמרת

תרומות, וצריך לשרוף את החמץ. **וצ"ע** בזה, ממש"כ הרמב"ם (שם פ"ג ה"ד): חל י"ד להיות בשבת מבערו מלפני השבת, היו לו ככרות רבות של תרומה, וצריך לשורפה ער"ש, ע"כ [ומקורו ממתני' במס' פסחים (דף מט), דמבואר מיניה דליכא משמרת תרומותי בער"פ, אפילו כשליכא איסור גברא על החמץ, דשורפין כבר ביום ו' י"ג ניסן], ואכן בגמ' פסחים (דף יג) ובתוס' (שם) משמע שזה מחלוקת בין ב' המשניות, וא"כ איך הרמב"ם פוסק כהנך ב' המשניות שהם סתירה זל"ז לכאורה.

הרה"ג ישעיה ברנד שליט"א

מח"ס 'מים רבים', ירושלים

יז. שבת הגדול

כתב השו"ע (או"ח סימן תל): שבת שלפני הפסח קוראין אותו שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו.

וצ"ב, איזו נ"מ הלכתית יש מזה, ומדוע השו"ע שהוא ספר הלכה כתב את הלכה זו [עד כדי כך שסימן שלם בשו"ע נכתב רק על ענין זה].

הרה"ג יהודה גנס שליט"א

רב ביהכ"נ 'קהל עדת ישורון' רמות, ירושלים

shagi@okmail.co.il

יח. שליח בבדיקת חמץ

הפר"ח (או"ח סי' תלב) כתב, דהשולח שליח לבדיקת חמץ, המשלח מברך על הבדיקה.

וצ"ב, מאי שנא מהשולח שליח למוול את בנו, דהמוהל מברך על המילה כי הוא עושה המצוה.

הרה"ג יעקב ישראל יונגרמן שליט"א

מודיעין עילית, כולל 'עטרת שלמה'

יט. שמיעת סיום לפני ברכת התורה

הסתפקתי, בכור שמגיע לבית הכנסת בערב פסח, ושומע שעושים סיום מסכת, ועדיין לא אמר ברכת התורה,

האם יכול להקשיב לסיום לפני ברכת התורה, ובפרט אם יתכן שאחרי התפילה לא ימצא עוד סיום מסכת.

הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

מח"ס 'גם אני אודך' ו'פרדס יוסף החדש', בני ברק

gmail.com@7128536

כ. הודו לה' כי טוב

בנוסף ההלל 'א-לי אתה ואודך אלקי ארוממך, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, יש לבאר, דפתח בלשון יחיד - 'א-לי אתה ואודך' ולא נאמר

'אלקיננו אתה ונודך', וסיים בלשון רבים - 'הודו לה' כי טוב', ולא נאמר 'אודה לה' כי טוב'.

הרה"ג פנחס שוורץ שליט"א

ירושלים, כולל 'באר משה'

psh8843@gmail.com

כא. ברכת 'שהחיינו' על הנרות בליל יו"ט

בלילה ולא ביום, ואין מהני הברכה שמברכת על היו"ט לפטור מצוות היום.

ואפילו כשחל יו"ט ראשון של פסח בחול, בשלמא אלו שנהגו להדליק בליל יו"ט, א"ש, שכבר הוי זמן מצה, אך לפי מה שמובא בשם אשת הדרישה להדליק נרות יו"ט בעיו"ט וכן מורה הגר"ש אלישיב זצ"ל [ובפרט שתוכל לכוין בבבירה גם על הדלקת החשמל], א"כ כיצד פוטרת בברכת שהחיינו את מצות היום. ובשלמא בסוכות י"ל שאשה פטורה מסוכה, אך בפסח שחייבת בכל המצוות, יש לעיין אי מהני הברכה שמברכת בעוד יום לפטור מצוות היום שזמן דווקא בלילה ולא בזמן תוספת.

ג. יש שנהגו שבליל פסח כל אחד מקדש לעצמו, ולפ"ז לכאורה עדיף שהאשה תברך על הכוס כיון שמקדשת בעצמה כמבואר בלוח א"י. [ביתר הרחבה אפשר לעיין בספר פלג המנחה (מילואים סימן ו)].

הרה"ג שמואל יצחק שטיינפלד שליט"א
מח"ס 'פלג המנחה', ירושלים
shmuel.yitzchak@gmail.com

נהגו הנשים לברך ברכת שהחיינו על נרות יו"ט, ופשטות כיון שאין מקדשות בעצמן ורצו לברך שהחיינו לכך בירכו שהחיינו והסמיכו את זה למצות הדלקת הנר (עיין ערוך השלחן רס"ג ס"ב). וע"פ זה כתב בלוח א"י (ערב ר"ה) שאשה שמקדשת בעצמה תברך שהחיינו על הכוס ולא על הנרות.

והנה בשנה שחל יו"ט ראשון של פסח בשבת יש לעיין במנהג זה.

א. בערוך השלחן מבואר שהטעם שמברכות שהחיינו על הנרות, כיון שמדליקות את הנר לעת ערב ממש, וכל זה שייך רק ביו"ט שמוטר בהדלקה, אך יו"ט שחל בשבת שמדליקות בעוד היום גדול, יש לעיין האם באמת ראוי לברך שהחיינו.

ב. ואפשר שכיון שמקבלת יו"ט בהדלקה לכך שפיר יכולה לברך אף אם מדליקה בעוד היום גדול, אך כל זה בשאר ימים טובים, אך בפסח הרי צריכה לברך שהחיינו על מצות היום, והרי מצות מצה זמנה דווקא

פקודיך אתבונן - ברורי הלכה

ברכה אחרונה אחרי כוס ראשון של ד' כוסות*

[לע"נ הרה"ח רבי יעקב דוב בן הרה"ח רבי ישראל זצ"ל ראזענבוים]

במה ששאל לדעתי ומנהגי האם ראוי לברך על הגפן לאחר שתיית כוס ראשון של ד' כוסות דהלא עובר זמן רב יותר משיעור עיכול בין שתיית הכוס ראשון לשתיית כוס שני. וכתבת שמרן הגר"ש אלישיב זצ"ל נהג לברך עה"ג, ונקט דמו"כ המשנ"ב (סימן תע"ג ס"ק י"א) ושאר הפוסקים דאינו מברך ברכה אחרונה לאחר שתיית כוס זה אלא סומך על ברכת המזון או ברכה אחרונה שלאחר כוס הד' אין כוונתם אלא דאמירת ההגדה אינה הפסק אבל מן הסתם נהגו ליטול ידיהם לסעודה תוך כדי שיעור עיכול, משא"כ לדידן.

אך ידעת אם לא שמעת שאני מקפיד מאוד במנהגי אבותינו שבידינו ובמנהגי רבותי גדולי עולם, ולא חזינו לרבנן קשישיא דנהגו הכי אף שכולם האריכו בסיפור יצי"מ ובדברי תורה הרבה ותר משיעור עיכול, וגדול המנהג. וכך אני נוהג בעקבותם.

ובאמת אין יסוד להנחה שבימי קדם היו מקצרים יותר באמירת ההגדה מבימינו אנו, הלא מצינו בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן רי"ג) שאכן כתב דיש לברך ברכה אחרונה גם על הכרפס וגם לאחר כוס ראשון כיון שמצוי שעובר שיעור עיכול עד אכילת המצה, הרי לן שגם בימי הראשונים נהגו להאריך בליל הסדר.

ובמנהגי החת"ס מבואר שאכל אפיקומן אחרי חצות, וידוע מה שהמציא האבני נזר עצה כדי לאפשר המשך הסעודה אחרי חצות לילה ורבים מן האחרונים פלפלו בדבריו (עיין שו"ת מנחת אשר ח"ג סימן מ'), ומכל זה מוכח שגם בימי קדם האריכו בהגדה, ואין כל יסוד להניח שקיצרו.

ומשו"כ נראה יותר, כדמשמע מסתימת הפוסקים דאף אם יאריכו בהגדה יותר משיעור עיכול אין צריך לברך ברכה אחרונה. ובשו"ע הרב (סימן תע"ד ס"י) כתב להדיא דאף אם עבר יותר משיעור עיכול לא יברך אחרי כוס ראשון.

אמנם באמת צריך ביאור בטעם הדברים, ודברי המשנ"ב שסומכין על בהמ"ז ועל ברכ"א לאחר כוס רביעי סתומין, דאם יש כאן הפסק שוב לא אהני לן בברכות אלה.

ומה שכתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן ש"ה) דלא תיקנו כל עיקר הלכה זו דלאחר שיעור עיכול שוב אינו מברך ברכה אחרונה אלא באכילה לשם הנאה ושובע, אבל באכילת מצוה לא אמרו, סברא רחוקה היא ומהי"ל לחלק, והא פשוט דשורש

* הגאון רבי אשר וייס שליט"א, בעל 'מנחת אשר' גאב"ד 'דרכי תורה', ירושלים.

הלכה זו משום דלאחר שיעור עיכול הו"ל אכילה זו כאילו עבר ובטל מן העולם דכל מהות האכילה בשביעה היא, וכל ששוב רעב א"א לברך על אכילה שכבר אין ממנה היכר ותוצאה, ומה לך אם אכילת מצוה היא או אכילת הנאה.

והנה ראיתי מש"כ זקנינו מהר"ם א"ש בספר אמרי בינה (יזמא ע"ט ע"ב) בשם רבו הגדול החת"ס דברים מחודשים מאוד דאף אם אין חיוב ברכת המזון מה"ת אלא אם אכל שיעור שביעה, אכילת מצוה שאני ואפשר דחייב מה"ת בברכהמ"ז אף שלא אכל אלא כזית דכיון דמשלחן גבוה אוכל ואכילת מצוה היא אף כזית הו"ל כשיעור שביעה.

ונראה בהבנתו דבהמ"ז על אכילת מצוה שונה ביסודה ובמהותה מחיוב בהמ"ז על אכילת הנאה ורשות, ובעוד באכילת הרשות **השביעה** היא המחייבת, באכילת מצוה, קיום המצוה היא המחייבת ברכהמ"ז.

ודבריו הם אבן יסוד למוש"כ באגרות משה (או"ח ח"א סימן נ"ה) דבאמת אין חיוב ברכת המזון באכילת מצוה מצד הנאת הגוף כיון שאינו אוכל לשם הנאה אלא לשם מצוה בלבד, ומה שחייב לברך לאחר אכילת מצוה אינו אלא משום ק"ו שאמרו (ברכות מ"ח ע"ב) ללמוד ברכה"ת מברכהמ"ז דאם על חיי שעה מברך על חיי עולם לא כ"ש, ועי"ש מה שכתב לחדש לפי דרכו.

אך כמה הדברים רחוקים לענ"ד, דמה ענין כזית ביציאת יד"ח במצוה לשביעה המחייבת בבהמ"ז ומה ענין מצוה להנאה, ואין זה דומה כלל למה שלמדו ברכה"ת מבהמ"ז, דתמצית הק"ו פשוטה דאם מצווה אדם לברך על ההנאה **ברכת הנהנין** ק"ו שיברך על המצוה **ברכת המצוה**, אבל מה ענין ברכת הנהנין לקיום המצוה, ואין כל קשר בין מצוה מצוה לברכת המזון.

אלא נראה פשוט דחייב לברך ברכהמ"ז על כל אכילת פת ואין כל נפ"מ בסיבת האכילה דעצם האכילה יש בה הנאה לגוף ואף צדיק אוכל לשובע נפשו, וכ"ז פשוט מאוד.

ובאשל אברהם (סימן תע"ב) כתב דברים סתומים וצריך פירוש לפירוש, וז"ל:

"המתרגמן ההגדה, ויש בודאי שיעור עיכול דכוס א' קודם סיום ההגדה, ורובא דרובא ששיעור עיכול תמיד גם בלא תירגום ההגדה, כ"א מיעוטא דמיעוטא דבריות שיש להם כוסות מופלגים בגידול וינים חזק הרבה, ואומרים בחפזון עצום, נראה שאין ע"ז שום חשש לכו"ע, גם אם ברכה אחרונה דין הוא מדאז', מ"מ הרי מה"ת בעינין ושבעת כדי שביעה, וגם מדרבנן בדכזית וברביעית, מכל מקום נראה שאין זה כ"א כשעושה לעצמו רצון של הסתפקות, ואין בדעתו לשתות עוד בדרך קבע, משא"כ בד' כוסות של פסח, דאין גם א' מעם בני ישראל שיה' לו היסח הדעת מלשתות עוד אחר כוס א' וכו', בזה לא תיקנו גם חז"ל לברך ברכה אחרונה כלל עד כלותו לשתות, ומ"מ לגבי ברכה ראשונה שאנו נוהגין לברך על כל כוס, אין מועיל לזה מה שידע שישתה ד' כוסות, כיון שיש

היסח הדעת מהשתי' דהיינו שבשעת הגדה אין בלבו שישתה אח"כ ודאי, ואינו עולה אז על לבו, עי"ז יש הפסק גמור בין הכוסות, וראוי כל אחד לקבוע לו ברכה בפני עצמו".

ונראה לכאורה דכונתו דכל יסוד דין שיעור עיכול משום היסח הדעת הוא, דלאחר שנתעכל המזון שבמעיו אין לך היסח הדעת גדול מזה, ולפי"ז חידש דבד' כוסות שהן תיקון חז"ל ומצוותם ואין אדם מסיח דעתו יכול לברך אף לאחר שיעור עיכול.

והנה כתב החזו"א (או"ח סימן כ"ח אות ד') שתי דרכי הבנה בכל עיקר ההלכה דיכול לברך ברכה אחרונה רק עד שיעור עיכול.

א. אינו מברך על ההנאה אלא כל עוד ההנאה קיימת, והסיבה המחייבת בבהמ"ז ובכל ברכה אחרונה הוא השביעה לא מעשה האכילה, ומשום"כ כשעברה השביעה ונתעכל המזון שבמעיו שוב א"א לברך על השביעה.

ב. באמת האכילה היא המחייבת אלא שכל עוד שבע הוא מאכילתו נחשב כאילו אוכל והולך ולא גמר מלאכול.

אך כבר כתבתי במק"א (מנחת אשר במדבר סימן כ"א אות ד') ביאור אחר ביסוד הדברים, ויסוד הדבר מה דפשיטא לן בכל הברכות דאי אפשר לברך על דבר כלשהו לעולם ועד ללא הגבלת זמן, ולאחר שהסיבה המחייבת עברה ובטלה מן העולם ודרכו של עולם להסיח דעת ממנו שוב בטלה ברכתו.

ותיקנו חז"ל בכל ברכה וברכה לפי ענינה ומהותה, במזון תיקנו עד שיתעכל המזון שבמעיו, בברכת אשר יצר עד שצריך שוב לעשות צרכיו, ובברכה אחרונה דקריאת התורה כל שהפסיק בדיבור הפסיד את הברכה, וכל הני ברכות אחרונות לאו בחדא מחתא מחתינן להו, אלא קבעו הלכה בכל ענין וענין לפי ענינו.

וזה ביאור ההלכה והמנהג דבד' כוסות אין מברכין ברכה אחרונה עד לאחר גמר שתיית כל הכוסות, כיון דד' כוסות ואמירת ההגדה ענין אחד ומצוה אחת הנה, ואין כל היסח הדעת משתיית כוס ראשון לא אמרו בזה שיעור עיכול עד גמר מצות ד' כוסות.

ובמק"א דנתי לגבי מי שיושב בביהמ"ד כל היום ומדי פעם שותה מים וכדו' אם צריך להקפיד שלא יעבור שיעור עיכול, ודנתי לחדש דכל שלא הסיח דעתו מן האכילה והשתיה יכול לברך אף לאחר שיעור עיכול. אך באמת נראה יותר דאין זה נכון, דא"כ נתת תורתו של כל אחד ואחד בידו, ואין הדבר תלוי אלא בשיעור עיכול בלבד. אך שאני נ"ד שסדר ליל פסח קביע וקיימי לכל בית ישראל ושאיני ד' כוסות שעד שלא גמר סדר ליל פסח ובכלל ד' כוסות לא הסיח דעתו מהם, מכל שתיית רשות שבאופן מקרי אינו מסיח דעתו, וכז"פ.

ונראה עוד עפ"י מה שביארתי במק"א דאף אם נניח שלאחר שיעור עיכול לעולם א"א לברך ברכה אחרונה, מ"מ נראה דכל עוד לא גמר אכילתו לא חל עליו חיוב לברך ברכה

אחרונה, ורק בגמר אכילתו חייבוהו לברך, ואין דין ברכה אחרונה כדין ברכה ראשונה, דבברכה ראשונה אמרו אסור לאדם להנות מעולם הזה בלי ברכה, לא כן בברכה אחרונה דאינה אלא מצוה להודות על המזון, ולא חייבוהו אלא כשגמר בדעתו לגמור סעודתו ואכילתו.

ונמצא דכל עוד אוכל האדם ולא הסיח דעתו מן האכילה לא נתחייב לברך ברכה אחרונה, וגם אם עבר שיעור עיכול ושוב אינו יכול לברך, לא עבר עבירה ולא ביטל מצוותו.

ואין לסתור דברינו מדברי המג"א (סי' קפ"ד סק"ט) דיש להיזהר בסעודות גדולות שלא יעבור שיעור עיכול, דכונת המג"א למי ששוהה לאחר גמר הסעודה עד שמברכין ברכת המזון אבל באמצע הסעודה אפשר דבאמת אין קפידא.

וכך משמע להדיא מלשונו שם:

"ובסעודות גדולות לפעמים יושבים ד' או ה' שעות קודם שמברכין ואינו נכון לדע' רש"י ולכן יש לברך מיד וי"ל כיון שעוסקין בשתיה ובפרפראות כלא נתעכל דמי".

הרי לן להדיא דמדובר במי שמתעכב קודם שמברכין, ועוד כתב דשם אכילת פרפראות ושתיה מהני, הרי לן להדיא דכבר גמר סעודתו ולא נשאר לאכול אלא שתיה מועטת ופרפראות ומש"כ יש קפידא משא"כ כשהוא באמצע סעודתו.

אך באמת נראה דשאני ברכות המזון משאר ברכה אחרונה, ובברכת המזון דאורייתא ודאי מסתבר דמשנתחייב לברך פשוט שאם אינו מברך מכל סיבה שהיא והמתין עד לאחר שיעור עיכול אכן ביטל מצות עשה ד"ואכלת ושבעת וברכך" כתיב, ולאחר שאכל ושבע חייב לברך, אך בשאר ברכה אחרונה דהו מדרבנן מסתבר לי דאינו חייב לברך אלא לאחר גמר אכילתו כמבואר.

אמנם מצינו לכמה מרבתינו הראשונים שאכן נקטו דאם שוהה לאחר כוס ראשון יותר משיעור עיכול צריך לברך ברכה אחרונה. כך כתב בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן ר"ג) שבתחילה הביא מש"כ הסמ"ג (עשין מ"א) בשם הר"י ור"ת שלא היו מברכין על הגפן אלא לאחר כוס רביעי, וגם כתבו דאין אמירת ההגדה נחשבת הפסק לענין ברכות, ושוב כתב:

"ואני סבור שאפילו לפי דברי ס' המצות שלא תחשב הגדה היסח הדעת יש לברך אחר טיבול ראשון בורא נפשות. כי שם ישוה בהגדה עד שיתעכל הטיבול ראשון במיעוי נמצא שלא ברך אחריו. וכן אחר הכוסות יברך מהאי טעמא".

וחזר על דבריו בדרשותיו (סימן כ"א ד"ה וסדר פסח). וכדבריו מצינו בספר האורה (סימן פ"ט) ובספר הפרדס (סי' קל"ז).

אך מסתימת כל שאר הפוסקים שדנו באריכות אם מברך על כל כוס וכוס, עיין בטור

(סימן תע"ד) וכתבו סברות שונות ולא חילקו אם שהה כדי שיעור עיכול נראה דמאן דפוטור, פוטור אף בשעה וכך משמע גם ממה שהביא הסמ"ג מבעלי התוס' שלא נהגו לברך אלא לאחר כוס ד', אף שגם בימיהם נהגו להאריך בסיפור יצי"מ כמבואר.

וכסברת האשל אברהם כתב גם בכך החיים (סימן תע"ג ס"ק קל"ד) שהביא את דברי שו"ע הגר"ז. הרי לנו הוראת שלשה גדולי האחרונים, שו"ע הרב, האשל אברהם והכף החיים שכתבו להדיא דאף אם עבר יותר משיעור עיכול אי"צ לברך ברכה אחרונה, כך נראה עיקר וכן עמא דבר.

(והנה נחלקו הראשונים אם צריך לברך ברכה אחרונה לאחר יין של קידוש, ולהלכה פסק הטור והשו"ע (רע"ב ס"י) דאי"צ לברך דברכת המזון פוטרתו, והטור (שם) וכ"כ המשנה ברורה בס"ק ל"ז) כתב דהוי כדברים הבאים מחמת הסעודה, ועוד כתב המשנה ברורה (רצ"ט ס"ק כ"ט) בטעמא דמילתא משום דאין קידוש אלא במקום סעודה. ומ"מ מבואר דכוס של קידוש מישך שייכא לסעודה, והוי כתחילת הסעודה, וז"פ).

קונטרס התשובות

תשובות על שאלה מגליון שנה טו

פסח מצה ומרור

רבן גמליאל אומר, כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, פסח מצה ומרור וכו' (הגדה של פסח)

צ"ב, מדוע הקדים 'מצה' ל'מרור', והרי מצה רומזת לגאולה כמו שאומר: 'על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ וכו' כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתממה'. והיינו בשעת היציאה ממצרים. ואילו המרור רומז לשעבוד מצרים, והיה ראוי להקדים שעבוד לגאולה [ואף כי אמנם סדר אכילת המצה והמרור כן הוא, שקודם אוכל מצה ולאחר מכן מרור, אולם התם י"ל שהוא מדיני הסעודה להקדים אכילת פת לאכילת המרור שהוא ירק. אולם בדברי רבן גמליאל צ"ב, ודוחק לומר דנקט סדר זה משום לתא דסדר האכילה].

עוד צ"ב, מפני מה פתח ב'פסח', כיון שאמר שטעם הפסח הוא

על שום שהקב"ה פסח על בתי בני ישראל במצרים, וזה הלא היה בעת הגאולה אחר ה'מרור' וקודם ה'מצה' שהיא כנגד שעת היציאה ממצרים, כמו שאמר: 'שלא הספיק בצקם להחמיץ' וכו' [ואם משום זמן אכילת הפסח במצרים, שוב היה צריך להזכירו לבתר 'מצה' שהרי את הפסח אכלו על השובע אחרי המצות], ויל"ע.

(גליון קסו עניני פסח אות ה)

תשובת הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א

עיקר הרגל נקרא פסח שנא' ובחג הפסח*

עיקר הרגל נקרא פסח שנא' ובחג הפסח*

תשובת הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א

פתח בפסח שהוא קרבן ויש בו קדושה.

תירוץ א. מקדימים פסח שנעשה בו נס

מהר"י אברבנאל (הגדה של פסח זבח פסח, כאן) עמד על הקושיה השניה, מדוע

* צריך לומר 'זבח חג הפסח' (שמות לד, כה).

יש להעיר, שבהרבה מקומות נאמר בתורה 'חג המצות' [וכפי שהביא רבינו בעצמו (להלן תירוץ ד)], ורק פעם אחת נאמר 'חג הפסח'. ויש ליישב לפי מה שכתב הכתב והקבלה (שמות שם), שליל ט"ו בניסן נקרא 'חג הפסח', ושאר הימים נקראים 'חג המצות', אלא שחכמים קראו לשאר הימים 'חג המצות' על שם עיקר החג, והן הן דברי רבינו [ויש להוסיף, שכאן אנו עוסקים בליל הסדר, והוא נקרא 'חג הפסח' וכו' ל'].

הקדים רבן גמליאל את הפסח, הרי הוא נאכל לבסוף על השבוע [וכפי שהקשינו בסוגריים]. וביאר, שרבן גמליאל הזכיר את הפסח ראשון, משום מעלת הנס שנעשה בו [וראה להלן (לה-מ) ביאורים בכוונתו].

ולפי זה יש ליישב גם הקושיה הראשונה, שלכן הקדים רבן גמליאל מצה למרור, משום שגם במצה נעשה נס, שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שהצילם הקב"ה; ואילו המרור אינו מבטא את הנס, אלא את הצער שהיה להם.

תירוץ ב. נקט כסדר הפסוק

עוד כתב מהר"י אברבנאל (שם), שכן מבואר בפסוק בפרשת החודש (שמות יב, ו-ח), שציוה הקב"ה בתחילה על הפסח, ואחר כך על המצות והמרורים, והתנא נקט בסדר הפסוק [וכך נאמר שם: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה, ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים. ולקחו מן הדם, ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף, על הבתים אשר יאכלו אתו בהם. **ואכלו את הבשר בלילה הזה, צלי אש ומצות, על מררים יאכלהו**. וכן נאמר בענין פסח שני (במדבר ט, יא): בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים **יעשו אתו, על מצות ומררים יאכלהו**].

אמנם בקול הרמ"ז (פסחים פ"י מ"ה) ובפרי צדיק (לרבי צדוק הכהן מלובלין, פסח אות ה) הקשו גם על סדר הפסוק, מדוע נקט סדר זה.

תירוץ ג. מקור הדין מפסח

במשנה (פסחים פ"י מ"ה) שנינו ענין זה: רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח מצה ומרור. פסח - על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה - על שום שנגאלו אבותינו במצרים. מרור - על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים.

ובתוספות יום טוב (שם) ביאר, שדין זה נלמד מכך שנאמר (שמות יב, כז) **'ואמרתם זבח פסח'** [וכן יש גירסא במשנה שבגמרא (פסחים קטז, ב)], והיינו באמירה, שצריך לומר 'פסח זה', והוקשו מצה ומרור לפסח.

ולפי זה תירץ הון עשיר (שם), שלכן הקדים התנא את הפסח, משום שמצה ומרור נלמדים ממנו [והם נשנו כסדר הפסוק וכנ"ל].

תירוץ ד. עיקר המצוה היא בפסח

הגר"ח קניבסקי (הגדה של פסח **שי"ח שפתותינו**, עמ' 721) תירץ כעין זה, שעיקר

המצוה היא פסח, אלא שנאכל על מצות ומרורים, שנאמר (במדבר ט, יא) 'על מצות ומרורים יאכלוהו' [אף על פי שגם כשאין פסח יש מצוה במצה. והוסיף, שלכן קוראים למועד זה 'חג הפסח', ולא כפי שנקרא בתורה 'חג המצות' (שמות כג, טו), משום שאכילת הפסח היא עיקר המצוה. וראה עוד בתירוץ לעיל ובהערה שם].

תירוץ ה. הפסח מקחו בעשור

ברית הלוי (למהר"ש אלקבץ, פט"ו) ביאר, שמקדימים את הפסח, משום שמצוה זו היא המצוה הראשונה שקיימו ישראל, שהרי לקיחת הפסח היא בעשור, ושחיתתו בין הערבים של י"ד, ומצות מצה לא הגיעה עד ליל ט"ו.

ולפי זה יש ליישב גם הקושיה הראשונה, שלכן מקדימים מצה למרור, משום שמצות אכילת מצה קדמה למרור [וראה מה שהקשינו על כך בסוגריים].

תירוץ ו. מודים על הטובה ואחר כך על הרעה

הכתב סופר (הגדה של פסח כאן, דף כה, ב) הקשה כעין קושיות אלו, שלכאורה המרור צריך להיות קודם לפסח ומצה, שהמרור מרמז לשעבוד, ואילו הפסח והמצה מרמזים לגאולה, והשעבוד קדם לגאולה.

והביא מה שאמרו חז"ל (ברכות נד, א), שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, והיינו שצריך לקבל הרעה בשמחה (שם ס, ב). ולכן אנו עושים זכר ליציאת מצרים בפסח ומרור, שקרבן פסח משמש גם כקרבן תודה, שאנו מודים ומשבחים להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו, וכפי שאנו אומרים בהגדה 'לפיכך אנו חייבים להודות' וכו'. והמצה מרמזת על הגאולה, והמרור על השעבוד, ועל שניהם אנו מודים, משום שגם השעבוד היה לטובתנו.

ולפי זה תירץ, שלכן הקדים רבן גמליאל פסח למצה ומרור, משום שהפסח הוא העיקר והתכלית, שעל ידו אנו מודים לה' ומקריבים תודה על הטוב ועל הרע, והמצה ומרור מבטאים את הטוב ואת הרע [ויש שהוסיפו, שמקדימים מצה למרור, משום שמתחילה אנו מודים על הטוב, ולאחר מכן על הרע. וראה עוד בתירוץ הבאים].

תירוץ ז. לאחר הגאולה הבינו את הטובה

ילקוט דוד (שמות ד"ה תכלית) הביא, שהטעם לגלות מצרים הוא, משום שהתורה רוחנית וטהורה, ואינה חלה על האדם שיש לו מחשבות רעות [ומטעם זה אומות העולם לא יכלו לקבל התורה]. ולכן הכניע הקב"ה את ישראל בגלות מצרים, כדי

להחליש את כח היצר הרע, ועל ידי כך תוכל לשכון בם התורה.

ולפי זה תירץ הבני יששכר (ניסן, מאמר ט אות א), שבתחילה לא הבינו ישראל את החסד שעשה עמם הקב"ה בענין זה, ורק לאחר שנגאלו הבינו את החסד, ולכן מקדימים עניני הגאולה למרור.

תירוץ ח. אם אין תכלית טובה אין שבח בדבר

מהרא"ל ציניץ (הגדה של פסח **ברכת השיר**, כאן ד"ה מרור זה) תירץ בתוספת נופך, שלא ישובח אדם שהביא חבירו בצרה ופדאו ממנה [כגון רופא ששבר רגלו של אדם וריפא אותו]. אך באמת כאן השיעבוד והמירור תכליתו לטוב, שנזדככו בכור הברזל עד שהוכנו לקבל התורה, שהיא חיינו ואורך ימינו. וכיון שלא נודעה טובת המרירות עד לאחר החירות, לכן אנו מודים על כך רק לאחר הפסח והמצה.

תירוץ ט. לאחר הגאולה מובן גודל השעבוד

חתן סופר (הגדה של פסח, כאן) ביאר [בדומה לזה קצת], שישראל במצרים מחמת רוב העבודה, ומחמת אריכות הזמן, נשכח מהם שהם בני מלכים [בני אברהם יצחק ויעקב, ובניו אהוביו של מקום], ונשכח מהם הצער השכלי על מה שהגיע לנפשם, וכל צעקתם היתה רק מהעבודה הקשה, עבודת הפרך שמפרכת גופו של אדם. אך לאחר שראו את כל האותות והמופתים שעשה ה' לפרעה ולמצרים בעבורם, וראו ששם פדות בין מצרים ובין ישראל, ושהוציאים לחירות ברכוש גדול, והבינו את מעלתם, או אז הבינו שאפילו עבודה קלה אם היו עושים במצרים היה זה עינוי בעבורם, מחמת ערכם. ולכן הקדים התנא היציאה ולאחר מכן העינוי, משום שלאחר הגאולה מובן יותר השעבוד.

תירוץ י. כנגד עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים

עוד ביאר חתן סופר (שם, בהערה), ש'פסח מצה ומרור' הם כנגד ראשי העבירות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. וביאור הדברים הוא כך:

הפסח בא לבטל היצר של **עבודה זרה**, שציוה הקב"ה לקחת טלה, שהוא ראש המזלות, ולשחטו, כדי להורות שכוחו מסור ביד הקב"ה [ויש שהוסיפו, שמטעם זה בזמננו שאין יצרא דעבודה זרה, גם אין קרבן פסח. ויש לדון בזה].

המצה באה לבטל היצר של **גילוי עריות**, להעביר החמץ שהוא רוח שטות שמחמיץ את האדם.

המרור בא לבטל היצר של **שפיכות דמים**, ש'מרור' הוא הוא בגימטריה 'מות', המכונה 'מר', כפי שנאמר (שמואל א טו, לב) 'אכן סר מר המות'. ואוכלים אותו בכל פה ובולעים אותו, כדי שיבולע המות לנצח (ישעיהו כה, ח). [וראה מה שביאר באופנים נוספים].

ולפי זה יש ליישב, שנקט התנא כסדר זה, משום שזהו הסדר הרגיל של עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים (סנהדרין נו, א; פסחים כה, א).

תירוץ יא. כנגד חפזון השכינה ישראל ומצרים

במכילתא (בא פ"ז) הובאו שלשה ביאורים במה שנאמר (שמות יב, יא) 'ואכלתם אותו **בחפזון**': א. חפזון השכינה. ב. חפזון ישראל. ג. חפזון מצרים.

ויש שביאר [בלילה שירה עמי (עמ' שכד)], ש'פסח מצה ומרור' הם כנגד שלשת הביאורים הללו:

הפסח מורה על חפזון השכינה, שנאמר בה (שמות יב, כג) 'ופסח ה' על על הפתח'.

המצה מרמזת לחפזון **ישראל**, שנאמר (שמות יב, לט) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, עוגות מצות כי לא חמץ, כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה'.

המרור מרמז על החפזון של **מצרים**, שסופה היתה מרה כלענה, כאשר פרעה וחילו טבעו במי ים סוף.

ולפי זה תירץ, שלכן הוזכר מרור באחרונה, כיון שהוא זכר לחפזון מצרים, ובפרט לכך שנחפזו לרדוף אחר בני ישראל בצאתם ממצרים, וכולם טבעו במי הים. וזה היה לאחר הפסח, שהוא כנגד חפזון השכינה, והמצה שהיא כנגד חפזון ישראל.

תירוץ יב. פסח ומצה כנגד אבות ואמהות

החיד"א (דברים אחדים, לשבת הגדול, עמ' קטז) ביאר ענין 'פסח מצה ומרור' כך:

הפסח רומז **לאבות**, משום שהוא לשון דילוג, ונאמר (שיר השירים ב, ח) 'מדלג על ההרים', והיינו האבות, שבזכות האבות הקב"ה דילג הקץ (ר"ה יא, א; רש"י שם ד"ה ואומר).

המצה רומזת **לאמהות**, שאשה נמשלה ללחם (רש"י בראשית לט, ו), ויש בה שאור שבעיסה, והיינו קנאה ותאוה וכיוצא בהן, אבל האמהות ניצלו מהשאור שבעיסה, ונמשלו למצה [ואף בזכותן נגאלו ישראל ממצרים].

ואם תאמר מה כל החרדה הזאת, הרי הקב"ה הבטיח 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' (בראשית טו, יד). לכן רמז **במרור**, שהיו עובדים עבודה זרה, שנקראת 'מות' (ראה **רבינו בחיי** במדבר כא, יט), והקב"ה קל קנא (שמות כ, ה), ולכן הוצרכו לזכות אבות ואמהות.

ולפי זה יש ליישב קושייתנו, שלכן נקט התנא סדר זה [ויש שהעירו, שלכאורה היה צריך להקדים מרור, שמחמתו הוצרכו לזכות אבות ואמהות].

תירוץ יג. לאחר הגאולה מרגישים בעבודה

קול הרמ"ז (פסחים פ"י מ"ה) הקשה הקושיה הראשונה, שאם מרור מורה על המרירות, היה לו להקדימו למצה.

ותירץ לפי מה שאמרו בזוהר (שמות מה, א), שכאשר אדם עוזב עבודה, אז יודע את שברון העצמות ושברון הרוח. כך ישראל, כשיצאו ממצרים, אז טעמו טעם המות, והקדוש ברוך הוא רפא אותם [ע"כ]. ולכן לאחר הגאולה שנרמזה במצה, מיד הרגישו בעבודה שהיא המרור [וראה כעין זה לעיל (תירוץ ט)].

ויש שתירצו לפי דבריו גם הקושיה השניה, שמטעם זה אף הפסח קודם למרור [וכן יש ליישב לפי התירוצים הבאים].

תירוץ יד. המרור הוא אתחלתא דגאולה

חידושי הרי"מ (הגדת הרי"מ כאן ד"ה מרור זה, עמ' קנט) הקשה כעין הקושיה הראשונה, מדוע **אוכלים** מצה שהיא זכר לחירות, ולאחר מכן מרור שהוא זכר לעבדות, ולא עושים לפי הסדר.

ותירץ [כעין ה"ל], שגם המרור הוא **אתחלתא דגאולה**, שלפני כן לא הרגישו מרירות, ורק כשהתחילה הגאולה טעמו את המרירות, ואם כן גם המרור הוא זכר לגאולה, ולכן מקדימים מצה, משום שהיא יסוד הגאולה [ובהמשך הדברים כתב, שמה שהיה מר להם היה בכך קצת גאולה, וכפי שנאמר (שמות ב, כג) 'זימת מלך מצרים ויאנחו', ולכן באה הגאולה. וזה מה שנאמר (שמות ו, ו) 'מתחת סבלות מצרים', שמה שלא יכלו לסבלם גרם לגאולה].

תירוץ טז. המרור השלים הגאולה

הצל"ח (פסחים קטז, ב ד"ה ועל) תירץ כעין זה, שהמרור הוא הגאולה האמיתית, משום שעל ידי שמררו את חייהם נשלם הזמן של הגלות בזמן קצר יותר. ולכן מסיימים במרור, משום שהוא השלמת הגאולה [וכן תירץ מהרא"ל צינץ (הגדה של פסח ברכת השיר, כאן, ד"ה ושוב הוקשה)].

תירוץ טז. כדי להגדיל השמחה

מעשי ה' (הגדה של פסח, עמ' קעה במהדורה החדשה) ביאר, שהטעם שאוכלים את המרור בסוף, הוא משום שנאמר (קהלת ז, יד) 'ביום טובה היה בטוב, וביום רעה ראה', והיינו שביום הטובה יהיה שמח, וכדי להגדיל שמחתו יזכור ימי הרעה, כי אז ישמח יותר. אבל אם יזכור ימי הרעה לפני שייטב לו, יצטער על כך [וראה ברש"י (שם) שביאר באופן אחר]. ואף כאן, ראוי לאכול קודם את המצה שהיא זכר לגאולה, ולאחר מכן את המרור, כדי להגדיל השמחה.

תירוץ יז. לולא המצה לא היינו אוכלים מרור

הדברי יואל (ליקוטי אורה, פסח והגדה של פסח, עמ' ריד) תירץ כעין זה, שבאמת היה טוב יותר להעלים לגמרי הצרות שעברו על ראשינו, אלא שאנו רוצים להזכיר חסדי המקום עלינו, ולתת שבח והודאה לפניו על חסדיו הגדולים והמרובים, שמתחילה היינו בצרה ובשביה וכעת נגאלנו ונעשינו בני חורין. ולכן מקדימים אכילת המצות הרומזות לחירות, שאם לא כן לא היה מקום כלל לאכול המרור ולהזכיר הצרות שעברו על ראשינו.

תירוץ יח. מרמז לגלות זו

עוד תירץ הדברי יואל (שם) בדרך רמז, ש'מרור זה שאנו אוכלים' בא לרמז גם על הגלות שאנו נמצאים בה עכשיו. ולכן מקדימים אכילת המצה שרומזת לחירות, כדי לרמז למה שזכו אבותינו להגאל ממצרים, ורק לאחר מכן ממשיכים באכילת המרור, שרומז גם לגלותנו.

תירוץ יט. המצה והמרור תלויים במעשיהם*

במכילתא (דרבי ישמעאל, בא, מסכתא דפסח פ"ז, וכעין זה בהגדה של פסח) אמרו: 'והגדת לבנך' (שמות יג, ח), שומע אני מראש חדש, תלמוד לומר (שם) 'ביום ההוא'. אי 'ביום ההוא' יכול מבעוד יום, תלמוד לומר (שם) 'בעבור זה', **בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך על שולחןך**.

וביאר השפתי כהן (בא ד"ה והגדת), שכוונת הדברים היא, שבזמן שהבחירה והיכולת בידך לעשות, מונחים לפניך מצה ומרור, שאם תטיב מעשיך אתה בני חורין, שלכך רומזת המצה, ואם לאו יהיה לך מרור, שרומז לשעבוד [שיענשו בגלות נוספת].

ולפי זה תירץ נפתלי שבע רצון (הגדה של פסח, כאן, עמ' קיח) [כעין הנ"ל], שלכן מקדימים מצה למרור, משום שמדובר כאן על גלות נוספת, שהיא לאחר מכן.

תירוץ כ. לכן מוסיפים שכאילו יצאנו ממצרים

עוד כתב נפתלי שבע רצון (שם), שטעם זה מספיק לאותו הדור שיצאו ממצרים, אבל הדור הזה שהוא כבר בגלות, מהראוי היה לו לאכול תחילה מרור, כנגד הגלות, ורק לאחר מכן מצה, כדי לרמוז שאם ייטיב מעשיו יהיה לו חירות. ולכן אמרו בהגדה 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', שמטעם זה אף אנו מקדימים המצה למרור [וראה מה שהרחיב בזה].

תירוץ כא. על ידי המצה הבינו את מעלת המרור

הדברי יואל (שם עמ' רז) ביאר, שישראל יצאו ממצרים קודם הזמן, משום שקושי השעבוד השלים הזמן [כמבואר לעיל (תירוץ טו)]. ונמצא שמה שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים בעבודה קשה היה טובה גדולה, שאם לא כן היו צריכים להתמהמה במצרים עוד יותר, והיו נכנסים ח"ו לשער החמישים משערי טומאה [ולא היו נגאלים]. אך טובה זו לא נודעה לישראל עד שיצאו ממצרים בחפזון, ולא הספיק בצקם להחמיץ, כי גורשו ממצרים משום שלא יכלו להתמהמה (שמות יב, לט), ואז ידעו למפרע שקושי השעבוד היה טובה והצלה לנפשותם.

* התירוצים הבאים (יט-כז) עוסקים בקושיה הראשונה, מדוע מקדימים מצה למרור, הרי השעבוד קודם לגאולה [והמסתעף].

ולפי זה תירץ, שלכן הקדים התנא 'מצה זו', שהיא משום שלא הספיק בצקם להחמיק, שעל ידי כך הבינו שגם המרור היה להם הצלה וטובה.

תירוץ כב. הרי"ף והרמב"ם הקדימו מרור למצה

הרי"ף (פסחים כה, ב) בתחילה נקט כסדר שלפנינו [פסח, מצה ומרור], ולאחר מכן הקדים מרור למצה, וכך כתב: רבן גמליאל היה אומר, כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח מצה ומרור. **פסח** - על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים וכו'. **מרור** - על שום שמרור המצריים את חיי אבותינו במצרים וכו'. **מצה** - על שום שנגאלו וכו'. וכעין זה כתב **הרמב"ם** (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"ה). [ולפי זה מיושבת קושייתנו, שאכן הקדימו מרור למצה, וראה עוד להלן בסמוך].

מקורות נוספים והוספות

כג. עוד כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' חמץ ומצה ה"ד) בסדר מצוות הלילה: ומחזיר השלחן לפניו ואומר, פסח זה שאנו אוכלין על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים וכו', ומגביה **המרור** בידו ואומר, מרור זה שאנו אוכלין על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים וכו', ומגביה **המצה** בידו ואומר, מצה זו שאנו אוכלין על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיק, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד וכו'. ובזמן הזה אומר, פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים, על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו'.

כד. רבינו מנוח (שם) כתב: ואף על פי שכתב הרב 'ומגביה מרור' ואחר כך 'ומגביה מצה', לאו למימרא שיאמר תחלה 'מרור זה', דודאי מצה זו קודם למרור זה בקריאת ההגדה, כמו שתמצא בנסחת הרב. אך הרב לא רצה לשנות לשון המשנה [ראה להלן בסמוך], שמצינו בה 'ומגביה המרור' קודם. ואפשר לומר שזכר במשנה הגבהת המרור קודם הגבהת המצה, לפי שתחלה היה השעבוד שמררו את חיי אבותינו ואחר כך גאלם.

כה. הפרי חדש (שם) כתב: וראיתי **בכסף משנה** (שם) שהביא בשם ה"ר מנוח שכתב וז"ל: רבינו כתב כסדר המשנה, אבל בהגדה 'מצה זו' קאמר תחלה, וטעם המשנה שתחלה מררו חייהם ואחר כך נגאלו, ע"כ. ובגירסתנו אינו כן. וטעמא דידן משום דקרא אקדים דכתיב (במדבר ט, יא) 'על מצות ומרורים יאכלוהו' [כמבואר לעיל (תירוץ ב)].

כו. במנהגי מהרי"ל (סדר ההגדה, אות כו) ביאר, שמה שנקט **הרמב"ם** (שם) בתחילה מרור ואחר כך מצה, הוא משום שהוא מפרש כיצד עשו בזמן הבית, ושם שייך המרור

לפסח. אבל בזמן הזה מרור דרבנן, ולכן אנו מקדימים את המצה שהיא מדאורייתא, למרור דרבנן. וראה עוד **בדף על הדף** (פסחים קטז, א ד"ה כל שלא).

כז. השולחן ערוך (או"ח תעג, ז) כתב כסדר שלפנינו: וכשמתחיל 'עבדים היינו לפרעה', מחזיר הקערה שבה המצות לפניו וקורא כל ההגדה. וכשיגיע ל'מצה זו' צריך להגביה, להראותה למסובין שתחבב המצה עליהם, וכן כשיגיע ל'מרור זה'.

תירוץ כת. כנגד שלשה אבות*

הפרי צדיק (פסח אות ה) ביאר על פי השל"ה (פסחים, מצה עשירה דרוש ב אות ריג), ש'פסח מצה ומרור' הם כנגד שלשת האבות: פסח - כנגד אברהם, מרור - כנגד יצחק, ומצה - כנגד יעקב [עיי' שם טעמיו ונימוקיו]. ולפי זה מיושבת הקושיה השניה, שלכן פתח בפסח.

אך הקשה [כקושייתנו הראשונה], שאם כן מדוע הקדים מצה למרור, היה לו לומר פסח מרור ומצה [וראה לעיל בסמוך שיש שבאמת נקטו סדר זה].

תירוץ כט. הכוונה לתוצאת המרור

עוד כתב הפרי צדיק (שם), שענין המרור אינו כנגד היסורים שסבלו, אלא כנגד התכלית שיצאה מהיסורים, שעל ידי כך זכו לבער היצר הרע, וממילא זכו לצאת מקליפת מצרים. וזה היה בזמן מאוחר מקרבן פסח, ולכן מקדימים אותו [ומכל מקום הקשה כנ"ל, מדוע מקדימים מצה למרור, וראה מה שתירץ בזה].

תירוץ ל. פסח כנגד גאולת הנפש

הכתב סופר (דרשות, לשבת הגדול, עמ' קיז) ביאר, שפסח הוא כנגד פדות הנפש, ומצה ומרור הם כנגד פדות הגוף, ולכן הרשע שואל 'מה העבודה הזאת לכם' דווקא על הפסח, עיין שם.

ולפי זה יש ליישב קושייתנו, שלכן התנא הקדים פסח, משום שהוא כנגד פדות הנפש.

---

* התירוצים הבאים (כח-מ) מיישבים בעיקר הקושיה השניה, מדוע מקדימים פסח למרור.

תירוץ לא. כהלל שהיה כורכם יחד

אמרי דוד (שמות אות רכח) הקשה כקושייתנו שבסוגריים, שסדר האכילה הוא: מצה, מרור ופסח, ואם כן מדוע לא נקטו סדר זה. ותירץ, שנקטו הסדר כהלל שהיה כורך פסח מצה ומרור ואוכלם יחד, לקיים מה שנאמר 'על מצות ומרורים יאכלוהו' (במדבר ט, א). [נראה עוד בהגדת **נפתלי שבע רצון** (כאן, עמ' קיח) שביאר כעין זה בדברי רבן גמליאל, שהוא עצמו דן בסדר של הדברים, וביאר שבזמן המקדש לא קשה, עיין שם].

תירוץ לב. קודם המרירות האמינו שיגאלו

אמרי דוד (שם) הקשה על דבריו כעיקר הקושיה, שמכל מקום הסדר היה שקודם מררו את חייהם בעבודה קשה, ולאחר מכן ה' פסח על בתי בני ישראל, ולאחר מכן לא הספיק בצקם להחמיץ.

ותירץ, שבני ישראל במצרים ידעו היטב והאמינו שהקב"ה יגאלם ויוציאם משם, שכן היתה להם קבלה מאבותיהם, ותמיד התנחמו בכך. ונמצא שתמיד המרירות באה לאחר שידעו בלבם שיגיע הזמן שבו ימצאו טובות ונחמות, ורק לאחר מכן באה המרירות. וכדי לספר צדקות אבותינו במצרים, שהאמינו גם בתוקף הגלות שה' יגאלם, הזכיר התנא את המרור לבסוף.

תירוצים נוספים והוספות

לג. יש שתייצו, שהתנא נקט לפי סדר החשיבות, והפסח הוא החשוב ביותר, משום שהוא קדשים, והשאר חולין, ולכן פתח התנא בפסח.

לד. יש שהוסיפו, שהפסח והמצה חמורים ממרור, משום שיש בהם כרת, ולכן מזכירים המרור לבסוף.

לה. מהר"י אברבנאל (שם) ביאר, שמקדימים הפסח משום **שנעשה בו נס** [כמובא לעיל (תירוץ א)], ויש לברר דבריו בכמה אופנים:

הארחות חיים (ח"א סדר ליל הפסח אות כח) כתב בשם **האבן עזרא**: טעם איסור שבירת עצם בפסח משאר קרבן, כדי שיראו המצרים העצמות שלמים, ויכירו שהם עצמות תועבותם, וידעו כי העברים אכלו אלקי המצרים, ועם כל זה לא יזיקום כל כך, וזה נס גדול. ואם יהיה העצם נשבר, לא יהיה נכר אם הוא מבהמה אחרת או ממין אלקיהם. על כן נאכל על השבע, כדי שלא ישברו בו העצם, כי כשהאדם רעב יש לחוש לשבירת העצם.

לו. התוספות (שבת פז, ב ד"ה ואותו) כתבו: ועל כן קורין אותו 'שבת הגדול', לפי שנעשה בו נס גדול, כדאמרין במדרש (תנחומא בא ס' יח): כשלקחו פסחיהם באותה שבת, נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל, ושאלום למה היו עושין כך. אמרו להן זבח פסח לה', שיהרג בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל, ולא רצו, ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה.

לז. בדת זקנים (שמות יב, ג) כתבו: ועוד אתמר במדרש, כי כשלקחו הפסח בעשור לחדש שבת היה [וכו'], וכשראו המצרים כשלוקחין הפסחים לשחוט, **נתקבצו עליהם להרגן, כי יראתן של מצרים ה' בהמות. ועשה להם הקדוש ברוך הוא נס וניצולו.** ולכך קרוי 'שבת הגדול', מפני גדול [גודל] הנס.

לח. הטור (או"ח ס' תל) כתב [כעין זה]: ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו **שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר.** ועל שם אותו הנס, קורין אותו 'שבת הגדול'.

לט. הקדושת לוי (יתרו ד"ה ומזה) כתב: ולכאורה יש להבין מפני מה יחסו וקראו לזה הנס 'גדול' יותר משאר ניסים, וכי לא היו ניסים גדולים יותר מזה הנס, והא נס דקריעת ים סוף, ושאר ניסים שעשה השם יתברך עם עמו ישראל, היו יותר גדולים מזה הנס. אך רמזו לנו, שישראל בעת הזאת עבדו להשם יתברך במוחין דגדלות, וכל מי שעובד להשם יתברך במוחין דגדלות אזי אין לו שום מורא ופחד מכל איזה מאורע שבא עליו, כאשר ביארנו למעלה. ולזה קראו אותו 'נס גדול', שנעשה בגדלות השכל, שלא היה להם שום מורא ופחד מן המצריים, אף על פי שהיו רוצין לשחוט את אלהיהם.

מ. יש שביארו, שכוונת מהר"י אברבנאל (שם) לעצם הנס, שהקב"ה הרג את בכורות מצרים ופסח על בתי בני ישראל, שעל שם כך נקרא בשם 'פסח'.

עיון ההלכה

שאלות והערות
בהספק לימוד שבועי

תוכן עניני עיון ההלכה

כללי ההשתתפות ..... קעה

לוח ההספק ל'עיון ההלכה' ..... קעח

שבוע פרשת צו ..... קפ

שבוע חול המועד ..... קפב

שבוע פרשת שמיני ..... קפד

שבוע פרשת תזריע - מצורע ..... קפו

שבוע פרשת אחרי מות - קדשים ..... קפח

שבוע פרשת אמור ..... קצ

שבוע פרשת בהר - בחוקתי (גליון קעז) ..... קצב

הודאה בדבר חלוקת מלגת עיון ההלכה לגליונות
קסח - קעב מפורסמת בתחילת הגליון

תשובות ל'עיון ההלכה' בשבוע של יום טוב פסח
ובשבוע חול המועד הבעל"ט, ניתן לכתוב עד יום
שני כ"ו ניסן בלילה. הלימוד חייב להיות במועדו

הננו לשוב ולהדגיש כפי שמפורסם בהדגשה בכללי
עיון ההלכה בכל גליון, כי אין התחייבות על מינימום
מלגות שיחולקו בכל גליון. החלוקה תתקיים בע"ה
על פי הגרלה על כל גליון, לפי גובה התרומה
שתתקבל לגליון זה. כאשר נעשה כל מאמץ בע"ה
להמשיך ולחלק מלגות רבות וגבוהות ככל האפשר

כללי ההשתתפות

ההספק השבועי:

ההספק השבועי נקבע על כשני דפי משנה ברורה, ונכלל בו: שולחן ערוך, משנה ברורה, ביאור הלכה ושער הציון (לא כולל טור ב"י ושאר נו"כ). ההספק הוא לכל שבוע בנפרד, ואין להעבירו לשבוע אחר. אחת לכשלושה חדשים תערך בע"ה חזרה על החומר הנלמד, בהספק החזרה אין חובה ללמוד ביאור הלכה ושער הציון. (בגליון זה מפורסם לוח ההספק השבועי עד לערב ראש השנה הבעל"ט, ויש לנהוג על פיו גם אם ארע איחור בזמן קבלת הגליונות). ניתן לשמוע את לוח ההספק בקו המידע של 'עיון ההלכה': 076-8178005 שלוחה 2. וכן מופיע בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות' תחת קטגוריית 'עיון הפרשה'.

זמן הלימוד:

זמן הלימוד הוא לכה"פ שעה בשבוע בחומר ההספק השבועי, מיום ראשון ועד למוצ"ש (המעוניין יכול להכליל את מוצ"ש בשבוע שלאחריו, אך אין להחשיב את מוצ"ש גם כשבוע שעבר וגם כשבוע שלפניו). אין להכליל בזמן זה לימוד חומר נוסף מלבד ההספק השבועי. כמו"כ אין להשלים זמן לימוד משבוע לשבוע, אלא במקרים חריגים ממש וכמה דקות בלבד. זמן כתיבת התשובות אינו נכלל בשעת הלימוד. יש ללמוד את כל ההספק השבועי גם אם מתארך יותר משעה).

זמן עניית התשובות:

יש להשיב על השאלות מדי שבוע על החומר השבועי. במקרה חריג אחד פעמי ניתן לאחר את מענה התשובות בזמן מועט. בשבוע חול המועד ניתן להשיב תשובות עד יומיים אחרי יום טוב אחרון. הלימוד חייב להיות במועדו.

כללי התשובות:

שאלות 'עיון ההלכה' נכתבו על ידי צוות ת"ח מופלגים, במטרה לסכם את החומר השבועי הנלמד. בהחלטת רבותינו שליט"א, ומתוך רצון להביא לידיעה ברורה ללא הכבדה על המשיבים שליט"א, ניתן לעיין בספר המשנ"ב בזמן עניית התשובות. על התשובות להיות מלאות על כל חלקי השאלות (השאלות הם על חומר המפורש במ"ב בביה"ל ובשעה"צ או בדוגמאות הנלמדות מתוך דבריו). אין חובה להשיב על השאלות 'לפלפולא'. יש לענות לפחות על 4 מתוך 5 השאלות בכל שבוע. אין להעתיק תשובות מאחר אף אם החומר נלמד בצוותא. התשובות יבדקו בע"ה על ידי צוות מיוחד שמונה לשם כך, ורק תשובות הנכללות באמור לעיל יחושבו לקבלת המלגות. יש לכתוב את תשובות 'עיון ההלכה' על דפים נפרדים מדפי התשובות ל'עיון הפרשה'. את התשובות יש לשלוח עד התאריך האחרון המופיע על גבי טופס סימון

התשובות שנענו. מומלץ לציין גם על גבי דפי התשובות את מספר הקוד האישי, למניעת טעויות.

השתתפות במדור 'עיון ההלכה' בלבד:

לשם קבלת מלגת 'עיון ההלכה' אין חובה להשתתף בשאר מדורי הגליון, וניתן להשיב על מדור זה בלבד. **המלגות ניתנות למשיבים על 'עיון ההלכה' של גליון שלם**, לכן אין אפשרות להשיב רק על חלק מן השבועות שבגליון.

טופס התשובות:

יש לצרף לתשובות את 'טופס סימון תשובות' הנמצא ב'דפי הטפסים' שבסוף הגליון, ולמלא את כל הפרטים כמצוין בטופס. הטופס הוא **משותף** לכל מדורי הגליון, ואין לגזורו לשני חלקים אלא לשולחו בשלימות. מי שאין בידו קוד אישי, יש למלא את כל הפרטים כמפורט על גבי הטופס, על מנת לקבל קוד אישי. השתתפות ב'עיון ההלכה' ובשאר מדורי הקובץ **מותנית ברכישת גליון**. לא יתקבלו תשובות עם טופס מצולם, גם בצירוף תשלום (מצטרף חדש ימלא את פרטיו כמפורט ב'טופס סימון תשובות').

שעות סדרי הכולל:

מטרת 'עיון הפרשה' מעת הקמתו על ידי מרנן ורבנן זצוק"ל ויבלחט"א, להרבות תורה ועמלה בקרב בני התורה. ולפיכך ח"ו שיביא לאיזה רפיון בסדרי הלימוד הקבועים, וודאי במקום שיש קפידא מצד הנהלת הכולל שלא לעסוק בלימודים אחרים מלבד החומר הנלמד במסגרת הכולל.

חלוקת המלגות והשתתפות בהגרלה:

בהתיעצות עם רבותינו שליט"א, ומתוך רצון הנדיב הדגול שליט"א לסייע בידי עמלי התורה, נקבע כי המלגות יחולקו על ידי מתן 'קופונים' לרשתות המזון הגדולות שבכל עיר ועיר. המלגה היא בל"ג בסך 200 ₪ לגליון, ותינתן לעונים **בקביעות** על מדור 'עיון ההלכה', ולא בהשתתפות בגליון אחד בלבד, ואין צ"ל שאין אפשרות לענות על חלק מגליון.

המלגה תחולק על פי הגרלה בין הזכאים למלגה, כמות הזוכים וגובה המלגה יהיו לפי גובה התרומה שתתקבל עבור כל גליון. כל המלגות מחולקות על דעת רבותינו שליט"א.

המלגות לגליונות קסה - קעב, יחולקו בע"ה עם מלגת חג הפסח תש"פ הבעל"ט. **המלגות לגליונות קעג - קעז,** יחולקו בע"ה עם מלגת ירח האיתנים תשפ"א הבעל"ט.

כמו כן משתתפים משיבי 'עיון ההלכה' בהגרלה הרגילה מבין משיבי הגליון, כפי כללי ההגרלה המפורסמים בפתח הגליון.

מלגות החגים וקרן 'בתורתנו יהגה':

מלגות החגים במסגרת 'עיון הפרשה', מחולקים בין משיבי 'עיון הפרשה' על מדוריו השונים, ללא קשר למדור 'עיון ההלכה'. תשובות על מדור 'לפלפולא' ב'עיון ההלכה' מצטרפות לתשובות על שאר מדורי הקובץ להערכת הזכאות למלגות הנ"ל {דהיינו: לצורך קבלת מלגות אלו אין חובה לענות על השאלות 'לפלפולא', אך תינתן עדיפות למשיב על השאלות 'לפלפולא' אם עדיין אינו זכאי למלגות אלו בעד תשובותיו על שאר מדורי הקובץ}.

מלגות לבחורים

התוכנית מיועדת גם לבחורי הישיבות נ"ו, על פי כל הכללים דלעיל. אחת לחצי שנה תערך בל"ג הגרלה בין המשיבים על מלגות ופרסים יקרי ערך. תשובות על גליון שלם מזכה זכיה אחת בהגרלה. אין להשתתף בתוכנית על חשבון סדרי הישיבה.

מענה ממוחשב:

השקנו בס"ד קו טלפון מיוחד לכל עניני 'עיון הלכה', שמספרו: 076-8178005. בקו זה ניתן לקבל בשלוחה 1 אישור על קבלת תשובות לפי גליון, ובשלוחה 2 שמיעת לוח ההספק. מידע על זכאות למלגה ניתן לקבל בקו: 076-8178003 (מתעדכן בזמני חלוקת המלגות).

מענה אנושי:

עקב העומס הגדול על קו המענה האנושי (076-8178007), לצערנו על אף הגדלת צוות המשרד ושעות פעילות המשרד, לא נענו חלק מהשיחות. בקשתנו בזאת מהמשיבים הנכבדים שליט"א לפנות למענה האנושי רק בנושאים דלהלן: בירורים בנושא מנויים, בירורים בנושא קוד אישי {שחזור קוד אישי ניתן לקבל במענה ממוחשב}, בירורים בנושא מלגות קבועות בה"ק, ותרומות בכרטיסי אשראי. הפונה בנושאים אחרים, מלבד שלא יזכה למענה, גורם להכבדה על המערכת ולנזק לשאר הציבור. כמו"כ בקשתנו מכל הפונים, להכין מראש את מספר הקוד האישי, לשם מענה יעיל וזריז.

בירורים בדוא"ל:

לבירורים על שאלות המדור בלבד, ניתן לפנות לכתובת: 5879@okmail.co.il
לבירורים כלליים בכל נושאי 'עיון ההלכה' ניתן לפנות לכתובת המערכת: iyun@actcom.co.il

בברכת התורה

מערכת 'עיון הפרשה'

לוח ההספק ל'עיון ההלכה'

עד לערב ראש השנה תשפ"א

תאריך	הלכות	סימנים
-------	-------	--------

פרשת ויקרא כו אדר - ג ניסן	מי שהחשיך, ותפילה	מסימן רסו סעיף ג עד סוף סימן רסז
-------------------------------	----------------------	-------------------------------------

פרשת צו ד ניסן - י ניסן	תפילה, וקידוש	מסימן רסח סעיף א עד סוף סימן ער
שבת חול המועד יא ניסן - יז ניסן	קידוש	מסימן רעא סעיף א עד סימן רעא סעיף ו
פרשת שמיני יח ניסן - כד ניסן	חזרה כללית	מסימן רס סעיף א עד סוף סימן רסב
פרשת תזריע - מצורע כה ניסן - א אייר	חזרה כללית	מסימן רסג סעיף א עד סימן רסד סעיף ג
פרשת אחרי מות - קדשים ב אייר - ח אייר	חזרה כללית	מסימן רסד סעיף ד עד סוף סימן רסז
פרשת אמור ט אייר - טו אייר	חזרה כללית	מסימן רסח סעיף א עד סימן רעא סעיף ו

פרשת בהר-בחוקת טז אייר- כב אייר	קידוש	מסימן רעא סעיף ז עד סוף סימן רעא
פרשת במדבר כג אייר - כט אייר	קידוש	מסימן רעב סעיף א עד סימן רעג סעיף א
פרשת נשא א סיון - ז סיון	קידוש ובציעת הפת	מסימן רעג סעיף ב עד סוף סימן רעד
פרשת בהעלותך ח סיון - יד סיון	שימוש לאור הנר, וא"י שהדליק נר	מסימן ערה סעיף א עד סימן רעו סעיף א

תאריך	הלכות	סימנים
פרשת שלח לך טו סיון - כא סיון	א"י שהדליק נר וגרם כיבוי	מסימן רעו סעיף ב עד סימן רעז סעיף ב
פרשת קרח כב סיון - כח סיון	גרם כיבוי וטלטול הנר	מסימן רעז סעיף ג עד סוף סימן רעט
פרשת חקת כט סיון - ה תמוז	תפילת שבת וקה"ת	מסימן רפ סעיף א עד סימן רפד סעיף ב
פרשת בלק ו תמוז - יב תמוז	קה"ת, שמו"ת ותפילת מוסף	מסימן רפד סעיף ג עד סוף סימן רפו
פרשת פינחס יג תמוז - יט תמוז	חזרה כללית	מסימן רעא סעיף ז עד סימן רעג סעיף א
פרשת מטות-מסעי כ תמוז - כו תמוז	חזרה כללית	מסימן רעג סעיף ב עד סימן רעו סעיף א
פרשת דברים כז תמוז - ד אב	חזרה כללית	מסימן רעו סעיף ב עד סוף סימן רעט
פרשת ואתחנן ה אב - יא אב	חזרה כללית	מסימן רפ סעיף א עד סוף סימן רפו
פרשת עקב יב אב - יח אב	צער בשבת, ומאה ברכות	מסימן רפז סעיף א עד סוף סימן רצ
פרשת ראה יט אב - כה אב	שלוש סעודות ומנחה וערבית	מסימן רצא סעיף א עד סוף סימן רצג
פרשת שופטים כו אב - ב אלול	הבדלה	מסימן רצד סעיף א עד סוף סימן רצו
פרשת כי תצא ג אלול - ט אלול	הבדלה	מסימן רצז סעיף א עד סוף סימן רחצ
פרשת כי תבוא י אלול - טז אלול	הבדלה, ומוצאי שבת	מסימן רצט סעיף א עד סוף סימן ש
פרשת נצבים וילך יז אלול - כג אלול	הוצאה	מסימן שא סעיף א עד סימן שא סעיף יד

שבוע פרשת צו - תפילה, וקידוש

מסימן רסח סעיף א

עד סוף סימן ער

א] טעה והתחיל תפילת חול בשבת או ביו"ט - א, נזכר באמצע ברכה: (א) בערבית, שחרית ומנחה. ומ"ט. (ב) בתפילת מוסף, ומ"ט. ב, היה סבור שהוא חול, כיצד ינהג כשאמר רק תיבת 'אתה' ונזכר: (א) בשחרית. (ב) בערבית ובמנחה. ג, היה יודע שהוא שבת ונזכר: (א) לאחר שאמר תיבת 'אתה' ומ"ט. (ב) לאחר שאמר 'אתה חונן', ומדוע.

ב] התפלל תפילה של חול בשבת - א, הזכיר של שבת בתוך שמונה עשרה, האם יצא. ב, במוסף, אם אמר רק: 'יהי רצון שנעשה לפניך חובותינו' וכו', האם יצא. ג, טעה והתפלל של חול בשבת, איך ינהג אם נזכר: (א) לאחר שעקר רגליו. (ב) קודם שעקר רגליו. (ג) קודם מודים, לכתחילה ומ"ט, ובדיעבד, ד, ספק התפלל של חול בשבת איך ינהג.

ג] החליף תפילות שבת זו בזו - א, האם חוזר: (א) אם כבר סיים הברכה. (ב) אם נזכר באמצע הברכה. ב, החליף מוסף באחרת, מה הדין ומ"ט: (א) נזכר קודם שעקר רגליו, איך ינהג, ומדוע. (ב) אם נזכר אחר שעקר רגליו. (ג) אם נזכר קודם שהזכיר 'רצה'. ג, החליף אחרת בשל מוסף, מה הדין ומ"ט: (א) עקר רגליו. (ב) נזכר קודם שעקר רגליו, ואפילו באמצע ברכה.

ד] אמירת 'ויכולו' אחר מעריב - א, מה טעמה. ב, מדוע אומרים אותו במעומד. ג, בכמה אומרים אותו, ומ"ט. ד, כיצד ינהג המתפלל יחידי. ה, שכח לומר בבית הכנסת, איך ינהג.

ה] לצאת בברכת 'מעין שבע', ידי חובת תפילת ערבית - א, התפלל של חול ולא הזכיר של שבת, או שלא התפלל כלל, או חיסר משיב הרוח, ושמע מש"צ ברכה מעין שבע, איך ינהג ומ"ט. ב, היוצא מהש"ץ איך צריך לנהוג. ג, אם כבר אמר הש"ץ ברכה מעין שבע, האם יצא היחיד במעין שבע. ד, מה הדין ביו"ט שחל להיות בשבת, ומ"ט.

לפלפולא

התפלל לשם תפילה מסוימת, האם יכולה לעלות לשם תפילה אחרת

בש"ע (סי' רסח סעי' ו) פסק: 'הטועה בתפלת שבת והחליף של זו בזו אינו חוזר. וי"א שאם החליף של מוסף באחרת או אחרת בשל מוסף, חוזר'. וכתב שם במ"ב (ס"ק יז) דאיידי שאמר נוסח של מוסף וכוונתו היתה לשחרית, דבכה"ג אינו יוצא ידי חובת שחרית, ומ"מ יוצא ידי חובת מוסף אף שכוונתו היתה לתפילת שחרית כיון שעכ"פ הוא אמר נוסח של מוסף.

וכן כתב במ"ב (סי' קח ס"ק ה) דבדיעבד בשביל השלמת תפילת ערבית שהיא רשות, יוצא בשמיעת חזרת הש"ץ. והשתא אי נימא דאיכא חסרון היכא שחושב לשם תפילת חובה אחרת, א"כ כאן הרי הש"ץ מכווין לשם תפילת שחרית והוא מכווין לשם תפילת ערבית, והיאך עולה לו בשביל תפילת ערבית. ועל כרחק היינו טעמא דכיון שהברכות שוות, אין חסרון במאי דמכווין לתפילה אחרת. ואכן כך כתב הבר"י יוסף (שם סק"א) שאף שהש"ץ מכווין לתפילת שחרית והוא מכווין לשם מעריב, יוצא, כיון שהברכות כי הדדי נינהו. וביותר כתב המ"ב (שם ס"ק ד) שש"ץ במנחה יכול **לכתחילה** לכוון בחזרתו לצאת תשלומי שחרית.

וכן כתב במ"ב (סי' קח ס"ק כא): 'ומי שבא לבה"נ סמוך לערבית והתפלל ערבית מבע"י ועדיין לא התפלל מנחה, אף שלכתחילה שלא כהוגן עשה, שהיה לו להתפלל תפילת י"ח לשם מנחה בעוד שהקהל מתפלל ערבית, מ"מ אין לדמותו להזיד ולא התפלל כיון שעדיין לא עבר זמן המנחה'. והיינו דבכה"ג שהתפלל מעריב בזמן מנחה, קודם שהתפלל מנחה, שייך תשלומין. ולכאורה צ"ע אמאי התפילה שהתפלל לשם ערבית לא תעלה לו לשם מנחה.

ועוד כתב הבי"ל (סי' פט סעי' א ד"ה ואחר) שאם מתפלל שחרית אחר שעבר חצי שעה מחצות, ברכותיו לבטלה, אלא יתפלל מנחה תחילה ואח"כ תשלומים לשחרית. וקשה אמאי ברכותיו לבטלה, שתעלה לו תפילתו שנתכוין לשחרית בתורת מנחה והמנחה תהיה בתורת תשלומים לשחרית. ומבואר לכאורה שאם חשב להתפלל תפילה מסוימת, אין יכול לעלות לו לתפילה אחרת.

מאידך נראה דמצינו שאם מכווין לתפילה אחת אינו יוצא ידי חובתו בתפילה אחרת. דהנה כתב השו"ע (סי' קח סעי' א): 'טעה או נאנס ולא התפלל שחרית, מתפלל מנחה שנים, הראשונה מנחה והשנייה לתשלומין. ואם היפך לא יצא ידי תפלה שהיא תשלומין, וצריך לחזור ולהתפלל אותה. וכן הדין בכל מקום שצריך להתפלל תפלה לתשלומין', ועי"ש הכרעת המ"ב (ס"ק ז): 'ומ"מ טוב יותר שבעת שחוזר ומתפלל יתנה ויאמר אם איני מחויב להתפלל פעם שנית, אני מתפלל אותה בתורת נדבה', עכ"ל. ולכאורה כיון שדינו להתפלל בתחילה את החובה ואח"כ את התשלומין, א"כ אף אם הקדים וכיוון בראשונה לתשלומין, נימא דהראשונה תעלה לחובה והשנייה לתשלומין.

ועייין ב'דעת נוטה' (הלכות תפילה) ששאלו למרן הגר"ק שליט"א במי שנאנס ולא התפלל ערבית עד סוף הלילה, וטעה וחשב שהוא עומד לפני עלות השחר והתפלל ערבית ואח"כ נודע לו שכבר היה עלות השחר, אם עולה לו תפילה זו לשם שחרית. וכתב בתשובתו: 'יתכן שיצא ידי שחרית'. וצ"ע.

שבוע חול המועד - קידוש

מסימן רעא סעיף א

עד סימן רעא סעיף ו

א] האם מותר לקדש, והאם מצוה להזדרז - א, בתוך חצי שעה דקודם הלילה, ב, קודם שהגיע הזמן דחצי שעה. ג, איך ינהג כשאינו תאב לאכול.

ב] קטן, האם מוציא יד"ח, ומדוע - א, גדול שכבר התפלל ערבית: (א) כשהקטן טרם התפלל. (ב) כשהקטן התפלל כבר. ב, האם יועיל שיאמר הגדול עם הקטן מילה במילה. ג, בן י"ג שלא ידוע אם הביא שתי שערות, האם מוציא גדול שכבר התפלל, ומ"ט.

ג] קידוש היום - א, קידוש של שבת: (א) חיובו מנלן. (ב) האם יוצא יד"ח בתפילה. (ג) האם מעכב הזכרת יציאת מצרים. ב, קידוש של יו"ט: (א) מהו המקור לקדש. (ב) כשחל יו"ט בע"ש ויש לו רק כוס אחת, איזה קידוש יעשה עליה.

ד] נשים בקידוש - א, האם חייבות, ומנלן. ב, קטן, האם מוציא נשים, ומ"ט: (א) באשה שלא התפללה. (ב) באשה שהתפללה, ומ"ט. ג, האם יועיל שתאמר עמו מילה במילה, ואיך תנהג בפת או ביין בשעת הקידוש. ד, אשה, מה הדין להוציא איש: (א) מבני ביתה. (ב) שאינו מבני ביתה, ומ"ט.

ה] דיני קדימה - א, מה קודם, ומדוע: (א) יין לקידוש, וצרכי סעודה. (ב) צרכי סעודה, לכבוד היום, ולכבוד הלילה. (ג) יין לקידוש הלילה, ולקידוש היום. ב, יש לו לקידוש הלילה, ואין לו לקידוש היום ולכבוד היום, כיצד ינהג, ומ"ט. ג, יין לקידוש הלילה, וצרכי סעודה של לילה ושל יום, מה קודם ומדוע: (א) כשיש לו פת. (ב) כשאין לו פת. (ג) כשהפת חביבה לו יותר מיין.

בשבוע הבא מתחילים חזרה

לפלפולא

בדין ערבות לנשים

כתב בשעה"צ (סי' רעא אות ט): עיין בפמ"ג בפתיחה שמסתפק בזה, דאולי אשה אף על פי שמחוייבת אינה בכלל ערבות שתוכל להוציא כשיצאת כבר, ונשאר בספק. וגם הדגול מרבבה הלך בשיטה זו שאינה יכולה להוציא. אבל הגאון רע"א איגר בתשובה סימן ז' וכן בחידושיו, חלק על הדגול מרבבה והאריך להוכיח בראיות דאשה, במה שמחויבת מן התורה, הרי היא בכלל ערבות כאיש ויכולה להוציא, עיין שם, ע"כ.

ומצאנו לכאורה חילוק בנידונים אם יש ערבות לנשים, דהנה קיי"ל (סי' תקפט סעי' ו) דאף מי שכבר יצא ידי חובתו בתקיעת שופר יכול להוציא נשים. וכתב הרמ"א שם דאע"פ שהמנהג דנשים מברכות על מצות עשה שהז"ג, מ"מ אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו ידי חובתם. אך מבואר שהתקיעות עצמן יוצאות ידי חובה אף מאיש שכבר יצא ידי חובה, וחזינן דיש דין ערבות לנשים, דאי אין ערבות לנשים הרי אינה שומעת כלל קול שופר של מצוה [וע"ע בזה בביה"ל (סי' קצ ס"ד ד"ה יטעום)]. ומאידך בביאור"ל (סי' תרפט ס"א ד"ה ונשים), כתב גבי מגילה דנשים אפילו על עצמן לא נתערבו. וצ"ע.

שבוע פרשת שמיני - חזרה כללית

מסימן רס סעיף א

עד סוף סימן רסב

א] הכנות לשבת - א, גילוח הציפורנים: (א) אימתי, ומ"ט. (ב) איך הוא סדר נטילתן, והאם צריך לנהוג כן. (ג) האם נוטלים ציפורנים בראש חודש, ואם חל בע"ש. (ד) האם יטול ציפורני הידים והרגלים ביום אחד. ב, תספורת: (א) אימתי מצוה לגלח. (ב) האם יגלח בר"ח, ואם חל בע"ש. ג, יזרז אנשי ביתו לגמור כל המלאכות: (א) אימתי, ומ"ט. (ב) אם הוא בבית המדרש, איך ינהג. (ג) באיזו דרך יזרז את בני ביתו, ומ"ט. ד, רחיצת גופו: (א) איך יזהר שלא יבוא עי"ז לחילול שבת. (ב) האם אף הנשים במצות רחיצה.

ב] ספק חשיכה והוא בין השמשות, האם מותר לעשות דברים אלו, ומ"ט - א, שיתופי מבואות. ב, עירובי תבשילין. ג, הטמנה. ד, שאר איסורי דרבנן. ה, עירובי תחומין, לדבר מצוה, ולדבר הרשות. ו, עירובי חצרות.

ג] כניסת השבת - א, פרישה ממלאכה קודם השבת: (א) מאימתי יש להיזהר שלא לעשות מלאכה לכתחילה בע"ש. (ב) איך ינהג המחמיר על עצמו. ב, כיצד ינהג בכניסת שבת.

ד] סידור הבית לכבוד השבת - א, איזה שולחן צריך לסדר. ב, אלו מיטות צריך להציע. ג, תיקון עניני הבית: (א) כיצד יתקן את הבית לכבוד שבת. (ב) איך ינהג בסעודת הלילה בניקיון הרצפה. ד, עריכת השולחן: (א) אימתי יסדר שולחנו. (ב) כמה מפות יהיו על השולחן, ומ"ט.

ה] בגדים נאים לשבת - א, מהו המקור לזה. ב, האם צריך להחליף: (א) חלוקו. (ב) טליתו. ג, הנמצא בדרך או בבית הנכרי, האם צריך להחליף מלבושיו, ומ"ט. ד, איך ינהג מי שאין לו בגדי שבת. ה, במה צריך להיזהר, כדי שלא יטנף את בגדי השבת.

לפלפולא

זמן תוספת שבת וי"ט, איזה יום הוא והנפק"מ

נחלקו הט"ז (סי' רצא סק"ו) והב"ח (סי' תעב סעי' א) אם אפשר לצאת ידי חובת סעודת שבת, בזמן תוספת שבת. שהרי ג' סעודות בשבת ילפינן בגמ' (שבת קיז, ב) מדכתיב: 'אכלוהו היום כי שבת היום לה', היום' וגו' (שמות טז, כה), ג' פעמים 'היום'. וא"כ נהי דחלה קדושה בזמן התוספת אך אכתי אינו 'יום' השבת. וכתב הב"ח בשם המהר"ל, דצריך לאכול כזית אחר צה"כ. והט"ז ס"ל דאפשר לאכול כל הסעודה קודם השקיעה. ובמשנ"ב (סי' רסז סק"ה) הביא שתי שיטות בזה.

ויש לדון בביאור פלוגתתם בגדר תוספת שבת [ע"פ ביאור הגר"א ליו"ד סי' קצו ס"ק ו], האם חלה רק קדושה, או שהשבת עצמה התחילה מזמן התוספת ודוק.

והנידון להט"ז: א, ביום הושע"ר, אם אפשר להקדים לאכול מבעו"י סעודת שמיני עצרת [עי' סי' תרסח, שנחלק שם הט"ז עם מהרש"ל לענין בני חו"ל שהדין שאוכלים בסוכה בשמיני עצרת ולא מברכים, אם בזמן תוספת יום טוב דשמ"ע יכול לאכול ולא לברך, והט"ז שם אכן מסיק דאוכל ולא מברך, כמו בלילה ממש, ודלא כרש"ל שחושש דבעי ברכה ולכן כתב שימנע מלאכול. וכן השיג על הט"ז בדגול מרבבה שם. ונוגע גם לדין בא"י לעצם חיוב האכילה בסוכה בזמן תוספת שמיני עצרת, וכבר כתב בזה המנח"ח מצוה שכ"ג סק"ב והראה לכאורה הכרח מהגמרא דבזמן תוספת יו"ט דשמיני, חייבים בסוכה ולא אמרינן דסתרי אהודי, ודלא כהט"ז]. ב, בליל שבועות, האם אין חשש להקדים את התפילה קודם הלילה כדי שיהיה שבעה שבועות תמימות (עי' מ"ב ריש סי' תצד) וצ"ע סתירת שיטת הט"ז בזה. ג, ביום ב' דר"ה שחל בערב שב"ק, וקיבלו את השבת מבעו"י האם יכולים עדיין לצאת ידי תקיעת שופר (סי' תר ט"ז סק"ב). ד, ועוד יש לדון בזה, אם אפשר לישאל על קבלת שבת, ודוק.

שבוע פרשת תזריע מצורע - חזרה כללית

מסימן רסג סעיף א

עד סימן רסד סעיף ג

א] דין האורח - א, כשיש לו חדר מיוחד, ואשתו מדלקת עליו בביתם, או שאינו נשוי. ב, אין לו חדר מיוחד ואין מדליקים עליו בביתו: (א) כשאוכל בפני עצמו. (ב) בסמוך על שולחן בעה"ב.

ב] דין בעה"ב - א, כשהוא אצל אשתו, מה הדין בחדר שלו: (א) לברכה. (ב) להדלקה. ב, כמה בעלי בתים שאוכלים במקום אחד, האם כל אחד מברך על מנורה שלו, ומ"ט: (א) לשיטת המחבר והי"א והכרעת הרמ"א. (ב) מה הדין ביש לאחד מהן חדר המיוחד לו.

ג] הדלקת נרות במקום האכילה - א, המדליקים בזויות הבית ואוכלים בחצר, מה דינם לענין הברכה: (א) אם אין הנרות ארוכים שדולקים עד הלילה. (ב) אם בבית שהדליק, משתמש לאור הנר לצורך הסעודה. ב, המדליק בבית במקום אכילה, אך אין דולקים עד הלילה, מה הדין, ומ"ט: (א) למצוה ולברכה. (ב) למצוה מן המובחר. ג, נרות שעל השולחן, ושאר נרות שבבית: (א) מה הדין כשיש הרבה נשים, ואין לכל אחת שולחן בפני עצמה. (ב) היכן מברך אורח שיש לו חדר מיוחד לעצמו, ואינו אוכל שם.

ד] קבלת שבת בהדלקת הנר או בתפילה - א, שיטת בעל הלכות גדולות: (א) במה חלה קדושת שבת. (ב) האם מועיל תנאי שאינה מקבלת שבת. ב, לשיטת תוס' והרא"ש, במה חל עליו שבת. ג, בהכרעת הרמ"א: (א) מה המנהג באשה המדליקה. (ב) באיש. (ג) מה דין תנאי באשה. ד, יחיד המתפלל ערבית של שבת מבעו"י, מה דינו: (א) כשהקהל לא התפללו עדיין. (ב) האם מועיל תנאי בזה, ומ"ט.

ה] יחיד שלא התפלל מנחה, והציבור קבלו שבת: א, כיצד ינהג (א) אם לא קבל שבת עמהם, ומ"ט. (ב) אם קבל שבת עמהם, ומ"ט. ב, בא לבית הכנסת סמוך לקבלת הצבור שבת, איך ינהג בתפילת מנחה, ומ"ט.

לפלפולא

להדליק מנר לנר בנרות של שבת ויו"ט

כתב המ"ב (סימן רסג סק"ד): ומותר להדליק מנר לנר בין אם מדליק שנים או יותר, ואין בזה משום ביזוי מצוה, דכולן של מצוה הם. אבל אסור להדליק קיסם או נר של חול מנר של שבת משום ביזוי מצוה. ונהגו להחמיר בזה אפילו אם כוונתו כדי להדליק בו נר אחר של שבת, ע"כ.

יש לדון בנר של יו"ט שהוציאו מן הבית מחמת שמפריע לו לישן, האם עדיין דינו כנר של מצוה כיון שלא נדחה לגמרי ממצותו, או דמיקרי נר שנגמרה מצותו, ויהיה דינו כנר של חול.

ועוד יש לדון אם מדליק נר ביום טוב מחמת שנרו הולך להיכבות, אם גם דינו כנר של מצוה שמותר להדליקו מנר אחר של מצוה, או דלמא כיון שכבר קיים מצות הדלקה שוב אינה מצוה [ובמ"ב (סי' תקיד סעיף ה סק"ל) כתב שכל נר שמדליק ביו"ט להרבות אור בביתו, נר של מצוה מיקרי. וביותר כתב בביאורו"ל שם ד"ה נר של בטלה, שאם לא הדליק נר של יארצייט ידליקנו במקום שאוכל והוי שוב נר של מצוה. הרי דאפילו אם לא כבה נרו אלא מדליק לתוספת אורה, הוי מצוה. וכל שכן שמדליק משום שכבה הראשון, אין לך מצוה גדולה מזו. ובפשטות אין סברא לחלק בין עיקר ההדלקה ביום טוב לבין להדליק מנר לנר, ודו"ק].

שבוע פרשת אחרי קדשים - חזרה כללית

מסימן רסד סעיף ד

עד סוף סימן רסז

א] דיני הפתילה וההדלקה - א, כרך זפת או שעוה או חלב סביב הפתילה, האם מדליקים בה, ומ"ט. ב, המדליק, אימתי יסלק ידו מהנר, ומדוע. ג, הבהוב הפתילה: (א) האם יש להבהב הפתילות ומ"ט. (ב) מי מהבהב. ד, סמרטוטין, האם מדליקים בה, ומ"ט. ה, נר חרס האם מדליקים בו ומ"ט.

ב] כלי בנר - א, ליתן כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר: (א) מה הדין, ומה הטעם. (ב) מה הדין אם חיברו בסיד, ומ"ט. ב, למלא קערה שמן וליתנה בצד הנר וראש הפתילה בתוכה: (א) מה הדין, ומ"ט. ומה החידוש בכך. (ב) מה הדין אם חיברו בסיד. ג, ליתן כלי בשבת תחת נר של שעוה, האם מותר, ומ"ט.

ג] מי שהחשיך לו בדרך ויש לו מעות - א, מה הם כללי איסור 'מחמר'. ב, האם ירכב על החמור או ילך ברגליו. ג, איך ינהג במעות, ומ"ט, כשיש עימו: (א) חמור וחש"ו. (ב) חרש ושוטה. (ג) שוטה וקטן. (ד) חרש וקטן. ד, יצא מביתו סמוך לחשיכה ושכח והוציא לרה"ר, האם התירו לו באחד מהדרכים הנזכרים לעיל, ומ"ט. ה, היתה חבילה מונחת על כתפו וקדש היום: (א) כיצד ינהג. (ב) מ"ט אין לו לילך לאט.

ד] תפילת ערבית בליל שבת - א, אימתי מתפללין ומ"ט. ב, האם יכול מפלג המנחה: (א) לנוהגים להתפלל ערבית בזמנה, ומ"ט. (ב) בצבור, אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה. ג, נוסח סיום ברכת השכיבנו בשבת: (א) איך חותם, ומפני מה אין חותמין בה כבימות החול. (ב) אם שכח וסיים כבחול, איך ינהג. (ג) מה המנהג לומר אחר סיום הברכה.

ה] זמן הדלקת הנר והסעודה - א, זמן הדלקת נרות: (א) מאימתי זמנה. (ב) מה הדין קודם לכן, בדיעבד. ב, סעודת ליל שבת: (א) מאימתי זמנה, אם קיבל עליו שבת מבעו"י, ומ"ט. (ב) איך ינהג אם לאחר שסיים ערבית, אין עד הלילה חצי שעה, ומ"ט.

לפלפולא

הדליק נר שבת ולא קיבל שבת וכבה, האם חוזר ומברך

במ"ב (רסג ס"ק כ) הביא מחידושי הגרעק"א על מה שכתב השו"ע 'לא יקדים למהר להדליקו בעוד היום גדול, שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת', דמיירי שהיה דלוק לענין אחר, אבל אם הדליק לצורך שבת, אף שלא קיבל עליו שבת בהדלקתו מ"מ אין צריך לכבותו. ובביה"ל (ד"ה מבעוד) כתב שאף שהוא דלא כדרך החיים שלא כתב כן, מ"מ מסתבר טעמא כהגאון רעק"א דלא יקדים היינו רק לכתחילה, דומיא דלא יאחר שהוא רק לכתחילה. ואם נרצה להחמיר לכבות ולחזור להדליק כדי שתהיה ההדלקה בזמנה, ולא יעבור על לא יקדים, יצא שכרו בהפסדו, דתהיה ברכתו הראשונה לבטלה, עכ"ל.

ויש לעיין, בהדליק נר שבת ולא קיבל שבת וכבה מעצמו או כיבה בידים, האם חוזר ומברך כשמדליק.

שבוע פרשת אמור - חזרה כללית

מסימן רסח סעיף א

עד סימן רעא סעיף ו

א] ברכה 'מעין שבע' - א, ברכת מעין שבע: (א) מדוע אומרים אותה. (ב) האם יחיד אומרה. (ג) איך נהגו הציבור לאומרה. ב, ברכת מעין שבע במועד: (א) כשחל יו"ט בשבת, האם מזכיר בה יו"ט, ומ"ט. (ב) האם אומרים אותה בשבת שחל אחר יו"ט. ג, ברכה מעין שבע בבית חתנים ואבלים במנין שאינו קבוע, האם אומרים כשמתפללים: (א) בביתם במנין, ומ"ט. (ב) כשיש קביעות להתפלל שם, ומ"ט. ד, בשעה שאומרים ויכולו וברכה מעין שבע, האם מותר לדבר.

ב] אמירת פרק במה מדליקין - א, מפני מה נהגו לאומרו. ב, זמן אמירתו, ומ"ט. ג, באלו זמנים אין אומרים אותו, ומדוע.

ג] בדיני המוציא והיוצא בקידוש - א, שני אנשים הרוצים להוציא את בני ביתם, האם יאמרו קידוש כאחד, ומ"ט. ב, האם אשה מוציאה את האיש, ומדוע. ג, כשאחד מוציא את חברו, מה צריכים לכוין היוצא והמוציא.

ד] חובת הקידוש: א, איסור טעימה קודם הקידוש: (א) מה טעם האיסור. (ב) מה דין טעימת מים. ב, האם צריך פריסת מפה ומ"ט.

ה] התחיל לאכול מבעוד יום: א, הפסק לקידוש: (א) האם צריך להפסיק לקידוש, ומ"ט. (ב) איך מפסיק, ומ"ט. ב, היה בסעודה מבעוד יום וגם שתי יין: (א) האם מברך בקידוש על היין, ומ"ט. (ב) קידש על היין, האם חוזר ומברך המוציא, ומדוע. (ג) קידש על הפת, האם חוזר ומברך המוציא, ומ"ט. ג, שנים שהיו שותים מבעו"י, מאימתי אסורים בשתייה קודם הקידוש.

לפלפולא

התפלל ערבית בליל שבת, איך מוציא אשתו בקידוש

יש לעיין איך יכול האיש שכבר התפלל ערבית, להוציא את אשתו אם היא עדיין לא התפללה, הלא כיון שהאיש יצא ידי חובת קידוש מדאורייתא בתפילה, ואינו חייב עתה אלא מדרבנן שחייבו לקדש על הכוס, איך יכול להוציא ידי חובה את אשתו החייבת מדאורייתא, כמבואר בשו"ע (רעא סעיף ב) שנשים חייבות בקידוש משום דאיתקש 'זכור' ל'שמור', ואף מוציאות יד"ח את האנשים הואיל וחייבות מן התורה כמותם. וכתב המ"ב (ס"ק ה) שיכולה להוציא אפילו אם כבר יצאה ידי קידוש, וכמו באיש. דלענין קידוש אנשים ונשים שווין.

ומהשמטת המשנ"ב נידון זה, נראה דאף שהבעל כבר התפלל והאשה לא התפללה, מ"מ יכול להוציא אותה ידי חובת קידוש, וצ"ע כאמור.

[ועיין הערת הדגול מרבבה בסימן רעא, לפי סברתו שמסתפק לומר דאין ערבות לנשים. ועיי"ש בשער הציון אות ט, דנקט כהגרעק"א שיש ערבות לנשים במה שמחויבות מדאורייתא ולכן יכולות להוציא האנשים בקידוש ואפילו שכבר יצאה, דמ"מ משום ערבות שפיר מוציאה. וצ"ע דבהלכות מגילה נקט הביאור"ל (סי' תרפט ס"א ד"ה ונשים) שאין ערבות לנשים. וראה עוד לעיל ב'פלפולא' לשבת חוה"מ. וצ"ע].

לבקשת רבים הננו לפרסם שאלות שבוע זה, על מנת שיוכלו לעיין קודם הגעת הגליון הבא. תשובות לשבוע זה יש לשלוח רק עם גליון הבא ולא עם גליון זה

שבוע פרשת בהר בחוקתי - קידוש

מסימן רעא סעיף ז

עד סוף סימן רעא

א] שיעור היין בכוס - א, האם מעכב לקידוש כוס מלא. ב, האם מעכב טעימה מכוס שיש בה רביעית. ג, יש לו רק כוס אחת, שאחר שישתה מלא לוגמיו לא יישאר בה רביעית, איך ינהג.

ב] שיעור היין שצריך לשותות - א, מהו השיעור, ומ"ט. ב, האם השיעור מעכב. ג, האם השיעור תלוי בגודל הכוס. ד, כמה הוא שיעור מלא לוגמיו. ה, האם מעכב שיעור רוב רביעית: (א) בן י"ג, האם אזלינן לפי קטנו. (ב) כשמקדש לקטן משום מצות חינוך. ו, כמה הוא שיעור רביעית. ז, מהו זמן השתיה מתחילתה ועד סופה.

ג] טעימת המקדש והשומעים מכוס של קידוש - א, האם טעימת המקדש מעכבת, ומ"ט, כששתה: (א) אחד מהמסובין שכיוון המקדש להוציאם. (ב) אחר, שלא כיוון עליו בברכתו. ב, בשותה היוצא, מה השיעור שישתה, ומ"ט. ג, טעימת השומעים: (א) האם צריכים לטעום כולם, ומהו שיעור הטעימה. (ב) איך ינהגו כשיש רק מעט יין, ומ"ט. (ג) האם מצטרף שיעור 'כמלא לוגמיו' בין כולם, לכתחילה ובדיעבד.

ד] הפסק בין הקידוש לשתייה - א, קידוש וקודם שטעם הפסיק בדיבור, האם חוזר ומברך, ומ"ט: (א) ברכת בפה"ג. (ב) ברכת הקידוש. ב, מה הדין בהפסיק בדברים השייכים לסעודה.

ה] נשפך היין קודם שטעם ממנו - א, האם חוזר ומברך בפה"ג: (א) אם היה בדעתו לשתות עוד יין. (ב) לא היה בדעתו לשתות עוד יין. (ג) אם לא נשפך לגמרי, אך לא נשתייר בו מלא לוגמיו. ב, האם חוזר ומקדש: (א) כשלא יצא ממקומו. (ב) אם יצא ממקומו בינתיים.

טופס הזמנת ספרי 'עיון הפרשה' וקבצים קודמים
נא למלא בכתב ברור ולשלוח לת.ד. 58022 י-ם (הכתובת בחו"ל ראה בגב השער)

שם:

כתובת:

עיר:

טל:

ממעוניין בגליונות (גליונות א-כא אזלו) / ספר:

[illegible]

ממחיר גליון בודד: 2 ₪. {החל מגליון קי - 5 ש"ח} דמי משלוח עד 10 גליונות: 5 ₪. מעל 10 גליונות: 10 ₪

מחיר סט גליונות שנים ב-טו (כב-קעג): 450 ₪ בלבד, כולל דמי משלוח

מחזיר ספרי עיון הפרשה': 'שמות ב' (משפטים-פקודי)' - 35 / 'עניני ירח האיתנים ויום טוב' - 20 / 'עניני חג הפסח' (מהדורה שניה) - 20 / ש"ח / 'עניני פירות העומר חג השבועות ותלמוד תורה' - 20 ש"ח / 'עניני חנוכה ופורים' - 20 / 'עניני תפילה ובכרות' - 20 / 'עניני מצוות שבין אדם לחבירו' - 20 / 'עניני מילה' - פדיון הבן - חינוך ודיני הקטן - בר מצוה - נישואין (מהדורה שניה) - 20 / 'עניני שבת מודש' - 15 / 'עניני המלה חלה' - 20 / 'עניני המלה חלק' - 20

שבת קודש' - 15 נח עיון ההלכה חלק ב - 20 ש"ח.

דמי משלוח לספרי 'עיון הפרשה' 10 ₪ (בין בהזמנת ספר אחד ובין בהזמנת מספר ספרים)

מצ"ב שי"ק לפקודת 'עיון וברכה' (למוטב בלבד) ע"ס ש"ח

טופס לשליחת הערות למדור 'אשיחה בחוקי'(הערות למדור זה ניתן לשלוח רק מוקלד ובדוא"ל: iyun@actcom.co.il)

שם: _____ קוד אישי*: _____

כולל: _____ עיר: _____

מצ"ב הערות לפרשת / עניני:

_____ פרטי יצירת קשר שיפורסם בגליון למעוניין, לצורך מו"מ (פקס / דוא"ל / טל):
_____**טופס הזמנה למנוי עבור קבצי 'עיון הפרשה'**

(נא למלא בכתב ברור ולשלוח לת.ד. 58022 -ים)

כמו כן ניתן לרכוש מנוי בעמדות 'נדירים פלוס' ו'קהילות'

SUBSCRIBERS REGISTRATION FORM

שם: _____ NAME :

כתובת*: _____ ADDRESS:

מיקוד: _____

עיר: _____ CITY / ZIP: _____ טל: _____ NO:

מעוניין במנוי לשנה החל מגליון _____ (מנוי חדש / המשך מנוי קיים)

מצ"ב ש'ק לפקודת 'עיון וברכה' (למוטב בלבד) ע"ס _____ ש"ח

לתשלום בכרטיס אשראי יש לפנות לטל: 076-8178007**יום א:** בין השעות 8.00-10.00 בלילה. **ימים ב, ד, ה:** בין השעות 8.45-12.00 בבוקר. **יום ג:** בין השעות 1.30-3.00 בצהריים. **מוצש"ק:** בין

השעות 9.00-10.30.

דמי מינוי לשנה (10 גליונות): YEARLY SUBSCRIPTION FEE:

בא"י: 125 ₪. בארה"ב: \$ 50. U. S. A. באנגליה: £ 30. U. K. *** בצרפת 35€.

*מי שבידו קוד אישי ימלא את המספר בשורה זו בלא צורך למלא את השורה הבאה

** Checks should be made out to name of representative in country of application And Sent To His Address (See Inside Front Page).

תשיית לראשם עטרת פז

רשימת כאלף ושש מאות חתני ההלכה

משיבי 'משנה ברורה ח"ב' בידעה ברורה ובהיקף נפלא

50 זוכי מלגת 2.000 ₪ מסומנים במסגרת

כלל המשיבים זכאים לשובר ביגוד

כלל המשיבים זכאים ל'ספר עיון ההלכה - משנה ברורה ח"ב'
פרטים מלאים מפורסמים ב'הודעה למעיינים' בתחילת הגליון

הרה"ג משה אברמסקי שליט"א

ירושלים - כולל 'שירת דוד'

הרה"ג דוד אברשי שליט"א

ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג יצחק אגני שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג יצחק אגני שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מיר' (ברכפלד)

הרה"ג יהושע אדל שליט"א

בני ברק - כולל 'דמת השרון'

הרה"ג אברהם אדלר שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג משה אדלשטיין שליט"א

אלעד - כולל 'עופר אילים'

הרה"ג שמואל אדמון שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג מאיר אהרונב שליט"א

ירוחם - כולל 'מצפה רימון'

הרה"ג משה אהרוני שליט"א

בני ברק - כולל 'עץ החיים'

הרה"ג פינחס אהרוני שליט"א

טבריה - כולל 'תפארת טבריה'

הרה"ג יונתן אוהב שלום שליט"א

ירושלים - כולל 'עליות בית חנניה'

הרה"ג חיים אוהיון שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג חיים אוהנה שליט"א

בני ברק - כולל 'רשב"י'

הרה"ג יעקב אוהנה שליט"א

בית שמש - כולל 'אהבת תורה'

הרה"ג ירון שלום אוהנה שליט"א

בני ברק - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג ראובן מנחם אוהנה שליט"א

אשדוד - כולל 'הישיבה הגדולה יסודות'

הרה"ג שמעון אוהנה שליט"א

ירושלים - כולל 'צילו של היכל'

הרה"ג יוסף אומן שליט"א

בני ברק - כולל 'קרית מלך'

הרה"ג יוסף דב אונגר שליט"א

ירושלים - כולל 'בית התלמוד'

הרה"ג איל אבא שאול שליט"א

בני ברק - כולל 'אוהל תורת שם'

הרה"ג שמעון אבוטבול שליט"א

אשדוד - כולל 'אורות חיים ומשה'

הרה"ג אשר אבוקסיס שליט"א

חיפה - כולל 'הגר"א'

הרה"ג דוד אבוקרט שליט"א

בני ברק - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג עידן אביטל שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג דוד אביטן שליט"א

בני ברק - כולל 'מלאכת שמים'

הרה"ג יוסף נסים אביטן שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שלום אביטן שליט"א

זכרון יעקב - כולל 'זכרון גבריאל'

הרה"ג ינון אברג'ל שליט"א

בני ברק - כולל 'משכנות יוסף'

הרה"ג ינון פנחס אברג'ל שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יעקב אברג'ל שליט"א

אשדוד - כולל 'תורה וחסד'

הרה"ג יעקב חיים אברג'ל שליט"א

צפת - כולל 'אורה רשב'

הרה"ג מאיר יהודה אברג'ל שליט"א

אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג רפאל ברוך אברג'ל שליט"א

בני ברק - כולל 'אמרי בינה'

הרה"ג יאיר אברהם שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יהונתן אברהם שליט"א

ירושלים - כולל 'אור המזרח'

הרה"ג יצחק אברהם שליט"א

בית שמש - כולל 'עליות אליהו'

הרה"ג מרדכי אברהם שליט"א

בני ברק - כולל 'אמרי בינה'

הרה"ג נתנאל אברהם שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אהל מועד'

הרה"ג מ.דוב הלוי אברהמי שליט"א

ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג יאיר אילוז שליט"א
בני ברק - כולל 'חניכי ישיבת חברון'

הרה"ג אהרון אילון שליט"א

צפת - כולל 'ישיבת צפת'

הרה"ג אברהם אילני שליט"א

בני ברק - כולל 'מגדל עוז'

הרה"ג בן ציון אימרגרין שליט"א
ביתר עילית - כולל 'מגדל עוז'

הרה"ג יעקב ישראל אינהורן שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג יאיר איפרגן שליט"א

כנען - צפת - כולל 'אור ברוך'

הרה"ג שלמה איצקוביץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'זכרון משה'

הרה"ג ישראל איתמר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'לבו חפץ'

הרה"ג שלמה אלבז שליט"א

ירושלים - כולל 'משכן ישראל'

הרה"ג שמואל אלוני שליט"א

בני ברק - כולל 'תורה ודעת'

הרה"ג חיים אלחדד שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג לוי יצחק אלחדד שליט"א

אשדוד - כולל 'תפארת הלויים'

הרה"ג דניאל יעקב אלטוב שליט"א

ביתר עילית - כולל 'בני עליה'

הרה"ג אברהם אלטמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אליהו אלטמן שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יעקב ישראל אלטמן שליט"א

בני ברק - כולל 'בית מדרש עליון'

הרה"ג רפאל אלטמן שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג זאב יהודה אליאס שליט"א

חיפה - כולל 'צאנז'

הרה"ג אסף אליאסיאן שליט"א

נתליבות - כולל 'אור לחנניה'

הרה"ג יעקב אליהו שליט"א

כוכב יעקב - כולל 'תורת חן וחסד'

הרה"ג משה חיים אליהו שליט"א

בני ברק - כולל 'רשב"י'

הרה"ג שלום אליהו שליט"א

בני ברק - כולל 'תהילות יוסף'

הרה"ג יהושע משה אלכסנדר שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג יגאל אלמקיים שליט"א

בני ברק - כולל 'בית השם'

הרה"ג דוד אלנר שליט"א

בית שמש - כולל 'תורה ודעת'

הרה"ג יואל אוסטר שליט"א

ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג ישראל אופיר שליט"א

ביתר עילית - כולל 'זכור לאברהם'

הרה"ג אליעזר אופנהיימר שליט"א

ירושלים - כולל 'אבן ישראל'

הרה"ג הלל אופנהיימר שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג שלמה יצחק אורבך שליט"א

צפת - כולל 'ביאלא - צפת'

הרה"ג אליהו אורלנסקי שליט"א

ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'

הרה"ג משה אורלנסקי שליט"א

ירושלים - כולל 'תפארת בחורים'

הרה"ג יהושע אורן שליט"א

ירושלים - כולל 'קריית משה'

הרה"ג ישראל מנחם אורנבך שליט"א

ירושלים - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג ישראל אורצל שליט"א

בית שמש - כולל 'יוזניץ'

הרה"ג שמואל אטדגי שליט"א

ירושלים - כולל 'שבילי ראובן'

הרה"ג אביעד אטל שליט"א

ירושלים - כולל 'צילו של היכל'

הרה"ג ראובן איזנבך שליט"א

בני ברק - כולל 'הרודגא'

הרה"ג חיים איזנשטיין שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מגדל עוז'

הרה"ג דוד איטח שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג יצחק אייזיק אייזנבאך שליט"א

בית שמש - כולל 'נר רפאל'

הרה"ג ישראל נח אייזנבאך שליט"א

ביתר - כולל 'הר"ן'

הרה"ג משה יהודה אייזנבך שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אוצר דעת'

הרה"ג אברהם אייזנבלט שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'שערי הלכה'

הבה"ח שלמה אייזנבלט נ"ו

מודיעין עילית - ישיבת 'כנסת מרדכי'

הרה"ג אברהם אייזנטל שליט"א

בני ברק - כולל 'מדרש אהלין'

הרה"ג יהודה אייזנשטיין שליט"א

ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג עמרם אייזנשטיין שליט"א

בית שמש - כולל 'חסדי שיר'

הרה"ג שמואל אייזנשטיין שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אברהם אייזנשטיין שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'שמחת התורה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג עזריאל ארלבוים שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יהודה ארליכמן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יצחק ארליכמן שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת חיים צבי'

הרה"ג דוד ארנטרוב שליט"א
ירושלים - כולל 'צילו של היכל'

הרה"ג יחזקאל ארנטרוב שליט"א
בית שמש - כולל 'עליות אליהו'

הרה"ג יחיאל יעקב ארנטרוב שליט"א
טלסטרון - כולל 'נחלי דעת'

הרה"ג יעקב יחיאל ארנטרוב שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית מדרש עליון'

הרה"ג יקותיאל משה ארנטרוב שליט"א
בית שמש - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג אבנר ארצי שליט"א
אשדוד - כולל 'הרמח"ל'

הרה"ג יהושע אשכנזי שליט"א
ירושלים

הרה"ג חיים שלמה אשלג שליט"א
בני ברק - ראש כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג מאיר אשלג שליט"א
ירושלים - כולל 'תורת משה'

הרה"ג שמשון אשר שליט"א
בני ברק - כולל 'לומדי תורה'

הרה"ג שמואל באגד שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת ישראל'

הרה"ג אברהם משה באהם שליט"א
חיפה - כולל 'עטרת ויזנין'

הרה"ג דוד בארי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום (מודיעין)

הרה"ג אהרן יוסף בביון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'תפארת ברדוגו'

הרה"ג יוסף בביון שליט"א
ירושלים - כולל 'מעלה שלום'

הרה"ג שלמה יוסף בביון שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הבה"ח אהרן אלחנן בדיל ג"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'מיר' (ברכפלד)

הרה"ג אלחנן בדלגד שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג יהונתן בודנשטיין שליט"א
בני ברק - כולל 'כנסת התורה'

הרה"ג שמעון בוזגלו שליט"א
ירושלים - כולל 'שושנים לדוד'

הרה"ג שלמה בוחטוב שליט"א
אשדוד - כולל 'תפארת רחמים - יבנה'

הרה"ג ישי בוחטוב שליט"א
בני ברק - כולל 'פנונוביץ'

הרה"ג שמעון אלפנדי שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הבה"ח אברהם אלפסי ג"ו
אשדוד - ישיבת 'מאורות התורה'

הרה"ג מיכאל אלפסי שליט"א
אשדוד - כולל 'אורות חיים ומשה'

הרה"ג עקיבא אלק שליט"א
אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג מנחם אלרוב שליט"א
אשדוד - כולל 'בית שמעיה'

הרה"ג אהרן אמויאל שליט"א
ירושלים - כולל 'בני אב'

הרה"ג משה שלום אמור שליט"א
ירושלים - כולל 'תורת חיים'

הרה"ג אוריאל אמינוב שליט"א
רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג יהודה אמיתי שליט"א
רמת בית שמש - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג משה אמסלם שליט"א
בני ברק - כולל 'רשב"י'

הרה"ג תומר אמסלם שליט"א
בני ברק - כולל 'ברכת אפרים'

הרה"ג ששון אמרון שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג אשר אנגל שליט"א
בית שמש - כולל 'נר גבריאל'

הרה"ג אלעזר אנגל שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שמואל אסולין שליט"א
אשדוד - כולל 'תורת וחסד'

הרה"ג צוף אסף שליט"א
ביתר - כולל 'נר רוח'

הרה"ג חיים אסרף שליט"א
ירושלים - כולל 'באר משה'

הרה"ג יוסף אפטרגוט שליט"א
אלעד - כולל 'נערפנו טל'

הרה"ג יחזקאל אפטרגוט שליט"א
בני ברק - כולל 'טלבוזקא'

הרה"ג ישראל אפטרגוט שליט"א
בני ברק - כולל 'בית דוד - חולון'

הרה"ג אהרן אקד שליט"א
בני ברק - כולל 'נתיבות המשפט'

הרה"ג דוד אקמון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'משנת אברהם'

הרה"ג אברהם ישעיהו ארזי שליט"א
רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג אסף אריאל שליט"א
בני ברק - כולל 'משכנות יוסף'

הרה"ג מרדכי ארלבוים שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג אברהם יוחנן בוסקילה שליט"א

אלעד - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג גד בוסקילה שליט"א

ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג יוסף בוסקילה שליט"א

ירושלים - כולל 'אור שמואל'

הרה"ג בנימין בוק שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג יעקב יהודה בוק שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אוהד בוקובסקי שליט"א

בית שמש - כולל 'בני עליה'

הרה"ג יצחק בורגן שליט"א

חיפה - כולל 'נעלזא'

הרה"ג יאיר בורובסקי שליט"א

בני ברק - כולל 'חשבתי דרכי'

הרה"ג יעקב ישראל בטיטו שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג אהרן בטלמן שליט"א

ירושלים - כולל 'ביאלא'

הרה"ג יצחק בטלמן שליט"א

ירושלים - כולל 'גני גאולה'

הרה"ג יחיאל בידניק שליט"א

ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג ברוך ביטון שליט"א

בני ברק - כולל 'אור דוד'

הרה"ג יוסף חיים ביטון שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג ניסים ביטון שליט"א

חיפה - כולל 'מורשה'

הרה"ג יצחק בינדר שליט"א

ירושלים - כולל 'בית שמואל'

הרה"ג חיים צבי ביסמוט שליט"א

בני ברק - כולל 'שערי חכמה'

הרה"ג אשר ביקסר שליט"א

ירושלים - כולל 'שלום יצחק'

הרה"ג אברהם בירנבוים שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'שמחת תורה'

הרה"ג יואל שרגא בירנבוים שליט"א

אשדוד - כולל 'גורדנא'

הרה"ג נתן בירנבוים שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג מרדכי בירנבוים שליט"א

ירושלים - כולל 'מגדל עז'

הרה"ג ישראל ביתן שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובזי'

הרה"ג מאיר בכר שליט"א

בני ברק - כולל 'יד מרדכי'

הרה"ג אברהם נח בלוי שליט"א

ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג אלחנן בלוי שליט"א

בני ברק - כולל 'תורה ודעת'

הרה"ג יחיאל בלוי שליט"א

בית שמש - כולל 'תורה ודעת'

הרה"ג יחיאל בלוי שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג שמואל בנימין בלוי שליט"א

בית שמש - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג איתמר בלומנטל שליט"א

בית שמש - כולל 'שיח יצחק'

הבה"ח יוסף חיים בלוקה נ"ו

טבריה - ישיבת 'באר התלמוד'

הרה"ג יהונתן בלמס שליט"א

בני ברק - כולל 'שארית יוסף'

הרה"ג שלמה בלר שליט"א

ירושלים - כולל 'ברכת התורה'

הרה"ג אברהם במברגר שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אלכסנדר במברגר שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יעקב במברגר שליט"א

בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יצחק דב במברגר שליט"א

רכסים - כולל 'עטרת אליהו'

הרה"ג משה אריה במברגר שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובזי'

הרה"ג צבי במברגר שליט"א

בני ברק - כולל 'מלאכת שמים'

הרה"ג שמחה במברגר שליט"א

בית שמש - כולל 'מיר'

הרה"ג יגיא אהרון בן שליט"א

בני ברק - כולל 'אור יוחאי'

הרה"ג אליהו רפאל בן - דוד שליט"א

נתיבות - כולל 'ההילת שלום'

הרה"ג אהרן בן אדיבה שליט"א

ירושלים - כולל 'דרכי דוד'

הרה"ג דוד בן אליהו שליט"א

ביתר עילית - כולל 'גן רוה'

הרה"ג שמעון בן דהן שליט"א

ירושלים - כולל 'עטרת משה'

הרה"ג דניאל בן דוד שליט"א

בני ברק - כולל 'חושן משפט'

הרה"ג יעקב בן דוד שליט"א

בני ברק - כולל 'מעלות קדושים'

הרה"ג מיכאל שלמה בן דוד שליט"א

אשדוד - כולל 'תורת דוד'

הרה"ג שלום צבי בן דוד שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'רצופות'

הרה"ג יוסף בן הרוש שליט"א

טבריה - כולל 'זכרון מאיר'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג משה בצרי שליט"א
בני ברק - כולל 'תהילות יוסף'
הרה"ג משה בצרי שליט"א
בני ברק - כולל 'זכרון דוד גד'
הרה"ג אליהו בקר שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת ישראל'
הרה"ג בנימין בר שליט"א
אופקים - כולל 'יגל יעקב'
הרה"ג אברהם בר חנון שליט"א
ביתר - כולל 'שער המלך'
הרה"ג שלמה בר משה שליט"א
בני ברק - כולל 'בית יהודה'
הרה"ג אורייה בר ציון שליט"א
רכסים - כולל 'אור תורה'
הרה"ג יצחק זאב בראן שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'
הרה"ג נחום ברגמן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג שמואל ברגמן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג שמואל ברדוגו שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'
הרה"ג פנחס ברודבקר שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג בן ציון ברודיאנסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'קהילות יעקב'
הרה"ג אליהו ברודסקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'זיו משה'
הרה"ג נתן ברוומן שליט"א
בני ברק - כולל 'יד רמה'
הרה"ג אריה ברוורמן שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'
הרה"ג בנימין יוסף ברוורמן שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'
הרה"ג אברהם ברוכים שליט"א
ירושלים - כולל 'משכן מאיר'
הרה"ג בנימין ברונר שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'
הרה"ג יהודה ברונר שליט"א
בני ברק - כולל 'רמת השרון'
הרה"ג יצחק פינחס ברונר שליט"א
ירושלים - כולל 'ארחות יעקב'
הרה"ג נחום אשר ברונושטיין שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג יצחק ברוק שליט"א
בני ברק - כולל 'ד' יוסף רפפורט'
הרה"ג מנחם ברוק שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'
הרה"ג יהונתן ברוקשטיין שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג שלמה בן זקן שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל אברהם'
הרה"ג אהרן בן חמו שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'
הרה"ג חמו בן חמו שליט"א
חיפה - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג אביגדור בן יאיר שליט"א
ירושלים - כולל 'מרי חנון בונין'
הרה"ג ישראל בן ישי הכהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג אמנון בן ליש שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג יהושע בנימין בן משה שליט"א
אשדוד - כולל 'זוהר השלום'
הרה"ג עזרא בן משה שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג דניאל בן סימון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'הר"ן (ברכפלד)'
הרה"ג משה בן סימון שליט"א
ירושלים - כולל 'הר"ן'
הרה"ג יוסף בן עטר שליט"א
בני ברק - כולל 'עמלה של תורה'
הרה"ג משה בן שושן שליט"א
רכסים - כולל 'כתר שם טוב'
הרה"ג מיכאל בן שלוש שליט"א
אלעד - כולל 'עטרת משה'
הרה"ג מאיר ישעיהו בן שמעון שליט"א
ירושלים - כולל 'בני אליהו'
הרה"ג דניאל בנג'י שליט"א
בני ברק - כולל 'נח' עטרת שלמה'
הרה"ג משה בנג'י שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל יוסף - רמת שלמה'
הרה"ג יעקב ישראל בנדיקט שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'
הרה"ג יורם בנו שליט"א
בני ברק - כולל 'בית יהודא'
הרה"ג שלמה בנישתי שליט"א
ירושלים - כולל 'נח' שלום מקובלים'
הרה"ג יקותיאל בן-נחמיה שליט"א
נתיבות - כולל 'אהלי יעקב'
הרה"ג מנשה בסורי שליט"א
ירושלים - כולל 'בית לחם יהודה'
הרה"ג בן ציון בערל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'לבו חפץ - תפארת זלמן'
הרה"ג אברהם בצון שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת ירושלים'
הרה"ג יוסף חיים בציון שליט"א
בית שמש - כולל 'תפארת ישראל'
הרה"ג דוד בצרי שליט"א
בני ברק - כולל 'בית מדרש עליון'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג שמחה ברקוביץ שליט"א

ערד - כולל 'נחלת יצחק'

הרה"ג אלחנן בוש שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג בנימין בוש שליט"א

בני ברק - כולל 'דשב'

הרה"ג יהודה בוש שליט"א

בני ברק - כולל 'בית אברהם'

הרה"ג שמחה בונים גביוף שליט"א

בני ברק - כולל 'גור מלצר'

הרה"ג משולם גבירץ שליט"א

ביתר עילית - כולל 'מתיבתא להוראה'

הרה"ג זיו גבסי שליט"א

נתיבות - כולל 'בית להשם'

הרה"ג יהודה גברא שליט"א

ירושלים - כולל 'נפש אליהו'

הרה"ג מאיר גבראלוב שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אבישי גדליה שליט"א

אשדוד - כולל 'אור החיים'

הרה"ג גבריאל דגניאן שליט"א

ביתר - כולל 'נאולה קרובה'

הרה"ג שמואל דגניאן שליט"א

ביתר עילית - כולל 'גן רוה'

הרה"ג אוריאל גדסי שליט"א

ירושלים - כולל 'ברכת יעקב'

הרה"ג בן ציון גדסי שליט"א

הר יונה - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג דוד גדסי שליט"א

אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג אליעזר גודלבסקי שליט"א

מודיעין עילית

הרה"ג רועי גודלי שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום (מודיעין)

הרה"ג ישראל גודמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מיר (ברכפלד)'

הרה"ג אהרן ג'וזף שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'קול אריה'

הרה"ג יעקב גוטליב שליט"א

ביתר עילית - כולל 'נזר ישראל'

הרה"ג צבי חנוך גוטליב שליט"א

ערד - כולל 'נחלת יצחק'

הרה"ג אהרן גוטפרוינד שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג מרדכי גוטפרוינד שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג צבי גוטקביץ שליט"א

ביתר עילית - כולל 'מיר'

הרה"ג יוסף גוטשטיין שליט"א

ביתר - כולל 'קרלין סטאלין'

הרה"ג ינון ברוריאן שליט"א

ירושלים - כולל 'משכן מאיר'

הרה"ג אליקים ברוש שליט"א

אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג דניאל ברזילי שליט"א

חיפה - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג בן ציון ברזני שליט"א

בני ברק - כולל 'ברכת יצחק'

הרה"ג משה הכהן ברוסקי שליט"א

בית שמש - כולל 'נדבורנה'

הרה"ג אהרן בר-טל שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יעקב ברים שליט"א

בית שמש - כולל 'אהבת תורה'

הרה"ג מרדכי משולם ברלינגר שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אברהם צבי ברמן שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג יחזקאל ברמן שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יעקב ישראל ברמן שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג שמואל ברנד שליט"א

ירושלים - כולל 'תפארת ישראל'

הרה"ג יהודה צבי ברנדזין שליט"א

בית שמש - כולל 'חשקת שלמה'

הרה"ג מרדכי שמחה ברנט שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'הר' (ברכפלד)'

הרה"ג נפתלי ברנט שליט"א

פתח תקוה - כולל 'דברי יציב'

הרה"ג מאיר ברנט שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג יוסף דוד ברנר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'בית אבא'

הרה"ג שלום ברנשטיין שליט"א

בני ברק - כולל 'שיח יצחק'

הרה"ג משה ברס שליט"א

חיפה - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג רפאל ברס שליט"א

בני ברק - כולל 'סלבודקא'

הרה"ג משה דב ברסלר שליט"א

אשדוד - כולל 'עמלי תורה'

הרה"ג אליהו ברסקה שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת משה'

הרה"ג משה יצחק ברעווה שליט"א

בני ברק - כולל 'הרב נבנצאל'

הרה"ג אהרן בראקא שליט"א

בני ברק - כולל 'זכר שלמה (תל אביב)'

הרה"ג משה ברקוביץ שליט"א

ירושלים - כולל 'קהילת יעקב'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג מרדכי גולובנצ'ין שליט"א

ירושלים - כולל 'כנסת התורה'

הרה"ג אהרן גולן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'נזר ישראל'

הרה"ג יהונתן גולן שליט"א

רכסים - כולל 'משנת אליהו'

הרה"ג יוסף גולן שליט"א

גבעת זאב - כולל 'מיר'

הרה"ג יוסף גולן שליט"א

בני ברק - כולל 'אור גבריאל'

הרה"ג יעקב גולפיז שליט"א

אשדוד - כולל 'אורות חיים ומשה'

הרה"ג דוד יהודה גומבו שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג שרגא גומבו שליט"א

בני ברק - כולל 'שערי ציון'

הרה"ג נתנאל משה גונן שליט"א

ירושלים - כולל 'קול יעקב'

הרה"ג יצחק גורדון שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'קהילות יעקב'

הרה"ג לוי יצחק גורדון שליט"א

ערד - כולל 'לומדים'

הרה"ג מאיר גילברט שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג יעקב גילדנר שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובז'

הרה"ג שאול ג'ין שליט"א

אשדוד - כולל 'משכן יוסף ושמואל'

הרה"ג אברהם מרדכי גינצבורג שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג אהרן גינצבורג שליט"א

בני ברק - ר"מ 'אהבה ושלום'

הרה"ג צבי גינצבורג שליט"א

בני ברק - כולל 'שערי חכמה'

הרה"ג אריה גלברמן שליט"א

ביתר עילית - כולל 'שערי הוראה'

הרה"ג אשר גליס שליט"א

אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג זאב גליס שליט"א

בני ברק - כולל 'רשב"י'

הרה"ג אוריאל גליק שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובז'

הרה"ג יעקב ג'נצ שליט"א

בני ברק - כולל 'באר ישראל'

הרה"ג בצלאל גנצרסקי שליט"א

תפרח - כולל 'תפרח'

הרה"ג יהודה גנצרסקי שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'למען אחי'

הרה"ג חיים מאיר געלדציילער שליט"א

אלעד - כולל 'ויזניץ'

הרה"ג שמואל חיים גולד שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג רפאל גולדבלום שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג מאיר גולדברג שליט"א

ביתר - כולל 'סלונים'

הרה"ג ראובן גולדבלט שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג אברהם גולדברג שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אהרן גולדברג שליט"א

בית שמש - כולל 'אמונת איש'

הרה"ג אלעזר גולדברג שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'שמחת התורה'

הרה"ג אפרים גולדברג שליט"א

ירושלים - כולל 'באר משה'

הרה"ג יוסף הלל גולדברג שליט"א

בית שמש - כולל 'תורה אור'

הרה"ג יחיאל יהושע גולדברג שליט"א

בית שמש - כולל 'ישועות משה'

הרה"ג יצחק זאב גולדברג שליט"א

ביתר עילית - כולל 'נחלת בני שמעון'

הרה"ג מאיר גולדברג שליט"א

ביתר - כולל 'רב פעלים'

הרה"ג מנחם גולדברג שליט"א

בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג יצחק גולדברגר שליט"א

בית שמש - כולל 'עמק הלכה'

הרה"ג אהרן גולדווסר שליט"א

ירושלים - כולל 'בית מדרש לתורה'

הרה"ג משה גולדווסר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'משנת אברהם'

הרה"ג ארז גולדזנד שליט"א

בני ברק - כולל 'סלבדוקא'

הרה"ג חיים אברהם גולדנברג שליט"א

בני ברק - כולל 'זכרון סעדיה'

הרה"ג אהרן גולדשטון שליט"א

רמת גן - כולל 'עטרת יוסף'

הרה"ג שמואל גולדשטון שליט"א

בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג שמואל גולדשטון שליט"א

ירושלים - כולל 'אמרי יושר'

הרה"ג יוסף גולדשטיין שליט"א

בית שמש - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג יצחק אייזיק גולדשטיין שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יונתן אוריאל גולדשטיין שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אוצר הדעת'

הרה"ג יחזקאל גולדשמיט שליט"א

עפולה - כולל 'תפארת ישראל'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג עלי יהודה דהב שליט"א

ירושלים - כולל 'פניני דוד'

הרה"ג אברהם דהן שליט"א

ירושלים - כולל 'אור ברוך'

הרה"ג מיכאל דהן שליט"א

ירושלים - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג שמחה דובק שליט"א

ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג אהרן דוד שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג דוד דוד שליט"א

ביתר - כולל 'תלמוד יוסף'

הרה"ג יהונתן דוד שליט"א

נחום - כולל 'אהבת תורה'

הרה"ג מאיר דוד שליט"א

בני ברק - כולל 'פנוביץ'

הרה"ג עופר דוד שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עיון התלמוד'

הרה"ג שמואל דוד שליט"א

בני ברק - כולל 'בית יוסף'

הרה"ג רחמים דודיפור שליט"א

ביתר - כולל 'גן רוה'

הרה"ג יעקב מאיר דוויק שליט"א

תל ציון - כולל 'יום טוב'

הרה"ג דוד הכהן דוויק שליט"א

טבריה - כולל 'זרזון מאיר'

הרה"ג אשר דויד שליט"א

בני ברק - כולל 'אמרי יוסף'

הרה"ג יובל דוידוביץ שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יוסף דוד דוידוביץ שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'הר"ן (ברכפלד)'

הרה"ג אלחנן דויד שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יוסף חיים דויד שליט"א

בני ברק - כולל 'רשב"י'

הרה"ג בנימין דויטש שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג אליהו דוך שליט"א

נתניה - כולל 'זרחה השמש ליעקב'

הרה"ג מירון דוך שליט"א

יבנה - כולל 'תפארת יעקב'

הרה"ג ישראל א. דולינגר שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג נתנאל ראובן דוננפלד שליט"א

ביתר - כולל 'גרודנא'

הרה"ג דוד דורלכר שליט"א

ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג אפרים הלוי דורפמן שליט"א

בני ברק - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג יצחק גפן שליט"א

בני ברק - ר"מ 'ישיבת סלובקא'

הרה"ג נתנאל דוד גפני שליט"א

בני ברק - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג יצחק גפניאל שליט"א

בני ברק - כולל 'משפטי חיים'

הרה"ג אשר גפנר שליט"א

בית שמש - כולל 'היכל אברהם'

הרה"ג דניאל גרבי שליט"א

קרית אתא - כולל 'אור מאיר'

הרה"ג שלום צבי גרומן שליט"א

ביתר - כולל 'באיאן'

הרה"ג משה גרוס שליט"א

בית שמש - כולל 'בית חלקיה'

הרה"ג יצחק גרוסמאן שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג יעקב גרוסמן שליט"א

ירושלים - כולל 'הלכה למשה'

הרה"ג ישראל דב גרטנר שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג רפאל גרטנר שליט"א

ירושלים - כולל 'חיי תורה'

הרה"ג אליהו גרינבוים שליט"א

בני ברק - כולל 'רשב"י'

הרה"ג ישראל גרינברג שליט"א

ירושלים - כולל 'קול תורה'

הרה"ג משה גרינברג שליט"א

ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יצחק גרינהויז שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'משכן בצלאל'

הרה"ג אליעזר גרינוולד שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'נען חיים'

הרה"ג משה גרנית שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג אריאל חיים גרף שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג שמואל גרשון שליט"א

חולון - כולל 'עטרת אברהם'

הרה"ג הראל גרתי שליט"א

ביתר עילית - כולל 'גן רוה'

הרה"ג מאיר דבדה שליט"א

ירושלים - כולל 'בני אליהו'

הרה"ג גבריאל דבוש שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אוהל מועד'

הרה"ג אליהו דגן שליט"א

קרית גת - כולל 'אורחות תורה'

הרה"ג ראובן דדביב שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אהל מועד'

הרה"ג אמיתי אליהו דדון שליט"א

קרית יערים - כולל 'אור אלחנן'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג יהודה יוסף דזילובסקי שליט"א

חיפה - כולל 'נתיבי משפט'

הרה"ג יעקב דחבש שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יהודה דייג שליט"א

טבריה - כולל 'מאיר בת עין'

הרה"ג צבי דיויד שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג בנימין ביינוש דיינס שליט"א

גבעת זאב - כולל 'בריסק'

הרה"ג אלקנה דייטש שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מיר'

הרה"ג שלמה יהודה חיים דייטש שליט"א

חיפה - כולל 'טריסק'

הרה"ג מאיר דיין שליט"א

ירושלים - כולל 'בית אלשך'

הרה"ג משה דיין שליט"א

ירוחם - כולל 'פקודת אלעזר'

הרה"ג נפתלי דיין שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'כנסת יהודה'

הרה"ג שמואל דינן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'קצות החושן'

הרה"ג ברוך חיים דינר שליט"א

אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג שלמה מאיר דינר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מלות שדה'

הבה"ח שמשון רפאל דיסין נ"ו

ירושלים - ישיבת 'עטרת התורה'

הרה"ג שמואל דיקשטיין שליט"א

פתח תקוה - כולל 'הליכות עם ישראל'

הרה"ג מאיר אלנר דכקנוב שליט"א

אלעד - כולל 'בית יצחק'

הרה"ג ברוך דלמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'למען אחי'

הרה"ג ינון דמרי שליט"א

חיפה - כולל 'הגר'

הרה"ג עדי נועם דמתי שליט"א

גבעת זאב - כולל 'הקדש מרי חנו'

הרה"ג יוסף דניאל שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אליהו אהרון דניאלי שליט"א

באר שבע - כולל 'פקודת אלעזר'

הרה"ג יהונתן דינו שליט"א

ירושלים - כולל 'מאור יוסף'

הרה"ג יעקב דינו שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שמואל דינו שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שלמה דנישבסקי שליט"א

נתיבות - כולל 'משכן התורה'

הרה"ג חגי דעי שליט"א

ירושלים - כולל 'שערי תבונה'

הרה"ג מרדכי דעי שליט"א

אשקלון - כולל 'אהל יוסף'

הרה"ג יהודה דקל שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מיר'

הרה"ג יצחק דרברמדיקר שליט"א

ביתר עילית - כולל 'באיאן'

הרה"ג אביחי דרור שליט"א

ביתר - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג משה דרור שליט"א

בני ברק - כולל 'כתר דוד (פתח תקוה)'

הרה"ג דניאל דרייפוס שליט"א

אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג שמריהו דרייפוס שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג שניאור זלמן דרייפוס שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג מרדכי דרמר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג אליהו מאיר דרסלר שליט"א

ערד - כולל 'נחלת יצחק'

הרה"ג אליהו דרעי שליט"א

אשדוד - כולל 'זוהר השלום'

הרה"ג מנשה דרשן שליט"א

ירושלים - כולל 'בני ציון'

הרה"ג רוני האוזנר שליט"א

פתח תקוה - כולל 'תורת א"י'

הרה"ג יצחק מאיר האיתן שליט"א

ירושלים - כולל 'הלכה למשה'

הרה"ג שלמה הבלין שליט"א

ירושלים - כולל 'זכרון יוסף'

הרה"ג אליהו הבר שליט"א

ירושלים - כולל 'נתיבות חכמה'

הרה"ג שרגא נתן הבר שליט"א

בני ברק - כולל 'אהלי יעקב'

הרה"ג ישראל הגר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג אשר הדאיה שליט"א

ירושלים - כולל 'זכרון חמד'

הרה"ג יעקב הוכנברג שליט"א

ירושלים - ר"מ 'נחלת משה'

הרה"ג שמואל הוכנברג שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אשר הולצר שליט"א

בית שמש - כולל 'נר גבריאל'

הרה"ג יהושע מותתיהו הומינר שליט"א

בני ברק - כולל 'בית אהרן'

הרה"ג מנחם רפאל הופמן שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג דוד הלר שליט"א
נתיבות - כולל 'ששכר באהליך'
הרה"ג יוחנן הלר שליט"א
אשדוד - כולל 'גרודנא'
הרה"ג ישראל מאיר הלר שליט"א
ביתר עלית - כולל 'מיר-ביתר'
הרה"ג אפרים המניק שליט"א
ביתר עלית - כולל 'אהלי אב'
הרה"ג אברהם ישעיה הנפלינג שליט"א
בית שמש - כולל 'בריסק'
הרה"ג יהודה דוד הנפלינג שליט"א
בית שמש - כולל 'ששכר באהליך'
הרה"ג יוסף דב הנפלינג שליט"א
בית שמש - כולל 'שיח יצחק'
הרה"ג שמעון הנפלינג שליט"א
בית שמש - כולל 'בריסק'
הרה"ג רפאל הרבון שליט"א
מעלות - כולל 'יערפ טל'
הרה"ג אוריאל הרברט שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
הרה"ג משה מאיר הרוש שליט"א
ירושלים - כולל 'שמואל וכהני'
הרה"ג רפאל אברהם הרוש שליט"א
ביתר עלית - כולל 'דורשי ציון'
הרה"ג אריה הרטמן שליט"א
חיפה - כולל 'נתיבי משפט'
הרה"ג דוד שמואל הרמן שליט"א
בית שמש - כולל 'חיי תורה'
הרה"ג יהודה הרמתי שליט"א
ביתר עלית - כולל 'בית הלוי'
הרה"ג צבי הרצל שליט"א
בית שמש - כולל 'שמחת בנימין'
הבה"ח זאב הררי נ"ו
בני ברק - ישיבת 'בית מתתיהו'
הרה"ג אברהם חיים הרש שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'
הרה"ג יהושע אריה הרשברג שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר (ברכפלד)'
הרה"ג מתתיהו הרשור שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'
הרה"ג שמואל הרשור שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שמעון'
הרה"ג יוסף צבי ואזנר שליט"א
בית שמש - כולל 'דאחמסטריקא'
הרה"ג שלמה ואחניש שליט"א
אשדוד - כולל 'אורות חיים ומושה'
הרה"ג אברהם ישעיה ואקנין שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'תפארת שלום'
הרה"ג יהושע וגשל שליט"א
ירושלים - כולל 'משכנות יעקב'

הרה"ג משה צבי הופמן שליט"א
בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'
הרה"ג ישראל הוצלר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג חיים הורוביץ שליט"א
חיפה - כולל 'תורת דב'ש'
הרה"ג מנחם זאב הורוביץ שליט"א
ירושלים - כולל 'שירת דוד'
הרה"ג שמחה בונים הורוביץ שליט"א
בני ברק - כולל 'אוהבי תורתך'
הרה"ג שלמה הורוביץ שליט"א
אופקים - כולל 'אהל לאה'
הרה"ג דוד הורוויץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'משנת אברהם'
הרה"ג אלכסנדר הורנשטיין שליט"א
בית שמש - כולל 'צילו של היכל'
הרה"ג יואל יוסף הזז שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום (מודיעין)
הרה"ג מרדכי אהרן הייזלר שליט"א
בני ברק - כולל 'זכרון משה'
הרה"ג יואל היימליך שליט"א
בני ברק - כולל 'סאטמאר'
הרה"ג אברהם שלמה היימן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שערי ציון'
הרה"ג משה היימן שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'
הרה"ג שמעון היימן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'חניכי הישיבות - הרב
הרה"ג נפתלי צבי הילדסהיימר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג שמואל הילדסהיימר שליט"א
ירושלים - ר"מ 'נחלת שמואל'
הרה"ג ברוך הימל שליט"א
ירושלים - כולל 'נחליאל'
הרה"ג יוסף הירשמן שליט"א
פתח תקוה - כולל 'דברי יציב'
הרה"ג מרדכי הכהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'זכרון יעקב יוסף'
הרה"ג שמעון הכהן שליט"א
בני ברק - כולל 'עמלי תורה'
הרה"ג שמואל הלוי שליט"א
אשדוד - כולל 'זוהר התורה'
הרה"ג יוסף הלל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג יוסף הלפר שליט"א
ירושלים - כולל 'צילו של היכל'
הרה"ג אברהם הלפרט שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'יעש כן אהרן'
הרה"ג מרדכי הלפרין שליט"א
בית שמש - כולל 'עליות אליהו'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג אסף והב שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג ישעיהו והב שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית שלום'

הרה"ג אשר ווייל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שמחת התורה'

הרה"ג מרדכי אלכסנדר ווייל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אביגדור ווייס שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי הוראה'

הרה"ג מרדכי ווייס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג מאיר וולס שליט"א
בית שמש - כולל 'קמניץ'

הרה"ג שניאור זלמן וולס שליט"א
בית שמש - כולל 'השותפים'

הרה"ג יצחק וולף שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג ישי צבי וולף שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'כנסת יצחק (ק"ס)'

הרה"ג ברוך מרדכי וולפא שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג חיים וולפא שליט"א
ירושלים - כולל 'משכן ישראל'

הרה"ג יצחק וולפא שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יוסף וונדר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יחיאל מיכל וועג שליט"א
ירושלים - כולל 'ברוך טעם בשיבת טשעבין'

הרה"ג אלחנן וורמסר שליט"א
בית שמש - כולל 'הרץ'

הרה"ג רחמים וטורי שליט"א
ירושלים - כולל 'שערי תבונה'

הרה"ג אברהם ויזל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית יצחק'

הרה"ג יהודה ויזנפלד שליט"א
בני ברק - כולל 'פנוביץ'

הרה"ג חיים ווייס שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל יוסף'

הרה"ג משה ווייס שליט"א
בני ברק - כולל 'הליכות משה'

הרה"ג צבי יהודה ווייס שליט"א
אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג שמואל ווייס שליט"א
ירושלים - כולל 'חניכי הישיבות'

הרה"ג מאיר וייסקופף שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יצחק זאב וילהלם שליט"א
בית שמש - כולל 'מיר'

הרה"ג אליהו ויליס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר'

הרה"ג יוסף וילנסקי שליט"א
ביתר עילית - כולל 'שארית יעקב'

הרה"ג מרדכי וילקומיץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קצות החושן'

הרה"ג אברהם וינברג שליט"א
קריית גת - כולל 'סלונים'

הרה"ג אלעזר וינגרד שליט"א
בני ברק - כולל 'תורת א"י'

הרה"ג ישראל וינטר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מרומי שדה'

הרה"ג יוסף לייב וינטרוב שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג מנחם וינטרוב שליט"א
ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג מרדכי וינטרוב שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שלום יהודה וינמן שליט"א
ירושלים - כולל 'נר משה'

הרה"ג משה יונה וינקלר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אברהם מרדכי וינר שליט"א
בני ברק - כולל 'תורת בצלאל'

הרה"ג חיים וינר שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג אליעזר ויס שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שמעון ויסבלום שליט"א
בית שמש - כולל 'מושב ישעי'

הרה"ג אברהם יהודה ויסברג שליט"א
ירושלים - כולל 'מרגניתא דאברהם'

הרה"ג בן ציון ויספיש שליט"א
בית שמש - כולל 'מיר'

הרה"ג דניאל ויספיש שליט"א
חיפה - כולל 'צאנז'

הרה"ג יששכר דוב ויספיש שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג נחום ויספיש שליט"א
בני ברק - כולל 'מרכז תורני לאברכים נבחרים'

הרה"ג שלמה זלמן ויספיש שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שמעון ויצמן שליט"א
בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג יהודה ולדר שליט"א
רמת השרון - כולל 'רמות השרון'

הרה"ג אהרן ולדשטין שליט"א
ירושלים - כולל 'ברכת יעקב'

הרה"ג יהודה ולדשטין שליט"א
גבעת זאב - כולל 'תורה אור'

הרה"ג אסף והב שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג ישעיהו והב שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית שלום'

הרה"ג אשר ווייל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שמחת התורה'

הרה"ג מרדכי אלכסנדר ווייל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אביגדור ווייס שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי הוראה'

הרה"ג מרדכי ווייס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג מאיר וולס שליט"א
בית שמש - כולל 'קמניץ'

הרה"ג שניאור זלמן וולס שליט"א
בית שמש - כולל 'השותפים'

הרה"ג יצחק וולף שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג ישי צבי וולף שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'כנסת יצחק (ק"ס)'

הרה"ג ברוך מרדכי וולפא שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג חיים וולפא שליט"א
ירושלים - כולל 'משכן ישראל'

הרה"ג יצחק וולפא שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יוסף וונדר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יחיאל מיכל וועג שליט"א
ירושלים - כולל 'ברוך טעם בשיבת טשעבין'

הרה"ג אלחנן וורמסר שליט"א
בית שמש - כולל 'הרץ'

הרה"ג רחמים וטורי שליט"א
ירושלים - כולל 'שערי תבונה'

הרה"ג אברהם ויזל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית יצחק'

הרה"ג יהודה ויזנפלד שליט"א
בני ברק - כולל 'פנוביץ'

הרה"ג חיים ווייס שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל יוסף'

הרה"ג משה ווייס שליט"א
בני ברק - כולל 'הליכות משה'

הרה"ג צבי יהודה ווייס שליט"א
אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג שמואל ווייס שליט"א
ירושלים - כולל 'חניכי הישיבות'

הרה"ג מאיר וייסקופף שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יצחק זאב וילהלם שליט"א
בית שמש - כולל 'מיר'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג יצחק אלחנן ולדשין שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אהרן ולס שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת אברהם'

הרה"ג יהודה יעקב ולס שליט"א
ביתר עילית - כולל 'בית שרגא'

הרה"ג יהושע ולס שליט"א
בית שמש - כולל 'שומרי החומות'

הרה"ג ישראל אשר ולס שליט"א
בית שמש - כולל 'שמחת בנימין'

הרה"ג נתנאל ונדרוולדה שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג ברוך ונדרוולדה שליט"א
ירושלים - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג יעקב ונדרוולדה שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית שלום'

הרה"ג יחיאל וסרמן שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'

הרה"ג יעקב יוסף וסרמן שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'

הרה"ג חיים ועקנין שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי אליהו'

הרה"ג מאיר ועקנין שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג משה וקנין שליט"א
ירושלים - כולל 'רינת מרדכי'

הרה"ג אשר מיכאל זאהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר'

הרה"ג יהונתן זגדון שליט"א
נתיבות - כולל 'ברית שלום וחסד'

הרה"ג שמואל זדה שליט"א
ירושלים - כולל 'אור יצחק'

הרה"ג יהודה זוהר שליט"א
בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג שלמה זולטי שליט"א
ירושלים - כולל 'תורת זרעים'

הרה"ג אהרן זולטי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג משה זומר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג נחמן זיגלמן שליט"א
אשדוד - כולל 'בעלזא'

הרה"ג צבי אריה זייבאלד שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אפיקי חושן'

הרה"ג משה זייברט שליט"א
אשדוד - כולל 'ישיבת בית ישראל (אשדוד)'

הרה"ג בן ציון זילבר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר (ברכפלד)'

הרה"ג אלעזר זילברפארב שליט"א
בני ברק - כולל 'טשערנוביל'

הרה"ג אפרים זילברשטיין שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יוסף זילברשטיין שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג יהודה דוד זימברג שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג אברהם צבי זינגר שליט"א
רכסים - כולל 'משנת אליהו'

הרה"ג חיים זינגר שליט"א
בני ברק - כולל 'מאור חיים'

הרה"ג יעקב זינגר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שמחת התורה'

הרה"ג ישעיהו זינגר שליט"א
אלעד - כולל 'דרך ההוראה'

הרה"ג אשר זיס שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יעקב זיסובין שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג מרדכי זית שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג שמעון זיתונה שליט"א
בני ברק - כולל 'הליכות יוסף'

הרה"ג יצחק זכאים שליט"א
ביתר - כולל 'מאור ישראל'

הרה"ג שי זכות שליט"א
בני ברק - כולל 'היכל משה'

הרה"ג מאיר יהודה זלוטניק שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג ישראל זלושנסקי שליט"א
בית שמש - כולל 'הר"ן (בית שמש)'

הרה"ג יחזקאל זלזניק שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'

הרה"ג אברהם דוב זליבנסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'

הרה"ג נתי זליקוביץ שליט"א
בית שמש - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג יצחק זלצמן שליט"א
בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג פנחס זליג זלצר שליט"א
ביתר עילית - כולל 'נדבורנה'

הרה"ג יעקב זעפראני שליט"א
בני ברק - כולל 'בית שלמה'

הרה"ג משה זעפראני שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג מנחם זקס שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג ידידיה זר שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג שלמה משה זריהן שליט"א
צפת - כולל 'נר מיכאל'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הבה"ח משה חדש נ"ו
ירושלים - ישיבת 'אור אלחנן'
הרה"ג יוסף חוברה שליט"א
ירושלים - כולל 'בית אלשיך'
הרה"ג יוסף חובשי שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
הרה"ג חגי חומרי שליט"א
בני ברק - כולל 'היכל משה'
הרה"ג ראובן חורי שליט"א
ביתר עלית - כולל 'זכור לאברהם'
הרה"ג אהוד חזיו שליט"א
רכסים - כולל 'כנסת חזקיהו'
הרה"ג יורם חזן שליט"א
בני ברק - כולל 'חצות'
הרה"ג רז חזן שליט"א
ירושלים - כולל 'אור שרגא'
הרה"ג יעקב חזקיה שליט"א
ירושלים - כולל 'נהר שלום מקובלים'
הרה"ג שלום רפאל חזקיה שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קצות החושן'
הרה"ג דניאל חיון שליט"א
בני ברק - כולל 'נר ישראל'
הרה"ג יוסף חיון שליט"א
בני ברק - כולל 'בית יעקב'
הרה"ג ישראל חיון שליט"א
אלעד - כולל 'אבי עזרי'
הרה"ג מיכאל חיון שליט"א
ירושלים - כולל 'משכן שלמה'
הרה"ג עמנואל חייאב שליט"א
אלעד - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג יואל חיימזון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'המרכז'
הרה"ג דניאל חכים שליט"א
קרית אתא - כולל 'אור מאיר'
הרה"ג יצחק חכים שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
הרה"ג אסף חלא שליט"א
בני ברק - כולל 'אוצרות חיים'
הרה"ג שלמה חליאווה שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'
הרה"ג אברהם חן שליט"א
בני ברק - כולל 'קרלין'
הרה"ג מרדכי חן שליט"א
בני ברק - כולל 'תהילות חיים'
הרה"ג עובדיה חן שליט"א
בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'
הרה"ג משה מרדכי חנון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ליבו חפץ'
הרה"ג אברהם מנחם חנן שליט"א
רכסים - כולל 'בית שמאי'

הרה"ג יהודה זרצקי שליט"א
בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'
הרה"ג יוסף זרצקי שליט"א
בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'
הרה"ג משה חאזר שליט"א
בני ברק - כולל 'עמוד האש'
הרה"ג יהודה חבה שליט"א
ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'
הרה"ג יוסף חבה שליט"א
ירושלים - כולל 'נר יוסף'
הרה"ג יוסף חיים חבה שליט"א
אלעד - כולל 'מאור חזקיהו'
הרה"ג יעקב חבה שליט"א
ירושלים - כולל 'שערי דוד'
הרה"ג מנשה חבה שליט"א
ירושלים - כולל 'אור יוסף'
הרה"ג עובדיה חבורה שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
הרה"ג שאלתיאל חבורה שליט"א
ירושלים - כולל 'היכל עזרא'
הרה"ג חנניה חביב שליט"א
בני ברק - כולל 'סלבודקא'
הרה"ג מרדכי חברוני שליט"א
ירושלים - כולל 'משאת משה'
הרה"ג אלעזר חג"בי שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
הרה"ג יונתן חג"בי שליט"א
יבנה - כולל 'אור דרך'
הרה"ג אשר חדאד שליט"א
צפת - כולל 'אלקבץ'
הרה"ג פזי חדאד שליט"א
ירושלים - כולל 'שערי דוד'
הרה"ג אריאל חדד שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר' (ברכפלד)
הרה"ג בינו חדד שליט"א
רכסים - כולל 'אור חדש'
הרה"ג יוסף חדד שליט"א
ירושלים - כולל 'ברית יעקב'
הרה"ג יעקב חדד שליט"א
ירושלים - כולל 'יקירי ירושלים'
הרה"ג מאיר חדד שליט"א
ביתר עלית - כולל 'אמת ליעקב'
הרה"ג נתנאל חדד שליט"א
ירושלים - כולל 'זכרון אליהו'
הרה"ג רונן חדד שליט"א
טבריה - כולל 'רבי מאיר בעל הנס'
הרה"ג יחזקאל חדש שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג מאיר חדש שליט"א
נוף הגליל - כולל 'נחלת משה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

- הרה"ג מאיר טופיק שליט"א**
ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'
- הרה"ג עדיאל טוריג'מן שליט"א**
רכסים - כולל 'משנת אליהו'
- הרה"ג יואל טוריג'ן שליט"א**
בית שמש - כולל 'יששכר באהליך'
- הרה"ג אליעזר טוריג'ן שליט"א**
ירושלים - כולל 'טל תורה'
- הרה"ג ישראל מאיר טוריג'ן שליט"א**
ירושלים - כולל 'אסוקי שמעתא'
- הרה"ג יהושע טייכמאן שליט"א**
בית שמש - כולל 'בריסק'
- הרה"ג משה טירי שליט"א**
ירושלים - כולל 'תורת הדורות'
- הרה"ג משה טל שליט"א**
רכסים - כולל 'נח ישראל'
- הרה"ג אסף טנג'י שליט"א**
טבריה - כולל 'לעלוב'
- הרה"ג שלמה טננבוים שליט"א**
בני ברק - כולל 'אוהל יצחק'
- הרה"ג ישראל טעפ שליט"א**
בית שמש - כולל 'יששכר באהליך'
- הרה"ג ניסים טרבלסי שליט"א**
נתיבות - כולל 'שיבת הנגב'
- הרה"ג ישראל שמעון טרובין שליט"א**
בני ברק - כולל 'בית הלל'
- הרה"ג אלחנן טרופר שליט"א**
בני ברק - כולל 'זכרון נתן צבי'
- הרה"ג שאול טרייטל שליט"א**
ירושלים - כולל 'למען דעת'
- הרה"ג יאיר טרנובסקי שליט"א**
בני ברק - כולל 'עבודת הקרבנות'
- הרה"ג יונה צבי טשזנר שליט"א**
ירושלים - כולל 'מיר'
- הרה"ג חננאל יאקב שליט"א**
ירושלים - כולל 'כנסת יהודה'
- הרה"ג ממתיהו ליב ירבור שליט"א**
ירושלים - כולל 'מיר'
- הרה"ג שמואל הלל ירבור שליט"א**
מודיעין עילית - כולל 'תלמידי הכת"ס'
- הרה"ג אברהם ישעיהו יוד'ק שליט"א**
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג חיים יוד'ק שליט"א**
מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום'
- הרה"ג שמעון אריה יוד'ק שליט"א**
ירושלים - כולל 'מיר'
- הרה"ג אוריאל יוחנן שליט"א**
ירושלים - כולל 'דרכי דוד'
- הרה"ג אריאל יומטוביאן שליט"א**
בני ברק - כולל 'בית ה'
- הרה"ג אברהם חנסב שליט"א**
ירושלים - כולל 'בית מאיר וגבריאלי'
- הרה"ג יהודה אריה חנסב שליט"א**
בני ברק - כולל 'פונובידי'
- הרה"ג ישראל בנימין חקני שליט"א**
בני ברק - כולל 'בית מדרש עליון'
- הרה"ג יצחק עקיבא חסון שליט"א**
ירושלים - כולל 'בית לחם יהודה'
- הרה"ג אליהו חסיד שליט"א**
מודיעין עילית - כולל 'באר יצחק'
- הרה"ג אפרים חסיד שליט"א**
ירושלים - כולל 'נוח שלום'
- הרה"ג בעז חקק שליט"א**
בני ברק - כולל 'בית כנסת הגדול'
- הרה"ג אביעזריאל אלעזר חשין שליט"א**
מודיעין עילית - כולל 'אורחות תורה'
- הרה"ג עזריאל חתוכה שליט"א**
ירושלים - כולל 'משכן חיים'
- הרה"ג אפרים טאוב שליט"א**
רכסים - כולל 'משנת אליהו'
- הרה"ג מאיר טבאל שליט"א**
בני ברק - כולל 'בית הלל'
- הרה"ג שלמה זלמן טבאל שליט"א**
מודיעין עילית - כולל 'כנסת יצחק' (ק"ס)
- הרה"ג מרדכי טהרגי שליט"א**
ירושלים - כולל 'חניכי הישיבות'
- הרה"ג אברהם טוביאן שליט"א**
ירושלים - כולל 'אהל יוסף'
- הרה"ג משה כהן טוויל שליט"א**
ירושלים - כולל 'באר יצחק'
- הרה"ג אביחי טוטיאן שליט"א**
תל ציון - כולל 'כנסת יחזקאל'
- הרה"ג אהרן צבי טובי שליט"א**
חיפה - כולל 'סערת וזנין'
- הרה"ג יצחק איזיק טובי שליט"א**
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
- הרה"ג איתאל טויטו שליט"א**
נתיבות - כולל 'מאור שלום ישראל'
- הרה"ג דוד טויטו שליט"א**
ירושלים - כולל 'דעת חיים'
- הרה"ג אליעזר טולדנר שליט"א**
מודיעין עילית - כולל 'עליות בית חנניה'
- הרה"ג יהודה טולדנר שליט"א**
ירושלים - כולל 'בריסק'
- הרה"ג סתיו משה טולדנר שליט"א**
בני ברק - כולל 'באר יעקב'
- הרה"ג שלמה טולדנר שליט"א**
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'
- הרה"ג אלחנן טופיק שליט"א**
בני ברק - כולל 'בית יהודה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג יצחק יפרח שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג רפאל יפרח שליט"א

בני ברק - כולל 'תהילות חיים'

הרה"ג אלעזר יפת שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג יוסף אילן יצחקוב שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'בן איש חי'

הרה"ג אליהו יצחקי שליט"א

בני ברק - כולל 'מרכז תורני לאברכים נבחרים'

הרה"ג בנימין יצחקי שליט"א

ביתר עילית - כולל 'בראשית'

הרה"ג יצחק יצחקי שליט"א

בני ברק - כולל 'בית אבא'

הרה"ג משה יצחקי שליט"א

ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג שמעון יצחקיאן שליט"א

ירושלים - כולל 'מדרש דוד'

הרה"ג יעקב יקר שליט"א

ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג משה ירמוש שליט"א

ביתר עילית - כולל 'ברכת מרדכי'

הרה"ג יוסף חיים ירקוני שליט"א

טבריה - כולל 'שערי דעת'

הרה"ג אברהם ישוביוף שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג יוחנן יהודה ישועה שליט"א

תל ציון - כולל 'ביכורי יוסף'

הרה"ג מנחם חיים ישועה שליט"א

ביתר - כולל 'מיר'

הרה"ג ישי ישורון שליט"א

ירושלים - כולל 'זוהר החיים'

הרה"ג תובל שלום ישי שליט"א

ירושלים - כולל 'נר רפאל'

הרה"ג אברהם דוד ישראלי שליט"א

בני ברק - כולל 'דראג'

הרה"ג זלמן לייב ישראלי שליט"א

בני ברק - כולל 'דראג'

הרה"ג עופר ישראלי שליט"א

אשדוד - כולל 'זכרון יוסף'

הרה"ג מנחם כאהן שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג צוריאל כאלף שליט"א

בני ברק - כולל 'בית מאיר'

הרה"ג יוסף חיים כאשיאן שליט"א

ירושלים - כולל 'משכן משה'

הרה"ג אבידן ישראל כהן שליט"א

ירושלים - כולל 'באר התלמוד'

הרה"ג אברהם כהן שליט"א

ירושלים - כולל 'פורת יוסף'

הרה"ג אריה לייב יונגר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'פתחי שערים'

הרה"ג יצחק יונגרמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג דוד יהודה יונה שליט"א

ירושלים - כולל 'דרך אמונה'

הרה"ג יהודה יונה שליט"א

ירושלים - כולל 'אסוקי שמעתא אהבת שלום'

הרה"ג דן יוסיאן שליט"א

ירושלים - כולל 'הרץ'

הרה"ג יששכר יוסף שליט"א

בני ברק - כולל 'בית יהודה'

הרה"ג נחמן יוסף שליט"א

ירושלים - כולל 'קבר רחל'

הרה"ג אליהו אשר יוספי שליט"א

בני ברק - כולל 'אור יצחק'

הרה"ג אברהם יורקביץ שליט"א

ירושלים - כולל 'הרב דרוק'

הרה"ג אברהם יזדי שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג יצחק יזדי שליט"א

ירושלים - כולל 'אור גרשון'

הרה"ג חיים ילזו שליט"א

ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'

הרה"ג אלעזר ימין שליט"א

אשדוד - כולל 'כנסת ישראל'

הרה"ג אמיר ימיני שליט"א

ביתר עילית - כולל 'יד אשר'

הרה"ג אברהם ינקלביץ שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג מאיר שמחה יעבץ שליט"א

אופקים - כולל 'היכל הנר'

הרה"ג חיים יעקבזון שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג שחר יעקבי שליט"א

אשדוד - כולל 'גדיל תורה'

הרה"ג אברהם יעקבסון שליט"א

בני ברק - כולל 'רשב"י'

הרה"ג ישראל יעקבסון שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'תורת משה'

הרה"ג מיכאל יעקובוב שליט"א

אלעד - כולל 'בית דוד'

הרה"ג מנחם דוד יעקובוביץ שליט"א

ירושלים - כולל 'ברכת יעקב'

הרה"ג ראובן יוסף יעקובזון שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'כנסת יצחק (ק"ס)'

הרה"ג שלמה זלמן יפה שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שמעיה יפה שליט"א

רכסים - כולל 'יששכר באהליך'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג אהרן אריה כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'מאמר מרדכי'

הרה"ג אייזיק צבי כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'בית מדרש עליון'

הרה"ג אילן כהן שליט"א
תל ציון - כולל 'ברכת חיים'

הרה"ג איתן כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'בית יוסף ורחמים'

הרה"ג אליהו כהן שליט"א
נתיבות - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג אליהו כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'מעלות התורה'

הרה"ג אליהו כהן שליט"א
ביתר - כולל 'דרכי ישראל'

הרה"ג אליהו כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אליהו כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אמרי ברוך'

הרה"ג אליהו זבולון כהן שליט"א
באר שבע - כולל 'קול אליהו'

הרה"ג אליעזר כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'

הרה"ג אלירן יעקב כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'תורת חן וחסד'

הרה"ג אלכסנדר ז. כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'הרב יערי'

הרה"ג אפרים כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'

הרה"ג אריאל כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אריאל אלעזר כהן שליט"א
רחובות - כולל 'פעמוני זהב'

הרה"ג אריאל דוד כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'מנחת דוד'

הרה"ג ברוך מרדכי כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בן איש חי'

הרה"ג גאלי כהן שליט"א
צפת - כולל 'אור ברוך'

הרה"ג דוד בנימין כהן שליט"א
ביתר עילית - כולל 'אמת ליעקב'

הרה"ג דוד חיים כהן שליט"א
אלעד - כולל 'קול אליהו'

הרה"ג דוד נתנאל כהן שליט"א
עפולה - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג דוד שי כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'זכות אבות'

הרה"ג שלמה כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'

הרה"ג דודון כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'הר"ן (קריית הרצוג)'

הרה"ג דניאל כהן שליט"א
ביתר עילית - כולל 'זכור לאברהם'

הרה"ג דניאל כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'ארחות תורה'

הרה"ג הלל כהן שליט"א
בית שמש - כולל 'תורה ודעת'

הרה"ג חיים כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'חניכי הישיבות'

הרה"ג חיים לוי כהן שליט"א
ביתר - כולל 'סאדיגורה'

הרה"ג יהודה כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'משנת יוסף'

הרה"ג יונתן כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'זכות יעקב שלום'

הרה"ג יוסף כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שערי ציון'

הרה"ג יוסף חיים כהן שליט"א
פרדס כץ - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג יוסף יהושע כהן שליט"א
רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג יעקב כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'זכרון משה'

הרה"ג יעקב כהן שליט"א
תל אביב - כולל 'בית שלמה'

הרה"ג יעקב כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'עמלה של תורה'

הרה"ג יעקב כהן שליט"א
ביתר עילית - כולל 'חפץ חיים'

הרה"ג יעקב צבי כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'זכרון דוד'

הרה"ג יצחק כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'

הרה"ג יצחק כהן שליט"א
צפת - כולל 'אור ברוך'

הרה"ג יצחק כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג ישראל כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'עמל התורה'

הרה"ג ישראל מאיר כהן שליט"א
נצרת עילית - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג יששכר צבי כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית אבא'

הרה"ג מאיר כהן שליט"א
פתח תקוה - כולל 'הגר"א'

הרה"ג מנחם כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג מרדכי יאיר כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'

הרה"ג משה כהן שליט"א
תל ציון - כולל 'אהבת שלום'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ח אלעזר כהנא נ"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'חכמת התורה'
הרה"ג דניאל כהנא שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי ציון'
הרה"ג מרדכי כהנוביץ שליט"א
ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'
הרה"ג יואל כהנן שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
הרה"ג יחיאל כהנן שליט"א
ירושלים - כולל 'חניכי הישיבות'
הרה"ג עודד כלימי שליט"א
אשדוד - כולל 'המרכז'
הרה"ג אפרים כלפה שליט"א
רחובות - כולל 'כתר ארם צובא'
הרה"ג ישראל כנרי שליט"א
בית שמש - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג יוסף יום טוב כץ שליט"א
אשדוד - כולל 'ויזניץ'

הרה"ג מרדכי כץ שליט"א
בני ברק - כולל 'רשב"י'
הרה"ג שמואל כץ שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'
הרה"ג צבי לאופר שליט"א
ירושלים - כולל 'כנסת יהודה'
הרה"ג יעקב לאער שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'יששכר באהליך'
הרה"ג שמשון לאקס שליט"א
בני ברק - כולל 'נר ישראל'
הרה"ג בנימין לב שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קול אריה'
הרה"ג חיים לב שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהל ישראל'
הרה"ג שלמה לב שליט"א
בני ברק - כולל 'סודות התורה'
הרה"ג יוסף חיים לב טוב שליט"א
רכסים - כולל 'אור תורה'
הרה"ג שלמה לב טוב שליט"א
ירושלים - כולל 'בית לחם יהודה'
הרה"ג אריאל לביא שליט"א
ירושלים - כולל 'בני ציון'
הרה"ג ישראל לביא שליט"א
בני ברק - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג רפאל לבל שליט"א
ירושלים - כולל 'יד אברהם וטוביה'
הרה"ג שמואל לבקוביץ שליט"א
ירושלים - כולל 'בני ציון'
הרה"ג יוחנן לובינר שליט"א
רכסים - כולל 'חסד לאברהם ומרדכי'
הרה"ג משה לוברט שליט"א
בית שמש - כולל 'פני מנחם - גור'

הרה"ג משה כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'אהל התלמוד'
הרה"ג משה כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר'
הרה"ג משה כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'
הרה"ג משה חי כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג נחמן כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'קבר רחל'
הרה"ג ניסים כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'
הרה"ג נתנאל כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג נתנאל כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'זכרון אליהו'
הרה"ג עקיבא כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג פנחס כהן שליט"א
רכסים - כולל 'נצר שלום'
הרה"ג פנחס כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'קהילות יעקב'
הרה"ג צבי אריה כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'אלכסנדר'
הרה"ג ציון כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'שישונים לדוד'
הרה"ג ראובן כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
הרה"ג שי שאול כהן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עליות בית חנניה'
הרה"ג שמואל כהן שליט"א
בית שמש - כולל 'יששכר באהליך'
הרה"ג שמואל כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'קול רינה'
הרה"ג שמעון כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'
הרה"ג שמעון כהן שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל יוסף - רמת שלמה'
הרה"ג ששון כהן שליט"א
בני ברק - כולל 'משכן התורה'
הרה"ג חיים כהן ארזי שליט"א
אופקים
הרה"ג נתנאל כהן זדה שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי אליהו'
הרה"ג אברהם ישעיהו כהן טוויל שליט"א
ירושלים - כולל 'שויתי ה'
הרה"ג דוד כהן סואיה שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
הרה"ג עלי כהן צמח שליט"א
ירושלים - כולל 'דרכי ישראל'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג נפתלי לוי שליט"א

בית שמש - כולל 'אהבת תורה'

הרה"ג נתן לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג רפאל לוי שליט"א

יסודות - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג שלמה לוי שליט"א

ביתר עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג שמואל לוי שליט"א

בני ברק - כולל 'עמל התורה'

הרה"ג יצחק לויכט שליט"א

פתח תקוה

הרה"ג אליהו לוי שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג יוסף לוי שליט"א

בית שמש - כולל 'אהבת תורה'

הרה"ג שמעון לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'קמניץ'

הרה"ג חיים מאיר לוינגר שליט"א

אלעד - כולל 'חוג חתם סופר'

הרה"ג אהרן לויסון שליט"א

ירושלים - כולל 'בית הכרם'

הרה"ג אברהם ברוך לופוביץ שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה דדעת'

הרה"ג ישראל לוריא שליט"א

ביתר עילית - כולל 'חיים לראש'

הרה"ג אברהם לזנובסקי שליט"א

בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יצחק ליבוביץ שליט"א

תפרח - כולל 'תפרח'

הרה"ג שלמה ליבוביץ שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג אברהם דוב ליבמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'נתיבות משה'

הרה"ג נתנאל ליבערמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'תוספות יום טוב'

הרה"ג יצחק צבי ליברמן שליט"א

ירושלים - כולל 'נר ישועה'

הרה"ג דניאל ליזמי שליט"א

אשדוד - כולל 'תורת דוד'

הרה"ג דוד ליכט שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג יוסף ליכטנשטיין שליט"א

טלזסטון - כולל 'אור אלחנן'

הרה"ג ישראל מאיר ליכטנשטיין שליט"א

אופקים - כולל 'יגל יעקב'

הרה"ג אליהו לינדנפלד שליט"א

ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'

הרה"ג דב לינדנפלד שליט"א

בני ברק - כולל 'פנוביץ'

הרה"ג אברהם לודייב שליט"א

ירוחם - כולל 'תפארת אשר'

הרה"ג ישראל אריה לוונטל שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'בית תפילה'

הרה"ג אליעזר לוז שליט"א

בני ברק - כולל 'מעייני הישועה'

הרה"ג פנחס דוד לוז שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג עמיאל לוטסי שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג אברהם לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אברהם לוי שליט"א

בית שמש - כולל 'אוהל יוסף'

הרה"ג אברהם לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'שערי אמונה'

הרה"ג אורייה לוי שליט"א

בני ברק - כולל 'תורה וחיים'

הרה"ג אלעזר לוי שליט"א

נתיבות - כולל 'תהילת שלום'

הרה"ג אפרים לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'זכרון אליהו'

הרה"ג דוד לוי שליט"א

בית שמש - כולל 'בית יהודה'

הרה"ג יגאל לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג יהודה אליהו לוי שליט"א

בני ברק - כולל 'עמלה של תורה'

הרה"ג יוסף לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג יעקב לוי שליט"א

אופקים - כולל 'תורת חיים'

הרה"ג יעקב לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'זוהר התורה'

הרה"ג יעקב לוי שליט"א

אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג יעקב לוי שליט"א

נתיבות - כולל 'שכר שכיר'

הרה"ג יעקב לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'כנסת יצחק' (חדרה)

הרה"ג יעקב ישראל לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'בני ציון'

הרה"ג יצחק לוי שליט"א

קרית גת - כולל 'סלונים'

הרה"ג ישראל לוי שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג מרדכי לוי מרדכי שליט"א

אשדוד - כולל 'גרודנא'

הרה"ג משה לוי שליט"א

ביתר עילית - כולל 'זלטיפולי'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג חיים לשינסקי שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מיר'

הרה"ג ישראל מאיר לשינסקי שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אברהם מאור שליט"א

ירושלים - כולל 'יד סעדיה'

הרה"ג יוסף מאיר שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יעקב ישראל מאיר שליט"א

ביתר עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג ישראל מאיר שליט"א

בית שמש - כולל 'תפארת יוסף'

הרה"ג מאיר מנחם מאיר שליט"א

רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג לוי יצחק מגיד שליט"א

ירושלים - כולל 'נתיב הדעת'

הרה"ג מרדכי דוד מגיד שליט"א

ירושלים - כולל 'כנסת יהודה'

הרה"ג אביעד מדמון שליט"א

בני ברק - כולל 'וולזין'

הרה"ג משה מדן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'בית שלום'

הרה"ג שמעון א. מוזס שליט"א

אשדוד - כולל 'עטרת צבי'

הרה"ג דוד מולא שליט"א

נתיבות - כולל 'שכר שכיר'

הרה"ג דוד יוסף מולא שליט"א

אשדוד - כולל 'חכמת רחמים'

הרה"ג שלום מונאי שליט"א

ביתר עילית - כולל 'משכן חיים'

הרה"ג אברהם מונסה שליט"א

ביתר - כולל 'עטרת מנשה'

הרה"ג אברהם מונק שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג בצלאל מועלם שליט"א

ירושלים - כולל 'עילית בית חנניה'

הרה"ג יחזקאל מועלם שליט"א

ירושלים - כולל 'הר"ן'

הרה"ג משה מועלם שליט"א

ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג שלמה מועלם שליט"א

ירושלים - כולל 'שערי ישועה'

הרה"ג דוד מוריאל שליט"א

ירושלים - כולל 'המרכז התורני ירוחם'

הרה"ג יהודה מורסיה שליט"א

בני ברק - כולל 'אוהל תורת שם'

הרה"ג יוסף מושיב שליט"א

בני ברק - כולל 'אור אברהם'

הרה"ג יהודה משה צבי מושקוביץ שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אלכסנדר'

הבה"ח דוד יהודה לינדנפלד נ"ו

בני ברק - ישיבת 'תורה בתפארתה'

הרה"ג עמרם לינדר שליט"א

בית שמש - כולל 'עמק הלכה'

הבה"ח יחזקאל לינדר נ"ו

בית שמש - ישיבת 'תורת עולם'

הרה"ג יהודה ליסצין שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובזי'

הרה"ג יוסף ליפשיץ שליט"א

בני ברק - כולל 'יד אהרן'

הרה"ג יחזקאל ליפשיץ שליט"א

חיפה - כולל 'סערט ויוניץ'

הרה"ג מאיר ליפשיץ שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אהל ישראל'

הרה"ג משה ללום שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג שמואל יצחק ללום שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג יהודה ללור שליט"א

ירושלים - כולל 'שושנים לדוד'

הרה"ג מנחם לנדאו שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג ירוחם לנדה שליט"א

בני ברק - כולל 'מלאכת שמים'

הרה"ג ישראל לנדה שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'היכל משה'

הרה"ג מיכאל צבי לנדה שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'רצופות'

הרה"ג משה לנדה שליט"א

בני ברק - כולל 'צדק לדוד'

הרה"ג משה לנדוי שליט"א

קרית גת - כולל 'נתיבות שלום'

הרה"ג גרשון לנדי שליט"א

בית שמש - כולל 'נר גביאל'

הרה"ג שלמה לסמן שליט"א

בני ברק - כולל 'היכל משה'

הרה"ג אברהם ישעיהו לרנר שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובזי'

הרה"ג אפרים לרנר שליט"א

בני ברק - כולל 'מודזין'

הרה"ג יהודה לרנר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מגדל עוז'

הרה"ג שרגא לרנר שליט"א

אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג יהושע ליב לרר שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג ישראל לרר שליט"א

בני ברק - כולל 'גאון יעקב'

הרה"ג אליעזר לשינסקי שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג אליהו מלמד שליט"א
ביתר עלית - כולל 'גן רוה'
הרה"ג ארז מלמד שליט"א
אשדוד - כולל 'חסדי יוסף'
הרה"ג יחיאל מן הרה שליט"א
ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'
הרה"ג אברהם ישעיה מנדל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר (ברכפלד)'
הרה"ג אליעזר בן ציון מנדלוביץ שליט"א
ירושלים - כולל 'בית התלמוד'
הרה"ג מיכאל אפרים מנדלזון שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך-יד אהרן'
הרה"ג יהושע לייב מנדליאל שליט"א
צפת - כולל 'עמלים'
הרה"ג דוד מנדלמן שליט"א
בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'
הרה"ג ברוך מרדכי מנצר שליט"א
בני ברק - כולל 'שפתי כהן'
הרה"ג משה מנקין שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
הרה"ג יצחק צבי מנשה שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת לישראל'
הרה"ג יחזקאל מנת שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר (ברכפלד)'
הרה"ג אהרן מסגדיאן שליט"א
ירושלים - כולל 'אור יום טוב'
הרה"ג יצחק מסורי שליט"א
חיפה - כולל 'כתר שם טוב'
הרה"ג שלמה מערבי שליט"א
ירושלים - כולל 'היכל עזרא'
הרה"ג יעקב מצרי שליט"א
אלעד - כולל 'בית הלל'
הרה"ג עקיבא מרגולין שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג אברהם ישעיהו מרגליות שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג אשר זעליג מרגליות שליט"א
בית שמש - כולל 'חסדי דוד'
הרה"ג חיים אלחנן מרגליות שליט"א
בני ברק - כולל 'אהל תמר'
הרה"ג מאיר מרגליות שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'משנת אברהם'
הרה"ג ישראל מרגלית שליט"א
אשדוד - כולל 'עטרת צבי'
הרה"ג יוסף מרוה שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג יוסף חיים מרום שליט"א
בני ברק - כולל 'בית אבא'
הרה"ג דניאל מרינגר שליט"א
בני ברק - כולל 'כנסת התורה'

הרה"ג עידן מזור שליט"א
בני ברק - כולל 'בית יהודה'
הרה"ג אברהם מזיע שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מורשה ודעת'
הרה"ג משה מחמלי שליט"א
ירושלים - כולל 'שובי נפשי'
הרה"ג בנימין מטלובסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'הר"ן'
הרה"ג אלקנה מיבסקי שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'
הרה"ג אריה זאב מילבסקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית מאיר'
הרה"ג יוסף מילבסקי שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'
הרה"ג אליהו מילר שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
הרה"ג אריה ליב מילר שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'
הרה"ג בנימין יצחק מילר שליט"א
ירושלים - כולל 'נתיבות הוראה'
הרה"ג דוד מילר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג חיים יוסף מילר שליט"א
בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג מרדכי מילר שליט"א
ביתר עלית - כולל 'גן רוה'
הרה"ג ברוך שלום מינצברג שליט"א
קרית גת - כולל 'באיאן'
הרה"ג יעקב לייב מינצברג שליט"א
בית שמש - כולל 'משנת אליהו'
הרה"ג שלמה מינצברג שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
הרה"ג ראובן מינצר שליט"א
ירושלים - כולל 'עמלי תורה'
הרה"ג שלום מירב שליט"א
ירושלים - כולל 'ברסלב'
הרה"ג בנימין מישאלי שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'
הרה"ג אשר מלול שליט"א
ביתר - כולל 'היכל דוד'
הרה"ג מאיר מלול שליט"א
בני ברק - כולל 'תורת חיים-חולון'
הרה"ג אלחנן מלוב שליט"א
ירושלים - כולל 'קול יעקב'
הרה"ג אפרים משה מלכא שליט"א
גבעת זאב - כולל 'תורת חן וחסד'
הרה"ג אשר מלכא שליט"א
נתיבות - כולל 'ברית שלום וחסד'
הרה"ג מאיר אברהם מלכא שליט"א
ירושלים - כולל 'דרכי דוד'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג שלום נחום שליט"א
בני ברק - כולל 'דבינו חיים עוור'
הרה"ג משה נחומברג שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אורחות תורה'
הרה"ג יהודה נחשון שליט"א
בני ברק - כולל 'תורת חיים'
הרה"ג טוביה אברהם ניבן שליט"א
אופקים - כולל 'אופקים'
הרה"ג יחיאל נידאם שליט"א
בני ברק - כולל 'אהבת ישראל'
הרה"ג שמעון ניוטון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג יונתן ניסים שליט"א
פתח תקוה - כולל 'בית הלוי'
הרה"ג עידן ניסמאן שליט"א
טבריה - כולל 'אהבת שלום'
הרה"ג אליהו ניסן שליט"א
אשקלון - כולל 'אהל יוסף'
הרה"ג ישראל זאב ניסנבוים שליט"א
ירושלים - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג נתנאל ניסנוב שליט"א
ביתר עילית - כולל 'קול רינה'
הרה"ג אריה נירנברג שליט"א
ירושלים - כולל 'אורחות יעקב'
הרה"ג חיים נקנסקי שליט"א
אופקים - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג צבי נקנסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג שמואל נסים שליט"א
אשדוד - כולל 'אשד מים'
הרה"ג משה נעים שליט"א
בני ברק - כולל 'תורת שמואל'
הרה"ג אלחנן נפתלי שליט"א
ירושלים - כולל 'קול יעקב'
הרה"ג יהודה אריה נפתלי שליט"א
ירושלים - כולל 'דרכי התורה'
הרה"ג יהושע ברוך נפתלי שליט"א
ירושלים - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג חגי נקי שליט"א
ירושלים - כולל 'היכל עזרא'
הרה"ג מאיר נקי שליט"א
ירושלים - כולל 'עלית בית חנניה'
הרה"ג עובדיה נקי שליט"א
בני ברק - כולל 'הרדב"ז חו"מ'
הרה"ג מאיר נתנאל שליט"א
ביתר עילית - כולל 'בית אלשיך'
הרה"ג אלדר נתנזון שליט"א
אשדוד - כולל 'שובה ישראל'
הרה"ג יהונתן סאל שליט"א
בני ברק - כולל 'נוה התורה'

הרה"ג יונה מרצבך שליט"א
בני ברק - כולל 'אורחות תורה'
הרה"ג מיכאל מרקוביץ שליט"א
ירושלים - כולל 'בית יהדא'
הרה"ג יעקב מרקוס שליט"א
פתח תקוה - כולל "נועם"
הרה"ג חיים משולמי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אמרי ברוך'
הרה"ג ששון משיח שליט"א
אלעד - כולל 'לקח טוב'
הרה"ג יעקב משען שליט"א
רכסים - כולל 'נר ישראל'
הרה"ג יצחק אריאל משענה שליט"א
אשדוד - כולל 'החידא'
הרה"ג נתנאל משה נאמי שליט"א
ביתר עילית - כולל 'הנר המערבי'
הרה"ג אלחנן נאמן שליט"א
ירושלים - כולל 'בית הלוי'
הרה"ג עשהאל נאמן שליט"א
אשדוד - כולל 'גדיל תורה'
הרה"ג אליהו נבון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ליבו חפץ'
הרה"ג חיים עוזר נובק שליט"א
בני ברק - כולל 'פנוביז'
הרה"ג עמיחי נוה שליט"א
פתח תקוה - כולל 'זכרון אלימלך'
הרה"ג אהרן נויבירט שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג אהרן נויבירט שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג יעקב נויבירט שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג מנחם נויבירט שליט"א
בני ברק - כולל 'פנוביז'
הרה"ג אליעזר נויגרשל שליט"א
בני ברק - כולל 'שיח יצחק'
הרה"ג יצחק אליעזר נויגרשל שליט"א
בני ברק - כולל 'תורת דב"ש'
הרה"ג דניאל נוימן שליט"א
חיפה - כולל 'עמודי עולם'
הרה"ג יהודה נוימן שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג אפרים נויפלד שליט"א
ירושלים - כולל 'כנסת יהודא'
הרה"ג שלום חיים זאב נויפלד שליט"א
ירושלים - כולל 'הר"ן'
הרה"ג רועי דוד נורילאן שליט"א
בני ברק - כולל 'וולזין'
הרה"ג יהודה נחום שליט"א
ברכפלד - כולל 'עטרת שלמה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג יצחק דוד סטניצקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שפתי דעת'
הבה"ח אברהם אלחנן סטניצקי נ"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'כנסת יצחק' (חדרה)
הרה"ג יוסף סיטבון שליט"א
אשדוד - כולל 'גרדונא'
הרה"ג יעקב סיטון שליט"א
בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'
הרה"ג עובדיה סיטון שליט"א
בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'
הרה"ג אליהו סיימונס שליט"א
חיפה - כולל 'כנסת ישראל'
הרה"ג דוד סילמן שליט"א
ירושלים - כולל 'אוהל יוסף'
הרה"ג בנימין סימאי שליט"א
ירושלים - כולל 'דרכי ישראל'
הרה"ג גד סימן טוב שליט"א
ירושלים - כולל 'באר התלמוד'
הרה"ג דוד סימן טוב שליט"א
ביתר - כולל 'זכור לאברהם'
הרה"ג שמואל דוד סיניסון שליט"א
ירושלים - כולל 'מאור ישעיה'
הרה"ג אליעזר סירוטה שליט"א
בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג גרשון סירוטה שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת מרדכי'
הרה"ג שמעון סירוטה שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קמניץ'
הרה"ג שלמה זלמן סלומיאנסקי שליט"א
בני ברק - כולל 'גור מלצר'
הרה"ג יעקב סלמה שליט"א
אופקים - כולל 'היכל הנר'
הרה"ג יעקב סלרי שליט"א
בני ברק - כולל 'בית מדרש לדיינים'
הרה"ג חיים סנדזמירסקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קרית ספר'
הרה"ג חיים סנדלר שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג יוסף סעד שליט"א
ירושלים - כולל 'אור החיים'
הרה"ג יצחק סעד שליט"א
בני ברק - כולל 'בית מדרש לדיינים'
הרה"ג צבי ספטימוס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג מיכאל ספראי שליט"א
ירושלים - כולל 'בית יחיאל'
הרה"ג בני סרבה שליט"א
אשדוד - כולל 'דעת יוסף'
הרה"ג שי סתיו שליט"א
ירושלים - כולל 'החיים והשלום'

הרה"ג ישראל משה סאל שליט"א
בני ברק - כולל 'שתילי זיתים'
הרה"ג פינחס סאמעט שליט"א
בית שמש - כולל 'פרושים'
הרה"ג שמואל סבאג שליט"א
ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג שמעון סבג שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג אשר סבו שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'נזר מרדכי'
הרה"ג שמואל דוד סבו שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אמרי ברוך'
הרה"ג שמעון סבן שליט"א
ביתר עילית - כולל 'גן רוה'
הרה"ג אהרן סגל שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'
הרה"ג יהושע סגל שליט"א
רכסים - כולל 'נר ישראל'
הרה"ג ישראל סגל שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'
הרה"ג אברהם סויסה שליט"א
ירושלים - כולל 'שער המלך'
הרה"ג יעקב ישראל סויסה שליט"א
נתיבות
הרה"ג אהרן שמואל סולברג שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'דעת תבונות'
הרה"ג יוסף סולימאן שליט"א
בני ברק - כולל 'ברכת יצחק'
הרה"ג אביחי סומך שליט"א
ירושלים - כולל 'אור השלום'
הרה"ג מיכאל ישראל סומך שליט"א
בני ברק - כולל 'חזון שמואל'
הרה"ג פנחס סופר שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הוראה הגר"נ קרליץ'
הרה"ג ש. שמאי סופר שליט"א
בני ברק - כולל 'שיח יצחק'
הרה"ג שלמה זלמן סופר שליט"א
בני ברק - כולל 'מאור חיים'
הרה"ג אברהם סוקולובסקי שליט"א
בני ברק - כולל 'פנוביץ'
הרה"ג יהודה סוקולובסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'תורת זאב'
הרה"ג משה סוקולובסקי שליט"א
בני ברק - כולל 'נחלת יעקב'
הרה"ג אברהם סוקולובר שליט"א
ירושלים - כולל 'משכן שרגא'
הרה"ג שמואל סטוארט שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג יהודה שמחה סטורן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'חלקת יהושע'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג בן ציון עבאדי שליט"א
ירושלים - כולל 'שלום יצחק'

הרה"ג ישי שלמה עבד שליט"א
תל ציון - כולל 'תורה לשמה'

הרה"ג נתן נטע עהרנסט שליט"א
בית שמש - כולל 'שומרי החומות'

הרה"ג דוד עובדיה שליט"א
ביתר עילית - כולל 'סודי התורה'

הרה"ג יוסף עובדיה שליט"א
ביתר עילית - כולל 'מאורות אברהם'

הרה"ג נתנאל עוזי שליט"א
אופקים - כולל 'תולדות יוסף'

הרה"ג יונתן עוז שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג מנשה עזרא שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג בנימין עזרי שליט"א
ירושלים - כולל 'מעלות דוד'

הרה"ג ישראל עזריאל שליט"א
אשדוד - כולל 'ברכת השם'

הרה"ג צפניה עטרי הלוי שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג אביה יהונתן עיזאש שליט"א
ירושלים - כולל 'תורת שלמה'

הרה"ג אשר עידן שליט"א
ירושלים - כולל 'קול הנער'

הרה"ג בן ציון עמר שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג דניאל עמר שליט"א
טבריה - כולל 'תפארת יצחק'

הרה"ג חיים עמר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג חננאל עמר שליט"א
ביתר עילית - כולל 'חיים לראש'

הרה"ג חנניה עמר שליט"א
נתיבות - כולל 'תפארת שלום'

הרה"ג ישראל יהודה עמר שליט"א
טבריה - כולל 'זכרון מאיר'

הרה"ג שלמה עמר שליט"א
ביתר - כולל 'זכור לאברהם'

הרה"ג אביחיל עמרנאי שליט"א
בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג נדב עמרם שליט"א
בני ברק - כולל 'עין החיים'

הרה"ג שלמה ענתבי שליט"א
ירושלים - כולל 'אמרי דעת'

הרה"ג יונתן עסיס שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'

הרה"ג ישראל עסיס שליט"א
אשדוד - כולל 'אורות חיים ומשה'

הרה"ג דוד עקביאן שליט"א
בני ברק - כולל 'משפטים ישרים'

הרה"ג ישעיהו ערנסט שליט"א
בית שמש - כולל 'אהבת תורה'

הרה"ג רוני עשוש שליט"א
נתיבות - כולל 'שכר שכיר'

הרה"ג אהרן פאלאק שליט"א
אשדוד - כולל 'שבט הלוי'

הרה"ג שמואל פבלוב שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'

הרה"ג נריה פדל שליט"א
בני ברק - כולל 'מאור התורה'

הרה"ג ישראל חיים פדר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר (ברכפלד)'

הרה"ג מרדכי פוברסקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קצות החושן'

הרה"ג יהונתן פוגל שליט"א
ירושלים - כולל 'למען דעת'

הרה"ג דוד פודולסקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'תפארת שלמה'

הרה"ג אליהו פודרביניק שליט"א
בני ברק - כולל 'בית מאיר'

הרה"ג משה יחיאל פוזן שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובז'

הרה"ג יצחק אליעזר פוטאש שליט"א
בני ברק - כולל 'דאראג'

הרה"ג אפרים פטרמן שליט"א
בני ברק - כולל 'מעלות קדושים'

הרה"ג יחיאל פולק שליט"א
ירושלים - כולל 'פנובז'

הרה"ג יעקב פולק שליט"א
אלעד - כולל 'חי יעקב'

הרה"ג משה פולק שליט"א
בני ברק - כולל 'סלבדוקא'

הרה"ג יהודה פוס שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג ישעיה פוס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית הלוי'

הרה"ג יחיאל פוקסבורמר שליט"א
בית שמש - כולל 'כנסת מרדכי'

הרה"ג אריה פוקסמן שליט"א
בני ברק - כולל 'יערופ טל'

הרה"ג יונה פורייס שליט"א
בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג אליהו פורים שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג עידו פורנברג שליט"א
בני ברק - כולל 'לומה'

הרה"ג יצחק פטרבורגסקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג אליהו פלוט שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יהודה פלינק שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל יוסף'

הרה"ג אברהם פלס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יחיאל פלק שליט"א
בני ברק - כולל 'הגרנ"ט'

הרה"ג מאיר פלק שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עול תורה'

הרה"ג שאול פלק שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג בן ציון פלקוביץ שליט"א
בני ברק - כולל 'ויזניץ'

הרה"ג ישראל פלקוביץ שליט"א
פתח תקוה - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג מרדכי פלקוביץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ליבו חפץ'

הרה"ג אלחנן פנחסי שליט"א
בני ברק - כולל 'בית שלמה'

הרה"ג דוד פנחסי שליט"א
נתיבות - כולל 'תפארת שלום'

הרה"ג דוד עמנואל פנחסי שליט"א
בני ברק - כולל 'נזר אהרן'

הרה"ג יוסף פנירי שליט"א
אלעד - כולל 'חי' יעקב'

הרה"ג אברהם מרדכי פנקס שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שמואל פפויפר שליט"א
בני ברק - ר"מ 'ישיבת עטרת יוסף'

הרה"ג יהושע פציפיצי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג ישראל מאיר פציפיצי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג חיים פרוביץ שליט"א
גבעתיים - כולל 'מיר'

הרה"ג אריה פרוידגור שליט"א
טולסטון - כולל 'רשב"י'

הרה"ג משה פרוינד שליט"א
בני ברק - כולל 'חזון איש'

הרה"ג צבי זאב פרוינד שליט"א
בני ברק - כולל 'מיאריך'

הרה"ג אברהם פרוש שליט"א
ירושלים - כולל 'בני הישיבות'

הרה"ג אברהם פרוש שליט"א
צפת - כולל 'ביאלא'

הרה"ג שלמה זלמן פרוש שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'למען אחי'

הרה"ג שמואל פרוש שליט"א
אשדוד - כולל 'כנסת ישראל'

הרה"ג נתן פיגדור שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יהודה פיזקוב שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג שמואל פיין שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג יוסף פיננער שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אורי פינפר שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג נתנאל שמעון פימה שליט"א
בני ברק - כולל 'אור יוחאי'

הרה"ג נתנאל פינחס שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג יוסף חיים פינטו שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מיר' (ברכפלד)

הרה"ג ישי אלחנן פינטו שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג נתנאל יאשיהו פינטו שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יעקב ברוך פיסס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יהודה פינקוס שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג יצחק בנימין פינקוס שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג משה פינקל שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יאיר פישל שליט"א
ירושלים - כולל 'מעלות התורה'

הרה"ג יהודה פישמן שליט"א
בני ברק - כולל 'בית יהודה'

הרה"ג אפרים פישר שליט"א
ירושלים - כולל 'קמניץ'

הרה"ג ישראל פישר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ליבו חפץ'

הרה"ג נתן יוסף פלברבוים שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ברסלב'

הרה"ג אברהם ש. פלדמן שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג זאב פלדמן שליט"א
אלעד - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג יוסף דן פלדמן שליט"א
בית שמש - כולל 'משאת מרדכי'

הרה"ג משה חיים פלדמן שליט"א
ירושלים - כולל 'הר"ן'

הרה"ג שלמה פלדמן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ש"ס'

הרה"ג שמואל אהרן פלדמן שליט"א
בני ברק - כולל 'אטיניא'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג משה יצחק פרייליך שליט"א

בני ברק - כולל 'זכר שלמה (תל אביב)

הרה"ג מנחם פריימן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יואל פריינד שליט"א

בית שמש - כולל 'שמחת בנימין'

הרה"ג אהרן פרייס שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג אברהם ישעיה פרלמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'בית הלוי' - ראש העין

הרה"ג צבי פרלמוטר שליט"א

בני ברק - כולל 'חזון איש'

הרה"ג אשר פרמז שליט"א

בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יחיאל מיכל פרנק שליט"א

ירושלים - כולל 'הרב וולפין'

הרה"ג עקיבא פרנק שליט"א

ירושלים - כולל 'אהל תורה'

הרה"ג אהרן פרנקל שליט"א

ירושלים - כולל 'בית מדרש להלכה בהתיישבות'

הרה"ג אלחנן פרנקל שליט"א

בני ברק - כולל 'לומ'ה'

הרה"ג אליהו פרנקל שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג ישראל פרנקל שליט"א

בני ברק - כולל 'תורת אמת'

הרה"ג שלמה דב פרנקל שליט"א

בית שמש - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג אברהם ישעיהו פרעס שליט"א

ירושלים - כולל 'זכרון אליהו'

הרה"ג דן פרץ שליט"א

אשדוד - כולל 'זוהר התורה'

הרה"ג מיכאל פרץ שליט"א

בני ברק - כולל 'בית דוד'

הרה"ג צפירי פרץ שליט"א

אלעד - כולל 'הכמת שלמה'

הרה"ג רפאל פרץ שליט"א

ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג אלעזר פרקש שליט"א

בני ברק - כולל 'חזון איש'

הרה"ג משה אהרן פרקש שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג מנחם צאט שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'גאון יעקב'

הרה"ג משה צאט שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג יעקב צארום שליט"א

בני ברק - כולל 'הרן'

הרה"ג אליהו צוברי שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג מאיר פרחי שליט"א

אלעד - כולל 'שירת שמעון'

הרה"ג ידידיה פרחון שליט"א

אשדוד - כולל 'בינה לשבים'

הרה"ג דוד אברהם פריד שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג משה פריד שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'כנסת יצחק (ק"ס)'

הרה"ג צבי פריד שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג אהרן פרידלס שליט"א

ירושלים - כולל 'צפירת תפארת'

הרה"ג אהרן פרידלנדר שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יונה פרידלנדר שליט"א

ירושלים - כולל 'בית מדרש להלכה בהתיישבות'

הרה"ג אליעזר פרידמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג אפרים פרידמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'בית שלום'

הרה"ג בנימין לייב פרידמן שליט"א

בית שמש - כולל 'אהבת תורה'

הרה"ג דוד יהושע פרידמן שליט"א

ירושלים - כולל 'רוממה'

הרה"ג יחזקאל פרידמן שליט"א

בני ברק - כולל 'בית מדרש עליון'

הרה"ג יעקב יצחק פרידמן שליט"א

ירושלים - כולל 'תורת יוסף'

הרה"ג מאיר פרידמן שליט"א

בני ברק - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג מרדכי פרידמן שליט"א

בית שמש - כולל 'חשקת שלמה'

הרה"ג נתן פרידמן שליט"א

ביתר עילית - כולל 'שמרלר'

הרה"ג עמרם יצחק פרידמן שליט"א

ירושלים - כולל 'בית יצחק הלוי'

הרה"ג פינחס פרידמן שליט"א

בית שמש - כולל 'זכרון ממשון'

הרה"ג שלום זעליג פרידמן שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שלמה פרידמן שליט"א

בני ברק - כולל 'חזון איש'

הרה"ג אברהם ישעיהו פריזל שליט"א

ירושלים - כולל 'אבי עזרי'

הרה"ג חיים שלמה פריי שליט"א

קריית גת - כולל 'יד רמ"א'

הרה"ג דב פרייזלר שליט"א

ירושלים - כולל 'צפירת תפארת'

הרה"ג אליהו פרייליך שליט"א

בית שמש - כולל 'אור לישרים'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג אברהם ישעיהו צולמן שליט"א

בני ברק - כולל 'באר שלמה'

הרה"ג שלמה ישראל הכהן צופיוף שליט"א

חיפה - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אברהם צוקרמן שליט"א

בית שמש - כולל 'תורת אמת'

הרה"ג יהושע צור שליט"א

בני ברק - כולל 'שיח יצחק'

הרה"ג אברהם יצחק צוריאל שליט"א

גבעת זאב - כולל 'תפארת ישראל'

הרה"ג נתן צורך שליט"א

בני ברק - כולל 'האלישיך'

הרה"ג אברהם יואל ציוני שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה דעת'

הרה"ג יעקב ציטרון שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג אהרן צייטלין שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג יחיאל צייטלין שליט"א

קרית יערים - כולל 'נחלי דעת'

הרה"ג יחזקאל ציינורט שליט"א

ביתר - כולל 'לויצק'

הרה"ג עמרם צרפתי שליט"א

אשדוד - כולל 'בית המדרש לדיינים'

הרה"ג אליעזר קדושי שליט"א

ביתר עילית - כולל 'אור דוד'

הרה"ג חננאל קדושי שליט"א

ביתר עילית - כולל 'כאיל תערוג'

הרה"ג אליהו קדמי שליט"א

תל ציון - כולל 'דרכי ישראל'

הרה"ג מרדכי קהן שליט"א

בני ברק - כולל 'אהל יעקב'

הרה"ג מאיר קובר שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג יונתן קוגיעלסקי שליט"א

בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג יצחק קוט שליט"א

חיפה - כולל 'נחלת הלויים'

הרה"ג נתן קוט שליט"א

ירושלים - כולל 'ברכה מציון'

הרה"ג ברוך לייב קוין שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אליהו קולנגי שליט"א

בני ברק - כולל 'עץ חיים'

הרה"ג חיים שאול קולנגי שליט"א

בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג יונתן קולנגי שליט"א

בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג אפרים צבי קורל שליט"א

בני ברק - כולל 'משח ואהרן'

הרה"ג שלום קולר שליט"א

בני ברק - כולל 'אהל מועד'

הרה"ג ישראל מאיר קוסובסקי שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'חושן משפט'

הרה"ג נתן קוטטניר שליט"א

בני ברק - כולל 'ברסלב'

הרה"ג יוסף חיים קוסקס שליט"א

ירושלים - כולל 'דרכי דוד'

הרה"ג ישראל מנדל קופלוביץ שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'בריסק'

הרה"ג יוסף קופטייל שליט"א

ירושלים - כולל 'בית יצחק הלוי'

הרה"ג גבריאל קופל שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אהרן קופמן שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג יצחק קופמן שליט"א

רמת גן - כולל 'מורשה דעת'

הרה"ג נריה קופצוב שליט"א

מעלה אדומים - כולל 'קליידא'

הרה"ג אהרן דוד קופרמן שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג אפרים קופשיץ שליט"א

בית שמש - כולל 'פרושים'

הרה"ג צבי קופשיץ שליט"א

בית שמש - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג נתנאל קורח שליט"א

ירושלים - כולל 'בני אליהו'

הרה"ג יעקב ישראל קורלנסקי שליט"א

טבריה - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג נח קורמן שליט"א

בני ברק - כולל 'באר אהרן'

הרה"ג אברהם קורנבליט שליט"א

בית שמש - כולל 'בית שמואל'

הרה"ג מרדכי קורנפלד שליט"א

בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג צבי קיבוביץ שליט"א

בני ברק - כולל 'בית מדרש עליון'

הרה"ג יששכר דב קיהן שליט"א

בית שמש - כולל 'גור'

הרה"ג יהודה קיסנר שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'שמחת התורה'

הרה"ג אייזאל קלגסבלד שליט"א

ירושלים - כולל 'דבר שלום'

הרה"ג אהרן קליין שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מגדל עוז'

הרה"ג אהרן אליהו קליין שליט"א

בני ברק - כולל 'דאראג'

הרה"ג יהודה קליין שליט"א

אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג יוסף צבי קליין שליט"א
בני ברק - כולל 'דרכי איש'
הרה"ג מאיר קליין שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג מנחם קליין שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
הרה"ג נחום קליין שליט"א
ירושלים - כולל 'ראשית דרכינו'
הרה"ג נתן נטע קליין שליט"א
בני ברק - כולל 'ויזניץ מאנסי'
הרה"ג נתנאל קלמן שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'
הרה"ג יהודה י. קלצקי שליט"א
בית שמש - כולל 'צילו של היכל'
הרה"ג אברהם ישעיהו קלרמן שליט"א
בני ברק - כולל 'נר זרח'
הרה"ג יחזקאל קלרמן שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'
הרה"ג מתניה קניאל שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת ישראל'
הרה"ג אריה לייב קניבסקי שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'
הרה"ג מנחם אליעזר קניג שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
הרה"ג נחמן אריה קניג שליט"א
ירושלים - כולל 'מוסדות קבר רחל'
הרה"ג שמעון קנתן שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי ציון'
הרה"ג יצחק קסטיקה שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שערי הלכה'
הרה"ג דוד קסטנבוים שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עץ חיים'
הרה"ג יוסף קסטנבוים שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אבן ישראל'
הרה"ג משה קסטנבוים שליט"א
בני ברק - כולל 'הלפרין'
הרה"ג חיים קסטנר שליט"א
סולזסטון - כולל 'נחלי דעת'
הרה"ג חנוך קסטנר שליט"א
רכסים - כולל 'נר ישראל'
הרה"ג ישראל קסטרו שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'סלבודקא'
הרה"ג מנחם קסל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית יצחק'
הרה"ג אהרן קסלר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'
הרה"ג שמחה קסלר שליט"א
בני ברק - כולל 'קדושי קרא'
הרה"ג חיים יצחק קפל שליט"א
חיפה - כולל 'סערט ויזניץ'

הרה"ג יקותיאל קפלון שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'
הרה"ג אהרן דב קפלון שליט"א
בני ברק - כולל 'בית יחיאל'
הרה"ג אליעזר דב קפלון שליט"א
ירושלים - כולל 'זכרון שמשון'
הרה"ג בנימין קפלון שליט"א
בני ברק - כולל 'נחלת משה'
הרה"ג יוסף קפלון שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג ישראל חיים קפלון שליט"א
ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'
הרה"ג שלמה קפלון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מגדל עדו'
הרה"ג יצחק קפש שליט"א
רכסים - כולל 'ליות חן'
הרה"ג אלעזר דוד קצבורג שליט"א
ירושלים - כולל 'צילו של היכל'
הרה"ג אריה אברהם קצבורג שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'דעת תבונות'
הרה"ג יוסף קצואר שליט"א
בני ברק - כולל 'חזון איש'
הרה"ג יואב קציר שליט"א
בני ברק - כולל 'הלפרין'
הבה"ח יצחק קציר נ"ו
בני ברק - שישבת 'קהילות יעקב'
הרה"ג אברהם קצלנבוג שליט"א
ירושלים - כולל 'הברון גאולה'
הרה"ג אברהם משה קצלנבוג שליט"א
בני ברק - כולל 'הגר'א'
הרה"ג יוסף שלמה קראוס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
הרה"ג משה עקיבא קראוס שליט"א
בני ברק - כולל 'אהל יעקב ולהא'
הרה"ג שמואל קראוס שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ובחרת בחיים'
הרה"ג אליעזר קרביץ שליט"א
בני ברק - כולל 'רבינו חיים עוזר'
הרה"ג זאב קרביץ שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
הרה"ג יצחק דוד קרביץ שליט"א
בני ברק - כולל 'חזון איש'
הרה"ג מאיר קרביץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קול אריה'
הרה"ג מרדכי קרוזר שליט"א
בני ברק - כולל 'שמעתתא דהלכתא'
הרה"ג יעקב אלימלך קרויזר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עץ חיים'
הרה"ג שלמה קרויזר שליט"א
בית שמש - כולל 'אור לישרים'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג ראובן דב ראטה שליט"א
ירושלים - כולל 'קול יהודה'

הרה"ג אריה ראם שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג חיים רבי שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל יוסף'

הרה"ג שלום יהודה רבי שליט"א
בני ברק - כולל 'בית דוד'

הרה"ג בני רבינו שליט"א
רחובות - כולל 'כסא רחמים'

הרה"ג אריה מרדכי רבינובין שליט"א
ביתר - כולל 'באיאן'

הרה"ג אשר רבינובין שליט"א
ירושלים - כולל 'ששכר באהליך'

הרה"ג חיים רבינובין שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג חיים זעליג רבינובין שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהל יוחנן'

הרה"ג יהודה רבינובין שליט"א
ירושלים - כולל 'אור שמחה'

הרה"ג יוסף רבינובין שליט"א
ביתר - כולל 'באיאן'

הרה"ג רפאל אלחנן רבינובין שליט"א
עפולה - כולל 'נחלת משה - עפולה'

הרה"ג מיכאל רבין שליט"א
ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יצחק רוב שליט"א
חיפה - כולל 'סערט ויוזנין'

הרה"ג אריה רובין שליט"א
ירושלים - כולל 'משכן משה'

הרה"ג ברוך רובין שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג ישראל רובין שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג חיים רובינשטיין שליט"א
רחובות - כולל 'לומדי תורה'

הרה"ג מאיר רודה שליט"א
ירושלים - כולל 'דרכי ישראל'

הרה"ג יחזקאל יוסף רוז שליט"א
זכרון יעקב - כולל 'זכרון מיכאל'

הרה"ג משה דוב רוז שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מנחת זאב'

הרה"ג ריצ'רד רוז שליט"א
ירושלים - כולל 'חי ראובן'

הרה"ג יוסף חיים רוז שליט"א
בית שמש - כולל 'בית הלל'

הרה"ג מרדכי רוז שליט"א
בית שמש - כולל 'אור לישראל'

הרה"ג משה רוז שליט"א
בני ברק - כולל 'תורת שמואל'

הרה"ג יעקב קרוק שליט"א
בני ברק - כולל 'הר"ן'

הרה"ג צבי קרוק שליט"א
ירושלים - כולל 'למען דעת'

הרה"ג אברהם קריגסמן שליט"א
בני ברק - כולל 'פרשבורג'

הרה"ג ברוך קריגסמן שליט"א
בני ברק - כולל 'טל תורה'

הרה"ג נתן קריזר שליט"א
בני ברק - כולל 'פנובוזי'

הרה"ג שמואל קריטהמר שליט"א
קרית גת - כולל 'סלונים'

הרה"ג ברוך הכהן קרייסמן שליט"א
אופקים - כולל 'אבי עזרי'

הרה"ג אהרן קריספין שליט"א
בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג דוד קריספין שליט"א
ירושלים - כולל 'קול יהודה'

הרה"ג יעקב קריצלר שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג יצחק קרישבסקי שליט"א
ביתר - כולל 'הר"ן'

הרה"ג אברהם קרלינסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'בריסק'

הרה"ג יוסף קרמר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שערי ציון'

הרה"ג יוסף פנחס קרמר שליט"א
ירושלים - כולל 'ישיבת בריסק'

הרה"ג משה דוד קרנברג שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג סעדיה קרסנטי שליט"א
ביתר עילית - כולל 'נחלת גדעון'

הרה"ג אריה לייב קרפ שליט"א
בית שמש - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג יצחק קרפפן שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג יוסף קרשינסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'אוהל דוד שלמה'

הרה"ג שלום קרשינסקי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קרית ספר'

הרה"ג רועי קשאני שליט"א
ביתר עילית - כולל 'גן רוה'

הרה"ג יעקב ראובני שליט"א
באר שבע - כולל 'אור גרשון'

הרה"ג ציון ראובני שליט"א
ירושלים - כולל 'אהל יוסף'

הרה"ג רפאל שמואל יעקב רז שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בריסק'

הרה"ג נחום ראטה שליט"א
ירושלים - כולל 'בית אהרן הכהן'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג צבי עקיבא רוטמן שליט"א

ביתר עלית - כולל 'פרושים'

הרה"ג שאול רוטמן שליט"א

בני ברק - כולל 'כנסת התורה'

הרה"ג אריאל רוטנברג שליט"א

ירושלים - כולל 'משאת משה'

הרה"ג יוסף רוטנברג שליט"א

ירושלים - כולל 'קול תורה'

הבה"ח משה מרדכי חיים רוטנר נ"ו

צפת - ישיבת 'כנסת יחזקאל'

הרה"ג שמואל רוטנשטיין שליט"א

בני ברק - כולל 'אורח השולחן'

הרה"ג אליהו רוטשילד שליט"א

בני ברק - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג ישעיהו רוטשילד שליט"א

בני ברק - כולל 'סלבודקא'

הרה"ג מאיר רוטשילד שליט"א

בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג משה יחיאל רוטשילד שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג מרדכי רוין שליט"א

ירושלים - כולל 'נתיבות התורה'

הרה"ג יצחק רוין שליט"א

בני ברק - כולל 'חפץ חיים'

הרה"ג שלמה הלל רוין שליט"א

בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג אשר רונס שליט"א

ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג אליהו רוקח שליט"א

ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג מאיר רותן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יוגב רו שליט"א

ירושלים - כולל 'איתרי'

הרה"ג אליאור מנשה רחמוב שליט"א

ביתר - כולל 'תלמוד יוסף'

הרה"ג מנחם רחמים שליט"א

נתיבות - כולל 'אור לחנה'

הרה"ג משה ריבלין שליט"א

לוד - כולל 'כתר תורה'

הרה"ג שמעון ריבלין שליט"א

ירושלים - כולל 'תפארת יונה'

הרה"ג דוד ריזי שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג רפאל בנימין רייזמן שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אברהם רייזנר שליט"א

אשדוד - כולל 'דעת יוסף'

הרה"ג עקיבא רייזנר שליט"א

בני ברק - כולל 'אהל יעקב'

הרה"ג בנימין רוזנבוים שליט"א

ירושלים - כולל 'מרגניא דאברהם'

הרה"ג יוסף אריה רוזנבלום שליט"א

בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'

הרה"ג אברהם רוזנבלט שליט"א

ירושלים - כולל 'חסדי דוד'

הרה"ג יצחק זאב רוזנבלט שליט"א

אופקים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג משה אלטר רוזנבלט שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג בצלאל רוזנברג שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'מיר (ברכפלד)'

הרה"ג אברהם אליקים רוזנטל שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג איסר יהודה רוזנטל שליט"א

בני ברק - כולל 'פנובוז'

הרה"ג אליהו יהודה רוזנטל שליט"א

בני ברק - כולל 'הגר'

הרה"ג יהודה רוזנטל שליט"א

בני ברק - כולל 'הליכות משה'

הרה"ג יהודה רוזנטל שליט"א

ירושלים - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג יצחק זאב רוזנטל שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג שמואל רוזנפלד שליט"א

בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג אמיתי רוזנר שליט"א

ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג ישראל רוזנר שליט"א

בני ברק - כולל 'באר אהרן'

הרה"ג שלמה רוזנר שליט"א

ירושלים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג שלמה רוח שליט"א

ירושלים - כולל 'דרכי דוד'

הרה"ג ברוך מרדכי רוט שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג דוד רוט שליט"א

מודיעין עילית - כולל 'הרן'

הרה"ג יחיאל אהרן רוט שליט"א

בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג מנחם רוטברד שליט"א

ירושלים - כולל 'ר"ד סגל'

הרה"ג בצלאל רוטמן שליט"א

בית שמש - כולל 'פרושים'

הרה"ג יוסף רוטמן שליט"א

בית שמש - כולל 'פרושים'

הרה"ג מרדכי דוד רוטמן שליט"א

ביתר - כולל 'בית משה'

הרה"ג צבי עקיבא רוטמן שליט"א

ירושלים - כולל 'באר משה'

משיבי משנה ברורה ח"ב

- הרה"ג משה רייטר שליט"א
ביתר עלית - כולל 'הישיבה הגדולה ביתר'
- הרה"ג אהרן רייך שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קצות החושן'
- הרה"ג ישכר רייך שליט"א
פתח תקוה - כולל 'דברי יציב'
- הרה"ג צבי רייכל שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'רצופות'
- הרה"ג דוד יצחק רייך שליט"א
בני ברק - כולל 'פעמי יעקב'
- הרה"ג אברהם רכניצר שליט"א
קרית גת - כולל 'חזון יחזקאל'
- הרה"ג ישראל ישעיה רכניצר שליט"א
אלעד - כולל 'זיונין'
- הרה"ג לוי רסקין שליט"א
ירושלים - כולל 'תורת זרעים'
- הרה"ג אפרים רפאלוב שליט"א
בני ברק - כולל 'נחלת משה'
- הרה"ג יצחק רפאלוב שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'
- הרה"ג מרדכי רפאלי שליט"א
בני ברק - כולל 'דשב"י'
- הרה"ג מרדכי חיים רפאלי שליט"א
ירושלים - כולל 'מעלות דוד'
- הרה"ג מאיר רפפורט שליט"א
ירושלים - כולל 'הר"ן'
- הרה"ג אליעזר שאג שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'משנת אברהם'
- הרה"ג עזרא שאול שליט"א
בני ברק - כולל 'שתילי זיתים'
- הרה"ג יוסף שאלו שליט"א
בני ברק - כולל 'ברסלב'
- הרה"ג אפרים שאלתיאל שליט"א
ירושלים - כולל 'שערי ישועה'
- הרה"ג שמעון יוסף שאלתיאל שליט"א
רכסים - כולל 'כתר שם טוב'
- הרה"ג אברהם שאר ישוב שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בדיסק'
- הרה"ג אליהו שלמה שאר ישוב שליט"א
בני ברק - כולל 'הרב מגדל'
- הרה"ג יוחנן שבאבו שליט"א
ירושלים - כולל 'שמרי דוד'
- הרה"ג יהושע מאיר שבדרון שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג אברהם משה שבילי שליט"א
בני ברק - כולל 'יביע אומר'
- הרה"ג אליהו שבתאי שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג אלעזר שבתאי שליט"א
ירושלים - כולל 'הרב נבנצאל'
- הרה"ג דוד שבתאי שליט"א
בני ברק - כולל 'טל תורה'
- הרה"ג חיים שבתאי שליט"א
בני ברק - כולל 'דשב"י'
- הרה"ג נתנאל שבתאי שליט"א
רכסים - כולל 'אור תורה'
- הרה"ג אורן שוב שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'
- הרה"ג יצחק שוב שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'
- הרה"ג פנחס שובק שליט"א
ירושלים - כולל 'בעלזא'
- הרה"ג חיים שווארץ שליט"א
חיפה - כולל 'צאנז'
- הרה"ג ישעיה יואל שווארץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג בנימין נתן שוויצער שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'
- הרה"ג אברהם שוורץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג דוד ישעיה שוורץ שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג יחזקאל שוורץ שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית שלום'
- הרה"ג ישעיהו שוורץ שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'
- הרה"ג ישראל שוורץ שליט"א
אשדוד - כולל 'עטרת צבי'
- הרה"ג שמואל שוורץ שליט"א
אשדוד - כולל 'עטרת צבי'
- הרה"ג שלמה שוימר שליט"א
בני ברק - כולל 'ברכת אשר'
- הרה"ג ישראל שולזינגר שליט"א
בני ברק - כולל 'מורשה ודעת'
- הרה"ג בנימין זאב שולמן שליט"א
ירושלים - כולל 'חומת ירושלים'
- הרה"ג מרדכי שמואל שולמן שליט"א
בני ברק - כולל 'דשב"י'
- הרה"ג יוסף צבי שולץ שליט"א
אופקים - כולל 'קרן התורה אופקים'
- הרה"ג אברהם שורץ שליט"א
בני ברק - כולל 'סלבודקא'
- הרה"ג בנימין שורץ שליט"א
בני ברק - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג יצחק שורץ שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'
- הרה"ג גל מרדכי שושן שליט"א
טבריה - כולל 'מגדל חסד'
- הרה"ג אליהו שחר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'
- הרה"ג יוסף שחר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מגדל עוז'
- הרה"ג ברוך מרדכי שטיגליץ שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג בן ציון שכטר שליט"א
בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג בנימין שכטר שליט"א
חיפה - כולל 'מגדל עוז'

הרה"ג נפתלי שכטר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג נתנאל שכטר שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג צבי אריה שכטר שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג שבתאי שכטר שליט"א
בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג ניסים שלום שליט"א
בני ברק - כולל 'נחלת משה'

הרה"ג אהרן אליעזר שלזינגר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אבן ישראל'

הרה"ג אפרים פישל שלזינגר שליט"א
בית שמש - כולל 'חשקת שלמה'

הרה"ג עוזיאל שלזינגר שליט"א
חיפה - כולל 'סערט ויזניץ'

הרה"ג יעקב שלי שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'

הרה"ג עמוס יהודה שלי שליט"א
ראשון לציון - כולל 'מצאנו מים'

הרה"ג אריה שם טוב שליט"א
ביתר עילית - כולל 'גן רוה'

הרה"ג אברהם ישעיהו שמאי שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי שמועות'

הרה"ג חיים לייב שמואלביץ שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שלום שמואלוב שליט"א
ירושלים - כולל 'קול יעקב'

הרה"ג אהרן שמואלי שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי ציון'

הרה"ג יהושע שמואלי שליט"א
רכסים - כולל 'נר ישראל'

הרה"ג רפאל שמעון שמואליאן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג שמואל שמור שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ישרי לב'

הרה"ג מאיר שמיר שליט"א
בני ברק - כולל 'ישיבת הר"ן'

הרה"ג משה שמני שליט"א
ירושלים - כולל 'פתח אורה'

הרה"ג יאיר שמעה שליט"א
בני ברק - כולל 'היכל התלמוד'

הרה"ג בנימין שמעוני שליט"א
בני ברק - כולל 'משפטים ישרים'

הרה"ג יואב שמעוני שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג אשר אנשיל שמרלר שליט"א
אשדוד - כולל 'אוהב תורה'

הרה"ג אליהו שטיימן שליט"א
גבעת זאב - כולל 'זכרון אליהו'

הרה"ג יהודה אריה שטיימן שליט"א
רכסים - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג משה שטיינהויז שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג משה שטיינבוץ שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג שרגא שמאי שטיימן שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'

הרה"ג שרגא שטיינברג שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג חיים אלעזר שטרול שליט"א
בני ברק - כולל 'סאטמאר'

הרה"ג משה שטרלינג שליט"א
בני ברק - כולל 'יששכר באהליך'

הרה"ג אברהם שטרן שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'

הרה"ג אברהם שטרן שליט"א
אלעד - כולל 'ויזניץ'

הרה"ג בנימין שיינברג שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג שמואל שיינברג שליט"א
ירושלים - כולל 'תורה אור'

הרה"ג בנימין שיינברג שליט"א
ירושלים - כולל 'קמניץ'

הרה"ג דוד שיינברג שליט"א
ירושלים - כולל 'קרלין'

הרה"ג דוד אורי שיינברג שליט"א
ביתר - כולל 'מעין התלמוד'

הרה"ג שמואל שיינברג שליט"א
ירושלים - כולל 'קמניץ'

הרה"ג יואל שינפלד שליט"א
אשדוד - כולל 'מתיבתא בעלזא'

הרה"ג ישראל מאיר שייפר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'מגדל עוז'

הרה"ג ישראל שינה שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג בנימין שינמן שליט"א
בני ברק - כולל 'נתיבות המשפט'

הרה"ג עקיבא שינפלד שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'משנת הנחל'

הרה"ג בנימין שיף שליט"א
ירוחם - כולל 'עטרת שלמה'

הבה"ח חיים שאול שיף נ"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'פונוביז'

הבה"ח ראובן אריה שיף נ"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'פונוביז'

הרה"ג שמעון שיפמאן שליט"א
ביתר - כולל 'קאלוב'

הרה"ג בנימין שירזי שליט"א
אלעד - כולל 'בית דוד'

משיבי משנה ברורה ח"ב

הרה"ג משה שפרלינג שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג שמואל שפרלינג שליט"א
ירושלים - כולל 'זכרון חיים'

הרה"ג יהושע העשיל שפרן שליט"א
אשדוד - כולל 'חושן משפט'

הרה"ג יעקב שציגל שליט"א
בני ברק - כולל 'שערי שמעון'

הרה"ג מנחם שקדי שליט"א
רכסים - כולל 'קרית טבעון'

הרה"ג אברהם שקלאר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג צור ציון שר שלום שליט"א
ירושלים - כולל 'דרך אמונה'

הרה"ג אריאל שרגא שליט"א
ירושלים - כולל 'תפארת אליהו'

הרה"ג בן ציון שרגא שליט"א
ירושלים - כולל 'בני ציון'

הרה"ג יצחק שרגא שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג נתנאל שרון שליט"א
ירושלים - כולל 'בית אברהם'

הרה"ג מרדכי שריאן שליט"א
ירושלים - כולל 'שערי נסים'

הרה"ג פרץ יהודה שרייבמן שליט"א
בני ברק - כולל 'אוהל יעקב'

הרה"ג יוסף שרם שליט"א
בני ברק - כולל 'יומם וליילה'

הרה"ג אלחנן ששון שליט"א
אשדוד - כולל 'גרודנא'

הרה"ג דוד ששון שליט"א
אופקים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יהודה ששון שליט"א
אשדוד - כולל 'גרודנא'

הרה"ג יוסף חיים ששון שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג אליהו תהילה שליט"א
ביתר - כולל 'הדרת מלך'

הרה"ג יצחק תופיק שליט"א
בני ברק - כולל 'חזון איש'

הרה"ג אוהד ישראל תורג'מן שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג דניאל תם שליט"א
בני ברק - כולל 'תורה וחיים'

הרה"ג יהודה תמרי שליט"א
ירושלים - כולל 'יששכר באוהלך'

הרה"ג יעקב ישראל תעסה שליט"א
בני ברק - כולל 'דשב"

הרה"ג מאיר אליהו תפילנסקי שליט"א
ירושלים - כולל 'ערון לנר'

הרה"ג דוד שמש שליט"א
ביתר עילית - כולל 'גן רוה'

הרה"ג חיים שמש שליט"א
בני ברק - כולל 'בית שלמה'

הרה"ג יוסף שמש שליט"א
בית שמש - כולל 'חיים של תורה'

הרה"ג אברהם שניאור שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג אליעזר חיים שניידר שליט"א
ירושלים - כולל 'הרן'

הרה"ג יגאל שניידר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'תורת חיים'

הרה"ג יעקב ישראל שניידר שליט"א
בני ברק - כולל 'בית הלל'

הרה"ג שמואל שניידר שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

הרה"ג משה חיים שניצר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שירת יוסף'

הרה"ג אליהו שנק שליט"א
בית שמש - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג צבי שנק שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'רשפי א"ש'

הרה"ג אהרן שעיו שליט"א
ירושלים - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג יצחק שעיו שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'אהבת שלום'

הרה"ג יובל שער שליט"א
פרדס כץ - כולל 'כתר ארם צובא'

הרה"ג אברהם שפיאן שליט"א
ירושלים - כולל 'באר התלמוד'

הרה"ג שמעון שפיאן שליט"א
אשדוד - כולל 'בית שמעיה'

הרה"ג משה אהרן שפיגל שליט"א
חיפה - כולל 'עמודי עולם - נחלת הלויים'

הרה"ג שמואל אהרן שפיגל שליט"א
בני ברק - כולל 'כנסת התורה'

הרה"ג מרדכי שפילר שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'שערי הלכה'

הרה"ג אברהם מרדכי שפירא שליט"א
ירושלים - כולל 'אברכים'

הרה"ג אלישע שפירא שליט"א
אשדוד - כולל 'גרודנא'

הרה"ג אלכסנדר מנחם שפירא שליט"א
ירושלים - כולל 'ד"ד סגל'

הרה"ג בנימין שפירא שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'קצות החושן'

הרה"ג דוב שפירא שליט"א
אלעד - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג יואל יהודה שפירא שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'כנסת ישראל'

הרה"ג מאיר שפירא שליט"א
ירושלים - כולל 'מיר'

טופס סימון לשאלות שנענו (גליון קעו - ניסן)

נא למלא את הטופס **בכתב ברור** לסמן ✓ ליד אות השאלה שנענתה לגזור ולשלחו יחד עם התשובות לת.ד.58022 י-ם עד לתאריך **כא אייר תש"פ**

שם: _____ קוד אישי: _____
ישיבה: _____ כולל: _____

3 שורות אלו מיועדות למשיבים שעדיין לא קבלו קוד אישי

שם: _____ מספר ת.ז. _____ טל: _____
כתובת: _____ עיר: _____
ישיבה: _____ כולל: _____ נשלחו תשובות בעבר: כן / לא

פרשת צו

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	פ"א	ק"ה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----	-----

פרשת שמני

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	פ"א	ק"ה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----	-----

פרשת תזריע - מצורע

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	פ"א	ק"ה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----	-----

פרשת אחרי מות - קדושים

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	פ"א	ק"ה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----	-----

פרשת אמור

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	פ"א	ק"ה
---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----	-----

עניני פסח

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב
יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	פ"א	ק"ה	

נענו סה"כ _____ תשובות

עיון ההלכה

פר' צו	שבוע חוה"מ	פר' שמני	פר' תזריע	פר' אחמו"ק	פר' אמור
פלפולא	פלפולא	פלפולא	פלפולא	פלפולא	פלפולא

מקרא: פ"א = פקודיך אתבונן. ק"ה - קונטרס התשובות.

לתשומת לב:

- * לא יתקבלו תשובות ללא צירוף טופס מקורי.
- * **חובה למלא את הקוד האישי** (שחזור קוד שאבד בטל: 076-8178001. בכל עניני קוד אישי ניתן לפנות לטל: 076-8178007 יום א': בין השעות 8.00-10.00 בלילה. ימים ב, ד, ה: בין השעות 8.45-12.00 בבוקר. יום ג: בין השעות 1.30-3.00 בצהריים. מוצש"ק: בין השעות 9.00-10.30). טופס בקשה לקוד אישי עבור משיבים חדשים, או תיקון פרטי קוד אישי, מופיע מעבר לדף.
- * כמה תשובות על שאלה אחת נחשבים בהגרלה כתשובה אחת.
- * נא למלא שורת סיכום התשובות שנענו.
- * **תשובות מתקבלות רק בדואר**, לא יתקבלו תשובות בפקס או בדוא"ל. הכתובת בחו"ל, ראה בגב השער.

(קעו)

טופס זה מיועד למי שעדיין לא מילא את הטופס. פרטים שכבר מולאו בעמוד הקודם
אין צורך לשוב ולמלאותם, אולם יש לציין בקשה לקבלת קוד.
קבלת הקוד בע"ה עד כחודשיים מעת שליחתו טופס הבקשה.

טופס הרשמה לקבלת קוד אישי

תיקון פרטים אישיים ניתן לבצע רק בטלפון המערכת, בפקס או בדוא"ל

נא למלא את הפרטים בכתב יד ברור ולשלוח למערכת 'עיון הפרשה', טופס רישום ניתן
לצרף לתשובות או באחת מהדרכים הבאות:

נציג 'עיון הפרשה' בישיבה או בכולל / ת.ד. 58022 ירושלים / פקס: 02-5715963 /

דוא"ל: iyun@actcom.co.il

(כאמור בטופס, את התשובות ניתן לשלוח רק דרך דואר או נציגים, הכתובות הנ"ל הם
להרשמה או לתיקוני קוד אישי בלבד)

הקוד האישי ישלח בע"ה בדואר, וישמש לכל טפסי 'עיון הפרשה'

שם פרטי: _____ שם משפחה: _____

רחוב: _____ מספר בית: _____ מספר דירה: _____

עיר: _____ מיקוד: _____ ת.ד. _____

מספר ת.ז. / דרכון _____

טל: _____ פל: _____

ישיבה: _____ כתובת הישיבה: _____

כולל: _____ כתובת הכולל: _____

פרטי בנק ומספר ילדים (לאברכים בלבד)

בנק: _____ מספר סניף: _____ שם הסניף: _____

מספר חשבון: _____

רשת מזון נבחרת (אהבת חסד/בר כל/זול ובגדול/יש/מעין/0002/נתיב החסד/שפע ברכת השם)

(בשפע ברכת השם יש לציין גם כתובת סניף)

מספר ילדים _____ מתוכם נשואים: _____

שחזור קוד אישי שאבד, בטל: 076-8178001.

תיקון פרטים או בכל ענני הקוד האישי ניתן לפנות לטל: 076-8178007 (יום א: בין השעות

10.00-8.00 בלילה. ימים ב, ד, ה: בין השעות 12.00-8.45 בבוקר. יום ג: בין השעות 1.30-3.00

בצהריים. מוצש"ק: בין השעות 10.30-9.00) או בכתובת דוא"ל הנ"ל

=====

לשימוש המשרד: קוד המשיב: _____

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ד** פורסמו בגליונות קו - קיד
בסך כולל של **כשש מליון וארבע מאות אלף ש"ח**

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ה** פורסמו בגליונות קטו - קכה
בסך כולל של **כשנים עשר מליון ש"ח**

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ו** פורסמו בגליונות קכו - קלה
בסך כולל של **כעשרים ואחד מליון ש"ח**

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ז** פורסמו בגליונות קלט - קמו
בסך כולל של **כעשרים וארבע מליון ש"ח**

רשימת מקבלי **מלגות שנת תשע"ח** פורסמו בגליונות קנ - קנז
בסך כולל של **כעשרים וארבע מליון ש"ח**

רשימת מקלי **מלגות שנת תשע"ט** פורסמו בגליונות קנח - קעא
בסך כולל של **כעשרים וחמש מליון ש"ח**

רשימת מקבלי מלגת **'ירח האיתנים'** תש"פ
ומקבלי מלגת **'עיון ההלכה'**
מבין משיבי גליונות קסג - קסז
בסך כולל של מעל **עשרה מליון ש"ח**
פורסמו בגליון קעב (אברכים) ובגליון קעג (בחורים)

רשימת מקבלי מלגת **'חג הפסח'** תש"פ
ומקבלי מלגת **'עיון ההלכה'**
מבין משיבי גליונות קסח - קעב
תפורסם בע"ה בגליון קעז (אברכים) ובגליון קעה (בחורים)

רשימת הזוכים בהגרלה בין המשיבים על גלין קעא - חודש אב

שנערכה ביום א - יב אדר תש"פ

בהדרכתו של הגאון רבי **אהרן פישר שליט"א** רב 'זכרון משה' ומו"צ 'העדה החרדית'

פרס ראשון - 1000 ₪

הבה"ח דוד צבי זינגר נ"ו
אלעד - ישיבת 'דברי אמת'

הרה"ג יעקב שינקר שליט"א
בני ברק - כולל 'פונוביז'

פרס שני - 500 ₪

הבה"ח משה סולימנוב נ"ו
ביתר - ישיבת 'באר התלמוד'

הרה"ג יחיאל רוז שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'ליבו חפץ'

פרס שלישי - 100 ₪

הבה"ח ישראל מאיר אביטן נ"ו
ירושלים - ישיבת 'בית מתתיהו'

הבה"ח שלמה אייזנבלאט נ"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'כנסת מרדכי'

הבה"ח אריה בוסקילה נ"ו
נתיבות - ישיבת 'תפארת הלוי'

הבה"ח רחמים ישראל מאיר דויד נ"ו
ירושלים - ישיבת 'דברי חיים'

הבה"ח זאב וואלף נ"ו
ירושלים - ישיבת 'דעת משה'

הבה"ח אליהו זילברמן נ"ו
ירושלים - ישיבת 'עטרת שלמה' - שדה

הבה"ח שלמה זינגרביץ נ"ו
בני ברק - ישיבת 'קול תורה'

הבה"ח אלחנן זלוטניק נ"ו
ירושלים - ישיבת 'תושיה' (תפרח)

הבה"ח יעקב טסלר נ"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'תורה בתפארתה'

הבה"ח משה לוצקין נ"ו
ירושלים - ישיבת 'מעין התלמוד'

הבה"ח שילה מזרחי נ"ו
ירושלים - ישיבת 'אור אלחנן'

הבה"ח יהודה יהושע סימן טוב נ"ו
ירושלים - ישיבת 'רכסים'

הבה"ח יעקב ישראל קראוס נ"ו
בני ברק - ישיבת 'דרכי משה'

הבה"ח שלום אריה רוז נ"ו
מודיעין עילית - ישיבת 'כנסת יצחק'

הבה"ח ישראל מאיר שפירא נ"ו
ירושלים - ישיבת 'נתיב הדעת'

הרה"ג יוסף חיים בידינק שליט"א
ירושלים - כולל 'כנסת התורה' - ירושלים

הרה"ג נפתלי ברלינגר שליט"א
ירושלים - כולל 'צילו של היכל'

הרה"ג אברהם משה דינר שליט"א
ירושלים - כולל 'כנסת יהודא'

הרה"ג אהרן חומרי שליט"א
בני ברק - כולל 'לומה'

הרה"ג יחיא כץ שליט"א
ירושלים - כולל 'אבן ישראל'

הרה"ג חיים ליברמן שליט"א
מודיעין עילית - כולל 'בית אבא'

הרה"ג אפרים לרנר שליט"א
בני ברק - כולל 'מודיץ'

הרה"ג שלמה מאינץ שליט"א
אופקים - כולל 'עטרת שלמה'

הרה"ג נתן נטע פרוש שליט"א
ירושלים - כולל 'רב עמרם חסידא'

הרה"ג שמעון פרלמוטר שליט"א
בני ברק - כולל 'צדק לדוד'

הרה"ג אליעזר רוב שליט"א
ירושלים - כולל 'בית התלמוד'

הרה"ג יהודה שינמן שליט"א
ירושלים - כולל 'בית שלמה'

הרה"ג מרדכי שפירא שליט"א
אלעד - כולל 'עופר האילים'

הרה"ג משה שפירא שליט"א
אלעד - כולל 'מדרש אליהו'

הרה"ג צבי שרייבר שליט"א
בני ברק - כולל 'אהל יעקב'

שובר זיכוי לרשתות הביגוד - עיון הפרשה

שים לב: יש לבדוק קודם הגעה לחנות על זכאות בקו שמספרו: 076-8178003 שלוחה 1 ולאחר מכן שלוחה 2. **באם הנך זכאי לשובר תושמע לאחר הודעה על הזכיה - קוד הזכיה בן 6 ספרות וכן גובה ההשתתפות העצמית, יש לרשום את הקוד ולציין את גובה ההשתתפות - מעבר לדף עם שאר הפרטים.**

* חובה למסור שובר זה למוכר בעת הקניה, וכן להציג תעודה מזהה.
* תוקף השובר - עד ערב ראש חודש תמוז תש"פ. (ברשתות 'ליבוביץ' ו'בגיר' לא ניתן לממש בין התאריכים ז-יג ניסן).

* השובר מזכה לרכישה חד פעמית באחת מהרשתות דלהלן. לא ניתן לקבל זיכוי משובר זה, יש לממש ברכישה אחת את הסכום במלואו.

* הודעה מפורטת על הזכאות ורשימת סניפי הרשתות, ראה בפתח הגליון.

* השובר אישי ואינו ניתן לעברה (מלבד המפורט בהודעה בפתח הגליון).

להלן פרטי ההסדר עם הרשתות, **השתתפות עצמית בכל הרשתות - 250 ₪.** [גובה ההשתתפות העצמית הנקובה בכל הרשתות 250' ₪ היא לרוב השוברים, כאמור בהודעה בתחילת הגליון, ישנם שוברים בעלי השתתפות עצמית נמוכה בסך 100 ₪].

רשת 'ברון כובעים':

• הזכאות היא **לכל מגוון הכובעים המצויים ברשת 'ברון כובעים'** עד מחיר תווית 950 ₪ בהשתתפות בסך 250 ₪.

• **אפשרויות השדרוג:** רוצ'ה כלל חסידי / חסידי סמט / סנדרס - בתוספת 100 ₪. * רוצ'ה / סופר קפיטאלה - בתוספת 110 ₪. * רוצ'ה פרימיום בתוספת 150 ₪.

רשת 'ליבוביץ':

• הזכאות היא **לכל מגוון חליפות 'בגיר' המצויות ברשת 'ליבוביץ'** עד מחיר תווית 1.190 ₪ (חליפות נוער חלקם מדגמים שאינם מחברת 'בגיר') בהשתתפות בסך 250 ₪.

• **אפשרויות השדרוג:** חליפות 'בגיר' במחיר תווית 1.290 ₪ - בתוספת 70 ₪. * חליפות 'בגיר' במחיר תווית 1.490 ₪ - בתוספת 200 ₪. * פראקים - בתוספת 300 ₪.

• במעמד הקניה תינתן זכאות לרכישת מוצרים נוספים במחיר מסובסד: מכנס נוסף לחליפה - 200 ₪. מכנס לפראק - 220 ₪. חולצת 100% VERONA כותנה - 70 ₪. עניבות - 50% הנחה.

• **אופציה נוספת (במקום חליפה):** זכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות (מכנסיים / חולצות / נעליים / עניבות / חגורות וכו') עד למחיר של 650 ₪** {כולל כל המבצעים שבחנות - כססף מזומן}. למחזיקי השובר ניתנים מחירים מיוחדים, לדוגמא: חולצת VERONA 100% כותנה 70 ₪. חולצת easy iron סטפנו 100 ₪. נעלים רוקפורט במחיר תווית 699 - בסך 349 ₪, ועוד מגוון מוצרים במחירים מיוחדים, בהשתתפות עצמית בסך 250 ₪.

רשת 'בגיר' (וכן בסניפי 'ליבוביץ' במודיעין עילית, בית שמש, חיפה וטבריה):

• הזכאות היא **לכל מגוון חליפות קצרות כמו ברשת 'ליבוביץ', או לקפוטה פרחוני בטנה מלאה (או קפוטה חלק חצי בטנה) בהשתתפות בסך 250 ₪.**

• **אפשרויות השדרוג:** קפוטה חלק בטנה מלאה - בתוספת 200 ₪. * חליפה בטנה מלאה - בתוספת 200 ₪. כמו כן תנתן הנחה: על מכנס נוסף - במחיר 220 ₪.

• **אופציה נוספת (במקום חליפה):** זכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות (מכנסיים / חולצות / נעליים / עניבות / חגורות וכו') עד למחיר של 650 ₪** {כולל כל המבצעים שבחנות - כססף מזומן}. למחזיקי השובר ניתנים מחירים מיוחדים, לדוגמא: חולצת BAGIR במחיר 100 ₪. נעלים רוקפורט במחיר תווית 699 - בסך 349 ₪, ועוד מגוון מוצרים במחירים מיוחדים, בהשתתפות עצמית בסך 250 ₪.

רשת 'רואל':

- הזכאות היא **לכל מגוון החליפות והקפוטות ברשת 'רואל'** בהשתתפות בסך 250 ₪, כדלהלן:
חליפה חצי בטנה - 3 חלקים (חליפה, ווסט ומכנס. או חליפה ו-2 מכנסים). * קפוטה פרחוני בטנה מלאה.
קפוטה פרחוני חצי בטנה + מכנס שחור חלק. * קפוטה חלק חצי בטנה.
- **אפשרויות השדרוג:** קפוטה חלק בטנה מלאה - בתוספת 200 ₪. * חליפה בטנה מלאה - 3 חלקים (חליפה ווסט ומכנס) - בתוספת 300 ₪. * חלאט ירושלמי (כולל 2 מכנסים) - בתוספת 200 ₪.
- כמו כן נתגן **הנחה** 15% על כל מוצרי המותג 'רואל'.
- **אופציה נוספת** (במקום חליפה): זכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות** {ישיבה חלט / שלאפרוק / מכנסיים / חולצות / חגורות / הלבשה כללית וכו'} **עד למחיר של 600₪**, בהשתתפות בסך 250 ₪.

רשת 'אקסוס':

- הזכאות היא **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות** {מכנסיים / חולצות / נעליים / עניבות / חגורות וכו', **ללא כולל חליפה**} **עד למחיר של 620 ₪** (סכום זה הוא לאחר ההנחות הקיימות בחנות, דהיינו לא לפי מחיר מחירון אלא למימוש מלא **בכסף מזומן** לאחר עריכת חשבון סופי לתשלום בקופה, על חשבון בסך 620 ₪ יש לשלם רק את ההשתתפות העצמית בסך 250 ש"ח).
- אין אפשרות לממש שובר זה לרכישת חליפה, אולם ניתן במעמד הרכישה לקבל **הנחת 'כרטיס מועדון'** כמופיע בחנות עבור **רכישת חליפה**.
- לא ניתן לקבל עודף מול זיכוי זה, יש לממש את השובר בשלמותו בקניה אחת.
- סניף 'אקסוס' בבית שמש אינו נכלל בשובר הסבסוד.

רשת 'פאביו' (גברים וילדים):

- הזכאות **לכל מגוון מוצרי הביגוד שבחנות עד למחיר של 650 ₪**, בהשתתפות עצמית בסך 250 ₪ {כולל כל המבצעים שבחנות - ככסף מזומן}. למחזיקי השובר יינתנו מחירים מיוחדים, לדוגמה: חליפות ילד / נוער 350 ₪, חולצה FABIO בהרכב 100% כותנה - 70 ₪, חולצה ABIO GOLD (easy iron) - במחיר 100 ₪, ועוד מגוון רחב של מוצרים במחירים מיוחדים.
- לא ניתן לקבל עודף מול זיכוי זה, יש לממש את השובר בשלמותו בקניה אחת.

רשת 'ענינית':

- הזכאות היא **לכל מגוון המסגרות שמחירן עד 850 ₪** (פולו, גאנט, לופו, יוג', גד, ברוס, גאפ, לילי, וכל מסגרות הפלסטיק חסידי), **כולל עדשות** בדיקוק 1.6 עד מס' 8 וצילינדר 2, **שמחירן עד 600 ₪**, סה"כ שווי החבילה 1450 ₪. בהשתתפות בסך 250 ₪.
- **אפשרויות השדרוג:** שדרוג למסגרת שמחירה עד 1,000 ₪, בתוספת 50 ₪. שדרוג עדשות יקרות יותר (או מספר גבוה יותר) בעלות ההפרש פחות 30%. אין אפשרות שדרוג למסגרות מותג (מסגרות שמחירן מעל 1,000 ₪).
- המחירים כוללים בדיקת עיניים.

שם פרטי ומשפחה: _____ קוד אישי בעיון הפרשה: _____

מספר ת.ז.: _____ חובה להציג תעודה מזהה.

קוד הזכיה שהושמע בקו:

גובה השתתפות עצמית (הקף בעגול): 250 ₪ / 100 ₪

מספר טלפון לתקלות בלבד: 052-7113338 שלוחה 2 (קו זה מיועד לתקלות בעת מימוש השובר בלבד, הקו הוא של החברה המפעילה את השוברים ואין לחברה זו קשר או מידע בנושא הזכאות לשובר)